د. سەروەر عەبدولڕەحمان عومەر

مێژووی یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان

١٩٧٥-١٩٧٦

دامەزراندن و دەستپێكردنەوەی شۆڕش

بەرگی یەكەم

مێژووی

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان

(١٩٧٥-١٩٧٦)

دامەزراندن و دەستپێکردنەوەی شۆڕش

بەرگی یەکەم

د. سەروەر عەبدولڕەحمان عومەر

ناوی کتێب: مێژووی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان (١٩٧٥-١٩٧٦)
بەرگ: یەکەم
نووسینی: د.سەروەر عبدالرحمن عمر
نۆرەی چاپ : دووەم
سالی چاپ: ٢٠١١
شوێنی چاپ: هەولێر
چاپخانە: هێڤی
تیراژ: (١٥٠٠) دانە

بەرگی یەکەمی ئەم کتێبە پێشکەشە:

بەو کادیرە هۆشیارو پێشمەرگە لەخۆبوردووانەی کاری جدی دەکەن بۆ بەرز راگرتنی دروشمی: (مانەوەمان، سەروەریمان، گەشەکردنمان، پاراستنی دەستکەوتەکانی نیشتیمانیو کۆمەلایەتیو دیموکراسیشمان بەندە بەمانەوەو پێشکەوتنی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستانەوە).

ناوەڕۆك

پێشەکی چاپی دووەم

دەکرێ ساتەوەختی لەدایك بوونی یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان بەساتەوەختی لەدایك بوونی ستایلێکی نوێ لە خەباتی نەتەوەیی کورددا ناوبنێین ،کەلەپاڵ داهێنانی خەباتی نیمچە بەرەیی، هەڵگری جیهانبینی و خەیاڵێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی تازەش بوو، کەدواشت توانی کاریگەرییەکی گەورە بەسەر پێکهاتەی کۆمەڵایەتی کوردستاندا دابنێت ، چونکە یەکێتی ئەو هێزە سیاسییە بوو کەهەردوو رەهەندی سیاسی و کۆمەڵایەتی بەیەکەوە لەناو پرۆسەی شۆڕشدا کۆکردەوە، واتا خەیاڵی شۆڕش لەدنیای یەکێتیدا تەنیا خەیاڵێکی سیاسی یان کۆمەڵایەتی نەبوو، بەڵکو لەیەك کاتدا هەردووکیان بوو بەیەکەوە.

بۆیە ئەم قۆناغە مێژووییەی (١٩٧٥-١٩٧٦) کە (ی.ن.ك)ی تێدا لەدایك بوو، کۆمەڵێك خەسڵەتی تایبەتی و تازەشی بەرهەمهێنا، لەوانە بەخشینی خەسلەتی کارکردنی پلورالیستانە بوو بەهێزێکی سیاسی بۆ ئەوەی لەپاڵ جیاوازییەکانی، بتوانێ بەیەك دەست دژی داگیرکەرانی کوردستان بوەستێتەوە، دواتر ئەم خەسڵەتە بووە زەمینەی بەرهەمهاتنی بیرکردنەوەی دیموکراسیانەو مامەڵەکردن لەگەڵ هەمەرەنگی کۆمەڵگاو جیاوازییەکانی و سەرمایەگوزاریکردنیشی وەکو وەزیەکی تازە بۆ شۆڕش، بەو مانایە سەر زەمینی شۆڕش تەنیا زەمینی جەنگاوەران نەبوو، بەڵکو سەرزەمینی مەشقی خەباتێکی دیموکراسیانەش بوو، ، یەکێتی بەم نەریتە نوێیە کۆمەکێ زۆری بزووتنەوەی سیاسی و شۆڕشەکەی کرد، بەوەی کاراکتەرەکانی بەخەونی سیاسی و کۆمەڵایەتیەوە گەورە ببن، خەونی سیاسی بەواتای فۆرمەلەکردنی پێداویستی و ئامرازەکانی شۆڕشی

رزگاریخوازی نەتەوەیی، خەونی کۆمەڵایەتیش بە مانایەی دەست و پەنجە نەرمکردن لەگەڵ چەمکەکانی دیموکراسی و کرانەوەو هەمەچەشنی کۆمەڵایەتی، هەر بەم هۆیەشەوە یەکێتی دوای راپەڕینیش ئەندازیاری یەکەمی دەسکارکردنی ئەو پێکهاتە کۆمەڵایەتیە بوو کەدنیای دوای راپەڕینی لەسەر بونیاد نرا.

یەکێتی ئەو هێزە سیاسیە بوو کەئەو راستیەی بەروونی بەرجەستە کرد کەشۆڕش بەمانا سیاسیەکەی پرۆسەیەکی ناتەواوە و ئەو توانایەی تێدا سەوز نابێت دەسکاری ئەندازەی کۆمەڵایەتی بکات و خەونی کۆمەڵایەتی هێزو گرپ و پێکهاتە جۆربەجۆرەکان وەدیبێنێ، بەهەمان ئەندازەش کورتکردنەوەی شۆڕش بۆ چەند ئەرکێکی کۆمەڵایەتی و ترازانی لەئەرکە سیاسیەکانی، ئەو وزە پێویستە لەشۆڕش وەردەگرێتەوە رووبەڕوی دوژمنەکانی ببێتەوە، چونکە بەعس تەنیا هەڕەشەیەکی سیاسی نەبوو بەسەر کوردستانەوە، بەڵکو هێزێك بوو بەسەختی کاری بۆ ئیفلیجبونی کۆمەڵگەی کوردستان و دۆراندنی تواناکانی نەکرد، هەر بۆیەشە ئەرکێکی سەرەکی دوای راپەڕین رووبەڕوبونەوەی بەعسیزم و ریشەکێشکردنی بوو لەکۆمەڵگەی کوردستاندا.

واتا شوناسی یەکێتی وەکو هێزێکی سەرەکی دوای ساڵی ١٩٧٥ شوناسی کۆی بزووتنەوەی سیاسی کوردستان بوو کەدواشت سەری کێشا بۆ راپەڕین و لەوێشەوە بۆ پێکهێنانی پەرلەمان و حکومەت و ئەزموونی هەرێمی کوردستان، واتا گەر بمانەوێت سەرداوەکانی دنیای ئەمڕۆمان بگێڕینەوە سەر رەگی مێژووی خۆیان، ئەوا بێ دودڵی سەردەکەنەوە بەماڵی یەکێتیدا، سەردەکەنەوە بەو رۆژانەی یەکێتی تیایدا نەریتی فرەیی و

بەیەکەوە گرێدانی خەونی سیاسی و کۆمەڵایەتی لەناو شۆڕشدا داهێناو بووە نوێنەری خەڵکی خوێندەوارو شارنشین و لادێکانی کوردستان.

یەکێتیی نیشتمانی کوردستان بە هەمەڕەنگی شوناسی خۆیەوە لەساتەوەختی شۆڕشدا بەسەر کارەسات و نەهامەتی گەورەدا کەوت (دەسگیرکردنی سەرکردایەتی ناوەوەی وڵات و لەسێدارەدانی سەرکردەکانی، شەهیدکردنی یەکەم دەستەی چەکداری بەسەرکردایەتی ئیبراهیم عەزۆ، کارەساتی هەکاری لەساڵی ١٩٧٨، جیابونەوەی بەشی هەرەزۆری بزووتنەوەی سۆسیالستی کوردستان، جیابوونەوەی ئاڵای شۆڕش، دواگورزیش شاڵاوی بەدناوی ئەنفالەکان)، بەڵام ئەو کارەساتانە نەك یەکێتیان لەجوڵە نەخست، بەڵکو بەشێوازی دیکە بوونە سەرچاوەی هێزو توانای نوێ و تراژیدیاکانی ئەو هێزە دواشت بەسەر ئاسۆی راپەڕیندا کرانەوە، واتا یەکێتیی سەرەڕای کارەساتەکانی، قوڵی برینەکانی، لەجێبەجێکردنی ئەرکە سیاسیەکانیدا تائەندازەیەکی زۆر بێ گرفت بوو کەبەراپەڕین دوایی بە بەشێکی هەرە زۆریان هات.

بەڵام ئەوەی مایەی پرسیارە ئەوەیە تاچەند ئەو هێزە لە وردکردنەوەی خەونە کۆمەڵایەتیەکانی خۆیدا بەهرەمەند بووە؟ دنیای دوای راپەڕین ئەو دنیا تازەیەیە کەیەکێتی وەکو هێزێك رووبەڕوی ئەرکی وردکردنەوەی خەونە کۆمەڵایەتیەکانی خۆی دەکاتەوە، روو بەڕوی ئەوەی دەکاتەوە کەچۆن بەرخورد لەگەڵ دیموکراسی و ئازادی و مافەکانی مرۆڤ و پێداویستی چین و توێژە کۆمەڵایەتیەکان دەکات، چۆن بەشداری لەدامەزراندنی دنیای دامەزراوەیی دەکات؟ چۆن رۆحی تازە بەبەر چەمکی

دیموکراسی و ئازادیدا دەکاتەوە؟ چۆن لەدنیای کۆدەنگی رەوایەتی شۆرش دەگوازێتەوە بۆ جیهانی پڕ لەگومانی دەسەلات؟

هەر چەندە یەکێتی بەداهێنانی تازەوە لەدەرگای دوای راپەرینیش دەدات، بەلام ئەمجارە هەلگری خەیالێکی کۆمەلایەتییە، هەلگری ئەو جیهانبینییەیە کەفۆرمی سیاسی مانایەکی کۆمەلایەتی دیاریکراو بگرێتە خۆی، کەدادپەروەری و ئازادی و تازەگەری و دیموکراسی و هاوولاتی بوون بەرجەستە بکاتەوە، بەلام لەزەمەنێکدا کەجیهان تووشی گۆرانێکی ریشەیی بۆتەوە.

یەکێتی لەو جومگەیەدا تووشی دلەراوکێی خەونی دامەزراندنی دەولەت و مانەوەی بەها شۆرشگێریەکانی خۆی دەبێتەوە، بەوەی دنیای دوای راپەرین دابەشی سەر دەولەت و کۆمەلگە دەبێتەوە کەلەئەدبیاتی سیاسی و رۆشنبیری کوردستان بەدەسەلات و کۆمەلگە ناودەبرێت، کەئەم دابەشبوونە دابەشبوونی فەزای گشتی و تایبەت بەرهەم دێنێت و تیایدا ئینسان وەکو دوو کیانی تەواکەری یەکتر دەردەکەوێت، جارێکیان وەکو هاوولاتی کەبەشێکە لەدەسەلات و بەشداری ژیانی سیاسی دەکات، جارێکیشیان وەکو تاك کەپیادەی خەونە فەردیەکانی خۆی دەکات و رەنگە بونەوەرێك بێت دژی تۆرەکانی دەسەلات، لەگەل تێپەربوونی کات یەکێتی زیاتر هێزی راگرتنی هاوسەنگی نێوان ئەم بوارە دەدۆرێنێت و سەختریش تووشی فۆبیای کەوتنی بەهاو نەریت و خەسلەتەکانی دەبێتەوە، لەپال ئەوەی دلەراوکێ هێزی داهێنان لەناو یەکێتیدا سەوز دەکات، ترس لەدۆراندنی رابردوش دەستوقاچەکانی دەبەستێتەوە، کەبەناکۆکی نەوەی کۆن و تازە بەرجەستە دەبێت، لەگەل دنیای دەرەوەی خۆیشی تووشی

گرفتی سەخت دەبێتەوە، کەبەشەڕی ناوخۆ کۆتایی دێت و تیایدا یەکێتی تووشی پەتای لاسایکردنەوە و کۆپی کردنی ئەوانی تر دەبێتەوە.

سەرەڕای هەموو ئەم مێژووە یەکێتی ئێستا ئاوڕ بەسەر جیهانێکدا دەداتەوە کەبەلاوازبوونی خۆی ئەو جیهانە بێهێز نابێت، بەکەوتنی خۆی، ئەویش ناکەوێت، بەڵکو جیهانێکە زۆرێك لەئەدگارەکانی، لەپایەکانی هی یەکێتین، نەك هەر بێ یەکێتی ناکرێ قسە دروستبوونی بکەین، تەنانەت بێ یەکێتی رەونەقی خۆی دەدۆڕێنێت، بەڵام کامە یەکێتیی؟ بێ گومان ئەو یەکێتیەی لەناو لەیەکچوونی سیاسی و ئەو فەزا تازەیەی بەسەر دنیای ئێمەدا کراوەتەوە بەهەمان ئەندازەی جارانی جیاواز بێت لەبەرجەستەکردنی خەونەکانی خۆی و لەوێشەوە خەونی هەموو کۆمەڵگەی کوردستان.

لەکۆتایی ئەم پێشەکیەدا دەمەوێت ئەو تێبینیە بخەمە بەرچاوی خوێنەرانی ئازیزەوە کە ئەوەی لە دوو توێی ئەم کتێبەدا نوسراوە نامەیەکی ئەکادیمیە لەبواری مێژوودا، ئەگەر چی ئێستا بارودۆخی کوردستان گۆڕاوەو هاوکێشە سیاسیەکان گۆڕانکاریان بەسەردا هاتووە. بەڵام تاکە ئیعتیبار لێرەدا کە لەبەرچاو گیرابێت وەبەر چاوخستنی راستیە مێژووییەکان و نوسینەوەی مێژووە بۆ نەوەکانی داهاتوومان، وەك ئەوەی کە روویداوە بە سودوەرگرتن لە دەکۆمێنتە مێژووییەکانەوە، وەهیچ ئیعتیبارێکی تر لەبەر چاو نەگیراوەو هیواداریشم هەر بەو چاوەوە تێی بڕوانرێت. ئەمە بەشی یەکەمەو پشت بەخوا لەنزیکترین دەرفەتدا بەرگەکانی دووەمو سێیەمیش کە ئامادەن دەیانخەینە بەر دیدەی خوێنەرانی ئازیز.

د.سەروەر عبدالرحمن عمر

٢٠١١/٥/٢٣- هەولێر

پێشەکی چاپی یەکەم

دوا چارەکەی سەدەی بیستەم قۆناغێکی تایبەتمەندو جیاوازترە لە مێژووی نەتەوەی کورد دا وەك لە قۆناغەکانی پێشتر. گۆڕانکاری‌یەکانی جیهـان کاردانـەوەی راسـتەو خۆیـان بـۆ سـەر ناوچـەی رۆژهـەڵاتی ناوەراست و کوردستان هەبووە.

بـەڵام مـەخابن سـەبارەت بـەکورد کاردانـەوەکان سـەلبی و جەرگبڕانـە بـوون، لەلایەکـەوە گـەورەترین شۆڕشـی باشـوری کوردسـتان بـە پیلانـی وڵاتـانی ناوچـەکەو هاوکـاری سیاسـەتی نێونەتـەوەیی بـە چەشـنێکی تراژیـدیا کۆتـایی پێهێنـرا، کـە بێگومـان بەرپرسـیاریەتییەکی گـەورەش دەکەوێتە ئەستۆی سەرجەمی سەرانی شۆڕشەکەو بە راشکاوی دەتوانین بڵێین کە سەرکردایەتی (پ.د.ك)ی ئەو سەردەمە نە لە ئاستی سیاسەتی دەولی و دیپلۆماسیەتی سـەردەمدا بـوون و نـە خـاوەنی هـیچ بەرنامەیـەك بـوون. لـە دەزگـە بەڕێوەبەرایەتیـەکانی شۆڕشیشـدا زیـاتر دەسـەڵاتی تاکەکەسی باڵادەست بوو، هەر ئەوەش بوو کە لە ماوەیەکی بە رێـژە کورتـدا ئـەو شۆڕشـەی کـە لـە روی توانـای مـاددی و سـوپاییەوە بـە گـەورەترین شۆڕشـی رۆژهـەڵاتی ناوەڕاسـت دەژمێـردرا هەرەسـبهێنی و هەرچی دامو دەزگەی چەکداری و سیاسی هەیە هەڵبوەشێنرێ.

لە لایەکی دیکەوە، هەر ئەو سەردەمە قۆناغی خەبات و تێکۆشانی سیاسی و چەکدارانەی نەتەوەی کورد بووە لە گەلێك شوێنی کوردستاندا کە بەرەو رووی سیاسەتێکی شۆڤینیانەی داگیر کەران بووەتەوە.

لـە باشـوری کوردسـتاندا سـێ مـانگ تێپـەڕی نـەکردبوو کـە خـەباتی کوردایـەتی سـەر لـەنوێ دەسـتی پـێ کـردەوە. نەتـەوەی کـورد پێویسـتی

بەڕێکخستنێکی نوێ‌و بەرنامەیەکی نوێی دەستوبردانە هەبوو کە وەڵامێك بێت بۆ ڕاگرتنی سیاسەتی عەفلەقیانەی بەعسیانەی دژ بە کوردو بەدەستهێنانی مافی جەماوەری کوردستان.

ئەم ڕێکخراوە نوێیەش خۆی لە (یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان)دا بینیەوە کە لە ١٩٧٥/٥/٢٢ دا دامەزرا، و پاش تێپەڕبوونی ساڵێك بەسەر دامەزراندنیدا لە (١٩٧٦/٦/١)دا شۆڕشی چەکدارانەی دژ بە ڕژێمی بەغدا دەست پێکردەوە.

ئەوەی هانیدام بۆ نوسینەوەی ئەم بابەتە ئەوەبوو کە: ئەو ماوەیە سەردەمێکی گرنگە لە مێژووی هاوچەرخی نەتەوەیی کورداو تا ئێستاش بە شێوەیەکی زانستانە لێی نەکۆڵراوەتەوە، بەڵکو نوسینەکان زیاتر لە شێوەی وتاردا بڵاو کراونەتەوە یاخود تەعبیری لە بۆچونی لایەنێك کردووە.

بۆیە بە پێویستم زانی تەنگەتیلکانە بۆ مەسەلەکان نەچم و بەپێی ئەو بەڵگەو سەرچاوانەی بە دەستم کەوتوون قۆناغەکە بخەمە بەردەست. بەڵام ئەوەش دەبێ لەیاد نەکەین ئەنجامدانی ئەم کارە بۆ من هەروا ئاسان نەبوو، چونکە لەلایەکەوە کەمی سەرچاوە و زانیاری تەواو کە تاکو ئێستاش وەك نهێنی ماونەتەوە ئەرکی منیان زەحمەتترکرد. لەمەش بترازێ کەمی سەرچاوەی لایەنەکانی تر کە لەسەر ئەم بابەتە نوسرابن. بۆیە بە ناچاری زیاتر هانام بۆ بڵاوکراوەکانی خودی (یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان) بردووە.

لە هەمان کاتتدا ناچار بووم هانا بۆ چاوپێکەوتن بەرم لەگەڵ ئەو کەسایەتیانەی کە خۆیان بەشداری ڕووداوەکانیان کردوەو ڕۆڵیان تێدا

گێڕاوەو تا ئێستاش لە ژیاندا ماون. جا چ ئەوانەی لە نێو ریزەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دابوون، یاخود حزبە کوردستانیەکانی تر، ئەگەر چی هەندێکیان بە سوپاسەوە، بە سنگی فراوانەوە بە دەنگمەوە هاتن، بەڵام هەندێکیان ئامادە نەبوون بە هیچ شێوەیەك لەم بارەیەوە گفتوگۆم لەگەڵدا بکەن و زانیاریم پێبدەن و تەقەلاکانم لە پەیوەندی کردن لەگەڵیاندا بە فیڕۆ چوو. لەو بارەیەوە هاوکارییان نەکردم.

ئەم نوسینەی کە لە بەردەستدایە لە چوار بەش پێك هاتووە :

<u>**بەشی یەکەم :**</u> باس لە بارودۆخی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی باشوری کوردستان دەکات لە ساڵی ١٩٧٥ داو لە دوو باس پێك هاتووە.

باسی یەکەم : دەربارەی هۆکارەکانی هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلولە، بەسەر هەردوو لایەنی ناوخۆ و دەرەکی دا دابەش کراون. کە پێکهاتوون لە هۆکارەکانی سەربازی و کۆمەڵایەتی و هۆکارەکانی پێوەندیدار بە کارو باری نێو خۆی پارتی و هۆکارە دەرەکییەکان و هۆکاری گرنگ و ڕاستەوخۆ و دوا هۆکاریش کە (ڕێکەوتنامەی جەزائیر) ە لێی دواوین.

باسی دووەم :پەیوەندی بە بارودۆخی باشوری کوردستانەوە هەیە پاش هەرەسی شۆڕشی ئەیلول و ڕەنگدانەوەی ئەم هەرەسە لە بوارەکانی:- سیاسی، سەربازی، ئابووری، ڕۆشنبیری و پەروەردەیی دا خراونەتە روو.

<u>**بەشی دووەم**</u> : باس لە سەرهەڵدانی بزووتنەوەیەکی نوێ دەکات کە لە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دا خۆی دەبینیەوە و بەسەر سێ باس دا دابەش کراوە.

باسی یەکەم : لە دامەزراندن و هاتنەکایەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەدوێت.

باسی دووەم : باس لە شێوەی پێکهاتەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەکات کە لەسێ باڵی سەرەکی (کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان، بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان و هێڵی گشتی) پێکهاتبوو. لێرەدا لە مێژووی دامەزراندن و ئایدیۆلۆژیای هەریەك لەمانە دواوین.

باسی سێیەم : دەربارەی بەرنامەی (یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان)ە، لە چوارچێوەی بەرنامەکەیدا باسمان لە سیاسەتی یەکێتی کردووە، لە هەمان کاتدا لە چوارچێوەی ستراتیژی نەتەوەیی یەکێتیدا کوردستانیەت و هەوڵەکانی(ی.ن.ك)مان خستۆتە بەر دەست.

<u>**بەشی سێیەم :**</u> ئەم بەشە باس لە شۆرشی نوێ دەکات لە لایەن (یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان) ەوە کە لە نیوەی دووەمی ساڵی ١٩٧٦ دا دەستی پێکرد و لە هەمان کاتدا شێوازەکانی خەباتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەو سەردەمەدا، باس کراوە کە ئەویش بەسەر سێ باسدا دابەش کراوە :

باسی یەکەم : سەبارەت بە دەست پێکردنەوەی شەڕی چەکدارییە دژ بە حکومەتی عێراق. شێوەی خەباتەکە شیکراوەتەوەو بیرو ڕاکانی هەریەك لە باڵەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان باس کراوە.

باسی دووەم : باس لە ڕێکخستنی نهێنی و خەباتی جەماوەری نێو شارەکان دەکات ئەو شێوازە نوێیەی کە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان جیا لە ڕێکخستنەکانی پێشوتری بەرنامەی خەبات کردنی بۆدانابوو.

باسی سێیەم : خەباتی(ی.ن.ك) لە بواری ڕاگەیاندندا چ بە نهێنی لە شار و لە دەرەوەدا خراوەتە بەر باس و لێكۆڵینەوە.

<u>بەشی چوارەم</u> : لێرەدا لە پێوەندیەكانی (یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان)دواوین لە نێو خۆو دەرەوەی وڵاتدا. ئەم بەشەش بەسەر پێنج باسدا دابەش كراوە :-

باسی یەكەم : پێوەندیەكانی یەكێتی لەگەڵ هێزە كوردستانیەكاندا خراونەتە بەردەست، لەباشور و گشت پارچەكانی دیكەی كوردستاندا.

باسی دووەم : باس لە پێوەندیی نێوان یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان و هێزە بەرهەڵستكارەكانی عێراق دەكات، بەتایبەتی ڕێكخراوەكانی نێوان ([illegible] الوطن [illegible]) كە لەو سەردەمەدا وەك بەرەیەك دیمەشقیان كردبووە بنكەی چالاكیەكانیان.

باسی سێیەم : باس لە پێوەندیەكانی یەكێتیدەكات لەگەڵ بزوتنەوەی ئازادیخوازی گەلانی نێوچەكەدا، بەتایبەتی ڕێكخراوە فەلەستینی و ئیرانیەكان و ژمارەیەك لە ڕێكخراوە چەپڕەوەكانی توركیا.

باسی چوارەم : دەربارەی پێوەندییەكانی یەكێتییە لەگەڵ دەوڵەتانی نێوچەكە دا باسكراوە، بەتایبەتی لەگەڵ (سوریا و لیبیا) دا.

باسی پێنجەم : پێوەندی یەكێتی بە دەوڵەتە زلهێزەكانەوە. لەوە دواوین كە پێوەندیەكان زیاتر لەگەڵ كەسایەتیە ناسراوەكان و ڕۆژنامەنوسان و ڕێكخراوە مرۆڤدۆستەكاندا بووە، چونكە لەو سەردەمەدا هیچ پێوەندییەك لە نێوان یەكێتی و ئەو دەوڵەتانەدا نەبووە.

بۆ بە ئەنجامدانی ئەم نوسینە، پەنامان بۆ ژمارەیەکی جیاواز لە سەرچاوەو بەڵگەکان بردووە کە دەکرێ لێرەدا بەسەر چەند پۆلێلێك دا دابەشیان بکەین:

- ئەو نوسین و بڵاوکراوانەی لەلایەن (یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان)ەوە بڵاوکراونەتەوە. یاخود لەلایەن کەسانێکی بەرپرس لەنێو ریزەکانی یەکێتی یەوە نوسراون، وەك: (مام جەلال، شاسوار جەلال(ئارام)، نەوشیروان مستەفا، مەلا بەختیار، عادل مراد، ...)، نوسینی ئەم نوسەرانە گرنگی تایبەتی خۆیان هەبووە بۆ باسەکەمان، چونکە لەناو رووداوەکاندا بوون و بە وردی ئاگاداری گۆڕانکاری یەکان بوون، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو نوسەرانە ئەگەرچی لەنێو چوارچێوەی یەك رێکخراویشدا کاریان کردووە، بەڵام لەهەندێك مەسەلەدا بیرو رای جیاوازیان سەبارەت بە هەندێك لەمەسەلەکان هەبووە.

- هەروەها سودمان لەو یادداشت و بیرەوەرییانەش وەرگرتوە کە لەلایەن ژمارەیەك کەسایەتیەوە نوسراون کە لەو رۆژگارەدا ژیاون و بەشداری روداوەکانیان کردووە، لەوانە: (ئەرسەلان بایز، محمدی حاجی محمود، سەید کاکە، رێبار، حسێن عارف، عبداللە حسن زادە، فاتح رەسول، مەلا شێم حەمەدی حاجی ئۆمەرانی، شێخ جەمال شێخ نوری، حەمەی فەرەج هەڵەبجەیی، ...).

- لەم نوسینەدا سود لەهەندێ لەو سەرچاوانە وەرگیراوە کە لەلایەن نوسەرە بێگانەکانەوە نوسراون و تێڕوانینی خۆیان هەبووە سەبارەت بە بزوتنەوەی کوردایەتی. بەشێك لەوانە گرنگی زۆریان هەبووە بۆ باسەکەمان و سودمان لێ بینیون، هەندێك لەوانە وەك رۆژنامەنوسێك

سەردانی کوردستانیان کردووە و زانیاریی‌یان لە لێپرسراوانی بزوتنەوەکە و لە زمانی خەڵکی وەرگرتووە، وەك:(جوناثان راندل، کریس کۆچیرا، مارتن ڤان برۆنەیسن، گوینتەر دیشنەر). جگە لەوانە، ژمارەیەکی دیکەش کە لە دەزگە نهێنی و موخابەرایەتی‌یەکاندا کاریان کردووە و لاپەڕە نهێنی یەکانیان دەرخستووە، وەك:(عیسا پژمان و شلومو نکدیمون)، یاخود نوسینەکانی (هنری کیسنجەر) کە گرنگی‌یەکی تایبەتی هەیە چونکە ناوبراو ئەو سەردەمە دەسەلاتدارێکی گەورە بووە، لە ئیدارەی ئەمریکی‌دا و راستەوخۆ ئاگاداری پەیوەندیەکانی کورد و ئێران و بەڵێنەکانی ئەمریکا بووە کەبەکوردیان داوە و کۆمەڵێك راستی‌ی درکاندووە. لەمەش بترازێ ژمارەیەك لە نوسەرانی عەرەب و فارس، بە پشت بەستن بە کۆمەڵێك سەرچاوە بەرهەمەکانیان نوسیوە و نوسینەکانیان گرنگی‌یەکی زۆریان هەیە بۆ کەسێك ئەگەر لەو ماوە مێژوویی‌یە بکۆڵێتەوە، وەك نوسینەکانی : (صلاح الخرسان، حامد محمود عیسی، منوچهری پارسادۆست)، کە سودمان لێیان وەرگرتوون. هەروەها سودمان لە هەندێك سەرچاوەی عەرەبیی دیکەش وەر گرتووە، وەك: (منذر الموصلي، سعد البزاز)، لەم نوسینانەشدا کۆمەڵێك زانیاری باش هەیە بەلام لە هەمان کاتدا دەبێ ئاگاداری ئەوەش بین کە ئەو نوسەرانە هەستی شۆڤینیەتی عەرەبی بەسەریاندا زاڵە و بەچاوێکی تەسك بینانەوە لە کێشەی کورد دەڕوانن.

- جگە لەمانە سود لەهەندێك لە راپۆرتی سیاسی پارت و رێکخراوە کوردستانی و عیراقیەکان وەرگیراون کە لە کۆنگرە و کۆنفرانسەکانیاندا نوسیویانەو تەعبیر لە بیر و بۆچونی رێکخراوەکانیان دەکەن، وەك:

راپۆرتی سیاسی (حزبی شیوعی عیراق) که لەلایەن (عزیز محمد)ەوە لە ساڵی ١٩٧٦دا پێشکەشی سێیەمین کۆنگرەی حزبەکەیانی کردووە، راپۆرتی سیاسی سەرکردایەتی کاتی- پارتی دیموکراتی کوردستان کە (سامی عبدالرحمن) لە ساڵی ١٩٧٦دا نوسیویەتی، راپۆرتی سیاسی نۆیەمین کۆنگرەی پارتی دیموکراتی کوردستان کە لە ساڵی ١٩٧٩دا لەلایەن (مەسعود بارزانی)ەوە نوسراوە، راپۆرتی سیاسی حزبی سۆسیالیستی کوردستان کە لەساڵی١٩٨١دا لەلایەن (رەسول مامەند)ەوە پێشکەش بەیەکەمین کۆنگرەی حزبەکە کراوە، و راپۆرتی سیاسی هەردوو کۆنگرەی هەشتەم و نۆیەمی (حزبی بەعسی عەرەبی سۆسیالیست) کەلە ساڵانی ١٩٧٤ و ١٩٨٢ دا بەستراون. ئەم راپۆرتانە گرنگی زۆریان هەبوو و سودی زۆرمان لێ وەرگرتوون چونکە بە رونی بیر و باوەڕ و بۆچونی ئەو پارت و رێکخراوانە دیاری دەکەن لە ئاست روداو و مەسەلەکاندا.

- هەروەها سود لە هەندێ لە دەکۆمێنت و بەیان و بەڵگەنامەو نامەی شەخصی وەرگیراوە، وەك: هەندێ بەڵگەی دەزگای موخابەراتی عیراقی و هەندێك لە بەیاننامەی حزبەکان و نامەی کەسایەتیەکان وەك (مام جەلال) و (قادر عەزیز).

- بۆ زیاتر دەوڵەمەندکردنی باسەکە و وەدەست خستنی زانیاری زیاتر سودمان لە چاوپێکەوتنی هەندێك کەسایەتی وەرگرتووە کە بەشداری راستەوخۆیان هەبووە لە بزوتنەوەی کوردیدا، جا ئەو چاوپێکەوتنانە لەگۆڤار و رۆژنامەکاندا بڵاوکرابنەوە، یاخود خۆمان لەگەڵیاندا سازمان دابێت، سەرجەم ئەو چاوپێکەوتنانە لە ئەرشیفی نوسەری ئەم تێزەدا پارێزراون. چاوپێکەوتنەکانی(مام جەلال، د.فوئاد

مەعصوم، د. کەمال فوئاد، عومەر شێخموس، مەلا بەختیار، ملازم عومەر عبداللـه، سـالار عـەزیز، عومـەری سـەید عـەلی، سـەلاحەدینی مهتـدی، د.محمود عوسمان، محمدی حاجی محمود، ئازاد جندیانی، جمال حکیم ئاغا...هتـد) ئەم چاوپێکەوتنانە گرنگـی زۆریـان هـەبوو و گـەلێ لایـەنی تاریکیان بۆ رون کردینەوە و زانیاری پێویستیان پێداین.

- جگە لە هـەموو ئەمانـەش گـەلێ سەرچاوەی تـری جیا جیا بـەکار هێنراون کە هەریەکەو لـە بوارێکدا گرنگـی خۆیـان هـەبوو بۆ باسـەکەمان، وەك: ئـەو کتێبـەی بـەناوی (پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان– کۆمیتـەی ئامـادە کـردن)هوە بڵاو کراوەتـەوە و (د. محمـود عوسمان)نوسـیویەتی، و کتێبەکانی(حسێن محمد عزیز)کە چاوپێکەوتنە لەگەڵ (ئیبراهیم ئەحمەد و جـەرجیس فـەتحوللا)دا، و کتێبـی (گـەلێکی پـەژموردە) کـە چـەند نوسـەرێکی کـورد و بێگانـە نوسـیویانە و کتێبـەکانی (محمـد حسـنین هیکل)(الحل والحرب) و (مدافع ایە الله)و گەلێ سەرچاوەی تریش.

لـە کۆتـایی ئـەم پێشـەکیەدا جێـی خۆیـەتی ئـەو راسـتیە بڵـێم کـە بەڕێز(د.کەمال عەلی) لەپێناو بەئەنجام گەیاندنی ئەم توێژینەوەیەدا ئەرك و مانـدوبونێکی زۆری لەگـەڵ توێـژەردا بەخـەرج داوە. هـیچ کـارێکیش بـێ کەمو کوڕی نابێت. و ئـەم کـارەش پێویسـتی بـە دەیـان لێکۆڵینـەوەی تـر هەیە کە ئومێدەوارم کەسانی شارەزاتر لەمن هەڵەکانم راست بکەنەوە.

نوسەر

کانونی دووەمی ۲۰۰۱

سلێمانی

بەشی یەکەم

بارودۆخی سیاسی و ئابووری وکۆمەڵایەتی باشووری کوردستان لەساڵی ١٩٧٥ دا

باسی یەکەم:

هۆکارەکانی هەرەسی شۆڕشی ئەیلول

١-هۆکارە ناوخۆییەکان

ا-هۆکارە حزبییەکان

ب-هۆکارە کۆمەڵایەتییەکان

ج-هۆکارە سەربازییەکان

٢-هۆکارە دەرەکییەکان

ا- پێوەندییە دەرەکی یەکان.

ب-ڕێکەوتننامەی جەزائیر

باسی دووەم:

کاردانەوەی هەرەسی شۆڕشی ئەیلول لە سەر کۆمەڵی کوردەواری

باسی یەکەم
هۆکارەکانی هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلول

شۆڕشی ئەیلول لەساڵی١٩٦١ دا لەبارودۆخێکی ناوچەیی و نێو دەوڵەتی دیاریکراو، لەئەنجامی زوڵم و ستەم و چەوساندنەوەی نەتەوەیی و کۆمەلایەتی دەیان ساڵ دا، بەشێوەیەکی تراژیدی لەچیاکانی کوردستان مەشخەڵی بەرز بۆوە و گەیشتە هەموو ناوچەکانی باشوری کوردستان.

ئەم شۆڕشە وەلآمدانەوەیەکی مێژوویی بوو بەرامبەر بەسیاسەتی سەرکوت کەرانەی حکومەتی قاسم. ئەنجامی پاشگەز بوونەوەی حکومەتی عیراق بوو لەبەڵێنەکانی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی نەتەوایەتی کوردستان لە چوارچێوەی ژیانی دیموکراتی و ئاشتی دا.

تراژیدیای شۆڕشی ئەیلول وێنەیەکی ئەوەندە سامناک و دڵتەزێنە کەڕوداوەکانی سەرنجی گەلێ لەرۆژنامەنوسانی راکێشا تا رێپۆرتاژ و کتێبی لەسەر بنوسن، سەرنجی زۆر لەپارت و رێکخراوی دنیای راکێشابوو تاکو پشتیوانی لێ بکەن و هاوکاری بکەن. سەرنجی هەندێ ولاتانی جیهانی راکێشابوو لەکۆڕو کۆنفرانس و کۆبوونەوە نێودەوڵەتی یەکاندا بەسۆزەوە باسی لێ بکەن. جگە لەمانەش هەزاران گەنج و لاوی کورد بوونە قوربانی ئەوڕاپەڕینە چەکدارییە، هەزاران دێهات سوتان و لەگەڵ زەوی دا یەکسان کران. تێکڕا گەلی کورد لەهەموو پارچەکانی نیشتیمانەکەیدا پشتیوانیان لێکرد و بەهیوای دووا رۆژێکی سەرکەوتووانەوە دەیانڕوانیە ئەنجامەکەی.

دوای ڕێکەوتننامەی ١١ی ئازای ١٩٧٠، و چوار ساڵ بارودۆخی نەشەڕ نەئاشتی لەکوردستاندا، لەئەنجامی مل نەدانی حکومەتی عێراق بۆ مافەکانی کوردو داننەنان پێیاندا لەنیسانی (١٩٧٤)وە شەڕ بەگەرمی لەکوردستاندا دەستی پێکردەوە. نزیکەی هەموو کوردی باشور لەژێر ئالأی بارزانیدا کۆبوونەوەودژی حزبی بەعس وەستان، جگە لە (حزبی شیوعی عێراق)* و ژمارەیەکی کەمی کورد نەبێت، کەسێکی ئەوتۆ هاوکاری بەعسی نەکرد، شەڕی ئەمجارە لەچاو قۆناغەکانی پێشوودا لە هەمووکات گەرمترو سەخت تر بوو. پشتیوانی کوردیش لەشۆڕشەکەدا لەچاو قۆناغەکانی پێشووتردا لەهەموو کات فراوانتر بوو. سەدان هەزار کەس چوونە ناو ریزی شۆڕشەکەوە، لەوانە بەسەدان ئەفسەر، مامۆستای زانستگاو قوتابخانەکانی ناوەندیو سەرەتایی، پزیشک، ئەندازیار، پارێزەرو .. هتد، تۆپخانەی قورسی ئێرانو شارەزاکانی بۆ پاڵپشتی کورد بەشداربوون.[1] دەتوانین بڵێین شەڕی ١٩٧٤-١٩٧٥ لەنێوان حکومەتی

---

* حزبی شیوعی عیراق ئەوکاتە لەبەرەدابوو لەگەڵ بەعسدا هاوبەشی حوکم بوو، چەکدارەکانی لەپاڵ سوپای عیراقدا دژی شۆڕشی کورد شەڕیان دەکرد. وەلە رۆژنامەکانیشیاندا (طریق الشعب، فکر الجدید، بیری نوێ)داسەر کردایەتی شۆڕشیان بە داروەدەستەی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرست دادەناو بە (جیب العمیل) ناویان دەبردن، ستایشی حزبی بەعس و دەسکەوتەکانیان دەکرد و پێیان وابوو حزبی بەعس عیراق بەرەو سۆسیالیزم دەبات.

[1] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە بۆ خڕی ناوزەنگ، دیوی ناوەوەی رووداوەکانی کوردستانی عێراق ١٩٧٥-١٩٧٨. چ٢، سلێمانی ، ١٩٩٧ ، ل٢٠؛ مارتن ڤان برۆنەسن: ئاغا و شێخ و دەوڵەت، و/کوردۆ ، ب١، چ٢، سلێمانی، ل٥٨.

عێراق‌و شۆڕشی کوردستاندا، کەوتە سنورێکی ئەوەندە فراوانەوە کە بوو بەشەڕی میللەتی کوردو حکومەتی عێراق. ئەمە راستییەکەو دەسەلاتدارانی عێراقیش نەیانتوانی خۆیان لەئاستیدا لادەن. ئەوەتا (سەدام حسین) بە بۆنەی هەڵوەشاندنەوەی پەیماننامەی جەزائیر لە ١٧ی ئەیلولی ١٩٨٠دا بەم جۆرە دانی پێ دادەنێ: "جەنگە کە گران‌و سەخت بوو، هێزی چەکدار زیاتر لە (١٦) هەزار پێکراوی لەنێوان شەهیدو برینداردا لەدەست چوو، وسەرجەمی پێکراوەکان لەجەنگدا لەنێوان سەربازو هاووڵاتی دا نزیکەی (٦٠) هەزار پێکراو بوو لەنێوان شەهیدو کوژراو و برینداردا..."[1]

لەشوێنێکی تردا (سەدام حسین) سەبارەت بەخراپی بارودۆخی دەوڵەتی عێراق کە بەهۆی شۆڕشی کوردستانەوە تووشی هاتبوو دەڵێت : "کار گەیشتبووە پلەیەکی ترسناک، کاتێک پێداویستییە بنچینەییەکانمان، بەتایبەتی چەکی یەکلاکەرەوەمان بەرەو کەمی دەچوو. جبەخانەی تۆپی قورسمان لەتەواوبوون دابوو، لەبۆمبا قورسەکانی چەکی ئاسمانی تەنیا سێ دانەمان مابوو".[2]

ئەمە دوا کارتی بەعسیەکان بوو لەڕووی گرتنەبەری تەقەلای سیاسی‌و دبلۆماسیانە بۆ لەباربردنی شۆڕشی کورد. لەڕێکەوتی ٦ی ئازاری ١٩٧٥ دا رێکەوتننامەی جەزائیر لەشاری (الجزائر)دا لەنێوان

---

(١) حزبی بەعسی عەرەبی سۆسیالست: راپۆرتی ناوەندی نۆیەم کۆنگرەی هەرێمانە، حوزەیرانی ١٩٨٢، بغداد، ١٩٨٣، ل٧٧.

(٢) مؤسسة الدرسات والابحاث: الصراع العربي الفارسي: ١٩٨١، باريس، ص١٢٠؛ سعد البزاز: الاكراد في المسألة العراقية، عمان ، ١٩٩٦، ص٤٣.

(صـدام حسـين)و (شـای ئێـران)دا مـۆرکرا.[1] کـه ئـەوەش بـوو بـەهۆی تێکشکانی شۆڕشی ئەیلولو رزگاربوونی رژێمی بەعس له لەناوچوون.

راسته رێکەوتنی جەزائیر وەك هۆیەکی دەرەکی و فاکتەرێکی بابەتی کاریگەربو. بەڵام ئەگەر هۆیه ناوخۆییەکانو فاکتەره خۆییەکه بۆڕوخانو هەرەس هێنانی شۆڕش لەبار نەبونایه هەرگیز ئاشبەتاڵ نەدەبوو.*

ئەو کاتـەی بارزانی بڕیاری ئاشبەتاڵی دا، هەندێك لەسـەرکردەکانو پێشمەرگەکان دژی ئاگربەست وەستانو رایانگەیاند کە:" ئێمە سیانزه ساڵه بۆ بەدەست هێنانی مافی رەوای خۆمان لەم شاخو داخه خەریکی شەڕو بەربەرچدانەوەی هێرشی دوژمنین. ئێمه بی یارمەتی شای ئێران تا دوا هەناسەی ژیانمان درێژه به شەڕ دەدەین".[2] لەوانه: (عەلی عەسکەری) داوای دەکرد لەسەر بەرەنگاربوونەوه بەردەوام بێو سووربوو لەسەر ئەوەی

---

(١) عیسی پژمان: نهێنی بەستنی پەیمانی١٩٧٥ی ئەلجزائیر له ئەرشیفی تەواونهێنی تـەواونهێنی سـاواك، وەرگێـڕان: ناسـر ئیبراهیمـی، سـوئید، ١٩٩٧، ل٩٠؛ منوچـهر پارسادۆست: ناکۆکی ئیران-عێراق، وەرگێڕانی محسن علی ١٩٩٥، سلێمانی، ل٥٢؛ جەمال نەبـەز: ئێستەو پاشـەڕۆژی نەتـەوەی کورد لەبـەرگری ئاگری جـەنگی عێـراق وئێراندا، ستۆکهۆڵم، ١٩٨٩، ل ١٦.

* ئاشبەتاڵ.. ئەو وشه دڵ سوتێنەرەبوو که جەماوەری دڵ پڕ لەژانی گەلی کوردسـتان هەسـتو هەڵوێسـتی خۆیـان پـێ دەردەبـڕی بەرامبـەر ئـەنجامی ناڵـەباری ئـەو بزووتنەوەیـەی کـه هەرەسی هێنا، وبەکارەساتێکی کـەم وێنه لەمێژووی کوردەواری دادەنرێت. و بوو بەهۆی بەفیڕۆدانی خەباتی چەکدارانەو سیاسییانەی دەیان ساڵی کوردایەتی.

(٢) عیسا پژمان: نهێنییەکانی بەستنی پەیمانی ١٩٧٥ی ئەلجەزائیر-ل٩٢

چەك دانەنێن.[1] هەروەها (ئەسعەد خۆشەوی) كە فەرماندەیەكی لەشكری پێشمەرگەبوو وەڵامی بروسكەی بارزانی دایەوە كە ئەگەر بڕیاری خۆڕاگرتن بدات ئەوان دەتوانن بۆ ماوەی دوو ساڵ شەڕبكەن، چونكە تا دوو ساڵ چەك و خواردنیان هەیە. بەڵام بارزانی بروسكەیەكی تری بۆ لێدان كە لەگەڵ كەس و كاریان خۆیان بگەیەننە حاجی ئۆمەران.[2]

لەشەوی ١٨-١٩٧٥/٣/١٩ فەرماندە سەربازیەكان لەگەڵ بارزانی كۆبوونەوەو داوایان لەبارزانی كردووە كە بمێنێتەوەو شەڕی پارتی زانی درێژە پی بدەن و ئەو لە شوێنێكی ئاسایشدا دابنیشێ. بەڵام بارزانی رازی نابێت و رەشبینی خۆی دەردەبڕێ لەبارودۆخەكەو دەڵێ هیچ رێگا چارەیەك نیە. جگە لەوەی هەر كەسێك دەیەوێ بگەڕێتەوە عێراق بەخشین هەیە. ئەو كەسەش كە ناگەڕێتەوە عێراق ئەوا بابێتە ئێران و دابنیشێت.[3]

(سەیدا ساڵح یوسفی)ئەندامی مەكتەبی سیاسی بیروڕای بەرامبەر بەشۆڕش بەم جۆرەبوو : "من رام وابوو كە شۆڕش بەردەوام بێ و پێمان دەكرێ شەڕبكەین بۆ ئەوەی بتوانین لەنزیكترین دەرفەتدا، لەپێگەی

---

[1] حسین محەمەد عەزیز: خولانەوە لەبازنەی بۆشدا، دەقی چاوپێكەوتن لەگەڵ جرجیس فتح الله، چاپی یەكەم، سوید،١٩٩٧، ل١١٢؛ عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاریخ الحدیث لكرد العراق، الحلقة الالى، جریدة الاتحاد، العدد(٣٧٣) ٢٠٠٠/٦/٩ .

[2] كریس كوچیرا: مێژووی كورد لەسەدی ١٩و ٢٠دا، ل٥٠٦.

[3] حەمەی فەرەج هەڵەبجەیی: لەشنرۆیەوە بۆستۆكهۆڵم، چەند لاپەڕەیەك لە یرەوەریەكانم لەشۆڕشی ئەیلول و شۆڕشی نوێی گەلی كوردستاندا، سلێمانی، ٢٠٠٠، ل١٥٥-١٥٦ .

بەهێزی یەوە وتو وێژ لەگەڵ حکومەتدا بکەین. . و خەباتی دبلۆماسی زیاتر پەرە پێ بدەین لەگەڵیدا. بەڵام کەسێکیان گوێیان لەو بۆچوونو پێشنیارەم نە گرت..."[1] هەروەها لەکۆبوونەوەی ۱۹۷۵/۳/۱۸ دا سەیدا سالح یوسفی روی کردە بەشداربووان و وتی:"هەڤالان. . لەکاتێکدا کەپێویست نەبوو شەڕبکەین شەڕمان کرد...ئێستاش کەپێویستە لەسەرمان شەڕبکەین، پێمان دەڵێن شەڕوبەرەنگاری کردن لەبەرژەوەندی ئێمەدانیە..."[2]

سەرکردایەتی (کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان)یش (شیهابی شێخ نوری‌و ئارام) پێوەندیان بە (ئیدریس بارزانی)یەوە کردبوو و پێیان راگەیاندبوو کە رێکخراوێکی نهێنین‌و ئیمکانیاتی شارو شاخ ئەوەی هەیانە دەیخەنە ژێر دەسەڵاتی سەرکردایەتی شۆڕش بە مەبەستی بەرگری، بەڵام کەس گوێی لێ نەگرتن.[3]

---

[1] عبد السلام علي: صفحات من نضال الشهيد صالح اليوسفي، ص٢٥؛ حسين عارف: يرەوەری ساڵێك لەتەمەن ۱۹۷٤/۳/۲۸بۆ ۱۹۷٥/۳/۲۷ چ ۱، سلێمانی، ۱۹۹۹، ل٢١٤-٢١٥؛ عادل مراد: محاولة جادة لكتابةجزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، الحلقة الالى، جريدة الاتحاد، العدد(٣٧٣)٩/٦/٢٠٠٠ .

[2] محمد رمنجاو: شەهید سەیدا صالح یوسفی...رابەرێکی نوێی تێکۆشان، رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە(٤٢١)٢٥/٦/١٩٩٣.

[3] ئەرسەلان بایز: راگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی (١٩٧٥-١٩٩١)، ل٤٥؛ ئەرسەلان بایز: رۆژانی سەخت، رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ(١٨٥٦) ١٠/٥/١٩٩٩؛ چاوپێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز لە ٢٠٠١/١٠/١٣ لە سلێمانی؛ عومەری

هەروەها سەبارەت بەدرێژە پێدانی شۆڕش ئیبراهیم ئەحمەد دەڵێ: "کەبیستم شۆڕش خەریکە هەرەس دێنێ، گەڕامەوە، چومەلای بارزانی، پێم وت با لیژنەیەك دروست بکەین، ئێمە خۆمان هیچ ناکەین، با کۆمەڵێکی تازە ئەو کارە لەئەستۆی خۆیان بگرن. ئەوانەی دەیانەوێ خەبات بکەن چەکەکانیان نەدەینێ. باخەباتی خۆیان بکەن "مەلا مستەفا پیشانی دا، کە ناتوانین شەڕبکەین و هیچمان پی ناکرێ. وەپێی وتم، ئەگەر شەڕبکەین، تۆ دەتوانی لەم شەڕەدا چی بکەی؟ وتم نازانم تەقەش بکەم، بەڵام لەلای تۆ دادەنیشم و مەخزەنت بۆ پڕ دەکەمەوە. پێم وت: ..دوژمن وازوو ناگاتە لای تۆ، مەگەر بەسەر لاشەی دەهەزار پێشمەرگەدا هەنگاو هەڵێنێ. وتی برایم تازە لەدەستچوو، کەسمان لەگەڵ نیەو هیچ ئومێدم نەماوە.." .[1]

جگە لەمانە هاورێیانی قیادەی مەرکەزی (حزبی شیوعی عێراق)* یش پێیان وابوو بەرگریی بکرێ، داوای یارمەتی چەك و پێداویستی تریان لەبارزانی کرد. ئەگەرچی بارزانی سەرەتا بەڵێنی دابین

سەید عەلی: هەندێ لایەن و رەوتی مێژوویی و سەرەتایی دامەزراندنی ی.ن.ك، گۆڤاری رێبازی نوێ، ژمارە(١٩)، ل٤٤

[1] حسین محەمەد عەزیز: پێنج کاتژمێر لەگەڵ ئیبراهیم ئەحمەددا، چاپی یەکەم، چاپخانەی باران ، ستۆکهۆڵم، ١٩٩٥، ل ٧٥-٧٦.

* قیادەی مەرکەزیی حزبی شیوعی عیراق، ئەوباڵەبوو کە لە (حشع) جیا بووبووەوە و لە بەرەی شۆڕش دابوو لە پاڵ(پ. د. ك)دا دژی رژێمی بەعس، ئەم باڵە (ابراهیم علاوی)سکرتێر یان بوو.

کردنــی پێداویســتیەکانی پــێ دان. بــەڵام دوایــی هیچــی بــۆ نــەکردن و پشتگوێی خستن. [1]

هــەروەها هــەردوو رێکخــراوی (یەکیــتی قوتابیــانی کوردســتان) و (یەکێتی لاوانی کوردستان) کە ژمارەیەکی یەکجار زۆریان لە لاوانی کورد بە دەورەوەبوو. بەگیانێکی پڕ لەحەماسەتەوە دژ بە بڕیاری ئاشبەتاڵ وەستانەوەو داوای بەردەوامبوون لەسەر بەرگری و درێژەپێدانی شۆڕشیان دەکــرد. (عــادل مــوراد)ی ســەرۆکی (ی.ق.ك) بڕیــاری ئــەوەی دابــوو کــە چەندین مــەفرەزەی چەکداری جــەنگاوەر لــەقوتابیانیش دروست بکــەن و شان بەشانی پێشمەرگە بەشداری شەڕ بکەن. [2]

(سەربەست بامەڕنی) لەیەکێتی لاوانەوە دەڵێ: "رۆژی ١٩٧٥/٣/١٩ وەفدێکمان ناردووە بۆ لای (مەکتەبی سیاسی) پارتی و پێیان راگەیاندون کــە ئــەو بڕیــارەی داویانــە تــاوانێکی زۆر گەورەیــە دەرهــەق بــەکوردو شۆڕشــەکەی. و ئــەوانیش داوای بــەرگری و درێژەپێــدانی شۆڕشــیان کردووە". [3]

بەڵام ئەم هەوڵانەو دەیان هەوڵی تری لەم بابەتە لەدواتردا، هیچ شتێکی لەشوێن نەڕواوکەس گوێی پێ نەدا چونکە بارزانی سەرکردەی شۆڕش بڕیاری کۆتایی پێهێنانی دابوو.

مــام جــەلال لــەم بارەیــەوە دەڵێــت:" بــەر لەهــەرەس لەبــەیروت (بریمــاکۆف)م بینــی، زۆر هــەوڵی دا مــن هــەوڵ بــدەم لەگــەڵ بــارزانی کــە

---

[1] حسین عارف: بیرەوەری ساڵێك لەتەمەن، ل٢١٦-٢١٧، ٢٢٣

[2] هەمان سەرچاوە، ل٢٠٢

[3] هەمان سەرچاوە، ل٢١٢

وازنەهێنێت و شۆڕشەکە بلاوە پێ نەکات. تەنانەت بەڵێنی پێدابن وتی ئەگەر ئێوە درێژەبدەن بەخەبات ئێمەی سۆڤیەت وەکو جاری جاران، وەکو شەستەکان یارمەتیتان دەدەین و وتی ئەوە تازە بۆتان دەرکەوت ئەمریکا خیانەتی لێکردن و ئێران خیانەتی لێکردن، وتی فەرموو سەرکردایەتی کورد ئەوەندە هاوکاری ئێرانیان کرد، ئەوەندە هاوکاری ئەمریکای کرد، ئەوەندە هاوکاری دەوڵەتی تری کرد، فەرموو ئەوەتا پشتیان لێکردن و ئێوەیان فرۆشت و واخەریکە دەربەدەربین. بۆیە ئێوە درێژە بەخەباتەکەتان بدەن و ئێمەش پشتیوانیتان لێدەکەین. گوتیان لەدوو لاوە پشتیوانیتان لێدەکەین. یەک: وەک جاری جاران یارمەتیتان دەدەین و دووەمیان: فشار دەخەینە سەر عیراق. " مام جەلال دەڵێ: ئەو هەواڵانەم نارد بۆ سەرکردایەتی شۆڕش بەداخەوە بە جیددی وەرنەگیرا.[1]

بارزانی رۆڵی یەکەم و سەرەکی لەشۆڕش و بڕیاری وازهێنانی لەشۆڕشدا هەبوو. هەروەک هەرەس سەلماندی کەسەرجەم گەلی کورد چاوەڕوانی بڕیاری ئەوبوو. بەڵام بەتەنهاش تاوانی ئەوهەڵانە خستنە ئەستۆی بارزانی کاری نابەجێ یە. چونکە گشت دەستەی سەرکردایەتی لەوەدا بەشدارن. بێگومان بارزانی و کوڕەکانی لەسەرووی هەمووانەوەن، ئنجا مەکتەبی سیاسی و دەزگەی(پاراستن).

لەم بارەیەوە مەسعود بارزانی پێی وایە" بارزانی پاش ساڵی ۱۹۷۰ مەسئول نەبووە لەزۆر هەڵەی کە کراو زۆر شتیش ئێمەو مانان کە لە

---

[1] چاوپێکەوتن لەگەڵ مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(۱۲۹۸)، ۱۹۹۶/٦/۲

دەوری ئەو بووین لێی مەسئولین... و هەموو قیادە مەسئول بووە"[١]
بەڵام مستەفا بارزانی خۆی دەڵێت: "ئەوەی بەسەرمان هات هەمووی ئیهمالی و زوڵمی ئێمە بووەو زیاترین کەس من تەحەمولی مەسئولیەت دەکەم".[٢] کە ئەگەر ئەم وتەیە شیبکەینەوە دەتوانین بە یەکێ لە وتە جوان و پڕ مەسئولیەتەکانی بارزانیی دابنێین کە لە بەرامبەر مێژوودا دانی پێدادەنێت و لە مەسئولیەتەکەی راناکات.

بەڵام لەگەڵ ئەوانەشدا نابێ گەورەیی کارەسات و قەبەیی هەڵەو زۆری زیانەکان راستیمان لێ بشارنەوە. بۆچونی زانستیانەمان لێ تێک بدەن و کۆی ئەو هۆیانەی کە هەن لێمان ون کەن. پێویستە لێپرسراوەتی دەیان سەرکردەو سەدان کادری سەربازی و سیاسی و هەزاران رۆشنبیرو تێکۆشەر نەخرێتە لاوە... سەرکردایەتی پارتی و دەزگاکانی سەرجەم بەرپرسیارن، هەریەکەو بەپێی جێگەو لێپرسراوەتی و تواناو رۆڵ و وازی کردنی ئۆباڵی هەرەسەکە، سەرجەم تێکۆشەرانی ناو جوڵانەوەی نیشتمانی، پڕیشکی بەر پرسیاری دەیانگرێتەوە، چونکە راستە کە بارزانی دانیشت و سەرکردایەتی پارتی کۆڵیداو بووبەژێر هەرەسەوە. بەڵام زەمینەی بەردەوامیی خەبات و بەهەزاران پێشمەرگەو پاڵپشتی

---

[١] مسعود بارزاني: التقريرالسياسي والقرارات السياسية والبلاغ الختامي للمؤتمر التاسع للحزب الديمقراطي الكوردستاني-العراق، المنعقد في تشرين الثاني عام١٩٧٩، ص٣-٤؛ حبيب محمد كريم: تأريخ الحزب الديمقراطي الكردستاني-العراق، ص٣٧٤.

[٢] مومتاز حیدری و نەژاد عزیز سورمێ: کۆنگرەی ٩٠ساڵەی لەدایک بوونی بارزانیی نەمر، سەلاحەددین١٤١٧/٩/١٩٩٣، چاپی یەکەم، کوردستان، ١٩٩٧، ل٢٨٦.

جەماوەرو چەكو تفاقی شۆڕشە كە لەئارادابوون. هەر چەند تێكۆشەرێ بجولاَنایە كارەساتەكە روی نەئەدا، یا بەو قەبەیی یە نەدەبوو، یان ئەو هەموو زیانو شوێنەوارو سەرەنجامە خراپانەی لێ نەدەكەوتەوە و خەباتی دوا سەردەمەكەیشی وا پڕ ئەركو كوێرەوەری نەدەكرد.

لە ئێوارەی ١٨/١٩-٣-١٩٧٥ كە بارزانی كۆبونەوەیەكی فراوانی بە مەكتەبی سیاسیو سەركردایەتی و بەشێكی زۆر لەفەرماندەكان كردو بڕیاری راگرتنی شەڕو كشانەوە ناو ئێرانی پێ راگەیاندن. بڕیارەكەی بارزانیان پەسەند كردو سەرانی پارتیو لێپرسراوانی لەشكر، تەنانەت ئەوانەیش كە سووربوون لەسەر درێژە پێدانی شەر بەگشتی دوای كەوتن.[1]

گەلێ فاكتەر و هۆكاری ناوخۆو دەرەكی بوونە مایەی هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلول. دەكرێ لێكۆڵینەوەی وردو زانستیانەیان بۆ بكرێت، دور لە لەبەر چاو گرتنی لایەنی هەست و سۆزداری.

سەبارەت بەمە مەسعود بارزانی دەڵێت:"دەبێ دان بەوەدابنرێت كە رێككەوتنامەی جەزائیر تاكە هۆ نەبوو بۆهەرەسی١٩٧٥، بەلكو هۆكاری ناوخۆیی گرنگ هەبوون، وەك بەرەڵلایی و ئاژاوە لەناو ریزەكانماندا".[2]

---

[1] مسعود بارزاني: التقريرالسياسي والقرارات السياسية والبلاغ الختامي للمؤتمر التاسع، ص٣؛ ژیرار چالیاند: گەلێكی بەژموردە... ل ٣١٧.

[2] مسعود بارزاني: التقريرالسياسي والقرارات السياسية والبلاغ الختامي للمؤتمر التاسع، ص٤؛ حبيب محمد كريم: تأريخ الحزب الديمقراطي الكردستاني-العراق، ص٣٧٥.

ئەمە راستیەکی حاشا هەڵنەگرە کە هۆی بنچینەیی و گرنگ پێش ئەو رێککەوتنە لەسەر یەك کەڵەکە بوو بوون، تا دەهات زیاتر ناوجەرگی بزوتنەوەکەیان دەخواردەوەو پوچیان دەکردەوە. رێکەوتنەکەی ئێران و عیراق تەنها ئەو کاتە توانی رۆڵی کاریگەر ببینێ کە ئەو هۆ بنچینەیی و گرنگ و کاریگەرانە رۆڵی تەواوی خۆیان بینی بوو، و وایان لەبزوتنەوەکە کردبوو کە تەنیا قاوغێکی بەتاڵی لێ مابووەوە بۆیە ئەوموئامەرە دەولییەی لەکورد کرا وا بە ئاسانی توانی مەبەستەکەی خۆی بپێکێ و کۆتایی بە شۆڕشی ئەیلول بێنێ.

١-هۆكاره ناوخۆییەكان

ا-هۆكاره حزبیەكان:

سەركردایەتی بزوتنەوەكە لەگەڵ ئەوەشدا كە جەماوەرێكی فراوانی هەبوو، بەڵام هەروەك بزوتنەوە كوردیە چەكدارەكانی پێش خۆی پێگەیەكی چینایەتی خێڵەكی پێوە دیاربوو.

بەدرێژایی تەمەنی چواردەساڵەی شۆڕش، پارتی لەبواری رێكخستن وكادر پەروەردە كردندا سەركەوتوو نە بوو. كەم و كوڕی رۆشنبیری و تێگەیشتن لەسیاسەت لای زۆربەی كادرەكان دیاردەیەكی شاراوە نەبوو.[١] تەنانەت نزمی ئاستی رۆشنبیری لەنێو ریزەكانی پارتیدا بەڕادەیەك بوو كە مەكتەبی سیاسی باش هەستی پێ كردبوو، هیچ جۆرە خۆراكێكی روناكبیری لەنێو دانەمابوو، پارتی لەبواری رێكخستن و كلتوریدا هەڵوەشابۆوە... خۆشیان دەركیان بەم راستیە كردبوو،[٢] پارتی خۆی بەهیچ تیۆرێكی كۆمەڵایەتیەوە نەبەستبۆوە، تاڕادەیەكی زۆر پراگماتی بوو.[٣] لەڕوی سیاسیشەوە گەلێ باڵی جیاواز هەبوون، كە هەریەكەیان بیرو رایەكی جیاوازی هەبوو.

بارزانی سەرۆكی پارتی بوو هەر لەدامەزراندنیەوە. بەڵام باوەڕی بەكاری حزبی نەبوو...هەوڵی دەدا كە بەتەنها خۆی كۆنترۆڵی تەواوی

---

[١] ئۆرخانی غالب: شۆڕش ئەیلول و رۆژگاری دوای هەرەس، چاپی یەكەم، لندن، ١٩٩٠، ل٢١.

[٢] حسین محمد عزیز: خولانەوە لەبازنەی بۆشدا، ل١١١.

[٣] پارتی دیموكراتی كوردستان(سەركردایەتی كاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی كورد، ل.٢١

حزبەکە بکات بەڵام پاش بەیانی ئازاری ۱۹۷۰ کەئیدی حزب رۆلی بەرچاوی بینی و جلەوی کارەکانی گرتەدەست. ئیدریس و مسعود چونە نێوحزب و کرانە ئەندامی مەکتەبی سیاسی.[1] لەم بارەیەوە مەسعود بارزانی راستیی پێکاوە کە دەڵێت:"نابێ گلەیی لە پرۆگرام و پەیرەوی ناوخۆی پارتی بکەین، بەڵکو دەبێ گلەیی لەخۆمان بکەین چونکە ئەو پرۆگرام و پەیرەوە جێبەجێ نە ئەکرا".[2]

بیرو باوەڕی ئەندامانی سەرکردایەتیش رۆژ بەرۆژ کزتر دەبوو و پێوەندیان لەگەڵ بارزانی دا زیاتر مۆرکی شوێن کەوتەیی وەردەگرت.[3] پارتی لەیەك ترازابوو، هەست بەلێپرسراویەتی نەمابوو. چەند شوێنێکی خاوەن دەسەڵات پەیدابوو بوون و گیانی فەرامۆشی و هەڵپەرستی و رەچاوکردنی بەرژەوەندی تایبەتی تەسك لەهەموو پلەو پایە جیاجیاکانی سەری هەڵدابوو.[4] جگە لەمە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی پارتی لەنێو خۆیاندا پێوەندییەکی باشیان نەبوو، هەر یەکەیان دژی ئەوی دیکەیان

---

(1) پارتی دیموکراتی کوردستان (کۆمیتەی ئامادەکردن): هەڵسەنگاندنی رەوش و.. ل۱۱.

(2) حبيب محمد كريم: تأريخ الحزب الديمقراطي الكردستاني-العراق، ص۳۷٥.

(3) پارتی دیموکراتی کوردستان (کۆمیتەی ئامادەکردن): هەڵسانگاندنی رەوش و...ل۱۲.

(4) جەلال دەباغ: هۆیەکانی دارمان و پەند و تاقی کردنەوەکانی شۆڕشی ئەیلول، گۆڤاری هەڵوێست، ژمارە (۲)، سالی ۱۹۸۷، لەندەن، ل٤۸ ؛ پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد، ل۲٥.

بوو، تەڵەیان بۆ یەکتری دادەنا، دژی یەکتری پیلانیان دەگێرا.[1] لەبەر ئەوهۆیانە هەمووی، پارتی سەرکردەی راستەقینەی شۆڕش نەبوو، بەڵکو یاریدەدەری دەزگەی بارزانی بوو، و زۆرجاریش یاریدەدەرێکی بێ کەلك بوو، ئەمە یەك لەو هۆکارە سەرەکیانەی نەمانی شۆڕش و هاتنە پێشەوەی هەرەس بوو.[2] خۆ پەروەردەی شۆڕشگێڕانە کە لەبزوتنەوەکەدا پێشیل کرابوو ئەگەر پەیڕەو بکرایە لەزۆر روەوە رێگای لەوە دەگرت کە بزوتنەوەکە وا بەجارێك بکەوێتە باوەشی دوژمنەوە– ئێران و ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی – ئەمەش مەسەلەی هەرەس هێنانی شۆڕشی بەجۆرێکی تر ئەگۆڕی، راستە شۆڕش توانی جەماوەر بەلای خۆیدا راکێشێ و هەزاران رۆشنبیر کێش بکاتە نێو ریزەکانی پارتی و دەزگاکانی شۆڕشەوە. بەلام ئەم هاتنەناوە تەنها چەندایەتیەکەی رەچاوئەکرا نەوەك چۆنایەتیەکەی و هیچ پلانێك دانەئەنرا بۆ نوێکردنەوەی دەزگاکانی پارتی و شۆڕش و چەسپاندنی ئەندامانی رۆشنبیر و خاوەن توانا لەجێگەی ئەندامە هەڵپەرست و دواکەوتووەکان. بەلکو ئەوجۆرە کەسانە هەر لەشوێنی خۆیان مانەوەو هەوڵیان ئەدا کە رێگە لەپێشکەوتن و بەرەو پێشەوەچوون بگرن. بۆیە پارتی هەر بەو شێوەیە مایەوە وەبەهیچ جۆرێك بەکردەوە سەرکردایەتی شۆڕشی نەکرد.[3] بۆ نمونە: ئەگەر پلان هەبووایە چونە دەرەوە وا بەلێشاو و بە بەرەڵڵایی نەئەبوو، ئەوەندە کەس ئەچوونە

---

[1] حسين محمد عزيز: خولانەوە لەناو بازنەی بۆشدا، ل ٧١.

[2] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٢٥.

[3] هەمان سەرچاوە، ل٦٤.

دەرەوە کە بزوتنەوەکە پێویستی پێ بوایە[1]. ئەوەتا مەسعود بارزانی دەڵێت: "هەمووومان تووشی لەخۆبایی بوون بوو بوین، ڕۆژ لەدوای ڕۆژ گیانی شۆڕشگێڕیمان لە دەست دەدا. لەجیاتی ئەوەی سود لەوسەرکەوتنە وەربگرین و ڕێکخستنی پارتی بچەسپێنین لە ناو جەماوەر، دەرگای بەرەللایی و فەوزا کرایەوە و شتی ئەساسی کەبۆ هەر شۆڕشێك پێویستە لەبیر چوو".[2]

لە ئازاری ١٩٧٤ دادەیان هەزار کەس چونە ریزی شۆڕشەکەوە. دەزگای پاراستن هانی خەڵکیان ئەدا شارەکان بەجێ بهێڵن. بەعس ڕێگای لێ نەئەگرتن. لای وابوو لێشاوی خەڵك ئەبێ بەبارێکی قورس بەسەر بزوتنەوەکەوەو ئەویش هەندێکی دەرکرد.[3] هەرخۆیان لەسەرەتای شەڕەکەوە گشت کادرانی هەرێمو ناوچەو ڕێکخراوەکانی (لاوان، قوتابیان، ژنان) یان کێشایە دەرەوە بۆ ناوچەکانی سنوری دەسەلاتیان و کارێکی ئەوتۆیان رەخساند گشت پیسپۆرانی زانیاریو تەکنەلۆجیو خوێندکاران دوای ئەوان بکەون. گشت ئەوانەیان لە باڵەك (دۆڵی چۆمان) کۆکردەوەو زۆربەی زۆری ئەو کادیرانە بێ کاربوونو لەتوانادا نەبوو بەر پرسیاری گونجاو لەگەڵ تواناکانیاندا بەوانە بسپێرن. زۆری تریشیان بەسەر دەزگاکاندا سەپاند. بەو جۆرە توانای کاری شۆڕشگێڕانەو نهێنی یان

---

[1]: هەڵبژاردەیەك لەنوسینەکانی شەهید ئارام، بەشی یەکەم، لەبلاوکراوەکانی کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان، چاپخانەی شەهیدئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨٠، ل١٩.

[2] مسعود بارزاني: التقرير السياسي والقرارات السياسية والبلاغ الختامي للمؤتمر التاسع، ص٣؛ حبيب محمد كريم: تأريخ الحزب الديمقراطي–العراق، ص٢٧٤.

[3] نەوشیروان مستەفا ئەمین: پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن، ١٩٩٨، ل ١١٢.

لەشارەکاندا کەم کردەوە،[1] بردنەوە دەرەوەی دەیان هەزار کوردی هەموو توێـژێکی گـەل لەشـارەکان و چـونیان بـۆ نێـو شـۆڕش بـە جۆرەهـا رێگـا مسۆگەر کرد. بەبێ ئەوەی شۆڕش جێی ئەوانەی تێدا ببێتـەوەو بتوانێ وەکــو پێویســت گوزەرانیــان دابــین بکــات. لــەم بارەیــەوە (ســامی عەبدولرەحمان) دەڵێت:"دەزگاکانمان توانای بەڕێوەبردن وسازدانی ئەو بـەهرە تازانـەی بەشـی زۆری ئەوخەڵکـەی نـەبوو کـە تـازە هاتبوونـە نێـو شۆڕشەوە".[2] هەروەها دەزگای پاراستن هانی ئەوانەی دا بچنە ئێران و پەنا بەر ئەم ولاتە ببەن. بەبێ ئەوەی زۆربەی کات پێویست بکات.[3] ئەمە نــەك هــەر هەڵەیــەك بــوو، بــەڵکو گوناهێــك بــوو دەرهــەق بــەم گەلــەکراو هۆکارێکی سەرگەردانی بوو. ئەو هەڵئاوسانە گەورەو خێرایەی شۆڕش بووە مایـەی بێ هێزبوونی و بارێکی قورس لـە وزەی شـۆڕش بـەدەربوو. بێگومـان ئـەوە یـەکێك بـوو لـەهۆکارە سـەرەکیەکانی هەرەسـی شۆڕشـی ئەیلول.

فەسادی مالی و ئیداری لەناو دەزگاکانی حزب و پێشمەرگەدا پـەرەی سـەندبوو، واسـیتەو خزمایـەتی نـەك توانـاو لێ وەشـاوەیی، گـرنگترین

---

[1] ژیدار چالیاند: گەلێکی پەژموردە...، ل ٣٢٣؛ نۆرخانی غالب: هەرەسی شۆڕشی ئەیلول... ل٢١.

[2] پـارتی دیمـوکراتی کوردستان(سـەرکردایەتی کـاتی): رێبـازی بزوتنـەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٦٥.

[3] پارتی دیموکراتی کوردستان (کۆمیتـەی ئامادەکردن): هەڵسەنگاندنی رەوش و... ل١٣؛ جـەلال دەبـاغ: هۆیـەکانی داڕمـان و پـەند وتاقیکردنـەوەکانی شۆڕشـی ئـەیلول، گۆڤاری هەڵوێست، لەندەن ، ژمارە (٢)، سالی١٩٨٧، ل٤٨.

پێوانەی دامەزراندن بوون لەدائیرەکاندا. بازرگانی قاچاخ لەگەڵ ئێران بوو بە سەرچاوەیەکی گرنگی دەوڵەمەندبوونی کاربەدەستەکانی پێشمەرگە.[1] ئەوکەسانەی کەدەست پاك نەبوون هیچ لێیان نەدەپرسرایەوە و لەدام و دەزگای بارزانیش نەبوایە لەکەسی ترنەدەترسان. ئەنجام ئەوەبوو شۆڕش لەو دەستکەوتە گرنگانە بێ بەش بوو، وەبەرەللایی و دزی وخراپەکاری زۆر پەرەی سەندبوو، کەئەمەش کارێکی زۆرخراپی کردبووە سەر ناوبانگی شۆڕش. هەتا گیانی خۆبەخت کردنیش لەناو پێشمەرگەدا بێهێز ببوو. تەنانەت ئەمانە پاڵی نابە سەرکردایەتیەوە کەرووبکاتە یارمەتی دەرەوەو لەدواییشدا بەئێجگاری پشتی بەشای ئێران بەست لەبارەی بەخێوکردنی ئەندامانی ناو ریزی شۆڕش.[2] کێشانەو تەرازوی هەڵسەنگاندنی پیاوی شۆڕشگێڕو ناشۆڕشگێڕ هاتبوە سەر ئەوەی کە کێ شەڕ کەرە؟ کێ مل کەچی فەرمانی بارزانی یە؟ کێ بۆڵەو خوتەی نییە؟ کار گەیشتبوە ئەو رادەیەی کە بۆچوون و بیروڕای زۆربەی ئەندامانی سەرکردایەتیش بڕی نەدەکردو کەس گوێی لێ نەدەگرتن.[3] سیاسەتی رازی کردن و بەرەللایی و سزانەدان و نەبوونی سەرکردایەتییەکی بەکۆمەڵ و داکەوتنی چەند مەرکەزێکی بەهێزو توانا لەجێگەی ئەوان،

---

[1] ا. کاوة: قضیة کردستان الجنوبیة والافاق المستقبلة، ص٨٢ ؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین: پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن، ل١١١ .

[2] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٢٩ .

[3] ئیبراهیم جەلال: خواروی کوردستان و شۆڕشی ئەیلول، چاپی سێیەم، سلێمانی ، ١٩٩٩، ل٢٨٧-٢٨٨ .

بڵاوبوونەوەی بیرۆکراتیەت و زۆربوونی ناوچەی دەسەڵات ببو بەشتێکی باو.[1] ئەوەتا "جرجیس فتح الله " سەبارەت بە لێپرسراوانی ئەو رۆژگارە دەڵێت :" چ گاڵتە بازارێ بوو، هەمووی هەر گەمەکردن بوو، شتێ نەبوو ناوی مافی گەل و پارتی بووبێ. هەرگیز شتی وانەبوو. نەدەنگی هەبوو نەرەنگی هەبوو.... ".[2]

لەگەڵ ئەمانەشدا، بەشی پاراستن بوو بوو بەشێرپەنجەی ناو شۆڕش و پەنجەی ژەهراوی بۆ ناو هەموو دەزگاو بارەگاو رێکخراوەکان و هێزەکانی پێشمەرگەو تەنانەت بۆ زۆربەی ناو ماڵەکانیش درێژ کردبوو. بوو بووە بەمۆتەکەی سەر سنگی هەموو کەس. کەس نەیدەتوانی هەناسەیەك بەئاشکرا هەڵکێشێ و لەگەڵیا دوو بیرو بۆچونی دڵسۆزانەو شۆڕشگێڕانەو سیاسیانە دەربڕێت. هەر کەسێکیش بەخۆیدا رابپەرموایە رەخنەیەك یا بۆچونێکی خۆی دەربڕیایە، لەکورترین ماوەدا بەراپۆرتی پاراستن لەبەندیخانەکانی شۆڕش توند دەکرا، یان دوور دەخرایەوە بۆ ئێران. یا لە بارەگاکاندا دەست بەسەر دەکرا. ئەو رەفتارو کردەوە ناشۆڕگێڕانەی پاراستن دەرگای لەسەر هەموو بیرو بوچونێکی بەسود بۆ شۆڕش و کورد داخستبوو.[3] پاراستن ببوو بەپارتیەك لەناو پارتیداو ناکۆکی و بەیەکداچوون دەستی پێکردبوو لەنێوان ئەم دام ودەزگایەو هەموو رێکخراوەکانی پارتی بەبێ پسانەوە. بێگومان کارێکی ناشەرعی

---

[1] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازیکورد، ل٦٥.

[2] حسین محمد عزیز: خولانەوە لەناو بازنەی بۆشدا، ل٥٣.

[3] ابراهیم جلال: خواروی کوردستان و شۆڕشی ئەیلول.. ل ٣٨٧.

وەها هەرئەبێ ئەوە ئەنجامەکەی بێت. بەتایبەتی کەئەندامانی پاراستن هەموو دەسەڵاتێکی خۆیان بەشێوەیەکی راستەوخۆلە دام و دەزگاکە وەرئەگرت.[1]

[1] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٢٥.

ب-هۆكارە كۆمەڵایەتیەكان

پێویست بوو شۆڕشی ئەیلول، وەك شۆڕشی گەلێكی ژێردەستە كراو لەهەموو هەلو مەرجێكدا بەپێی توانا بۆ بەدیهێنانی قوڵترین ئاڵوگۆڕی كۆمەڵایـــەتی و دابینكردنـــی مـــاف و بەرژەونـــدە رەواكـــانی چـــینە زەحمەتكێشـــەكان و دانـــانی ئاواتـــەكانی ئـــەم جـــەماوەرە رەنجـــدەرە تێبكۆشایا. گرنگی دان بەم لایەنە كۆمەڵایەتیە پێویست و ناچاری بوو بۆ شۆڕش چونكە جەماوەری زەحمەتكێش بەشی هەرە زۆری پێشمەرگەو دواتـریش بڕبـڕەی پشـتی شۆڕشـی پێكهێنـا، بـەڵام سـەركردایەتی تـا رادەیـەكی زۆر ئـەم لایەنـە كۆمەڵایەتیـەی فـەرامۆش كـرد. بـەجۆرێ وای لێهات شۆڕشیش پێ بەپێ و وردە وردە ناوەرۆكە كۆمەڵایەتیەكەی خۆی و پاڵپشتی پێویستی چینە چەوساوەكانی كۆمەڵی لەدەست دەدا.

سەركردایەتی شۆڕش لەبەر پشتگوێ خستنی ئەم مەسەلەیە بواری نـەدا ریفـۆرمی كۆمەڵایـەتی قـوڵ لـە كوردسـتاندا بكـرێ. هـەنگاو نـانی لێبڕاوانـەو بنەڕەتیانـە لـە لادێكـانی كوردسـتاندا زۆر پێویسـت بـوو. جێ بـەجێ كردنـی یاسـای چارەسـەركردنی كشـتوكاڵ و كێشـەی زەوی و زار دەبوایـە یـەكێك لـەكارە گرنگـەكانی شـۆڕش بوایـە. بـەڵام سـەركردایەتی بایەخی بە جێبەجێكردنی تەواوەتی و راستەقینەی ئەم یاسایە نەدەدا كە هەنگاوێكی گرنگ بوو بۆ كۆمەڵی كوردەواری.[1] وەهیچ هەڵبژاردنێكی بۆ ئەنجومـەنی دێهاتـەكان نـەكرد، بـەڵكو كوێخـاو پیاوەكۆنـەكان هـەروەكو جاران دەسـەڵاتی خۆیـان مابووەوە. لەكاتێكدا ئەگەرهەڵبژاردن لـەرێگای

---

[1] ا. كاوة: قضية كردستان الجنوبية والافاق المستقبلة، ص٨٢.

پشت بەستن بەچینە رەنجدەرەکانەوەبکرایە، ئەوە باشترین نمونەی دیموکراتیەتی نیشان ئەدا، هەروەها دەسەڵاتی ئەو چینە چەوسێنراوانەش کەبارگرانی شۆڕشیان لەسەر شان بوو بەهێزتر و فراوانتر دەبوون.[1]

هەڵوێستی سەرکردایەتی پارتی بەم شێوەیە بوو، ئەویش بۆ رازیکردنی هەندێ موڵکدارو ئەو لێپرسراوە سەربازیانەی کە شوێنی دەکەوتن و زەوی و زاری فراوانیان هەبوو. ئەو گوندانەی کە خاوەنەکانیان بەشداری شۆڕشیان کردبوو دەستیان لێ نەدرا. ئەگەر کادرەکانی پارتیش ویستبایان بۆ جێبەجێکردنی چارەسەری زەوی هەنگاوێك بنێن، دەرەبەگەکانی نێو شۆڕش نەیاندەهێشت. ئەمەش بوە هۆی ئەوەی چینی جوتیار، کە جەماوەری بنچینەیی شۆڕشی پێك دەهێنا، رۆژ لەدوای رۆژ بڕوای بەشۆڕش نەمێنێ و ئامادە نەبێ لەپێناویدا قوربانی بدات.[2] هەروەها نەتوانرا ئەم جەماوەرە بەرینە بەقازانجی شۆڕش سازو تەیار بکرێ و جۆش بدرێ. ئەم دیاردەیە زیانی لەشۆڕشداو مۆرکە رزگاریخوازانەکەیشی کاڵ کردەوەو بوو بەخاڵی لاوازبوونی.[3]

---

[1] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازیکورد، ل٢٩.

[2] عزیز محمد: تقریر ل. م للحزب الشیوعي العراقي في المؤتمر الثالث للحزب، طریق الشعب، ١٩٧٦/٤/٩؛ جەلال دەباغ: هۆیەکانی دارمان و پەند و تاقیکردنەوەکانی شۆڕشی ئەیلول، ل٤٨.

[3] پارتی دیموکراتی کوردستان (کۆمیتەی ئامادەکردن): هەڵسەنگاندنی رەوش و... ل١٨.

سـەبارەت بـە بەرنامـەی پـەروەردەو فێرکـردنیش وەك پێویسـت هـەنگاوی بـۆ هەڵنـەنرا، هـەر چـەندە لەسـەرەتای هەڵگیرسـانەوەی شـەڕ بەهۆی راکردنی هەندێك مامۆستای قوتابخانـەکان‌و زانکۆی سلێمانی بۆ مەڵبەندی شۆڕش، هەندێ هـەوڵی بچوك درا بۆ دامەزراندنی خوێندنگـەو تەنانـەت زانکـۆیش، بـەڵام دوای دەسـت پـێکردنی بۆردومـانی حکومـەتی عیراق‌و بەتایبەت بۆردومانی قەڵادزێ لە ١٩٧٤/٤/٢٤ ئەم هەوڵـەش نـەماو بـەرەو کـزی چـوو. نەخوێنـدەواری‌و بـێ قوتابخانـەیی بـاڵی بەسـەر کوردستاندا کێشا. زۆربەی مامۆستاکان چون بۆ ئۆردوگاکانی ئاوارەکان لـەئێران. بەدەگمـەن هەنـدێك لەگونـدەکانی کوردسـتان خوێندنگـەیان هەبوو.[1]

بارودۆخی تەندروستی و لەشساغی لەکوردستاندا لـەوەش خـراپتر بوو، لەناوچـەیەکی پـان‌و بـەرین دا تـەنیا بـرین پێچێکیان بۆ دادەنا کـە چارەسـەری خـەڵکی دەکـرد. هـەر چـەندە دوای هەڵگیرسـانەوەی شـەڕ ژمارەیـەکی زۆر دکتـۆر چـونە ریـزی شۆڕشـەوە، بـەڵام ئـەوانیش وەکـو مامۆسـتاکان زۆربـەی هـەرە زۆریـان چـونە ئێـران وەبەشـێکی کـەمیان لـە کوردستاندا مانەوە.[2]

لـەماوەی چـوار سـاڵی راگرتنـی شەڕیشـدا (١٩٧٠-١٩٧٤) کـارێکی ئـەوتۆ بـۆ دروسـت کردنـی رێگـەو بـان نـەکراو زۆربـەی ئـەو دراوەش کـە حکومەت بۆ ئەو کارەی تەرخان کردبوو، دەچوە گیرفانی بەڵێندەرەکانەوە،

---

[1] سـەرهەڵدان و تێکشـکانی شۆڕشـی ئـەیلول لەکوردسـتانی عیراق، لـەبلاوکراوەکانی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، ل٣٢ .

[2] سەرهەڵدان و تێکشکانی شۆڕشی ئەیلول لەکوردستانی عیراق، ل٣٢.

لەکاتێکدا بەڵێندەرەکانیش لە لێپرسراوە گەورەکانی شۆڕش پێک هاتبوون،[1] دوای هەڵگیرسانەوەی شەڕیش هەرچەندە ئیدارەیەک بەناوی ئیشغال دامەزرابوو، بەڵام بۆ دروست کردنی ڕێگەو بان و هەروەها خانوو بەرەش هەنگاوێکی ئەوتۆ نەنرا. لەدروستکردنی جۆگەو بان کە هەر هیچ نەبوو.[2]

پێوەندیەکانی نێوان حزبیش لەسەر بنچینەی خێڵەکی دامەزرابوون لەجیاتی ئەوەی پرەنسیپە حزبییەکان و دەزگا دیموکراتیەکان ڕۆڵی خۆیان ببینن، عەقڵیەتی خێڵەکی و کۆنەپەرستانە پێوەندیەکانی دیاری دەکرد. پێوەندی نێوان سەرکردایەتی و گەل لەرێگای چەند کەسێکەوە بوو، بۆ نمونە خێڵ لەرێگای سەرۆکەکەیەوەو ناوچەیەک لەرێگای تاکە لێپرسراوێکی خۆیەوە کە دەبوو بەر پرسی هەموو دانیشتوانی ناوچەکەو رای ئەو نەک رای گەل یا ڕێکخستنەکانی پارتی یا پێشمەرگە بەکردەوە لەبەرچاو دەگیرا. بەم شێوەیە ئەو لێپرسراوە دەسەلاتێکی رەهای لەناوچەکەدا دەبوو سەرکردایەتی هەموو دەسەڵاتێکی پێ دەبەخشی، ئەم کارەو رەفتاری چەوتی ئەو بەرپرسیارانە لەزۆربەی کاتدا لەمپەری زیاتریان لەناو سەرکردایەتی پارتی و شۆڕش و گەلدا دروست دەکردو متمانەی گەلیان بەم سەرکردایەتیە لەلایەن گەلەوە دادەمالی[3] هەروەها

---

[1] ڕێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی زانکۆی سەلاحەدین، هەولێر، ١٩٩٣، ل٢٠-٢١.

[2] سەرهەڵدان و تێکشکانی شۆڕشی ئەیلول لەکوردستانی عیراق، ل٣٣.

[3] پارتی دیموکراتی کوردستان (کۆمیتەی ئامادەکردن): هەڵسەنگاندنی رەوش و... ل١٣.

کۆنترۆڵی تەواوی شۆڕش لەلایەن سەرکردایەتی بارزانییەوە گەلێك دوژمنی خێڵەکی بۆ دروست کرد کە لەریزی هێزەکانی حکومەتدا بەچەك شەڕیان لەدژی دەکرد، مەبەست لەو خێڵە کوردانەیە کە بەتایبەتی لەناوچەی بادینان و ناوچەکانی دەوروبەری بارزان دا ناکۆکی کۆنی خێڵەکیان لەگەڵ خێڵی بارزاندا هەبوو، ئەم خێڵانە ئەو هێزە غەیرە نیزامیە بنچینەییەیان پێکهێنا کە چەکی حکومەتیان دژی شۆڕش هەڵدەگرت و بەپێی بەرژەوەندی خێلەکەیان هەڵوێستیان دیاردەکردو وایان دانابوو شۆڕشی کورد لەژێر دەستی بارزانیەکاندایەو مانەوە لەو ناوچانەدا یا هاوکاری کردنیان، واتە ملکەچ بوون بۆ دەسەڵاتی خێڵی بارزان. ئەو کارە کە هەمیشە لەبەر هۆی خێلەکی رەتیان دەکردەوە. سەرکردایەتی پارتی بەکردەوە نەکەوتە دۆزینەوەی چارەسەرێك بۆ ئەم گیروگرفتە کە زیانێکی زۆری لەشۆرشدا. بەتایبەتی کە فەرماندەی هێزەکان لەناوچەکانی ئەم خێڵانەدا بەدرێژایی سالانی شۆڕش بارزانی بوون.[1]

لەلایەکی ترەوە جیاوازیەکی چینایەتی زۆر لەنێوان بەرپرسەکانی شۆڕش و خەڵکی ئاسایی دروست بوو بوو، فەرمانبەرە مەدەنیەکان و سەرکردە زلەکانی لەشکر لەخۆش گوزەرانی و رابواردندا بوون وخێزانەکانیان لەئێران زۆر لەجارانیان خۆشتر دەژیان. بەلام پێشمەرگەئاساییەکان و خێزانەکانیان لە ژیانێکی نەبوونی و کولەمەرگیدادەژیان.[2] زۆربەی پیاوەکانی بارزانی کەلەرابردوودا

[1] هەمان سەرچاوە... ل١٧.

[2]: هەڵبژاردەیەك لەنوسینەکانی شەهید ئارام، ل ٢٢.

بەژیانێکی کەم دەرامەتیەوە دەژیان و پێشڕەوی پێشمەرگەکانیان دەکرد، بوون بەهەرە دەوڵەمەندانی لادێی کوردی و بوون بەخاوەن دەسەڵاتێکی ئابوری و سیاسی بێهاوتا لەهەموناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆیاندا بەگشتی. وەهیچ یەکێك لەوانە سەرەڕای ئەوسکالاَ زۆرانەی کەلەدژیان هەبوو لێ نەدەپرسرانەوەو لانەدەدران. وای لێ هاتبوو جەماوەر ناوی لێنابوون (لۆرتەکانی جەنگ)،[1] ژیانی پێشمەرگەش بریتی بوو لەو (١٠) دینارەی کە بەناوی موچەوە پێ ی دەدرا.[2]

لەروی سیاسی و ئایدیۆلۆژیشەوە جەماوەر بەگیانی شۆڕشگێڕانە پەروەردە نەکرابوون، جەماوەر خۆی ئەوەی ئەکرد کە بەراستی دەزانی، سەرەڕای ئەمەش زۆر جار (حزب)و (شۆڕش) خەڵکیان بەشێوەیەکی چەوت ئاراستە ئەکرد. بۆ نمونە هەر چونە دەرەوەیان رێك نەخست، بەڵکو خۆیان بەزۆرو بە هەڕەشە زۆر کەسیان ناچار کرد کە بچنە شاخ. کەچی لەشاخ هەمان (حزب)و (شۆڕش) گوێ یان پێ نەئەدان و ئەو کەسانەی سەر بەخۆیان نەبوون کاری گرنگیان نەئەدرایە دەست و خەڵکێکی زۆر کرابوو بە بار بەسەر بزوتنەوەکەوەو لەجیاتی سود وەرگرتن لەو پەڕی هێزو توانایان، بەرەڵلاکرابوون و بێ ئیش و کار دەسورانەوە.[3] چەندان دکتۆرو ئەندازیارو پارێزەرو دەرچووی زانکۆ لەو دۆڵانەدا کەوتبوون.

---

[1] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٢٩.

[2] میرزا مەنگوڕی: بەسەرهاتی سیاسی کورد ١٩٧٢–١٩٨٠ – دەستنوس ل٥٤٠.

[3] هەڵبژاردەیەك لە نوسینەکانی شەهید ئارام، ل ١٩.

بچوکترین پرس‌و رایان پێ نە دەکرا و تەنانەت ڕێگای پێشنیار کردنیشیان نەدەدان.[1]

[1] ابراهیم جلال: خواروی کوردستان و شۆرشی ئەیلول، ل ٣٨٧.

ج-هۆكارە سەربازییەكان

لـەناو هێـزی پێشـمەرگەش دا هـەروەك لایەنـەكانی تـر، لـەجیاتی ڕێكخسـتن، لـەجیاتی پـەروەدەی شۆڕشـگێڕانە، پەشـێوی‌و بـەرەڵڵایی‌و خۆپەرستی‌و بیرۆكراتیەت باوبوو. لەهەمووی خراپتر ئەوەبوو كە تفەنگ سیاسەتی (حزب)ی ئاراستە دەكرد. واتە ئەو كەسانە دەنگیان زوڵاڵ بوو كە هێزی چەكداریان لەگەڵدا بوو.[1] لەگەڵ ئەمەشدا ڕێكخستنێكی حزبی نـەبوو لـەناو هێـزی پێشـمەرگەدا، نـەك هـەر هـەوڵ نـەدەدرا كـە هێـزە چـەكدارەكان بەكەسـانی حزبیـی ڕۆشـنبیر موتوربـە بكرێـت، بگـرە بـە پێچەوانەوە سەركردایەتی دەیویست هەموو دەسـەڵاتێك لەدەستی چەند بەرپرسـێكی دەسـتنێژی خـۆی یـا سـەر بەخۆیـدا كۆبكاتـەوەو ئـەوانیش لەزۆربـەی كاتـدا نـاحزبی‌و كـەم بـەهرەو ناڕۆشـنبیربوون‌و ئەمـە لەگشـت ڕویەكـەوە زیـانی قورسـی بـەتوانای پەرەپێـدانی هۆشـیاری سیاسـی‌و شەڕكەری پێشمەرگەو فێربوونی كاروباری سەربازیی نوێ لەریزەكانیانـدا گەیاند.[2] لە ساڵی ١٩٧٠ بەدواوە دەسـەڵات سـەربازی‌و هێزی چەكداری شـۆڕش‌و هـەموو بەرپرسـەكانی خرانـە ژێـر دەسـتی بارەگـای بـارزانی‌و پارتیـان لێ دوور خرایـەوە. مەبەستیشـیان ئـەوەبوو ببنـە خـاوەنی هێـزی چـەكداری شـۆڕش‌و نـەهێڵن هـیچ كـۆنترۆڵێكی حزبـی لەسـەربێ. ئەمـە بەشێوەیەكی كاریگـەر كاری كردە سـەر نەخشی حزب لـە شۆڕشدا. نـەك هـەر ئەمـە بـەڵكو دەستە حزبییـەكان زۆر لـەم هێزانـە بێ دەسـەڵاتربوون‌و

---

[1] هەڵبژاردەیەك لەنووسینەكانی شەهید ئارام)، ل٢٢.

[2] پارتی دیموكراتی كوردستان (كۆمیتـەی ئامـادەكردن): هەڵسـەنگاندنی ڕەوش‌و... ل١٦.

لێیان دابڕابوون و بگرە ڕۆڵیان لەچاو ئەم هێزانەو بەر پرسەکانیاندا بوو بەڕۆڵێکی لاوەکی.[1] دەتوانین هەڵەو لاوازییەکانی شۆڕش لەڕوی سەربازیەوە لەم خالانەدا چڕ بکەینەوە:

١-پسانی دیسپلینی شۆڕشگێڕانە کە بەگشتی شیرازەی پچڕابوو. ئەمە لەکاتێکدا دیسپلینی سەربازی کە بنچینەی رایی کردنی راست و دروستی کاروباری هەر سوپایەکە، ڕۆژ بەرۆژ بەرەو لاوازبوون دەچوو... بەرەڵلایی لەریزەکانی پێشمەرگەدا زیادی کرد، گوێ بەرێکخستن و زنجیرەی موراجەعەت نەدەدرا. ئەمەش توانای شەڕکردن و فەرمان جێبەجێ کردنی ئەم هێزانەی هێنایە خواریێ و لە هەموو روویەکەوە بە خراپی کاری کردە سەر شۆڕش. هەر رێ و شوێنێکی نووسراویش کە دادەنرا وەك مەرەکەبی سەر کاغەز دەمایەوەو جێبەجێ نەدەکراو ئەندامانی سەرکردایەتی یەکەم کەس بوون سەرپێچییان لێ دەکرد.[2] هەروەها سەرکردایەتی پەیڕەوی سیاسەتی(دڵراگرتن)ی دەکرد لە بری چاودێری و لێپرسینەوەی بەرپرسان و پێشمەرگە بە گشتی.

٢- نەبوونی یەکسانی شۆڕشگێڕانە، پێشمەرگەکان لە نێوخۆیاندا چەند دەستەیەك بوون، جیاوازی زۆر لە نێوان بەرپرسەکان و پێشمەرگە ئاساییەکاندا هەبوو ئەمەبوو بووە مایەی بێزاری و ساردکردنەوەی پێشمەرگە، چونکە پەیوەندی نێوان پێشمەرگەو هەندی لە لێپرساوان

---

[1] -هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٢.

[2] هەڵبژاردەیەك لەنووسینەکانی شەهید ئارام. ل ٢٣؛ پارتی دیموکراتی کوردستان (کۆمیتەی ئامادەکرن): هەڵسەنگاندنی رەوش و.. ل١٥.

زۆربـەی کـات دەبـووە شـێوە پەیوەندیـەکی نێـوان ئاغـاو مسـکێن. خـزم خزمێنـەو برادەرایـەتی تەشـەنەی کـردو لێپرسـراوان ژیـانێکی خـۆش گوزەرانیان لە چاو توانای شۆڕشدا بە سەر دەبرد. لە کاتێکدا پێشمەرگە لـەم خـۆش گوزەرانیـە بێبـەش بـوو و ئـەم مەسـەلەیەش جۆش‌و خرۆشـی پێشـمەرگەی لـە شـەڕدا دادەمرکانـدەوە، چونکە هەسـتیان دەکـرد ئـەوان دەبنـە قوربـانی‌و دەسـکەوتیش هـەر بـۆ ئـەو بەرپرسـانەیە کـە لـە پشـت بـەرەکانی شـەڕدا خـۆش گـوزەران دەژیـن. ئـەم دیاردەیـە لـە سـەروبەندی شـەڕی سـاڵی ١٩٧٤ دا تـەواو روون‌و ئاشـکرا بـوو. سـەرکردایەتی هـیچ هـەنگاوێکی بـۆ چارەسـەرکردنی نـەنا. چـونکە سـەرکردایەتی هێـزی چەکدار(بارەگـای بـارزانی)یش هەمیشـە لـە پشـت بـەرەکان بـوو، تـەنیا فـەرمانی دەردەکـرد.[1] ئـەم دام و دەزگایـە(بارەگای بـارزانی) لایەنـە خراپەکانی لەساڵانی دواییدا زۆرتربوو و نەیتوانی پێ بەپێی پێشکەوتنی شۆڕش هەنگاو بنێت و بەرامبەر بە ئاڵۆز بوونی باری شۆڕش سەر دەر بکات.[2] چاودێری جێبەجێ کردنی کاری هێزەکانی نەدەکرد. یا سەری لـە بـەرەکانی شـەڕ نەئەدا تـا بزانـێ چـی هەیـە. لـە کاتێکدا زۆربـەی ئامر هێزەکـان لـە بارزانیـەکانی سـەر بـە سـەرکردایەتی بـارزانی بـوون‌و هـەر ملکەچـی فەرمانـەکانی ئـەو بوون،[3] ئەوهـەموو دەسـەڵاتانەی بـەو شـێوە

---

[1] هەمان سەرچاوە... ل ١٦.

[2] پـارتی دیمـوکراتی کوردستان(سـەرکردایەتی کـاتی): رێبـازی بزوتنـەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٢٨.

[3] پارتی دیموکراتی کوردسـتان (کۆمیتـەی ئامـادەکردن): هەڵسـەنگاندن‌و رەوش‌و... ل ١٦.

زۆره لەدەست ئەم داموو دەزگایە كۆببووەوە، جێگای ڕەزامەندی گشتی نەبوو، وەزیانێكی گەورەی بە شۆڕش گەیاند.[1]

٣- نەبوونی پلانی زانستیانەی ورد بۆ گونجاندنی ئەو ئیمكانیاتانەی بزوتنەوەكە هەیبوو لە گەڵ ئیمكانیاتی سەربازیی زۆری بەعس. چونكە ئاشكرایە كە شۆڕش ڕۆژێك لە ڕۆژان خاوەنی چەكی هاوتای چەكی سوپای عیراق نەبوو تا بە شێوەیەكی بەرەیی بەرەنگاری ئەم هێزانە بكات. بۆیە دەبوو پتر پشت بە شەڕی پارتیزانی ببەستێ كە پێویستی بە باوەڕو ڕێكخستنو مەشق كردن لەسەر ئەم شەڕەو فێر بوونی پرەنسیپە تازەكانی هەیە.[2] بەلاّم جەنگ شێوەیەكی بەرامبەری وەرگرتبوو بەپاڵپشتی تۆپەكانی بێگانە لەگەلێك ناوچەدا، وەپیلان ونەخشەدانانی سەربازیو مەشق كردنو ڕۆشنبیری سەربازی خەریك بوو بەجارێك باوی نەمێنێت، لەمانەش گرنگتر ئەوەبوو كەبەكردەوە شەڕەكە كرا بەشەڕی دەوڵەتی و بەشێوەیەك كەیەكسەر هەردوو هێزە گەورەكانی جیهانی گرتەوە. دەبێ ئەوەش بزانرێت شەڕێكی لەم بابەتە كە دەبێت بەشەڕێكی دەوڵەتی خاوەنەكانیان دەسەلاّتیان بەسەر ئەو شەڕەدانامێنێ.[3]

---

[1] پارتی دیموكراتی كوردستان(سەركردایەتی كاتی): ڕێبازی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی كورد، ل٢٨.

[2] پارتی دیموكراتی كوردستان (كۆمیتەی ئامادەكردن): هەڵسەنگاندنی ڕەوش و...ل١٤.

[3] پارتی دیموكراتی كوردستان(سەركردایەتی كاتی): ڕێبازی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی كورد، ل٦٥.

نـا بەرامبەرییـەکی زۆریـش لـە نێـوان شـۆڕش‌و حکومـەتی عیراقـدا هەبوو لە رووی سەربازییەوە لە ساڵانی کۆتـایی شۆڕشـدا. توانـای چەکی هەمە چەشنەی عیراق وای لێ هاتبوو کەوا تەرازووی هێزی سەربازی نێوان شۆڕش‌و حکومەتی عێراق بە جارێ لاسەنگ‌و لار ببوو.[1] بۆ نمونە ساڵی ١٩٧٤-١٩٧٥ عیراق (٥٤٦) فڕۆکە (١١١) کۆپتـەر، (١٦٠٠) تانك، (٩٠٠) تۆپی قورس‌و (١٥٠٠) نەفەر بەری هـەبوو[2]. حکومـەتی عیراق بە چەکی رۆژهـەڵات‌و رۆژئـاوا، لـە ژێـر سـەیوانی جـەنگی سـارددا، هەرچـی توانـای سەربازی‌و سیاسی‌و سایکۆلۆژی هەیبوو خستیە مەیدانەکانی جەنگەوە، پێشکەوتوو ترین کەرەستەی جەنگ‌و جەنگینی هەبوو، فڕۆکەکانی عیراق کوشندە بوون، بەڵام دژە فڕۆکەکانی شۆڕش کەم‌و لاواز بوون. تانکەکانی عیراق کاریگـەر و تـازە بـوون، بـەڵام دژەکانی لەلایـەن شۆڕشـەوە کـەم‌و لـە ناوچەیەکی کەمیشدا رێگای بە کارهێنانیان دەدران. تـۆپ‌و تۆپخانـەکانی عـیراق پێشـکەوتوو بـوون، بـەڵام بەربەرچـدانەوەکانی شـۆڕش کـەم‌و دیـاریکراو بـوون، ئـەویش بـە زۆری لـە سـەرکردایەتی شـۆڕش‌و قـوڵی رەوانـدوزدا هـەبوو[3]. ئـەو سـەنگەر لارییـەی لـە رووی سـەربازییەوە، وای کـرد لــە زۆربــەی جەنگــە بەرەییەکانــدا رژێــم بــەو چــەکە قورســانەوە ســەربکەوێ. هــەروەها حکومــەتی عــیراق لــە رووی زۆری ژمــارەی شــەڕ

---

[1] جەلال دەباغ: هۆیەکانی داڕمان و پەند و تاقیکردنەوەکانی شۆڕشی ئەیلول، ل٤٨.

[2] حیکمــەت محمــد کریم(مەلابــەختیار): شۆڕشــی کوردســتان‌و گۆڕانکاریــەکانی سەردەم، چ٣، هەولێر، ١٩٩٤، ل٢٢٤.

[3] پــارتی دیمــوکراتی کوردستان(ســەرکردایەتی کــاتی): رێبــازی بزوتنــەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٥٥.

کەرانیشەوە هەر زاڵ بوو. بۆ نمونە تا پایزی ١٩٧٤ زیاتر لە (١٠٠) هەزار چەکداری خستبوە شەڕەوە. ئەمەش مانای ئەوە دەگەیەنێ کە ئەو کاتە چوار لەسەر پێنجی سوپای عیراق لە شەڕگەکاندا دژ بە شۆڕشی کوردستان بە کار دەهێنا.[1]

لەگەڵ ئەمەشدا نابێت ئەوەمان بیر بچێت کە پێشمەرگەی کوردستان لەگەڵ ئەو هەموو کەم و کوڕی و نابەرامبەری یەشدا بەرامبەر بەدوژمن چەندین سەرکەوتنی گرنگی بەدەست هێنا. کە دیار و ئاشکرایە حکومەتی عێراق لەگەڵ ئەو هەموو هێرش و پەلامارە دڕندانەیەیدا، نەیتوانی بەڕێگەی شەڕو بەکارهێنانی توانای سوپایی مەبەستەکانی خۆی بەدەست بێنێت. بۆیە دوای ساڵێك شەڕی سەرنەکەوتوو کەوتە بەکارهێنانی دوانەخشەی ستراتیژی خۆی کە ڕێگەی فەندو فێڵی نێونەتەوەیی بوو، واتە ڕێگای رازی کردنی ئێران. ئەوەتا (سەدام حسین) کاتێ چاوی بەنوێنەری پارتی کەوتبوو، بە (ئیدرس بارزانی) وتبوو: "چارەنووسی ئێوە بەستراوە بەپشتیوانی ئێرانەوەو ئێران داوای (شط العرب) ئەکا. (شط العرب) لەکوردستان خۆشەویستتر نیە. ئەگەر شەڕ دەست پێ بکەنەوە، ساڵێك شەڕتان لەگەڵ ئەکەم. ئەگەر نەمتوانی بەسەرتاندا زاڵ بم، لەگەڵ ئێران ڕێك دەکەوم‌و نیوەی (شط العرب)ی ئەدەمێ بەرامبەر بەوەی یارمەتیتان لێ ببڕێ".[2]

---

[1] د. گوینتەر دێشنەر: کورد، گەلی لە خشتە براوی غەدرلێ کراو، وەرگێڕانی: حمە کریم عارف، هەولێر، ١٩٩٩، ل٢٧٠.

(٢) نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانەبەوە.. ل٢٠.

٤- نەبوونی سەرکردەی لێ وەشاوەو شۆڕشگێڕ لە سەرکردایەتی هێزەکاندا. جڵەوی شۆڕش تەنیا بەدەست بارزانی و چەند کەسانێکی بە تەمەن و کەم خوێندەواری وەك :عیسا سوار، عەلی خەلیل، عەبدوڵلا پشدەری و چەندانی تری لەم بابەتانەوە بوو. ئەوانە ئەگەر چی کەسانی تێکۆشەرو شەڕکەری زۆر ئازاو کارامە بوون، خاوەنی ئەزموونی شەڕی چەندین ساڵەی پارتیزانی بوون. بەڵام لە ئاستی شەڕی بەرەیی و تەکنیکی سەربازی نوێدا تەقەی سەریان دەهات.[١] ئەمەش وای کرد لە زۆر قۆڵەوە کە پێشمەرگە تێك شکان و حکومەتی عیراق لە پێشڕەوی دابوو. حزب ناچار بوو کە هانا بۆ کادرو شارەزای ئێران بەرێ بۆ بەکارهێنانی چەکی قورس. ئەمەش کەلەپچەیەکی تر بوو کە کرایە مەچەکی بزوتنەوەکە لە لایەن رژێمی ئێرانەوە. لە کاتێکدا کە سەدان فەرماندەو خاوەن پلەی سوپایی شارەزاو کارامەو خوێندەوارو دەرچووی کۆلێژی سوپایی لە ناو شۆڕشدا هەبوو کە ریزەکانی سوپای عیراقیان بە جێ هێشتبوو، بێ ئیش و کار لەو دۆڵانەدا دەخولانەوە بێ ئەوەی کارێکی فەرماندەیی هێزی پێشمەرگەییان پێ بسپێر درێت. کە ژمارەیەکی زۆر ئەفسەری پلە داری جۆراو جۆر بوو.[٢]

٥- چاك نەگونجاندنی جەنگی پارتیزانی و جەنگی نیزامی دژی دوژمن. هەروەها نەگونجاندنی هێرشە پارتیزانەکانیش کە دەکرانە سەر

---

[١] هەڵبژاردەیەك لە نووسینەکانی شەهید ئارام، ل٢٣.

[٢] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كردستان العراق، بيروت ٢٠٠١، ص٢١٩؛ ئیبراهیم جلال: خواروی کوردستان و شۆڕشی ئەیلول، ل٢٨٦-٢٨٧.

شـوێنێك[1]. سـەركردایەتی لـەم بـوارەدا بـاوەڕی نـە بەمـەو نـە بـە دەرس وەرگـرتن لـە ئـەزمونی گـەلانی تـر نـەبوو و ئەمـە رای زۆربـەی لێپرسـراوە سـەربازییەكان بـوو كـە سـەركردایەتی خـۆی داینـابوون و رۆشـنبیرییەكی سیاسـی و سـەربازی كـەمیان هـەبوو. سـەركردایەتی نـەك هـەر بایـەخێكی شایانی باسی بەم بابەتە نەدا بەڵكو بە پێچەوانەوە هانی پێشمەرگەكانی دەدا شەڕی بەرگری بەرەیی بكەن و هەردەم تێدەكۆشا چەكی قورس پەیدا بكات. برەو پێدانی ئەم شـەڕە بەرەیی یە شۆڕشـی ناچار كـرد زیـاترو بـە شـێوەیەكی سـەرەكی پشـت بـە یارمـەتی دەرەكـی ببەسـتێ. هـەرەها پێشمەرگە لە هـیچ بوارێكدا هـیچ جۆرە مەشقێكی بە بەردەوامی نـەبووو ئەمـەش وای لێ كـردن شـارەزای مەسـەلە سـەربازییە پێویسـتەكان نـەبن و تووشی تەمبەڵی بن و ئەركەكانیان پێ جێبەجێ نەكرێت و كەمتر پەرۆشی كاركردن بن و توانای سەربازی شـۆڕش بـەم شـێوەیە رووی لـە كـزی كـردو هێزەكانی پێشمەرگە شەڕی پارتیزانیان بیر دەچۆوە. بەبێ ئـەوەی فێـری شەڕی بەرەیی بن یا بتوانن بە راستی ئەنجامی بدەن.[2] واتە وای لێ هـات شارەزای هیچ یەكێ لەو دوو جۆرە شەڕە نەبن و توانای سەربازی شـۆڕشی بـە جـۆرێكی بەرچـاو كـەم كـردەوە. ئەمـەش ئـەوە دەگەیـەنێ كـە سـەركردایەتی شـۆڕش لایـەنی تـەكنیكی زاڵ كردبـوو بـە سـەر رۆڵـی پـێشمەرگەدا. بەكارهێنانی تـۆپی ئێرانیـەكان كـارێكی خراپتری هـەبوو

(١) یونان هرمز: ایامي في ثورة كردستان، ص٢١٤.

(٢) پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان (كۆمیتـەی ئامـادەكردن): هەڵسـەنگاندنی رەوش و...ل١٥.

لەسەر سارد کردنەوەی پێشمەرگە کەئەو حەماسەتەی نەمێنیٚ لەشەڕدا.[1] کەواتە بە کارهێنانی چەکی قورس لە نێوان دوو لەشکری نیزامی لە بری ئەوەی پێشمەرگە ڕۆڵی سەرەکی ببینیٚ کاردانەوەی خراپی هەبوو.

لەگەل ئەو هەموو کەم و کوڕیو هۆکارە نێوخۆیی یانەشدا کەباسمان کرد پێشمەرگە شەڕێکی زۆر قارەمانانەی دەکرد، بەڵام فاکتەرە دەرەکیەکان ئەوەندە کاریگەر بوون ئەوەندە پشتیان لە لایەن سەرکردایەتی شۆڕشەوەپیٚ بەسترا، وایان کردبوو قەناعەتێك لە لایەن پێشمەرگەوە دروست بیٚ کە لە ناوەوە هیچ ناکرێت بەڵکو هەموو شتێك دۆستان بۆ کوردی دەکەن. بۆ نمونە هێنانی هێزی ئێران ڕۆڵێکی زۆر خراپی گێڕا بۆ سارکردنەوەی خەڵك و پێشمەرگە بە تەمای ئێرانیەکان وازیان لە زۆر سەرەتای پێشمەرگایەتی هێنا،[2] ئەم سیاسەتە زۆر زەبری لە بزوتنەوەی کوردی باشور دا... بەڵام گەورەترین زیانی ئەم دیاردەیە بۆ بزوتنەوەی کورد دوو شت بوو:

یەکەمیان ئەوەبوو کە پێشمەرگەی کورد ئەو بڕوا بە خۆبوونەی جارانی لە خۆیدا شك نەدەبردو زیاتر چاوی لەوە بوو داخۆ تۆپە دوور هاوێژەکانی ئێرانو بە گشتی ئەرتەشی شاو ڕژێمی شا چی دەکەن.

---

[1] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): ڕێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٥٥.

[2] ڕێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل٣٢.

دووەمیش ئەوەبوو کاتێك رژێمی شا لە شەڕەکانیدا ببوە لایەنێکی سەرەکی، سروشتی بوو کە لە ئاشتیشدا دەبێتە لایەنیکی سەرەکی و بگرە لایەنی بڕیاردەریش.[1]

رۆژنامەی (خەبات)لەژمارە(١)یسالّی ١٩٧٦دا نوسیویەتی:

"یەکێك لە هەڵەگەورەکانی شۆڕش لەوەدابوو کەلەمانگەکانی یەکەم دا پلانی بەدیلی دانەنابوو ئەگەر یارمەتی دەرەوەمان لێ بیڕیێ چی بکەین؟ لەبەر ئەوە وەستانی شەڕ لەدوای رێککەوتنی جەزائیر مەسەلەیەکی بابەتی نەبوو، بەلکو خۆیی بوو".[2]

---

[1] عبدالله حسن زادە: نیو سەدە تێکۆشان، بەرگی یەکەم، ل٩٥.

[2] خەبات، ژمارە(١)، سالی١٩٧٦.

٢-هۆكارە دەرەكیەكان

ا- پەیوەندیە دەرەكیەكان

مەسعود بارزانی لەم بارەیەوەدەلێت:" دەبێ لێرەدا نەترسین و دان بەهەڵەكانماندابنێین كەلەسەر ئاستی پەیوەندیەكانی دەرەوەشدا هەڵەی زۆرمان كرد، جا چ لەژێر فشاری روداوەكان بوبێ، یابەهۆی نەزانینمانەوە، بەتایبەت لەسالأنی١٩٧٣-١٩٧٤".[1]

مافی هەموو بزووتنەوەیەكی رزگاریخوازە كە لەكاتی پێویست دا پێوەندی بەدەرەوە بكات، نەك هەر ئەمە بەڵكو پێویستییەكی گرنگ‌و سەرەكیشە یارمەتی بۆ خۆی دابین بكات‌و سودی لێ وەربگرێت. بەلأم بەمەرجێك هاوسەنگیەك لە پێوەندیەكانی رابگرێت‌و یارمەتیە دەرەكییەكە زیان لە ستراتیژی جولأنەوەكە نەدات.

بەلأم دەبێ بزانرێ ئایا ئەو یارمەتیانە چین كە شۆرشێك لەدەرەوە وەریدەگرێت؟ لەچ لایەك‌و بەچ مەرجێك " ئەگەر مەرج هەبێ". شۆرشی كوردستان توشی شەرێكی رەگەزپەرستانە بووبوو ئاسایی بوو پێوەندی بەدرەوە بكات‌و یارمەتی وەدەست بخات. بەلأم ئەنجامی پێوەندیە دەرەكیەكانی شۆرشی كوردستان لەدواییدا لەجیاتی ئەوەی بەقازانج بۆی بگەرێتەوە بەزیان شكایەوە. ئەوەش یەك لەهۆكارەكانی هەرەس هێنانی شۆرشەكە بوو كە دەتوانین لەم چەند خاڵەدا بیخەینە روو:

---

[1] مسعود بارزاني: التقرير السياسي والقرارات السياسية والبلاغ الختامي للمؤتمر التاسع...، ص٣؛ حبيب محمد كريم: تأريخ الحزب الديمقراتي الكردستاني – العراق، ص٣٧٤.

١-شۆڕش بەتەواوی پشتی بەدەرەوە "بە تایبەت بە ئێران و ئەمریکا" بەستبوو، ئەمەش سەربەخۆیی بزوتنەوەکەی لەدەست دابوو[١]... چونکە لە بچوکترین پێداویستییەوە تا تۆپی تەیارە شکێن دەبوایە لەئێرانەوە بێت.[٢] واتە یارمەتی دەرەکی ببوو بە بناغەی جوڵانەوەکە لەبری پشت بەستن بەناوەوە،[٣] ئەمە لەکاتی شەڕدا (لەساڵی ١٩٧٤) بەئاشکرا دەرکەوت. پەیوەندی لەگەڵ ئێراندا بەکردەوە ببووە ستراتیژ، گرنگ نەبوو چی لەناو دڵدا هەیە، هەمووشتێك بەسترابووەوە بەو یارمەتیەی کەلە ئێرانەوەدەهات.[٤] هۆیەکەشی ئەوەبوو سەرکردایەتی بەشێوەیەکی بازرگانی بارودۆخەکەی شیدەکردەوەو قەناعەتی وابوو گەلی کورد چیتر توانای نەماوەو دەبێ هەموو شتێکی لە دەرەوە بۆ بێت. مەسەلەی پشت بەستن بە دەرەوە گەیشتە رادەیەك کەوا لایەنە یاریدەدەرەکان کاربکەنە سەر شۆڕش و بە پێی بەرژەوەندی خۆیان لە ناوچەکەدا هەڵس و کەوت بکەن. بەبێ ئەوەی هیچ زامنێکی سیاسی بۆ مسۆگەر بکەن. ئەمەش جۆرێکە لە نەبوونی تێگەیشتن و دەرك پێکردنی سیاسی. ئەم بارودۆخە رەسەنایەتی شۆڕشی کەم کردەوەو وای لێ کرد

---

[١] یونان هرمز: ایامي في ثورة كردستان،ص ٢١٤.

[٢]. مارتن ڤان برۆنەسن: ئاغاوشێخ و دەوڵەت، ب١، چ٢، ل٥٨، ؛ ا. کاوة: قضية كردستان الجنوبية والافاق المستقبلة، ص٨١، ؛ جەلال دەباغ: هۆیەکانی داڕمان و پەند و تاقیکردنەوەکانی شۆڕشی ئەیلول، ل٤٨.

[٣] مارتن ڤان برۆنەسن: ئاغاوشێخ و دەوڵەت، ب١، چ٢، ل٥٧.

[٤] پارتی دیموکراتی کوردستان(سەرکردایەتی کاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد، ل٥٦.

زیاتر پشتی به لایەنەدەرەکیەکان ئەستوربێ‌و کاتی یارمەتیەکانی لێبڕا بشلەژێ‌و ڕێگەی خۆی ون بکات. بۆیە تا دەهات وردە وردە جولانەوەکە کەسایەتی سەربەخۆیی خۆی لەدەست دەدا.[1]

٢-سەرکردایەتی شۆڕش هەلومەرجی تازەی نێودەولەتان‌و ئەو گۆڕانکاریانەی باش هەلنەسەنگاندبوو کە هاتبوونە کایەوە.[2] لەبەر ئەوە ڕەفتارو سیاسەتی شۆڕش وەك جاران مایەوەو گۆڕانە تازەکانی دنیای ڕەچاو نەکرد، وەك قەیرانی وزەو شەڕی ئۆکتۆبەری عەرەب دژی ئیسرائیل‌و تەبایی نێو دەولەتی لە نێوان ڕۆژهەلات‌و ڕۆژئاوا. بارزانی بە تەواوی پشتی بە ئێران‌و ئەمریکا بەستبوو وە هەموو لایەنەکانی تری پشتگوێ خستبو، لەو پشت بەستنەدا زۆر گەشبین بوو، پێی وابوو کە لە لایەن ئەو بەناودۆستانەوە زەمانەتی دراوەتێ. زەمانەتێکی وەها کە ئەم جارەیان دەبێتە مایەی چارەسەری کێشەی کورد. لەم ڕووەوە بارزانی دەیگوت: "ئێمە پشت بە ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا دەبەستین‌و متمانەمان پێی هەیە".[3]

بارزانی تا دەهات زیاتر خۆی یەکلا دەکردەوە لە لایەنگیری ئەمریکیەکان. لە گفتوگۆیەکی ڕۆژنامەوانیدا لە(١٩٧٣/٦/٢٢) لە گەل هەوالدەری ڕۆژنامەی واشنتۆن پۆست(جیم هیوا گلاندی)دا رایگەیاند کە: "ئامادەیە بە ئاشکرا بلاوی بکاتەوە کە لایەنگری سیاسەتی ئەمریکیە لە

[1] پارتی دیموکراتی کوردستان (کۆمیتەی ئامادەکردن): هەلسەنگاندنی ڕەوش‌و...ل٣٠.

[2] ا. کاوة: قضیة کردستان الجنوبیة والافاق المستقبلة، ص٨١.

[3] د. گۆینتەر دیشنەر: کورد، گەلی لە خشتە براوی غەدر لێ کراو، ل٢٤٠.

ناوچەکەداو ئامادەشە بە دەوری خۆی هەڵسێ لە پارێزگاری کردنی بەرژەوەندی ئەمریکاو داکۆکی کردن لە سەری لە ناوچەکەدا، هەر لەوێدا بارزانی ئامادەیی دەربڕی کە کۆمپانیای نەوتی کەرکوك‌و دەرهێنانی تەسلیم بە کۆمپانیایەکی نەوتی ئەمریکی بکات".[١]

پێوەندی نێوان CIA و بارزانی گەیشتە رادەی پێکهێنانی لێژنەی پێوەندی هاوبەش کە لەلایەن بارزانیەوە نوێنەرەکانی بریتی بوون لە(ئیدریس، مەسعود)کوڕانی بارزانی و (سامی عبدالرحمن). لە بەر ئەوەی مەسعودو ئیدریس لەو سەردەمەدا کەسانی کەم ئەزموون بوون، وە لە گەمەی دیبلۆماسی‌و دەولەتان شارەزاییان نەبوو، پێیان وابوو کە ئەمریکا هاریکاریەکەی هەتا سەرەو تا سەرکەوتن پشتی کورد بەر نادات.[٢]

بەڵام پێوەندییەکانی ئەمریکا بە بارزانیەوە لە چوارچێوەی تاکتیك بە دەر نەبووە.[٣] چونکە لە هەردوو کۆبوونەوە کەی بارزانی لە تاران کە لە مانگی ١٩٧٤/١٠ لەگەل شای ئێراندا داوای گفتوگۆی لەگەڵ سەرۆکی ئەمریکا نیکسۆن‌و سکرتێری دەولەتی ئەمریکی (ولیام رۆجێرس) کردبوو. بەڵام هیچیان ئامادە نەبوون لە گەڵ بارزانی دانیشن.[٤] هەروەك لە کاتی شەڕی (عەرەب-ئیسرائیل) یش لە ساڵی ١٩٧٣دا ئەم راستیە دەردەکەوێت.

---

[١] ئیبراهیم جەلال: خواروی کوردستان‌و شۆڕشی ئەیلول، ل٣٥٥.

[٢] هەمان سەرچاوە، ل٣٥٤.

[٣] محمد حسنین هیکل: مدافع اية الله، قصة ايران والثورة، ص ١٣٦.

[٤] ئیبراهیم جەلال: خواروی کوردستان‌و شۆڕشی ئەیلول، ل٣٥٥.

بـــارزانی دەیویســـت هەڵومـــەرجی ئـــەم شـــەڕە بقۆزێتـــەوەو وەك بارودۆخێکی لە بار بەکاری بێنێ بۆ مسۆگەر کردنی پشتیوانی ئەمریکا. بۆیـە لـە ١٩٧٣/١٠/١٥ دا بـە بروسـکە داوای لـە کیسـنجەر کـرد کـەڕای حکومەتی ئـەمریکای سـەبارەت بـە هێـرش بردنـە سـەر سوپای عیراق بۆ وەربگرێ‌و وەڵامی بداتەوە.[1] هەر هەمان پێشنیاریشی دا بە شای ئێران. کیسنجەر پێشنیاری بارزانی دابە نیکسۆنی سەرۆك کۆماری ئـەمریکا بـە نهێنی پەیوەندی بە عیراق‌و ئێرانەوە کردو داوای لێکردن کە بە هەردوو لا هـەوڵ دەن ناکۆکیـەکانیان نـەهێڵن و " ئـەو شـێرپەنجەش لـە ناوبـەرن کـە سودەکەی لە پێشدا بۆ عیراق‌و ئینجا بۆ ئێران". دەبێت (مەبەستی لـەو شـێرپەنجەیە شۆڕشـی کـوردو بـارزانی بـووە).[2] لـە لایـەکی دیکـەوە لـە ١٩٧٣/١٠/١٦ وەڵامی بارزانی دایەوە کە جارێ هێرش نەباتە سەر سوپای عـیراق.[3] تەنانـەت کیسـنجەرو شـای ئێـران نـەیان دەویسـت کوردەکـان سـەرکەوتنی بنـەبڕ بـە دەسـت بهێـنن. بـەڵکو سووربوون لـە سـەر ئـەوەی

---

[1] محمد حسنين هيكل: الحل و الحرب، ط ٨، بيروت، ١٩٨٨، ص ١٣٩؛ امين هويـدي: كيسـنجر وأدارة الصـراع الـدولي، ص٧٧-٧٨؛ منـذر الموصـلي: القضـية الكرديـة في العراق " البعث و الاكراد"، ص.٣٣٥

[٩٨] مـارتن ڤـان برۆنەسـن: ئاغاوشـێخ و دەوڵـەت، ب١، چ٢، ل٥٧؛ ئیـبراهیم جـەلال: خواروی کوردستان‌و شۆڕشی ئەیلول، ل٣٥٩؛ امین هویـدی: کیسنجر وادارە الصراع الدولی، ص٧٧-٧٨.

[3] محمـد حسـنين هيكل: الحل و الحـرب، ط ٨، بـيروت، ص١٣٩، ١٩٨٨؛ مـارتن ڤـان برۆنەسـن: ئاغاوشـێخ و دەوڵـەت، ب١، چ٢، ل٥٧؛ امـين هويـدي: كيسـنجر وادارة الصراع الدولي، ص٧٧-٧٨.

جولانەوەی کورد هەر هێندەیان توانا هەبێت کە بەرگری لە خۆبکەن و کەش و هەوای دوژمنکارانە بپارێزن و هەرهێندەیان هێز هەبێ کە بتوانن عیراقی دراوسێی ئێرانی هاوپەیمانی ئەمریکا سەرقاڵ بکەن.[1] هەڵبەتە ئەم سیاسەتە بە کوردەکان نەوترا، بەڵکو تاقە چالاکی دەرەوەی ئەو سەردەمەی ئەمریکاو ئێران هاندانی بەردەوامی کورد بوو.[2]

ئەوەتا کیسنجەر پەردە لە روی سیاسەتی ئەمەریکا بەرامبەر بە کورد هەڵدەماڵێت و دەنوسێت:"وڵاتە دراوسێکانی وەکو ئێران بەو مەبەستە یارمەتی کوردیان دەدا تا خۆیان لە گێچەڵی عیراق بپارێزن. بۆیە بەهیچ شێوەیەك ئامادەی ئەوە نەبوون کە دروست بونی دەوڵەتێکی نیشتمانیی کوردی لە ئامێز بگرن. بەهەمان شێوە کارگێڕێتی (نیکسن)یش هەرگیز پشتیوانی لە سەربەخۆیی کوردەکانی عیراق نەکردووە".[3]

هەر کیسنجەر لە شوێنێکی تردا دەڵێت:"ئێمە زوڵمێکی گەورەمان لە کوردەکان کرد، لە کاتێکدا دەبوایە عیراق دژی سوریا بوەستێت، شەڕمان بە کورد راگرت و پشتمان تێکرد...".[4]

دواتر لە راپۆرتی (پایك)یش دا هاتووە کە ئەمریکیەکان دەڵێن: "سیاسەتمان بەرامبەر بە کورد زۆر بێ ڕەوشتانە بوو، نە یارمەتیمان

---

[1] امین هویدي: کیسنجر وادارة الصراع الدولي، ص٧٨؛ منذر الموصلي: القضية الكردية في العراق " البعث و الاكراد"، ص٣٣٥.

[2] د. گورینتەر دیشنەر: کورد گەلی لەخشتە براوی غەدر لێ کراو، ل٢٨٧.

[3] هنری کیسنجەر: کارەساتی کوردەکان. وەرگێڕانی صەباحی غالب. گۆڤاری باسکار، ژمارە (٣)، سالی١٩٩٩، ل.٧

[4] محمد حسنين هيكل: الحل و الحرب، ص١٤٠-١٤١ .

دان و نه لێشیان گەڕاین کێشەکانیان لەگەڵ حکومەتی عیراقدا بە گفتوگۆ چارەسەر بکەن. ئێمە هانماندان و دواتریش دەستمان لێ کردنەوەو جێمان هێشتن..." [1]

بارزانی لە چەندین بۆنەدا گوزارشتی لەوە کردووە کە بە رادەیەك متمانەی بە ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا هەیە کە ئەو متمانەیەی بە هیچ زلهێزێکی تر نیە، بۆیەشە رایگەیاندووە کە ئەگەر دۆزەکەی سەر بکەوێ، ئەوا کوردستان دەبێت بە پەنجاو یەکەمین ویلایەتی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا. [2]

بەلام دوای ئەوەی ئەمریکا پشتی لە کورد کرد و هیچ کام لە گفت و بەڵێنەکانی بە جێ نەهێنا، بارزانی لە دوا دیمانەی رۆژنامەوانی خۆیدا لە باشوری کوردستاندا، ئاوا وەڵامی رۆژنامەنوس (گوینتەر دیشنەر) دەداتەوە کە لێی پرسیوە:

-دەربارەی هەڵەیەکی گەورەی شەخصی کە خۆی کردبێتی چی بووە؟

بارزانی لە وەڵامدا دەڵێت: "گەورەترین هەڵەی ژیانم ئەوەیە کە متمانەم بە ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا کرد* و باوەڕم بەو گفت و بەڵێنانە کرد کە پێیان داین". [1]

---

(١) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٤٠؛ حامد محمود عیسی: المشکلة الکردیة في الشرق الاوسط، ص٢٣٩.

(٢) د. گوینتەر دیشنەر: کورد، گەلێکی لەخشتە براوی غەدر لێکراو، ل٢٣٩؛ شلومونکدیمون: الموساد في العراق و دول الجوار، ص٢٩٧.

* بروانە پاشکۆی ژمارە(٤)

لەلایەکی تریشەوە پەیمانی دۆستایەتی نێوان بەغداو مۆسکۆ ئیمزا کرابوو. لە پەیمانەکەدا هاتبوو کە عیراق چەك و جبەخانەیەکی زۆری لە سۆڤیەتەوە پێ بگات. عیراق بووبوو بە هاوپەیمانێکی بنەڕەتی بۆ سۆڤیەتیەکان لە ناوچەکەدا.[2] پێدانی چەکی زۆرو هاندانی بەغدا لە لایەن سۆڤیەتەوە، وای کرد کە هێرش بکاتە سەر کوردەکان. ئەمەش لەوە زۆرتر بوو کە هاوکاری ئێرانیەکان و ئەمریکیەکان و ئیسرائیلیەکان کە هاوکێشەکەیان راگرتبوو.[3]

سامی عبدالرحمن لەچاوپێ کەوتنێکدا دەڵێت: " تا ساڵی ١٩٧٢ سۆڤیەت یارمەتی شۆڕشی کوردستانی عیراقیان داوە، دوای ئەمە هاوکێشەکان گۆڕان و هاوپەیمانی و شتی تازە هاتنە پێشەوەو دواییش پەیوەندی لەنێوان جولانەوەی کوردی و سۆڤیەتدا پچڕا و لە ئاکامدا لەگەڵ ئۆردوگای سۆسیالیستی بە گشتی پچڕا".[4]

لەشەڕی کوردستان(١٩٧٤-١٩٧٥)دا سۆڤیەت بەهەموو جۆرە چەکێك هاوکاری عیراقی کرد. بەتایبەتی چەندان فڕۆکەی تازەی دابوو بە

---

[1] د. گوینتەر دیشنەر: کورد، گەلێکی لەخشتە براوی غەدر لێکراو، ل٢٩٨-٢٩٩؛ ممتاز حیدری: کۆنگرەی ٩٠ ساڵەی لەدایك بوونی بارزانی نەمر، ل٣٢.

(٢) سامي شورش: تنوع الكرد في العراق، ص٢٦.

[3] هنری کیسنجەر: کارەساتی کوردەکان، ل٩ .

[4] چاو پێ کەوتن لەگەڵ سامی عبدالرحمن، رۆژنامەی بەرەی کوردستانی، ژمارە(١٧)، شوبباتی ١٩٩٠.

عیراق،[1] و نەك هەر بە چەك، بگرە بە شارەزاو پسپۆری شەڕکەریش بەشداری ئەو شەڕەی کرد لەبەرژەوەندی عیراق. لەوانە: ڕۆژنامەی (ڤیگارۆ)ی فەرەنسی لە ١٩٧٤/٧/٤ دا بلاوی کردۆتەوە کە فرۆکەی (تۆبۆلۆف-٢٢) کە لە شەڕدا بەکار دێت، ئەفسەرێکی ڕوسی بە ناوی (کۆلۆنیل ئەلیکسەندەر ڤاسیلڤ) سەرپەرشتی ئەو چەك و بۆردومانانە دەکات کە لە کوردستان دا بەکار دەهێنرێن.[2]

لەماوەی یەك ساڵی شەڕدا، ئەگەر پشتیوانیەکەی ئێران و ئەمریکا لە ڕووی ئیداریەوە لە ئۆردوگاکانی ئێران و سەر سنورەکاندا یارمەتی شۆڕشیان باش دابێ، ئەوا لە ڕووی سیاسی و سەربازییەوە کێشەی گەلی کوردیان نابوود کرد. لە بەرامبەر ئەو هەموو توانا سەربازیەی عیراق و ئەو هەموو هێرشە ستراتیژیانەی دەکرانە سەر ناوچە ئازاد کراوەکان، ئێران و ئەمریکا تەنیا چەکی تەکنیکی سەربازیان دەخستە مەیدانەوە. ئێستاش چەکی ئەوتۆیان نەدایە شۆڕش کە بتوانێ بنکە ئابوری و ئۆردوگا سەربازیە گەورەو گرانەکانی عیراق بۆردومان بکا.[3]

سەبارەت بەو سیاسەتە د. محمود عوسمان لە چاو پێکەوتنێکدا دەڵێت:

---

[1] مەسەلەی کورد لە ڕۆژنامەو گۆڤارە ئەلمانیەکاندا، گۆڤاری دەنگی کوردستانی عیراق، ژمارە(١)، ١٩٧٤، ل١٢٣ .

[2] کوردۆ عەلی: سۆڤیەت و بزوتنەوەی نیشتمانیی کورد، ل١١٢؛ میرزا مەنگوڕی: بەسەرهاتی سیاسی کورد(دەستنوس)، ل٥٢٠.

[3] حیکمەت محمد کریم (مەلا بەختیار): شۆڕشی کوردستان و گۆڕانکاریەکانی سەردەم، ل٢٢٥.

(موشی دایان)ی وەزیری بەرگری پێشووی ئیسرائیل بڕیاری دابوو ژمارەیەك دەبابەمان بداتێ. بەڵام ئێرانیەکان نەیانهێشت "بە بیانوی ئەوەی نەوەك قەوارەیەکی سەربەخۆ لە کوردستاندا رابگەینن"[1]

لە بەر ئەم هۆکارانە ئەمریکا و ئێران شۆڕشیان لە رووی سەربازیەوە خستە سەنگەری بەرگری نێگەتیڤی جەنگی بەرەیی فراوانەوە. ئەم جۆرە جەنگە بەرەییە فراوانە بۆ بزوتنەوەیەکی چەکداری پارتیزانی کە لەسەر زەمینێکی جوگرافی تەسكو لەناو میلەتێکی کەمتر لە نەتەوەی سەر دەستە، بە پشتیوانیەکی لاوازو بە مەشقو سازدانی سەربازی دواکەوتوانەوە، مەترسیەکی سەربازی روخێنەرە.[2]

ئەو پێوەندیەی کە سەرکردایەتی شۆڕش لە گەڵ دەوڵەتاندا هەیبوو بە شێوەیەکی رەسمی و لە رێگای کاری دیبلۆماتیەوە نەبوو، بەڵکو زیاتر پەیوەندیەکی مخابەراتی و ژێر بەژێر بوو. لە راستیشدا دەبێ هەموو جۆرە پێوەندیەکی دبلۆماسی و سیاسی و سەربازیو ئیداری ستراتیژی بزوتنەوەی کورد لەگەڵ دەرەوەدا مۆرکراو، رونکراو، کۆنکرێتو ساغ کراو بێ، دەنا هەموو دەوڵەتێك بۆی هەیە بەئارەزوی بەرژەوەندیەکانی یاری بە پێوەندیەکە بکا.[3] هەر ئەمەش بوو وای کرد کاتێ بارودۆخەکە گۆڕاو وای خواست کە دۆستانی کورد (ئەمریکاو ئێران) وازیان لە کۆمەك و هاوکاری شۆڕشی کورد هێناو کورد لە گۆڕەپانەکەدا بەتەنیا مایەوە.

---

[1] دیرۆکی پێوەندی یەکانی کورد–ئیسرائیل لەسەر زاری د. محمود علی عوسمانەوە (چاوپێکەوتن) رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە (١٥٢٤) ١٩٩٧/١٢/٢٣.

[2] حیکمت محمد کریم (مەلا بەختیار): شۆڕشی کوردستانو.... ل٢٢٥.

[3] هەمان سەرچاوە... ل٢٣٣.

کێشـــەیەکی تـــری ســـەرکردایەتی شۆڕشـــی کـــورد ئـــەوەبوو کـــە سیاسەتێکی جێگیری نەبوو، لە سیاسەتی دەرەکی و کاری دبلۆماسی نێو دەوڵـەتان لاوازو بـێ بەرنامـەبوو. بۆچـونەکانی بـارزانی لای نوێنـەرانی دەوڵەتان یەك رەنگ و هاوئاهەنگ نەبوون، بۆنمونـە: بە ئەمـەریکای دەوت " ئەگـەر یارمـەتیم بـدەن کوردسـتان دەکـەم بـە ویلایـەتی پـەنجاو یـەکی ئـەمریکاو"[1] و بـە سـۆڤیەتی دەوت: " ئەگـەر یارمـەتیم بـدەن کوردسـتان ئەکەم بە قەڵای کۆمۆنیزم". بە ئیرانی دەوت: " ئێمە هەمووماں لەرەگـەزی ئـارین ". وە بـەعیراق ئـەوت: " مـن عەبباسـیم". بەعـەرەبی ئـەوت:" مـن موسڵمانم ئامـادەم پێشـمەرگە بنێـرم بـۆ شـەڕی جـوو" و بـە جولەکەشـی ئەوت: " کوردو جوو نەتەوەی حەزرەتی ئیبراهیمن ئەبێ پێکەوە هاوکاری بکـەن"[2]. بـارزانی بەبۆچـونی خـۆی هـەوڵی دەدا پەیوەنـدی بـە هـەموو لایەکەوە بکات و بۆ بەرژەوەندی شۆڕش ئیسـتیغلالیان بکات بـەڵام ئـەوان هـیچ کامێکیـان ئامادەنـەبوون وەك پێویسـت بـە دەنگـی یـەوە بچـن و هەوڵەکانی هەمووی بێ سود دەرچوون.

---

[1] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كردستان العراق، بيروت ٢٠٠١، ص٢٢٥.

[2] نەوشیروان مستەفا ئەمین: پەنجەکان یەکتری دەشکێنن، ل١١٠.

ب-ڕێکەوتنی جەزائیر لە (١٩٧٥/٣/٦) دا :

ئـەو هۆکارانـەی لـە پێشـەوە باسمـان کـردن، تـا ئاسـتێکی زۆر شۆڕشـەکەیان لاواز کردبـوو و بـەلا ڕێیانـدا بردبـوو، بـەڵام بەسـتنی پەیماننامـەی جـەزائیر زیـاتر بڕسـتی لەشۆڕشـەکە بـڕیو گـورزێکی کاریگـەری پێکەیانـدوو بزوتنەوەکە هیچی تـر توانـای خۆڕاگرتنی نـەماو هەرەسی هێنا.

دەمێك بوو هەوڵی لێك نزیك کەوتنـەوەی عیراقو ئیران دەدرا لەلایـەن چـەند دەوڵـەتێکی دۆسـتی هـەردوو لایانـەوە بـەو مەبەسـتەی هـەردوو دەوڵـەت ئاشـت ببنـەوەو کۆتـایی بـە شۆڕشـی کـورد بهێنـرێ.[1] بـەڵام سەرکردایەتی بزوتنەوەی کوردی لەم ڕووەوە نوتقی لەخۆی بڕیبوو. ئاخۆ ئاگاداری هیچ کام لـەم جموجۆڵانە نـەبوو کە بۆ ئاشت بونـەوەی عیراقو ئیران دەکرا کە روون بوو ئەنجامەکەی کەنارخستنو هـەرەس پێهێنـانی شۆڕشی کورد بوو، یاخود سـەرکردایەتی قەناعەتێکی جێگیری ئـەوتۆی هەبووکـە پـێی وابـوو ئێـرانو ئـەمریکا دۆسـتی هـەتا هـەتایی کـوردن و هەرگیز پشتی تێ ناکەن.

هەر چۆنێ بێ، لەهـەردوو حاڵـەت دا ئەمـە ساویلکەیی سـەرکردایەتی کـوردیی ئـەو رۆژگـارە دەگەیـەنێ لەمەیـدانی سیاسـەتدا. تەنانـەت بـەر لەرێکـەوتنی جـەزائیریش چـەندین کۆبونـەوە لـەنێوان نوێنـەرانی عیراقو ئیران کراوە بۆ نمونە:

---

[1] عدنان المفتي: الاكراد والعلاقات العربية الكردية، ص٤٧.

توركیا بەر لە هەر لایەك هەوڵی چارەسەركردنی كێشەكانی نێوان عیراق و ئیرانی دەدا، هەر بۆ ئەم مەبەستە لەرۆژی ١٩٧٤/٥/١٦ دا لە ئەنقەرەی پایتەختی توركیادا كۆبونەوەیەكی سێ قۆڵی لەنێوان عیراق و ئیران و توركیا بەسترا. لەوەزیری دەرەوەی ئیران داواكرا كە یارمەتی كوردەكانی عیراق نەدەن چونكە سەركەوتنی كورد بۆ هەر سێ دەوڵەت كێشەیەكی گەورە دەخوڵقێنێ.[1]

دوابەدوای ئەوە لە ١٢-١٨ی ئابی ١٩٧٤ دا نوێنەرانی عیراق و ئیران (سەعدون حمادي و عباس خلعتبری)وەزیرانی دەرەوەی ئەم دوو دەوڵەتە لە ئەستەمبوڵ كۆبونەوە.[2] جارێكی تریش لەكۆتایی ساڵی ١٩٧٤دا توركیا توانی نوێنەرانی عیراق و ئیران لەئەستەمبوڵ بگەیەنێتە یەك و كۆبونەوەیان پێ بكات.[3] لەرێكەوتی ١٩٧٥/١/٦ یش شای ئێران لە عەممان لەگەڵ مەلیك حسین دا كۆبونەوە. وە لە ١٩٧٥/١/٨یشدا چوو بۆ

---

[1] میرزا مەنگوری: بەسەرهاتی سیاسی كورد (دەستنوس)، ل٣٩٨.

[2] منوچهر پارسادۆست: ناكۆكی عیراق – ئیران، ل٥١؛ صلاح الخرسان: التیارات السیاسیة في كوردستان العراق، ص٢٢٤؛ د. گوینتەر دیشنەر: كورد، گەلی غەدر لێكراوی لەخشته براو، ل٢٨٩؛ پارتی دیموكراتی كوردستان(سەركردایەتی كاتی): رێبازی بزوتنەوەی رزگاریخوازیكورد، ل٥٦؛ شلومونكدیمون: الموساد فيالعراق و دول الجوار، ص٢٩٧.

[3] د. جەبار قادر: چەند بابەتێكی مێژوویی، ل ٧٨؛ صلاح الخرسان: التیارات السیاسیة في كوردستان العراق، ص٢٢٤.

قاهیرەو لەگەڵ سادات دا کۆبوۆوە.[1] کەهەر بەمەبەستی گەیشتنی ڕێککەوتننامەیەك بوو لەنێوان هەردوولادا. جگە لەوانە لەماوەی ١٦–٢٠ی کانونی دووەمی ١٩٧٥ دا دیسان وەزیرانی دەرەوەی عیراق و ئێران چاویان بەیەکتری کەوت.[2] کیسنجەر دەڵێت: لەکۆبونەوەی ٨/ی شوباتی ١٩٧٥ دا لە زوریغ (Zurich) لە کۆتایی گەشتەکەی ڕۆژهەڵاتی ناوەراستدا شای ئێران بێ هیچ پێشەکی و ئاگادار کردنەوەیەك، پێی ڕاگەیاندم کە بیری لەگفتوگۆ کردۆتەوە لەگەڵ (سەدام حسین) دا منیش سەرۆك فۆرد (Ford)م ئاگادارکردەوە".[3]

لەرۆژی ١٩٧٥/٢/٢١ دوو نوسراوی (هەواری بومیدین) سەرۆك کۆماری جەزائیر نێردران بۆ (احمد حسن بکر) و (شا)ی ئێران. لەو نوسراوانەدا داوا لەهەردوو لایان کرا بوو کە ڕێك بکەون و کێشەو هەرای نێوانیان نەهێڵن.[4] هەر لەو بارەیەوە، کیسنجەر دەڵی" شای ئێران بڕیاریدا بەشێوەیەکی دبلۆماسیانە پاشە کشە بکا.

---

[1] ئیبراهیم جەلال: خواروی کوردستان و شۆرشی ئەیلول، ل ٣٩٠؛ شلومونکدیمون: الموساد فيالعراق و دول الجوار، ص٢٩٧.

[2] منوچهر پارسا دوست: ناکۆکی عیراق – ئیران، ل٥١؛ عبد الکریم فندي: فصول من ثورة ایلول في کردستان العراق، ص١٣٤–١٣٥.

[3] هنری کیسنجەر. کارەساتی کوردەکان، ل٢٠.

[4] میرزا مەنگوری: بەسەرهاتی سیاسی کورد (دەستنوس)، ل ٦٠١.

له ١٩٧٥/٢/٢٨ دا شای ئێران سەردانی قاهیرەی کردو لەگەڵ سادات کۆبۆوە، گەوهەری کۆبونەوەکە لەدواییدا لەلایەن (محمد حسنین هیکل)ەوە ئاشکرا کرا کە پەیوەندی بە رێکخستنەوەی ئێران و عیراقەوە هەبوو.[١]

شای ئێران تامەزرۆ پەرۆشی هەر جۆرە چارەسەرێکی سیاسی بوو کە ویستەکانی بەدی بێنێ. هەر ئەو هۆیەش بوو کە هانی دا یارمەتی شۆڕشگێڕانی کورد بدات،[٢] تا عیراقی دراوسێی ناچار بکات مل بۆ داواو مەرجەکانی کەچ بکات کە بریتی بوون لەمانە: چارەسەری کێشە سنوریە جۆراو جۆرەکان، بەتایبەتی کێشەی (شط العرب) بەجۆرێك کە بەرژەوەندییە هەرێمییەکانی شا وەدی بێنێ. کۆتایی هێنان بەهێرشی (عەرەبستان) کە عیراق لەپارێزگای (خوزستان)ەوە ئاراستەی دەکرد. هەروەها وازهێنان لەهەموو هەوڵەکانی دیکەی روخاندنی رژێمی ئێران، کە عیراق یارمەتی دەدات، وەکو بلوجستان کە چەندین ساڵ بوو بوو بە بنکەی پشێوی و هەرا.[٣]

بەم جۆرە هەموو فاکتەرو هەلومەرجەکان خۆشبوون بۆ ئەوەی شا بەمەرامەکانی خۆی بگات. تاقە کۆسپی سەر رێگە، کێشەی کوردی عیراق بوو کە شا یارمەتی دەدان و لەسەرەتادا داوای دەکرد کە داخوازییەکانیان جێبەجێ بکرێ و ئازادی و مافی چارەنوسی سیاسییان بدرێتێ. کەچی دوایی بەو چاوە سەیری هەمان ئەو داخوازیانەی دەکرد کە خەونی

---

[١] ئیبراهیم جەلال: خواروی کوردستان و شۆڕشی ئەیلول، ل ٣٨٩.

[٢] م. س. لازەرێف: کورد و کوردستان، فاکتەرەکانی دروستبونی کێشەکە، وەرگێڕانی: د. جەبار قادر، ل٧٨-٧٩.

[٣] محمد حسنین هیکل: مدافع اية الله، ص١٤٢.

سیاسی و هیواو ئاواتی دوورن لەواقیع. جا لەبەر ئەمە هەر دەبوایە قوربانی بەکوردی عیراق بدریّ.[1]

لە ٤-٦-ئازاری ١٩٧٥ لەکۆبونەوەی سالآنەی سەرانی ئوپێك دا عیراق و ئێران (سەددام حسین) و (شا) بەناوبژیوانی (هەواری بومیدیەن)ی سەرۆك کۆماری جەزائیر بەیەك گەیشتن بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانیان. دوای وتوو وێژەکان سەرانی هەردوو دەوڵەت بەیاننامەیەکی هاوبەشیان لە رۆژی ٦ی ئازاری ١٩٧٥دا بلآکردەوە کە بەرێکەوتنی جەزائیر ناسراوە.[2]

بەپێی ماددە ئاشکراکانی رێکەوتنەکە:* دەبوو هەردوو دەوڵەتی عیراق و ئێران پارێزگاری ئەمن و ئاسایشی ناوچە سنوریەکانیان بکەن و نەهێڵن هاتوچۆی قاچاغی تێدا بکرێ. و لەدژی یەکتری یارمەتی یاخیبوون و ئاژاوە نانەوە و پشێوی نەدەن. لەگەڵ یەکتری هاوکاری بکەن دژی ئەو تاقمە تێکدەرانەی کە لەیەکێك لەم دوو دەوڵەتەوە دژی

---

[1] د. گوینتەر دیشنەر: کورد، گەلی غەدر لێ کراو لەخشتە براو، ل٢٩٠.

[2] منوچهر پارسادوست: ناکوکی ئیران و عیراق – ل٥٢؛ عبدالله حسن زادە: نیو سەدە تێکۆشان، بەرگی یەکەم، ل٩٦؛ ئیبراهیم جەلال: خواروی کوردستان و شۆرشی ئەیلول، ل ٣٩٠.

* بروانە پاشکۆی ژمارە(١).

دەوڵەتەکەی تر دەیانەوێ هەڵیسوڕێنن. ئەمانە خاڵە گرنگەکانی ماددە ئاشکراکانی ڕێکەوتنەکە بوون لەنێوان هەردوو دەوڵەتدا.[1]

هەرچەندە ڕێکەوتنەکە بەڕواڵەت کورت بوو، وناوی کوردی بەهیچ جۆرێك تێدا نەهاتبوو، و لەپلەی یەکەمدا دژی شۆڕشی کوردستانی عیراق بوو، کە ئەو کاتە گەیشتبووە باڵاترین قۆناغی پەرەسەندنی چەندایەتی و مەترسییەکی گەورەی بۆ دەوڵەتە داگیرکەرەکانی لەناوچەکەدا پێك هێنابوو، بەڵام لەراستیدا پەیمانەکە دژی هەموو نەتەوەی کوردبوو. چونکە بۆتەواو کردنی ئەم ڕێکەوتنە دوو بەندی نهێنی تریشیان خستبووە سەر:

یەکێکیان: لەهیچ هەلّو مەرجێکدا شاو رژێمی ئێران مافی ئۆتۆنۆمی گەلی کورد لە کوردستانی ژێر دەسەلاّتی ئێراندا نەسەلّمێنێ و لەمەدا حکومەتی عیراقیش پشتیوانی بکات.

دووەمیان:حکومەتەکانی ئێران و عیراق هەریەکەیان لەلای خۆیەوە هەوڵ بدات بۆ راکێشانی حکومەتی تورکیا کە بەشداریان بکات لەو سیاسەتە ناو کۆییەی دژی کورد لەناوچەکەدا.[2]

ئەم ڕێککەوتنە سەودایەکی ئێرانی عیراقی بوو لەسەر بزوتنەوەی نەتەوەیی کورد، کۆبونەوەی شاو سەددام حسێن لەگەڵ یەکتری و ڕێکەوتنەکەیان، بۆ بارزانی و سەرکردایەتی بزوتنەوەی کورد ڕوداوێکی

---

[1] د. بیجەر مانی: کوردستانی نیشتمان و کێشە لە بەڵگەنامەو هەڵوێستی نێو دەوڵەتاندا، گۆڤاری پێشکەوتن، ژ(٣)، ساڵی١٩٨٧، ل٢٤-٣٥؛ د. جەبار قادر: چەند بابەتێکی مێژوویی، ل٧٩.

[2] یەکێتی نشتیمانی کوردستان: قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٦-٧.

کتوپڕی چاوەڕێ نەکراوبوو. ئەوانیش وەکو خەڵکی تر لەدەزگاکانی ڕاگەیاندنی جیهانییەوە بیستیان. بەڵام بارزانی بڕوای وابوو کە ناکۆکیەکانی شاو سەددام لەوە قوڵترە بتوانن ڕێك بکەون. لەبەرئەوە ئەو هەوڵانەی بەهەند هەڵنە دەگرت. پشت بەستنی بارزانی بە ئەمریکا و ئێران و دواتریش هاتنەکایەی ڕێکەوتننامەی جەزائیرو یەکلایی کردنەوەی کێشە سنوریەکانی نێوان عیراق و ئێران و مەسەلەی (شط العرب)، هەرەسیان نزیك کردەوە.

هاوکات لەگەڵ ئیمزاکردنی ڕێکەوتنەکەدا، حکومەتی ئێران هەموو یارمەتیەکانی لە کورد بڕی و لەژێر ڕەحمەتی سوپای عیراقی دا بەجێی هێشت، پاش تێپەڕبوونی ماوەیەکی کەم شۆڕش سەرکوت کراو ئەمریکاش هەمان ڕێگەی ئێرانی گرتە بەر.[1] هەر ڕۆژێك دوای ئیمزاکردنەکە، (١٩٧٥/٣/٧)دەوڵەتی ئێران تۆپ و تەیارە شکێنەکان و تفاقە سەربازیەکانی سوپای خۆی کێشایەوە بەرەو ئێران و هەموویان بە بەردەم بارەگای بارزانی دا تێپەڕین و بارزانیان بێ بەرگری بەجێ هێشت. هەر ئەو کاتە فڕۆکەکانی عیراق بێ ترس کەوتنە بۆردومان کردنی گەلاڵە.[2]

---

[1] حنا یوسف فریج: مەسەلەی نەتەوەیی کورد لەعیراقداو... ل١٢.

[2] مارتن ڤان برۆنەسن: ئاغاوشێخ ودەوڵەت، ب١، ل٥٨؛ حسین عارف: بیرەوەریساڵێك لەتەمەن، ل١٨٨؛ جوناثان راندل: امة في شقاق، ص٢٢٤.

دوابــەدوای ئیمزاکردنــی ڕێکەوتنەکــە، شــای ئێــران داوای لــە (ئەرتەشبود نەسیری)* کرد کە بارزانی بانگ بکەنە تاران، لە ١٢ی ئازاردا بارزانی لەگەڵ د.محمود عوسمان و محسن دزەیی بران بۆ دیدەنی شا. لەو دیدەنیـەدا (نەسـیری)ش بەشـداربوو. شـا بـەم چەشـنە ئاگـاداری وەفـدە کوردیەکـەی کـرد : ئێمـە ئیختـیلاف و مەشـاکلی خۆمـان لەگـەڵ دەوڵـەتی عـیراق کۆتـایی پـێ هێنـاوەو دەمانـەوێ لەگـەڵ عـیراق کـە دراوسـێمانە پەیوەندیەکی دۆستانەمان هەبێ. لەتۆش داوا دەکەم بەهەموو بەرپرسانی حزبی و پێشمەرگە رابگەیەنێ کە لەم سەعاتەوە شەڕ لەگەڵ سوپای عیراق تەواو بووەو کەس هـەقی نیە سـەر ئێشە بۆ دەوڵـەتی عیراق ساز بکات. ئێمە لەمـەودوا بـەهیچ چەشنێك یارمـەتی بەدرێـژە پێدانی شۆڕشـی کورد ناکـەین". [1] هـەر لـەو دانیشـتنەدا شـا درێـژە بەقسـەکانی دەدات و دەڵـێ: "دەوڵـەتانی عـەرەبی لـەم سـەردەمەدا بونەتـە هێزێکـی گـەورەی ئـەوتۆ لـەدنیادا کـە نـاکرێ پشـتگوێ بخـرێن. قـازانجی ئـیران لەوەدایـە کـە ناکۆکیەکانی خۆی لەگەڵ ئەوان بەلادا بخات و لەگەڵیان رێك بکەوێ، بەم رێکەوتنە ئێمە توانیمان ناکۆکیەکانی خۆمان لەگەڵ عیراق کە (٤٢) ساڵ نـەماتوانی بـوو لا بـەلای بکـەین. بـەجۆرێ بـەلای دابخـەین کـە ئێمـە دەمانویست. ئێوەش خۆتان ئازادن لەوەدا چی دەکەن:

---

* ئـەر تەشـبود نەسـیری: ئەوسـا جەنـەراڵێك بـوو و سـەرۆکی دەزگـای (سـاواك) بـوو لەئێران.

[1] عیسـی پـژمان: نهێنـی یـەکانی بەسـتنی پـەیمانی الجـزائیر – ل٩١؛ چاوپێکەوتن لەگەل د. محمود عوسمان لە ٢٠٠١/٨/٢٢، لەسلێمانی؛ عبد الکریم فندي: فصول من ثورة ایلول في کردستان العراق، ص١٣٦.

-دێنە ئێران، وڵاتی خۆتانەو وەکو هاووڵاتی ئێران رەفتارتان لەگەڵ دەکەین.

-دەگەڕێنەوە عیراق، بەڵێنم لە سەددام وەرگرتوە کەستان نەکوژێ.

-درێژە بەشەڕ دەدەن، ئارەزوی خۆتانە، بەڵام من ئیتر سنور لەیار مەتیدانی جەنگ دا دائەخەم.."[1]

لە وەلامی شای ئێراندا بارزانی وتی :-

"ئێمە میللەتی تۆین، مادەم تۆ لە رێکەوتنەکە رازیت و قازانجی ئێرانی تێدایە، ئێمەش هیچمان لەسەری نیە، ئێمە لەژێر فەرمانی ئێوە داین، ئێمە دڵسۆزی ئێوەبوین و دڵسۆزی ئێوە دەمێنینەوە..."[2]

رۆژی ١٩٧٥/٣/١٣ بارزانی لەتاران گەڕایەوە، لەگەڵ لیژنەی ناوەندیدا کۆبۆوەو ئەنجامی سەردانەکەی تاران و بینینی شای بۆ باس کردن و پێی راگەیاندن کە شا چی پێ وتوە، هەر لەو کۆبونەوەیەدا هەندێ بڕیاری گرنگ درا، گرنگترینیان درێژەدان بوو بە شۆڕش،[3] بەڵام لەهەمان کاتدا بارزانی بروسکەیەکی دابوو بەهەموو هێزەکانی پێشمەرگە

---

[1] د. گورینتەر دیشنەر: کورد، گەلی غەدر لێ کراوی لەخشتە براو، ل٢٩٤؛ چاوپێکەوتن لەگەل د. محمود عوسمان لە ٢٠٠١/٨/٢٣، لەسلێمانی؛ جوناثان راندل: امة في شقاق، ص٢٢٤؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە... ل٢٩.

[2] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە...ل٢٩؛ چاوپێکەوتن لەگەل د.محمود عوسمان لە ٢٠٠١/٨/٢٣، لەسلێمانی.

[3] حسین عارف: بیرەوەری ساڵێك لەتەمەن، ل ١٩٩؛ حسین محمد عزیز: خولانەوە لەبازنەی بۆشدا، ل ١١٤؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە...ل ٣٠؛ ژیرار چالیاند: گەلێکی پەژموردە، ل ٣٩٧.

که لەسەعات یازدەی بەیانیەوە تەقەقە بوەستێنن.[1] شەوی ١٨/١٩-٣-١٩٧٥ سەرکردایەتی شۆڕش (بارزانی) لەگەڵ مەکتەبی سیاسی و لیژنەی مەرکەزیی پارتی، لەکۆبونەوەیەکیاندا بڕیاریاندا کە بەردەوامبوون لەسەر شەڕکردن، لەتوانادا نەماوەو چەکدانان و تەسلیم بوون بە ئێران بۆتە ناچاریی.[2]

هەر دوای ئەوە بەرۆژێك لە ١٩٧٥/٣/٢٠ لەئیزگەی دەنگی کوردستانەوە فەرماندەی پێشمەرگە (رشید سندی) بەناوی بارزانی و شۆڕشەوە بڕیاری راگرتنی شەری بلاوکردەوەو داوای لەهەموو خەڵك کرد، چەکدارو بێ چەك ئازادن تەسلیم بەعیراق ببنەوە یان بچنە ناو ئێرانەوە.[3] لە ١٩٧٥/٣/٢١ یەکەم رۆژی جەژنی نەورۆز رادیۆی دەنگی کوردستان بێ هیچ پێشەکی و راگەیاندنێك دەنگی لێ نەهاتەوە، تەنها

---

[1] میرزا مەنگوڕی: بەسەرهاتی سیاسی کورد (دەستنوس)، ل ٦١٥؛ گۆڤەند عبدالقادر: پاش رێکەوتنی الجزائر ئامادەیی شەڕو بەرگری هەبوو...بەلام؟ رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ(٩٠٧)، ١٩٩٥/٢/٦.

[2] کۆنگرەی ٩٠ ساڵەی لەدایك بوونی بارزانی، ل١٢٢؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە...ل٣٠؛ حسین عارف: بیرەوەری ساڵێك لەتەمەن، ل ٢٩؛ میرزا مەنگوڕی: بەسەرهاتی سیاسی کورد، ل ٦٣٤ .

[3] کریس کوچیرا: مێژووی کورد لەسەدەی ١٩، ٢٠ دا، ل ٥٠٧؛ ئیبراهیم جەلال: خواروی کوردستان و شۆڕشی ئەیلول، ل٣٩٦.

ئەوەی ڕاگەیاند کە " لەبەر هۆیەکی هونەری لەسبەی شەوەوە ئێزگە لەکار دەکەوێ". [1]

بەم جۆرە شای ئێران لەرێگەی ئەو یارمەتیەوە کە پێشکەشی شۆڕشی ئەیلولی کرد، دەیویست کەڵك لەجولانەوەی ڕەواو هەقی خەڵکی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی عیراق وەربگرێ و لەدژی عیراق بیکاتە فاکتەری فشارو زۆر هێنان بۆ سەر سەددام تاکو مەبەستەکانی خۆی لەخەلیج و ئاوی (شط العرب) و عەرەبستان و ناوچەکانی سنوری عیراق و ئێران دا بهێنێتەدی[2]. شای ئێران لەم پەیمانەدا بەمەبەستەکانی خۆی گەیشت، بۆیە ئیتر وازی لەبارزانی و جولانەوەی رزگاری گەلی کوردستان لە عیراق هێنا. هەر پاش ماوەیەك بەسەر رێککەوتنەکەیاندا شا لە گفتوگۆیەکدا لەگەڵ رۆژنامەنووسی بەنێوبانگی عەرەب (محمد حسنین هیکل) دا دانی پێدانا،[3] شا بە مەبەستی خۆی گەیشت و سەری بەرژێمی عیراق دانواندو مەرجەکانی خۆی بەسەردا سەپاند. رژێمی بەعس چۆکی لەپێش شای ئێران دادا، لەبەرامبەر ئەمەدا شا، بارزانی لەمەیدانی شەرو بەربەرەکانێی عیراقدا کێشایەوە دواوە.

بەم شێوەیە رێکەوتنامەی جەزائیرو مەیدان چۆڵکردنی سەرکردایەتی جولانەوەی چەکدارانی پارتی و دواتر رۆڵی هەرە خراپی بەعس و بەرنامەکەی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی. هەموو ئەمانە

---

[1] کریس کوچیرا: مێژووی کورد لەسەدەی ١٩، ٢٠ دا، ل٥٠٧؛ حسین عارف: بیرەوەری سالێك لەتەمەن، ل ٢١٩.

[2] محمد حسنین هیکل: مدافع ایه الله، ص١٤٢.

[3] جەمال نەبەز: ئێستەو پاشەرۆژی کورد...ل٢٠.

بەیەکەوە کۆمەڵێك فاکتەرن‌و هەر یەکەو بەجیا رۆڵێکی سەرەکییان بینی بۆ لەنێو چوون‌و هەرەس هێنانی شۆڕشی ئەیلول.

باسی دووەم
کاردانەوەی هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلول لەسەر کۆمەڵی کوردەواری

ئاشتبوونەوەی عێراق و ئێران کاردانەوەیەکی (سلبی) لەکۆمەڵگەی کوردەواریدا دروست کرد. جگە لەوەی هەرەسی بەشۆڕشی ئەیلول هێناو بزوتنەوەی کوردایەتی لاواز کرد، لەهەمان کاتدا دەرفەتێکی لەبار بوو بۆ بەغدا کەبەرنامەکانی پێشووتری لە (تەهجیرو تەرحیل و تەعریب و تەبعیس)، درێژەپێ بدات.

حوکمڕانانی رژێم زۆر لەخۆبایی ببوون. پێیان وابوو ئیتر هەتا هەتایە شۆڕشی کورد هەڵناسێتەوە، هەر بۆیە لەچوارچێوەی ئەوبەرنامەیەی سەرەوەیاندا سیاسەتی تواندنەوەی کوردیان پیادە کرد. لەهەموو ئەو خاڵانەش پەشیمان بوونەوە کە لەساڵی ۱۹۷۰ دا لەگەڵ سەرکردایەتی پارتی لە چوارچێوەی بەیاننامەیەکدا مۆریان کردبوو.

هەرەسی شۆڕش، جگە لەوەی شکستێکی سیاسی و سەربازی گەورەبوو، لەڕوی سایکۆلۆژیشەوە رۆڵێکی کاریگەرو بەرچاوی لەنێو جەماوەری کوردا دی تەنانەت تاماوەیەکیش خەڵك لەشۆڕش نائومێد بوون.

دەسەلاتدارانی بەعس لەئەندامێکی بچوکیانەوە تا ئەندامێکی سەرکردایەتیان وا خۆیان بەژێرکەوتنی کوردەوە بادەدا کە عێراق بەهەموو دانیشتوان و تەواوی سامان و دارایی یەوە موڵکی ئەوانەو لەمەودوا بۆ هیچ هێزو لایەنێك نییە دەست درێژی ئەو سنورە بکات کە بەعس بۆیان دائەنێ. گەر هەستیان بە هەر جولەیەك بکردایە کە بۆنی

دژایەتی ئەوانی لێ بهاتبایە بەجۆرێکی دڕندانە لێیان ئەداو لەناویان دەبرد بێ ئەوەی گوێ بەهیچ داب‌و نەریت‌و یاسایەك بدەن یا نرخ بۆ شتێك دابنێن کە پێی دەوترێت مافی مرۆڤ.[1]

کاردانەوەی هەرەسی شۆڕشی ئەیلول لەسەر ژیانی کوردەواری لە گەلێك لایەنەوە کاریگەری سلبی هەبوو، بۆ وێنە: لەروی سەربازیەوە، دەیان هەزار پارچە چەکی سوك‌و قورسی گەلی کوردی خستە دەست عیراق‌و ئیران. ئەزمونی سەربازی‌و فەرماندە سەربازیەکان‌و ورەی سەربازی هێزی پێشمەرگەی داتەپاند. هەیبەتی هیچ فەرماندەیەکی بەرامبەر بە رژێم‌و لە ناو جەماوەردا نەهێشت. تەواوی نهێنیە سەربازیەکانی شۆڕش‌و ناوچە رزگار کراوەکانی بۆ رژێم ئاشکرا کرد.[2] حکومەتی بەعس بەنرخێکی هەرزان چەکەکانی لەپێشمەرگە دەکڕییەوەو مەبەستی لەو چەك کڕینەوەیە سەر هەڵنەدانەوەی شۆڕشێکی نوێی کورد بوو.

لە روی سیاسیەوە، کێشەی کوردی وەکو کێشەیەکی بە کرێ گیراوی سەر بە ئێران ناساند. زمانی ناحەزانی درێژتر کرد. ریزی سیاسی یەکگرتووی کوردایەتی لێك ترازاند. دەستەو توێژالی سیاسی لەنێو جەماوەردا لاوازکردو رژێم توانی بەئاسانی کاربکاتە سەر بەشێکی

---

[1] فاتح رسول: چەند لاپەڕەیەك لەمێژوی خەباتی گەلی کوردمان، بەرگی یەکەم، ل٣٣.

[2] سەرکەوت رشید: ئاشبەتال و خیانەتی نەتەوایەتی، رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ(٩٦٦)، ١٩٩٥/٤/١٩ .

بەرچاوی خەڵك.[1] لەمەش بترازی نەفسیەتی مرۆڤی کوردی بەرامبەر داگیرکەر لاوازکرد. هەموو ئەوانەی هاتنەوە عێراق، زەلیل و لاواز کەوتنەوە بەردەست دوژمن. دوژمنیش بەئارەزوو بەشارەکانی خوارووی دا دابەش دەکردن. گەورەترین فەرماندە کەسەری بۆ لەشکری عێراق شۆڕنەدەکرد، ناچار لەلایەن ئەمن یا ئیستخباراتێکەوە کارو فرمانی بۆ دیاری دەکراو دەبوایە بەپێی ڕێنماییەکانی ئەوان هەڵس و کەوت بکات.[2] ئەو راستیانە تێکرا زەمینەیان خۆشکرد تا رژێم بتوانێ سیاسەتی نەگریسی (تەعریب و تەهجیرو تەبعیس) بە ئاشکرا بسەپێنێ.

لەدوای ئەمە رژێمی عێراق چالاکیەکانی دژ بەکوردی گۆڕیە ئاستێکی بەرزتر. پلان دانەرانی نەریتی دژە یاخی بوون، هەل و دەرفەتیان بۆ لوا کەسەر لەنوێ نەخشەی سروشتی باشوری کوردستان بەپێی خواستی خۆیان بکێشنەوە، ئەمەش مانای ئەوەبوو کەوا کوردە شۆڕشگێڕەکان لەخاکی باوو باپیرانیان راگوێزرێن و لەناوچەی نوێی ژێر کۆنترۆڵی سەربازی توندو تیژی دەسەڵاتداریتی بەغدادا دووبارە نیشتەجێ بکرێنەوە.[3]

بەرنامەو سیاسەتی نوێی بەعس بەرامبەر بەکورد دوای هەرەس بەم چەشنەبوو :-

---

[1] سەرکەوت رشید: ئاشبەتال و خیانەتی نەتەوایەتی، رۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژ(٩٦٦)، ١٩/٤/١٩٩٥.

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو.

[3] میدل ئیست ووچ: جینوسایدلە عیراق و پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد وەرگێرانی: سامندی موفتی زادە، ل٩٩ .

گۆڕینی پێکهاتەی نەتەوەیی دانیشتوانی کوردستانی عیراق ئەمەش پێویستی بە کۆچ پێکردن (تهجیر)ی زۆری کوردەکان هەبوو بۆ ناوەراست و خواروی عیراق،[1] کە بەشی زۆری لەباشوردا بەناو خێڵە عەرەبەکانی فوراتی خواروەدا بەرێژەی سێ تا پێنج خێزان بۆیەك گوند بڵاوکردەوە.[2] بەتایبەت لەپارێزگاکانی (ناسریە، دیوانیە، سەماوەو، رمادی و عیمارە)دا.[3] بەشێکی زۆر لە گوندەکان سوتێنران و لەگەڵ زەویدا تەخت کران، یاخود عەرەبیان تیادا نیشتەجێکرا، لەتەقەلای ئەوەدابوون کە بست بە بستی زەوی کوردستان بچوك بکەنەوەو بەعەرەب نشینی بکەن.[4] هەر لەناو کوردستاندا (٣٠٠٠٠) تا (٤٠٠٠٠) کەسیان لەشوێنی خۆیان هەڵکەندەوەو هەندێکیان لەقولایی رۆژهەلاتدا دامەزراندەوە،[5] وە ئەو کوردانەی بەکۆمەڵ راگوێزران لەسەر ئەم شێوەیەی خوارەوە دابەش

---

(١) جلیلی جلیل والاخرون: الحركة الكردية في العصر الحديث، ط١ بيروت، ١٩٩٢، ص٢٩٧؛ پرۆفیسۆر م. س. لازەرێف: کورد و کوردستان، فاکتەرەکانی دروستبونی کێشەکە، و/ د.جەبار قادر، ل٤٢؛ یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان: عیراق ومەسەلەی کورد، ل١٤.

(٢) رێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، ب١، ل ٤٠.

(٣) د. دلێر ئەحمەد حمد: ئەو بارودۆخە سیاسی وکۆمەڵایەتیەی ی.ن.ك ی تێدا لەدایك بوو، رێبازی نوێ، (١٩)، ل١٢؛ جلیلی جلیل والاخرون: الحركة الكردية في العصر الحديث، ص ٢٩٩ .

(٤) فاتح رسول: چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی گەلی کوردمان، بەرگی یەکەم، ل٣١-٣٢ .

(٥) د. مارف عومەر گول: جینۆسایدی گەلی کورد لەبەر رۆشنایی یاسای تازەی نێو دەوڵەتی دا، ل٢٨.

کران: لەو ناوچانەوە کە گشت دانیشتوانی کوردن،[1] یان ئەو ناوچانەی ڕێژەی زۆری دانیشتوانی کوردن‌و بەر هەرێمی ئۆتۆنۆمی نەخراون، وەك: ناوچە نەوتیەکانی کەرکوك، خانەقین‌و عینزالەو هەروەها ناوچە سنوریەکانی شەنگار، پارێزگای هەولێر، زوممارو ناوچەکانی قۆرەتوو بەمۆو مەیدان و سەروی خانەقین.[2]

لەتشرینی دووەمی ساڵی ١٩٧٥ دا لێپرسراوێکی رەسمی عیراق دانی بەوەدا نا کە نزیکەی پەنجا هەزار کورد ڕاگوێزراون -تەنها لەو ساڵەدا- بۆ هەرێمەکانی باشور لەناسریەو دیوانیە،[3] بێگومان ئەو ژمارەیە ڕاست نیە چونکە ژمارەی ڕاستەقینە لەوە زۆر زیاترە.

ئەو پێشمەرگەو تێکۆشەرانەی پاش ڕاگەیاندنی یاسای (لێبوردن) گەڕانەوە بۆ لای هێزەکانی عیراق‌و بە بنەچە دانیشتوانی ناوچەکانی بەر (هەرێمی ئۆتۆنۆمی) نەکەوتوو بوون، یان ناوچە بەعەرەب کراوەکان بوون، لە شوێنەکانی خۆیان نیشتەجێ نەکرانەوە.[4] بەتایبەتی لەهەندێك شارۆچکەی سنووری بادینان کە بۆ کاری لەشکری ستراتیجین، بۆ نموونە ناوچەکانی زێبار، بارزان، ئەتروش‌و زاخۆ، لەدەروازەی پارێزگای

---

[1] مەگۆیان: هەڵگیرسانەوەی خەباتی کوردەکانی کوردستانی عیراق لە پێناوی ئۆتۆنۆمی دا، گۆڤاری (پەیڤ)، ژمارە(٩)، ساڵی١٩٨٩، ل٩٤٩.

[2] سامی عبدالرحمن: من اوراقی، ل١٣٩؛ ئەمین قادرمینە: ئەمنی ستراتیجی عیراق و سێ کوچکەی بەعسیان، ل ٢٥٦" ژیرار چالیاند: گەلێکی پەژموردە، ل ٣٣٦.

[3] میدل ئیست ووچ: جینۆساید لە عیراقدا، ل ١٠١.

[4] هەمان سەرچاوە، ل ٩٩؛ ژیرار چالیاند: گەلێکی پەژموردە، ل ٣٣٧.

هەولێریش کە بوو بە پایتەختی هەرێمی ئۆتۆنۆمی هەزاران کوردیان لەدەشتی مەخمور راگوێزا... هەر لەدوای هەرەسی شۆڕشی (١٩٧٥) رژێم بڕیاری دا کە پشتێنەیەکی ئاسایش لەسنوری عیراق‌و ئێران دروست بکات، بۆیە بەپێی ئەو بڕیارە لەسەر سنوری نێوان ئێران‌و عیراق، عیراق‌و تورکیا، عیراق‌و سوریا، لەکوردستاندا، دەبێت ٣٠-٤٠ کم بۆ قولایی ناو کوردستان لەهەموو ئاوەدانیەك چۆڵ بکرێت،[1] دانیشتوانی ئەو شارو گوندانەی کە دەکەونە ناو مەودای ئەو ٤٠ کیلۆمەترە دەبێت راگوێزرێن بۆ پشتی هێڵی پشتێنەی ئاسایش، وە لەسەر رێگەی نێوان شارەکان‌و ژێر دەسەلاتی رێگاوبانی هاتوچۆی سوپای رژێم لە (گوندی هاوچەرخ)، واتە لە ئۆردوگای زۆرە ملێ نیشتەجێ بکرێن.[2]

رژێمی بەعس بەهەموو شێوەیەك هەوڵی دەدا روخساری نەتەوەیی کورد بشێوێنێ، مەبەستی لەم کارانەدا ئەوە بوو کە زیاتر لە (٣٠٠٠) گوندو (٢٢) شارو شارۆچکەی کوردستان تێك بدات‌و بیروخێنێ، هەروەها زیاتر لەنیو ملیۆن کەس لەو ناوچانەوە راگوێزرێت بۆ قولایی کوردستان‌و نیشتەجێیان بکات لە ئۆردوگای زۆرە ملێیەکاندا بێ دابین کردنی زەوی

---

[1] سامی عبدالرحمن: من اوراقی، ص١٢٣؛ یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان: عیراق و مەسەلەی کورد، ل١٤.

(٢) جلال الطالبانی: حول القضیة الکردیة في العراق، ص ٢٩. ؛ سامی عبدالرحمن: من اوراقی، ص٧٥، ؛ یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان: عیراق و مەسەلەی کورد، ل١٥؛ ئەمین قادر مینە: ئەمنی ستراتجیی عیراق، ل ١٩٣. ؛ مارتن ڤان برۆنەسن: ئاغا و شێخ و دەوڵەت، ب١، چ٢، ل٥٩؛ ابراهیم جلال: خواروی کوردستان‌و شۆڕشی ئەیلول، ل ٤٠٤، ؛ ژێرار چالیاند: گەلێکی پەژموردە، ل ٣٩٨.

کشـــتوکاڵ بۆیـــان.[1] بەمـــەش خـــەڵکێکی زۆری جوتیـــاری کوردســـتان لەخاکـــەکانیان دور خرانـــەوەو کردنیـــان بەخـــەڵکێکی بـــێ بەرهـــەمو موستەهلیکو چاو لەدەستی حکومەت، واتە نزیکەی نیو ملیۆن کورد برسی و بێ چارەبنو زیاتر لە (٥٠٠٠٠) کەس بێ کاربوون.[2]

بەعس بڕیارێکی تریشی دەرکردبوو کە بەپێی ئەمە هیچ حزبێکی سیاسی بۆی نەبوو لە ناو ئەم خەڵکانەدا کاربکات (جگە لەو حزبە کارتۆنیانەی کە سەر بەخۆی بوون، وەك:پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتی شۆڕشگێڕی کوردستان). بەڵکو تەنها ئەم مافە بۆ حزبی بەعس بوو. تا بتوانن بە ڕێکوپێکی ئەم حاڵەتە ئابوری یەی خوڵقاندبویان لە ناویانـــدا دەســـگیری بکـــەن بـــۆ بـــە بەعســـی بونیـــانو روخانـــدنیانو دورخســـتنەوەیان لە کاری شۆڕشگێڕی.[3] لە کۆڕو کۆبونەوەکاندا بە راشـــکاوی باســـیان لـــەوە دەکـــردو داوایـــان دەکـــرد کـــە دەبـــێ هـــەموویان پەیوەنـــدی بـــە حزبـــی بەعســـەوە بکـــەن.[4] هـــەروەها راگوێزراوەکانیـــان ناچاردەکرد کە بەهۆی بێکاریی و برسێتی و نەبوونیانەوە چەك بۆ رژێم

---

[1] ئیبراهیم جلال: خواروی کوردستانو شۆڕشی ئەیلول، ل ٤٠٥؛ سامی عبدالرحمن: من اوراقی، ص١٠٤.

[2] نوزاد. م: کوردستانو رۆژهەڵاتو تایبەتمەندیەکانیان، ل ٢٩؛ سامی عبدالرحمن: من اوراقی، ص١٠٤.

[3] فاتح رسول: چەند لاپەڕەیەك لە مێژوی خەباتی گەلی کوردمان، ب١، ل٣١؛ نوزاد. کوردستانو رۆژهەڵاتو تایبەتمەندیەکانی، ل٢٩.

[4] ئەرســـەلان بـــایز: رۆژانـــی ســـەخت، رۆژنامـــەی کوردســـتانی نـــوێ، ژ (١٨٦٣)- ١٩٩/٥/١٩.

هەڵگرن و بىن بەجاش، يان كۆچ بكەن بۆ ناوچەكانى خواروى عێراق و لەكوردستان دووربكەونەوە.[1]

حكومەتى عێراق بۆ پتەوكردنى دەسەڵاتى بەعس و بنكەكانى خۆى لەكوردستاندا، تۆڕى جاسوسى و دامەزراوەكانى ئەمن و ئیستخباراتيان زياتر گەشە پێدەداو فراوانتريان دەكردن. هەزاران ئەفسەرو جاسوس و پۆليسى نهێنى كە پێشتر بەبيرو باوەڕى شۆڤێنيانەى عەرەبى پەروەردەكرابوون و مەشقى تايبەتيان پێ كرابوو، ناردرانە شارو شارۆچكەكانى كوردستان، ئەوانە بۆ جێبەجێ كردنى پلانەكانى بەعس چەندين جۆرە خەلات و ئيمتيازاتيان پێ دەدرا. كارو رەفتارەكانى ئەو كەسانە كە لەدامەزراوە و دەزگاكانى ئەمن و جاسوسيدا كاريان دەكرد، ئەوەندە دڕندەو وەحشيانە بوون شێوازى كاركردن و مامەڵەيان لەگەڵ خەڵكى ئەوەندە نامرۆڤانە بوو كەنموونەيان لەمێژووى عێراقدا هەرگيز نەبووە.[2] بەهەموو كۆچەو كۆڵانێكدا بڵاوببوونەوە، دەستيان كرد بەپێشێل كردنى حورمەتى خەڵكى كوردستان. سياسەتى بەعسيەكان لەو ساڵە گەيشتە رادەيەك كە هەر كوڕێكى عەرەب كچە كوردێكى بخواستايە بڕى(٥)هەزار ديناريان پێ دەدا.[3]

---

[1] ئيبراهيم جەلال: خواروى كوردستان و شۆڕشى ئەيلول، ل٤٠٥.

[2] د. دلێر ئەحمەدحمەد: ئەو بارودۆخە سياسى وكۆمەلايەتى يەى ى.ن.ك ى تێدا لەدايك بوو، ل١٥.

[3] رێباز: قەنديل بەغداى هەژاند، بەرگى يەكەم، ل ٤٠؛ ژيرارچاليانـد: گەلێكى بەژموردە، ل٣٩٨.

بەعسی دەسەلاتدار لەم قۆناغەدا خەسڵەتێکی حوکمڕانی زۆر خراپ‌و توندو تیژی بەخۆوە گرتبوو. بە بەعسی کردنی خەڵك تەواوی دەزگاو دامەزراوەکانی دەوڵەتی گرتبۆوە. ئەوانەی دووچاری ئەم جۆرە سیاسەتە دەبون بریتی بوون لە ئەفسەرانی سوپا، دکتۆرەکان، مامۆستایان، ئەندازیاران، کرێکاران‌و هەموو خوێندکاران. بە بەعس کردن خەسڵەتێکی تۆتالیتاریانەی گشتی هەبوو. هەموو ئەو کەسانەی دەگرتەوە کە کار بەدەست‌و فەرمانبەرانی دەوڵەت بوون. ئەوەی پابەندی مەرجەکانی رژێم نەبوایە دووچاری بێ کاری‌و دەرکردن دەبۆوە. بێگومان ئەم سیاسەتەی رژێم تەواوی خەڵکی بێلایەنیشی دەگرتەوە. بون بە بەعسی بۆ هەموو کەس ئیجباری بوو. ئەوانەی دژی بەبەعسی بونیش بون فشاریان لەسەربوو. چونکە ئەرکی پەروەردەییان لەئەستۆ بوو. بەعس پرۆگرامێکی تازەی دارشتبوو کە لەگەڵ بیری سیاسی خۆی هاوجووت بوو. بەپێی ئەو پرۆگرامە مامۆستایان دەبوایە بە بیروباوەڕی بەعسیانە بیربکەنەوەو نەوەی تازەش بەبیروباوەڕی نەتەوەیی عەرەبیی بەعس پەروەردەبکرێن.[1] هەر بەئامانجی جێبەجێ کردنی ئەم پلانە حکومەتی بەعس دەستی کرد بەدروست کردن‌و دامەزراندنی رێکخراوەکانی (طلائع، شبيبة‌و فتوة) کە گشتیان رێکخراوی لاوان‌و

---

[1] نەژاد عزیز سورمێ: درەختی بنکۆڵ کراو، ل ١٤.

هەرزەکاران بوون و بۆ بە بەعسی کردنیان حکومەت پارەو پولێکی زۆری بۆ تەرخان کردبوون. [1]

بەعەرەبکردن بوارەکانی رۆشنبیریو خوێندنیشی گرتبۆوە. بەرنامەی پەروەردەی خوێندن بەرۆحێکی بەعسیانە کاری بۆ دەکرا لەلایەن دەسەڵاتدارانی دەوڵەت بەپێچەوانەی بەندەکانی بەیاننامەی ئازاری ۱۹۷۰ کە کورد مافیان هەیە بەزمانی کوردی بخوێننو وانە بڵێنەوە. گۆڕانێکی بنەڕەتی بەسەر ئەوبەرنامەیە داهاتو لەزۆربەی خوێندنگەو کۆلیجەکانی کوردستان زمانی عەرەبیی خۆی زاڵ کرد. [2] گەلێ وانەی بەعسیانەیان بەزۆری ئەخستە مێشکی منداڵانی کوردەوە کەبێ سوود بوون وەك (سەقافەی قەومی بەعسو مێژووی نەتەوەیی عەرەبو پەروەردەی نیشتمانی بەعسو. . هتد) [3] تەنانەت وای لێ هات کە زۆربەی خوێندنگە کوردیەکان داخرانو خوێندنگەی عەرەبی شوێنی گرتنەوە،

---

[1] عدنان المفتي: الاكراد والعلاقات العربية الكردية، ص٣٩؛ د. دلێر ئەحمەدحەمەد: ئەوبارودۆخە سیاسیوکۆمەڵایەتییەی ی.ن.ك ی تێدا لەدایك بوو، ل١٥.

[2] ژیرارچالیاند: گەلێکی بەژموردە، ل ٣٢٧-٣٢٨؛ د. دلێر ئەحمەد حەمەد: ئەوبارودۆخە سیاسیوکۆمەڵایەتییەی ی.ن.ك ی تێدا لەدایك بوو، ل١٤؛ ب: عن التعليم في كردستان العراق، ص٢٩؛ مەگۆیان: هەڵگیرسانەوەی خەباتی کوردەکانی کوردستانی عیراق، ل٩٤٨.

[3] رێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل٤٠؛ نەژاد عزیز سورمێ: درەختی بنکۆڵ کراو، ل ١٢.

لەزۆربەی خوێندنگەکانی کوردستان زمانی کوردی هەر لادرا.[1] ساڵی ١٩٧٦ دەزگاکانی رژێمی عیراق کەوتنە دەرهاویشتن و سوتاندنی ئەوکتێبانەی کە لەمێژووی کورد دەدوێن، هەروەها قەدەغەکردنی بابەتی مێژووی کورد لە خوێندنگەکاندا.[2]

سەرباری ئەمانە حکومەتی عیراق ئەو عەرەبانەی کە هێنابوونی لەناوچەکانی کوردستاندا لەشوێنی کوردە کۆچ پێکراوەکاندا نیشتەجێی کردبوون. هەریەك لەو خێزانە عەرەبانە خانویەك‌و پارچە زەوی کشتوکاڵ‌و (٢٠٠٠٠)بیست هەزار دینار و تفەنگێکیش یان بۆ پارێزگاری کردنی خۆیان پێ‌دەدرا.[3] کەمەبەست لەمانە هەمووی بەعەرەب کردنی کوردستان بوو، هاوکات لەگەڵ ئەم سیاسەتە، سیاسەتی تیرۆرو گرتن‌و دورخستنەوەی هەزاران رۆشنبیر، مامۆستا، دکتۆر، ئەندازیار، کرێکار، و فەرمانبەری کورد درێژەی هەبوو وەهەوڵی ئەوەی دەدا کە بزوتنەوەی کوردی پاکتاو بکات لەپێشڕەوانی دیموکراتخوازو کەسانی چەپ‌و پێشکەوتوخواز لەرێگەی تیرۆرو کۆچ پێ‌کردنیانەوە.[4] جگە لەمە

---

[1] جلیلی جلیل واخرون: الحرکة الکردیة في العصر الحدیث و المعاصر، ص ٢٢٩؛ نەژاد عزیز سورمێ: درەختی بنکۆڵ کراو، ل ١٢؛ ا. ب: عن التعلیم في کردستان العراق، ص٢٨.

[2] د. مارف عومەر گول: جینۆسایدی گەلی کورد لەبەر رۆشنایی یاسای تازەی نێو دەوڵەتی دا، ل٢٨، ؛ نەژاد عزیز سورمێ: درەختی بنکۆڵ کراو، ل ١٢، ٢٠.

[3] ئیبراهیم جلال: خواروی کوردستان‌و شۆڕشی ئەیلول، ل٤٠٤.

[4] جلیلی جلیل واخرون: الحرکة الکردیة في العصر الحدیث و المعاصر، ص ٢٩٧؛ نەژاد عزیز سورمێ: درەختی بنکۆڵ کراو، ل ١٤؛ رۆژنامەی الشرارە، ژ (١) ١٩٧٥.

بەردەوام هەوڵیان دەدا کە ئاژاوەو کێشە لەنێو کۆمەڵی کوردەواری دا بنێنەوە. بۆ نموونە لەنێوان جوتیارو دەرەبەگەکان لەلایەک، وە جوتیارو جوتیار لەلایەکی دیکە یاسایەکی تایبەتی کشتوکاڵیان دەرکرد، کەدەیان گیروگرفتی بۆ جوتیاری کورد دروست کرد.[1] هەروەها چەندین کێشەیان خستە نێوان جیاوازی ئایینیو مەزهەبیو نەتەوایەتییەوە. [2]

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا حکومەتی عیراق پێوەندیەکانی خۆی لەگەڵ هاوپەیمانە کۆنەکانی لەپەیمانی بەغدا (بەتایبەتی لەگەڵ دەوڵەتانی ئێرانو تورکیا) قۆستەوەو گرنگی پێ دان. ئەم دەوڵەتانە لەململانێی هاوبەشیان دژ بە (مەترسی کورد) هاوکاری یەکتریان دەکرد کە ئەمەش بەزیانی کورد کەوتەوە.[3]

لەروی ئابوری‌یەوە: داهاتی عیراق روو لەزیادبوون بوو، راپۆرتی سیاسیی کۆنگرەی هەشتەمی سەرکردایەتی هەرێمی عیراقی (حزبی بەعسی عەرەبی سۆسیالست) لەکانونی دووەمی ١٩٧٤ کە لەبەغدا گیراوە، دەریخست کەداهاتی نەوت لە ساڵەکانی ١٩٦٩-١٩٧٤ نزیکەی سێ قات بودجەی دەوڵەتی بەرز کردۆتەوە. هەمان راپۆرت روونی کردۆتەوە کە بەرزبونەوەی بودجەی دەوڵەتی عیراق لەنێوان ١٩٧٢ و ١٩٧٤ دا لەبری

---

[1] رێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل ٤٠.

[2] جلیلی جلیل واخرون: الحركة الكردية في العصر الحديث، ص ٢٩٧.

[3] جليل جليل واخرون: الحركة الكردية في العصر الحديث، ص ٢٩٧؛ درية محمد علي عوني: عرب و اكراد خصام ام وئام، ص٩٤ .

(١٢١٨) مليون دينار خۆیداوه له (٢٥٥٠) ملیۆن دینار.[1] لەساڵی ١٩٧٥ عیراق بەرمیلێك نەوتی خاوی فرۆشتوه بە ١١. ٢٥ دۆلار، واتە کۆی فرۆش بەوە گەیشتۆتە (٢٨٣٤) ملیۆن دینار کە دەکاتە (٩٥٧١) ملیۆن دۆلار. نزیکەی ٧٠٪ی ئەو نەوتەش لەکانەکانی (کەرکوك) دەرهاتوە، وە ٥ ٪ یش لەکانەکانی (عین زالە) و (خانەقین) دەرهاتوە کە دەکاتە ٧٥٪ی نەوتی کوردستان.[2] لەمەوە دەتوانین بڵێین کەلەو دەسکەوتەی نەوتی کوردستانی بۆ دەرەوە نێردراوە ساڵی ١٩٧٤ نزیکەی (٥٦٢) ملیۆن دۆلارو ساڵی ١٩٧٥ (٧١٨) ملیۆن دۆلار چۆتە سەر بودجەی عیراق. ئینجا بەشی کوردستانیش لەم بودجەیەدا تەنها جەنگو ماڵوێرانی بووە.

بەعس دەڵێت لەکاتی ئاسایی دا، ٣٠٪ کەمتر لەسودی نەوت بۆ بودجەی کیشوەری بووەو بەشە زۆرەکەی تری دانراوە بۆ خەرجی پرۆژەو سەرمایەی کاری بەشە گشتیەکانی کیشوەر.[3] هیچ باس لەخەرجی چەكو تەقەمەنی ناکەن. بەڵام لەراستیدا بەشێکی زۆری لەم داهاتە تەرخان کرابوو بۆ میلیتاریزەکردنی سوپای عیراق.[4] بۆ سەلماندنی ئەم

---

[1] راپۆرتی سیاسی سەربە هەشتەمین کۆنگرەی هەرێمایەتی حزبیبەعسی عەرەبی ئشتراکی-کانونی دووەمی ١٩٧٤، ١٩٧٧، بغداد، ل ١٦٣؛ جۆستروك: نەوت و گەشەی سەرمایەداری لە عیراقدا، وەرگێڕانی: خالید ئەحمەد شەریف، پاشکۆی گۆڤاری یەککرتن، ژمارە(١٢) ساڵی ١٩٩٠، ل٣٢.

[2] ژیرار چالیاند: گەلێکی پەژموردە، ل ٣٠٠.

[3] هەمان سەرچاوە، ل ٢٩٩-٣٠٠.

[4] د. دلێر ئەحمەد حەمەد: ئەو بارودۆخە سیاسیو کۆمەڵایەتیەی ی.ن.ك ی تێدا لەدایك بوو، ل ١٩.

ڕاستیەش ئەم نەخشەیەی خوارەوە دەخەینە ڕوو کە بەوردی ئاماری چەکی عیراقی تێدایە کە ساڵانە چەندی کڕیوەو تێچوونی ساڵانەی دەوڵەتی عیراق چەندبوە لەبواری سەربازیەوە:[١]

نیشانەکانی مەسروفاتی سەربازیی

شمەك	پێودانگ	١٩٧٣	١٩٧٤	١٩٧٥	١٩٧٩	١٩٨٠	ڕێژەی ٪ ساڵانە ٧٥-٨٠
مەسرەفی ساڵانەی سەربازی	١ ملیۆن دۆلار	١٢١٢	١٥٦٦	١٦١٤	٢٧٧٥	٢٠٠٠	٩.٨٥
هاوردەی ساڵانەی سەربازی	١ ملیۆن دۆلار	٦٢٥	٦٢٥	٦٧٥	٢١٠٠	٢٢٧٠	٣.٢٣٦
ژمارەی هێزە چەکدارەکان	هەزار پیاو	١٠٥	١٠٥	١١٠	١٥٥	٣٨٤	١.٢٤٩
پشکی ناوەنجی سەربازیەك	دینار	٣٨٠٠	٥٠٠٠	٤٩٠٠	٦٠٠٠	٢٦٠٠	
پشکی ناوەنجی هاوڵاتیەك لەداهاتی نەتەوە	دینار	١٣٠	٢٧٠	٣٢٠	٨٣٠	١١٦٠	

لەگەڵ ئەمەشدا، حکومەتی عیراق نەخشەی بۆ ئاوەدانکردنەوە کێشابوو، بەڵام سودی تەنها بۆ عیراقی عەرەب هەبوو. دەستکرا بەدامەزراندنی جۆرەها کارگە لە شارەکانی ناوەراست و خواروی عیراقدا. واتە لەناوەراست و خواروداو، ئەگەر بەراوردیان بکەین لەگەڵ ئەوانەی لەکوردستاندا هەبوون جیاوازیەکی گەورە بەدی دەکرا، چونکە لەهەر سێ پارێزگای بەناو ئۆتۆنۆمی (هەولێر، سلێمانی، دهۆك) ژمارەی کارگەکان

[١] حیکمت محمد کریم: شۆڕشی کوردستان و گۆڕانکاریەکانی سەردەم، ل ٢٢٣.

لەپەنجەی دەست تێنەدەپەڕین.[1] پرۆژەی ئابوریيان بەجۆرێك نەخشە كێشابوو كە عيراق بەدارايی كورد دەوڵەمەند بكەن. بەتايبەتی بەغدا. وزەی كارەبای هەردوو پەنگاوەكەی دووكان و دەربەنديخان كە لەخاكی كوردستانن بەزۆری بۆ بەغدا بوو. پرۆژەكانی هەرێمی ئۆتۆنۆمی بريتی بوون لەكارگەكانی جگەرەی سلێمانی و هەولێر، كارگەی چيمەنتۆ، كارگەی فەرش و چينين، مريشك و ئاژەڵداری.[2]

رژێمی بەعس هەڵسوكەوتی لەگەڵ چينە پارەدارەكانی شارەكانی كوردستان، وەك هی شارەكانی ديكەی عيراق نەبوو، چونكە بەردەوام خستبونيە ژێر مەترسی ئەوەی كەدەست بەسەر ماڵيان دادەگرێت. بۆيە بەهيچ شێوەيەك بيريان لەكردنەوەو دامەزراندنی كارگەی گەورەو دەزگای بەرهەمێنەری نەدەكردەوە، بەڵكو ئەگەر نيازی بوايە لەبەغدا و شارەكانی ديكەی عيراق دەيكرد. بۆيە ناوچەی كوردستان لەروی پيشەسازييەوە دواكەوتنێكی زۆری بەخۆوە بينی بە بەراورد لەگەڵ ناوچەكانی ديكەی عيراقدا. چ لەروی كەرتی تايبەتی و چ لەروی كەرتی دەوڵەت.[3] ئەمانە لەلايەك و لەلايەكی ديكەشەوە ئەم ناوچەيە هيچ ئاراميەكی بەخۆوە نەبينی لەبەر سەپاندنی حوكمی سەربازی بە بەردەوامی، حكومەتی عيراق بۆ زياتر كۆنتڕۆڵ كردنی كوردستان و بەئاسانی جوڵەكردن و گواستنەوەی هێزی سەربازی لەناوچەيەكەوە بۆ ناوچەيەكی تر، دەستی كرد بەزيادكردنی جادەو بان لە كوردستاندا، ئەم دياردەيەش لەسالآنی

[1] نوزاد. م: كوردستان و رۆژهەلآت و تايبەتمەنديەكانی، ل ٢٩.

[2] ژيرار چالياند: گەلێكی پەژموردە، ل ٣٣٦.

[3] نوزاد. م: كوردستان و رۆژهەلآت و تايبەتمەنديەكانی، ل ٢٩.

١٩٧٠-١٩٧٤ دا بەشـێوەیەکی زەق دژی شۆڕشـی کوردسـتان دەبینـراو ڕژێم بەداهاتو دراوێکی زۆر سەر قاڵی بوو. بەسانایی کاروانی سەربازی دەیانتوانی لەچوار وەرزی ساڵدا بۆ کوێستانو گەرمیانی کوردستان، بۆ هەموو ناوچەکانی بجوڵێن، لەکاتێکدا کەلەسەرەتای شۆڕشی ئەیلول دا وانەبوو.[1] بەم شێوەیە عیراق کە پارەیەکی زۆری لەسوپا خەرج دەکردو تەواو پڕ چەکی کردبوو، سیاسەتی بە بەعسی کردنیشی کە بەشێوەیەکی چڕو پـڕ ریزەکـانی سـوپای گرتبـۆوەو سـەدان ئەفسـەری دەرکـر دووخانەنشینی کردن بەتۆمەتی ئەوەی بەعسی نەبوون. ئەم هەنگاوەی بۆ ئەوەبوو کە ریزەکانی سوپا لەئەفسەرانی نابەعسی پاك بکاتەوە، چونکە سوپا بۆ بەعس کۆڵەکەو بڕبڕەی مانەوەی ڕژێم بوو لەسەر دەسەڵات. سوپا ئامادەبوو هەموو دەنگێکی نارەزایی و خۆنیشاندانێك دەم کوت بکات، سوپا ببوە داردەستی ڕژێم بۆ کۆنترۆڵ کردنی تەواوی کوردستانی عیراق، هەموو گوندێك کەوتبوە ژێر کۆنترۆڵی سوپاوە. [2]

ئەوانـەی باسمـان کـردن، هـەر لەشکسـتی شۆڕشـەوە تـاکو سیاسەتەکانی (تەعریب، تەهجیر، تەبعیس)، وە وێران کردنی کوردستانو سیاسـەتی تـیرۆرو ئـاژاوە نانـەوەو... هتـد. هـەمووی کاردانـەوەی زۆر خراپـی هـەبوو بەسـەر هەسـتو بیری کوردیو نەتـەوەی کورد بەگشتی، ئەوانەو چەندان کاری خراپتری بەعس کە لەدواتریشدا کردی، بەهیچ

---

[1] حیکمت محمد کریم: شۆڕشی کوردستانو گۆرانکاریەکانی سەردەم،ل ٢٢٢-٢٢٣.

[2] د. دلێر ئەحمەد حەمەد: ئەو بارو دۆخە سیاسی و کۆمەڵایەتی یەی ی.ن.ك ی تێدا لەدایك بوو، ل١٩.

شێوەیەك بیرو بۆچون و ئایدیای حزبی شیوعی عیراقی نەجولاند.[٩] وەهیچ بەرگری یەکیان نەکرد، بەڵکو بەشداریشیان دەکرد لەبڕیاردان و جێبەجێکردنیشی کە هاوبەشی بەعس بوون لەبەرەو حکومەتەکەیاندا.

ئەوەتا کەریم ئەحمەدی سکرتێری ئەو سەردەمی هەرێمی کوردستانی(حشع) دەنوسێت: "سەرکردایەتی راستڕەوی کۆنەپەرستی بزوتنەوەی کوردی بەرژەوەندیە چینایەتیەکانی لەگەڵ گۆڕانکاریە پێشکەوتنخوازیەکانی لە وڵاتدا هاتبونەکایەوە ویّك نەدەهاتەوە. هەربۆیە بە پشتگیری ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی ناوچەکە چەکیان هەڵگرت بەڕوی دەسەلاتی نیشتمانی و هێزەکانی بەرەی نیشتمانی و نەتەوەیی پێشکەوتنخوازو دژ بە بەرژەوەندییەکانی گەلی کورد. لەو کاتەدا دەسەلاتی نیشتمانی بە بەشداریو لایەنگیری بەرەی نیشتمانی و نەتەوەیی پێشکەوتنخواز یاسای ئۆتۆنۆمی راگەیاند، بێگومان ئاساییە کە حزبمان دژی ئەو هەلگەڕانەوە چەکدارییە دەوەستێتەوە کە ئیمپریالیزمو کۆنەپەرستان یارمەتی دەدەن".[٢]

هەروەها (حشع) سەبارەت بە هەرەسی شۆڕشی کوردی پێی وابوو کە"روخانی یاخی بوونە چەکدارە کۆنەپەرستەکە –مەبەستی شۆڕشی ئەیلولە – توانایەکی مەوزوعی باشتری خولقاند بۆ جێبەجێکردنی چارەی ئاشتی خوازانەو دیموکراتیانەی مەسەلەی کوردو راکێشانی

---

[١] بهاءالدين نوري: في تقيم سياسة الحزب الشيوعي العراقي في سني ١٩٥٨-١٩٨٣، ص٣٤.

[٢] الفكر الجديد، ژمارە (٢٩٧)، ١٩٧٨/٦/٢٤.

کۆمەڵانی گەلی کورد لەرێگای یاسای ئۆتۆنۆمی و قوڵ کردنەوەی ڕێرەوی شۆڕشگێڕیو بەرەڵلاکردنی تواناو وزەی..." .[1]

(حشع) وێران کردنی کوردستانی بەکارێکی پێشکەوتووخوازانە دەزانێ هەروەها پێی وابووکە :" لەکاتی هەرەس هێنانەکەوە تا ئێستا چەند دەست پێشخەریەکی باش کراوە بۆ ئاوەدان کردنەوەی ناوچەکەو فراوان کردنی خزمەت گوزاری تەندروستیو راپەراندنی ئابوری ئەو ناوچەیە...[2] بەم شێوەیە (حشع) هەڵوێستێکی هەڵەو هەرە چەوتو نالەباری هەبوو بەرامبەر بەشۆڕشی کوردستان کە لەروی چەکداریشەوە هاوکاری بەعسی دەکردو چەکدارەکانی شان بەشانی بەعس راوی شۆڕشگێڕانی کوردیان دەکرد.[3]

سیاسەتی توندو تیژی دراندانەی بەعسو ئەو بارودۆخەی هاتبوە کایەوە، بەشێوەیەك نا ئومێدی لەناو کورد دا دروست کردبوو کە ئەوانەی زۆر گەشبینیش بوون چاوەڕوانی ئەوەنەبوون کە بزوتنەوەی کورد تاماوەیەکی دوورو درێژ بتوانێ بەهێز بێتەوە، لەناو ئەو رۆشنبیرو کەسایەتیانەش کە پاش هەرەس گەڕانەوە عیراق، چەندین دیدو بۆچوون پەیدا بوو، کە تیایدا هیوا بە خەباتی چەکداری نەبوو یا زۆر لاواز بوو،

---

[1] لەبەڵگەنامەکانی سێیەمین کۆنگرەی حزبی شیوعی عیراق - ئایاری ١٩٧٦ لەپێناوی چەسپاندنو قوڵکرنەوەی رێرەوی شۆڕشگێرانەی عیراقدا رەوەو سۆسیالیزم، ل ٥١-٥٢؛ ابراهیم محمود: وێنەی کورد لای عەرەب لەپاش جەنگی کەنداو دا، وەرگێڕانی، حسن جهاد، ل١٠١-١٠٢.

[2] لەبەڵگەنامەکانی سێیەمین کۆنگرەی حزبی شیوعی عیراق، ل ٥٢.

[3] فاتح رسول: چەند لاپەرەیەك لەمێژوی خەباتی گەلی کوردمان، ل ٣٠.

بەڵکو پتر لایەنگری ئەوەبوون دەبێ بەچارەنوسی سەپێنراو رازی بن و هەوڵی هاوژینی بدرێ لەگەڵ دەسەڵاتی بەغدادا.[1]

بەڵام سەرباری ئەوەی هەرەسی شۆڕشی١٩٧٥ کارێکی گەورەی کردبووە سەر هەست و هۆشی نەتەوەی کورد، لەلایەکی ترەوە ئەو زەبرو زەنگەی بەعس و داپلۆسینی پۆلیسیانەی سەربازو سیخورەکانی بەردەوام بوون، کەچی ئەمانە نەبوونە مایەی ئەوەی جولانەوەی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد کۆتایی پێ بێ. بەڵکو ئەو نائومێدییە ئەوەندەی نەبردو خودی ئەم هۆکارانە بوونەوە هۆی سەرهەڵدانەوەی بزوتنەوەکە بەشێوازێکی تازەتر و گەلێ کۆمەڵەو گروپی جۆراو جۆر، هەریەکەو لەژێر ناوێکدا *چونەوە مەیدانی خەباتەوە.[2]

تەنها دوو مانگ بەسەر هەرەس دا تێپەڕی بوو، رێکخراوێکی تازەو بە بەرنامەیەکی نوێوە هاتەمەیدانەوە. کە (یەکێتیی نیشتمانی کوردستان) بوو لە ١٩٧٥/٥/٢٢ دامەزراو ئاڵای شۆڕشێکی تازەی بەرزکردەوەو بەم سیاسەتە سەپێنراوەی بەعس، بەو واقیعە رازی نەبوو، لەماوەیەکی کەمدا بەهەزاران تێکۆشەری لەدەوری خۆی کۆکردەوەو سەرلەنوێ شۆڕشی لەشاخەکانی کوردستاندا دەست پێکردەوە.

---

[1] ژێرار چالیاند: گەلێکی بە ژەموردە، ل ٣٩٧.

* بروانە پاشکۆی ژمارە(٣٤).

[2] ئاسی رەباتی: هەڵوێستی یەکێتی و تاڵەبانی دەربارەی شۆڕشی کوردستان، بەرگی یەکەم، ل٤١.

بەشی دووەم
قۆناغی دوای هەرەسی ١٩٧٥ و سەرهەڵدانی بزووتنەوەیەکی نوێ

باسی یەکەم: دامەزراندنی یەکێتی نیشتمانی کوردستان.

باسی دووەم: پێکهاتەی یەکێتی نیشتمانیی کوردستان

١-کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان

٢-بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان

٣-هێڵی گشتی.

باسی سێیەم: بەرنامەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان:

١-بەرنامەی سیاسی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان.

٢-یەکێتی و ستراتیژی نەتەوەیی

باسی یەکەم
دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان

دوابەدوای هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلول، بارودۆخێکی ئاڵۆزو نائاسایی و دژوار باڵی بەسەر ناوچەکەدا کێشابوو، ئەو بارودۆخەش نەك تەنیا باشوری کوردستان، بەڵکو هەموو بەشەکانی دیکەی کوردستانی گرتبۆوە. هەرەسی شۆڕشی ئەیلول ئەنجامێکی وای دابەدەست رژێمی بەغداوە کەلە چوارچێوەی ئایدیۆلۆژیای شۆڤینیستیانەی بەعسیانەدا دوژمنایەتی و هەڵوێستی دڕندانەی دژ بەکورد بنوێنێ. ئەمە لەکاتێکدا کە زۆربەی ئەو تێکۆشەرانەی چوبونە ریزی شۆڕشەوە، چ سەربازیەکان و چ سیاسیەکان ورەیان بەردابوو، تا ئەو رادەیەی قەناعەتی ئەوەیان لا چەسپابوو کە ئیتر بزوتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کورد ناژێتەوەو بەردەوام نابێ.[1] لەنێو کاربەدەستانی رژێمیشدا کەسانی واهەبوون کە شانازیان بەو سەرکەوتنەوە دەکرد، پێشتر ئەوانە دژی شۆڕشی کورد دەجەنگان نەیانتوانی سەرکەوتن بەسەر هێزی پێشمەرگەی کوردستاندا بەدەست بێنن، یان بڵێسەی شۆڕش دامرکێننەوە. هەندێ لەکاربەدەستانی عیراق گرەویان لەسەر ئەوە دەکرد کە مەحاڵە جارێکی تر چیاکانی کوردستان باوەش بۆ پێشمەرگەی چەکدار بکەنەوەو دەیانووت (یاخی بوون) هەتا هەتایە کۆتایی هات.[2] تەنانەت سەددام حسین لە

---

[1] ژیرار چالیاند: گەلێکی پەژموردە، ل ٢٩٧.

[2] د. کەمال فوئاد سەرەتاکانی دامەزراندن ودەست پێکردنەوەی شۆڕش دەگێڕێتەوە، رێبازی نوێ، ژ (١٩)، ل٢٣–٢٤؛ محمودی مەلا عزەت: بازنەکانی ململانێ و ستراتیجی

گفتوگۆیەکی لەگەل (جۆرج حەبەش)دا سەبارەت بە مام جەلال وتبووی: "جەلال دار خورما لەسەری بڕوی جارێکی تر ناتوانێ حەوت کەس بنێرێتە شاخ ".[1] ڕژێمی بەعس هەوڵی دەدا بەناوی داننان بەمافی نەتەوایەتی و دیموکراتی گەلی کوردەوە، لەرێگەی شێواندنی مافەکانیەوە، دامەزراندنی دامو دەزگای ساختەی وەکو : ئۆتۆنۆمی، رێکخراوەکانی قوتابیان، ئافرەتان، نەقابەو رۆژنامەو گۆڤارەوە، گەلی کورد لە مافە دیموکراتی و نەتەوایەتیەکانی بێبەش بکات.[2] هەر پاش هەرەس پارتی بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی هەموو دامو دەزگا حزبی و سەربازیو ئیداریەکانی شۆڕشی دابوو، تەنانەت حەلکردنی (پدك)یش کە نزیکەی (٣٠) ساڵ لەتەمەنی تێپەراندبوو.

ئەمە هۆیەك بوو بۆئەوەی کە جولانەوەی رزگاریخوازی گەلی کورد توشی بارێکی ناهەموارو شکست بێت. بەتایبەت کە: سەرکردایەتیەکەی خۆی بڕیاری هەڵوەشانەوەی دامو دەزگا حزبی و ئیداریو سەربازیەکەی دابوو و لەو دەمەدا چی تر باوەڕی بەخەباتی چەکداریو جەماوەریو تەنانەت سیاسیش نەمابوو. ئەوەبوو داوای تەسلیم بونی لەجەماوەریش

ئاسایشی نەتەوەیی کورد، ل٨٥؛ دریە محمد علی عونی: عرب و اکراد خصام ام وئام، ص٩٧.

[1] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە.. ل٩٣، ؛ الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركة التحررية للشعب الكردي فيكردستان العراق، ص١٧١.

[2] چەند رواڵەتێکی نوێی پیلانەکانی دوژمن بۆ بەگژاچونی شۆڕشی کوردستانی عیراق، گۆڤاری کۆمەڵە، ژ(٢)، ساڵی ١٩٧٩، ل ٣.

کـرد و ســەرکردایەتیەکە خۆشــی چــووە ئــیران و بــووە پەناهەنــدەو هەندێکیشی تەسلیم بەعیراق بوونەوە.

پاش هەرەس، بەتەنیا حزبە کارتۆنیە ساختەکەی حکومەتی بەغدا، کـە بـەناوی (پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان)ەوە ئیشـی دەکـردو لەبـەرە داتاشراوەکەی رژێم دا ئەندام بوو. بارەگاو رۆژنامەی ئاشکراو یاسایی هەبوو، کە کەوتبوە جموجۆل و پیرۆزبایی شکستی هێنانی گەلی کوردی لەرژێمی عیراق و سەددام دەکرد. بەم شێوەیە جولانەوەی کوردی هیچ ئامرازێکی سیاسی بۆ نەمایەوە تا خەبات و تێکۆشان بۆ جێبەجێکردنی ئەرکە نیشتمانی و نەتەوەییەکانی و بەرگری لەمافە رەواکانی کورد بکات و بەرپەرچی سیاسـەتی نـوێی رژێمـی عـیراق بداتـەوە لـەگرتن و راونـان و راگـوێزان و بەعــەرەب کــردن و بەبەعســی کردنــی کۆمــەلانی خــەلکی کوردستان. ئاوارەکردنی هەزاران خێزانی کوردو هەلکەندنیان لەخاکی نیشتمانیان و زەوت کردنی مال و سامان و زەوییان ببوونە مەترسییەکی گەورە، نەک هەر لەسەر مافە نەتەوایەتییە ساکارەکان، بەلکو لەسەر مانەوەی خودی نەتەوەی کورد. بۆیە گەلی کورد دەبوو پێش هەموو شتێک بەرگری لەمافی نەتەوایەتی خۆی بکات و خەباتی ئەو سەردەمەی لەو پێناوەدا بوایە. هەر بۆیە جولانەوەکە لەرووی بابەتیەوە پێویستی بە ئامرازو کەرەسەو بیرو هەلوێست وپێوەندی نوێ هەبوو، کە لەگەل رەوتی مێژووی جولانەوەکە بگونجێ و سەرجەم کۆمەلانی خەلکی کوردستان بە هەموو چین و توێژە شۆرشگێرەکانیەوە لەچوارچێوەی رێکخراوێکدا کۆبکاتەوە، بیانکاتە هاندەرێک و بۆ خەباتێکی سەختی درێژ خایەن. ئامادەیان بکات تاکو ببنە ئەلتەر ناتیڤێک لەکوردستان دا. خاوەن بیری

نویو کرداری نوێو تاکتیكو ستراتیژێك بێت بۆ بەدیهێنانو پاراستنی دەسكەوتی ئەو هێزانەی سوتەمەنی شۆڕشنو سودیان لەسەركەوتنی شۆڕش و هێنانەدی مافە ڕەواكانی گەلی كورددایە. ئەو كاتە كوردایەتی نەشكابوو، بەڵكو سەركردایەتیەكەی وازی هێنابوو، بڵاوەی بەخەباتگێڕەكانی كردبوو. واتە خەباتی ڕزگاری دیموكراسی لەڕووی بابەتیەوە هەر بەردەوام بوو. بۆیە پێویستی بەرێكخستنەوەو سازدانەوە بوو، پێویستی بەرێبازێكی نوێی شۆڕشگێڕانە هەبوو، پێویستی بەڕێبەرێكی مۆدێرنو لەناوجەرگەی جەماوەر هەڵقوڵاو هەبوو.[1] شایانی باسە كە كۆمەڵی كوردەواری، وەك هەر كۆمەڵێكی تر بیرو بۆچوونی جۆراو جۆری تێدایە، كە فەلسەفەو قەناعەتی جیاوازی گرتۆتە خۆ. لەو سەردەمەی بارودۆخی كوردستانیشدا بۆ بە ئەنجامدانی ئەركە نەتەوایەتیەكان دامەزراندنی حزبێك كە بتوانێ هەڵگیرسانەوەی شۆڕش بگرێتە ئەستۆ پێویست بوو. جگە لەم ڕاستیانە تێگەیشتنی خەباتی گەلی كوردیش ڕەچاو بكا. چونكە خەباتی گەلی كوردستان خەباتی هەموو چینو توێژەكانیەتی، كورد وەك نەتەوە دەچەوسایەوە، هەڕەشەی لەناوبردنی لەسەر بوو، بۆیە بیر لەوە دەكرایەوە ئەو چینو توێژانە لەچوارچێوەیەكی تۆكمەو ڕێكو پێكو دیاردا كۆبكاتەوە.[2] لەلایەكی تریشەوە باوەڕی شۆڕگێڕانەی وڵات بەرەو هەڵچونو تەقینەوە دەڕۆیشت،

---

[1] مام جەلال: سەروەریی یوبیلی زیوین... ل٧.

[2] د. فوئاد مەعصوم: یەكێتی وەك ڕێكخراوێكی نیمچە بەرە لەدایك بوو، كوردستانی نوێ، ژ(١٦٢٤)، ١٩٩٨/٦/١.

داین کردنی ئەم بارودۆخەو لەباوەش گرتنی هەوڵو تێکۆشانی هەموو هێز و (تیار)ە شۆڕشگێڕەکانی ئەویست، لەبەر ئەمانە هەمووی، لەمانگی حوزەیرانی ١٩٧٥دا،* هەر دوو مانگ دوای هەرەس، بیرۆکەی دروست کردنی (ی.ن.ک) هاتە کایەوە.

دامەزراندنی (ی.ن.ك) زادەی ساتە وەختێك نەبوو. ئەوانەی بەپەرۆشەوەبوون بۆ دوارۆژی کورد لەناوەوەو دەرەوەی وڵات، بیریان لەوە

---

* فەرەیدوون عبدالقادر دەڵێ:"مارتی ١٩٧٣ مام جەلال لەنامەیەکدا بۆ ناوەندی (کۆمەڵەی مارکسی لینینیکوردستان) بۆیەکەمین جار باسی پێویستیی دامەزراندنی رێکخراوێکی نەتەوەیی فراوان، یانیشتیمانیی فراوانی کردبوو کە:
-لەکۆمەڵە فراوانتر بێت و توانای ئەوەی ببێ کە فراوانترین بەشی خەلکی کوردستان بگرێتە خۆی، ئامانجە نیشتمانیو نەتەوەییەکانی خەلکی کوردستان بکاتە رێنمای خەبات، کۆمەڵەش ئەتوانێ داینەمۆو هەڵسوڕێنەری بێت.
-بتوانێ رێکخراوی پێشەنگی کوردایەتی بێت. هی چینە نیشتمانیو شۆڕشگێڕەکانی کوردستان بێت نەك بەتەنها بۆ چینی کرێکار.
-ئەورێکخراوە بۆئەوەبوو کەبتوانێ ببێتەئامرازی دۆزینەوەی چارەسەری مەسەلەی نەتەوایەتیی کوردو رێبەری کردنی.
لە کۆبوونەوەی لێدوانی ئەم مەسەلەیەدا، جەعفەر عبدالواحد، محمد میرزا سعید، ئاوات عبدالغفور و فەرەیدون عبدالقادر ئامادەبوون. چونکە ئەوسەردەمە هەموومان لەروانگەی چینایەتیەوە سەیری هەموو مەسەلەیەکمان دەکرد و زۆر دڵمان بە کۆمەڵە خۆشبوو. بیرۆکەی نامەکەی مام جەلال خۆشحالی نەخستەوە، و ئەتوانم بڵێم بەباشی لەمەبەستەکەی نەگەیشتین و بە وەرچەرخانێکی کتو پڕ لە قەڵەم درا. ئەمە یەکەمین بیرۆکەی دامەزراندنی (ی.ن.ك)بوو لەو هەڵو مەرجەدا". (گۆڤاری رێبازی نوێ، ژمارە(١٥) ل٣٤).

دەکـردەوە کـە چـۆن ئـەو بۆشـاییە سیاسـییەی کوردسـتان پڕبکەنـەوە. تەقەلاکانی ئەم ڕێبازە سەرەتا لەکۆبوونەوەیەکدا بەئەنجام درا، گەلێ کەس بەشـەوقەوە هـەوڵیان دا کە لـەو کۆبونەوەیـەدا بەشدار بن، هـەر ئـەو دەمـە زنجـیرە کۆبونەوەیـەك لـەناوەوەی وڵاتو چـەند ناوچـەیەکی جیاجیـای خۆرهەڵاتی ناوەڕاستو ئەورروپا بەسترا کە لە سەرەتای مانگی نیسانەوە دەستیان پێ کرد. لەوێدا بەشداربوان هەوڵیان دا ئەلتەرناتیڤێکی سیاسی پێك بهێنن بۆ ئەوەی ئەو کاروبارە بگرێتە ئەستۆ کە ئەو کاتە روبەڕوی تێکۆشـەران دەبـۆوە.[1] مـام جـەلال کـە سـکرتێری (کۆمەڵـەی مارکسـی لینینـی کوردسـتان) بـوو، بیرۆکـەی دامەزرانـدنی (ی.ن.ك) لای ئـەوەوە دەستی پێ کرد، سەرەتاش بەنامـە راوێـژی لەگەڵ ناوەندی کۆمەڵە کرد، لەئەورروپاش پێوەندی لەگەڵ ژمارەیەکی زۆری کوردپەروەراندا کرد. مام جەلال لەسـەرەتادا لـەڕێی (شازاد صائیب)ەوە، بە دوو نامە کۆمەڵـەی لە ناوەوە لە بیروڕاکانی خۆی ئاگادار کردبۆوە، سەرکردایەتی کۆمەڵـەش لە مایسی١٩٧٥ وە ئەم بیرۆکەیەی مام جەلالی خستە بەر باس و لێکۆڵینـەوە کە لە مارتی ١٩٧٥ دا بۆی ناردبوون.[2] لەم کۆبوونەوەیەدا پشتیوانی لەو بیرۆکەیەکرا بۆ دامەزراندنی ڕێکخراوێکی نیشتمانی فراوان کە کۆمەڵـە بـەنهێنی داینـە مۆکـەی بـێ. هـەر لەهـەمان کۆبوونـەوەدا (شیهابی شێخ

---

[1] د. کـەمال فوئـاد سـەرەتاکانی دامەزرانـدن ودەسـت پـێ کردنـەوەی شـۆڕش دەگێڕێتەوە، ڕێبازی نوێ، ژ (١٩)، ل ٢٤.

[2] هـەڤال فەرەیـدون عبـدالقادر لـە زەمینـەو سـەرەتاو دامەزرانـدنی (ی.ن.ك)دەدوێ، ڕێبازی‌نوێ، ژمارە(١٥)، ل٣٦.

نـوری)* پێشـنیاری دەسـت پێکردنـەوەی شۆڕشـی کـرد، و داواش لـە (فەرەیـدون عبـدالقادر) کـرا کـە ئـەم بیروڕایـە بگەیەنێتـە مـام جـەلال و لەدەرەوەی عیراق قسەی لەگەڵدا بکات و دوا بیروڕا بۆ ناوەندی کۆمەڵە بێنێتەوە.[1]

لێـرەوە بـیری دامەزرانـدنی یـەکێتیی یـەکی نیشـتمانیی وەکـو ڕێکخراوێکی نیمچە بەرەی تـەیار و چینە پێشکەوتنخوازەکانی کۆمـەڵی کوردسـتان گەلالـە بـوو، بۆکۆکردنـەوەی هـەموو ڕۆڵـە دلسـۆزو تێکۆشـەرەکانی کوردستان، لەچوارچێوەیەکی فراواندا، کە ئەندامـەکانی کۆمەڵە ببنە داینەمۆی بەگەڕخستن و بەڕێوەبردنی.

بۆچونەکانی ئەوانەی دەرەوەی وڵات لەکۆبوونەوەکانـدا بریتـی بـوون لەم خاڵانە:

یەکەم: ریکخراوێکی فراوان بۆ کۆکردنەوەی جەماوەر دابمـەزرێنری و ئـەو بۆشـاییە سیاسـییە پڕبکاتـەوە. کـە لەئـەنجامی هەرەسـی شۆڕشـی ئەیلولەوە هاتبووە کایەوە.

---

* ناسراوە بە(خاڵە شیهاب) کوڕی شێخ نوری شێخ صالحی شاعیرە، لەساڵی ١٩٣٠ لە شاری سلێمانی لەدایك بووە، ئەندامی دامەزرێنـەر و سەرکردایەتی کۆمەڵە بوو، لەهـەمان کاتـدا ئەنـدامی دامەزرێنـەری (ی.ن.ك) بـوو لـە نـاوەوەی وڵاتـدا. لـەڕۆژی ١٩٧٦/٧/١١دا لەلایـەن ڕژێمـی بەعسـەوە حـوکمی خنکانـدنی بەسـەردا درا و لـە ١٩٧٦/١١/٢١دا لە ئەبوغریب لە سێدارە درا. (دەفتەری سەروەری زنجیرەی -٢- ل٧)

[1] هەمان سەرچاوەی پێشوو.

دووەم: ئـەورێکخراوە حـزب نـەبێ بـەمانا تەقلیدییەکـەی بـەلکو چوارچێوەیەکی رێکخراوەیی فراوان بێ بۆ جولانـەوەی شۆڕشگێڕانەی جەماوەر.

سێیەم: ئەم رێکخراوە بەرەش نەبێ لەبەر نەبوونی حزبێکی پێشڕەوو نەبوونی حزبێکی دیکە.

چـوارەم: لـەناو ئـەم رێکخـراوە فراوانـەدا تـەیار و لایەنـە سیاسـیە پێشکەوتنخوازە جیاجیاکان مافی ململانێی فکرییان هەبێ.

پێنجـەم: کۆمەڵـە بەسـەربەخۆیی بمێنێتـەوە، تـا ئەندامـەکانی بتـوانن رۆڵی بەڕێوەبەرێتی ئەو رێکخراوە ببینن تیایدا.[1]

سـەرەنجام بڕیـاردرا کۆبونەوەیـەك پێك بـێ بـۆ ئـەوەی بڕیارێـك لـەم بارەیەوە بدەن. ئەوەبوو لـە ١٩٧٥/٥/٢٢ دا لـە (دیمەشـق) لـە ریسـتورانتی (طليطلة) لەگـەڵ (ابـو رمانـه) یەکـەم کۆبونـەوەی دەسـتەی دامەزرێنـەر سازدرا، کە لەم کۆبونەوەیەدا (مام جەلال، د. فوئاد مەعصوم، عادل مراد، عبدالرزاق فەیلی) بەشدار بوون.[2] پرۆژەی ئەو بەیانـەی کـە (مـام جـەلال) نوسـیبوی لەلایـەن بەشـداربوانەوە گفتوگـۆی لەسـەر کـراو دوای دەسـکاریکردنێکی کـەم، بەیانەکە چاپ کـرا. بـەم چەشـنە یەکـەم بـەیانی

---

[1] کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان: بلاوکراوەی ناوخۆ، ژمارە(٢)، ل٧.

(٢)مقابلة مع السيد جلال الطالباني، مجلة الوسط، العدد(٣٥٥) تشرين الثاني ١٩٩٨، ص١٣؛ چاوپێکەوتن لەگەل مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٩٨) ١٩٩٦/٦/٢؛ عـادل مـراد: محاولـة جـادة لكتابـة جـزء مـن التـاريخ الحـديث لكـرد العـراق، جريـدة (الاتحـاد)، ٣٧٣، ٢٠٠٠/٦/٩؛ صـلاح الخرسـان: التيـارات السياسـية في كوردسـتان العراق، ص٣١٦.

دامەزراندنی (ی.ن.ك) راگەیەندرا.[1] دەزگاكانی راگەیاندنی عەرەبیش لەسوریاو لبنان و مصرو گەلێ شوێنی تر ئەم بەیانەیان بڵاوكردەوە.[2]

لەئەوروپاش بۆ ئەم مەبەستە هەوڵ و كۆشش بەردەوام بوو. لە رۆژی ١٩٧٥/٥/٢٧ كۆبونەوەیەك لەگەرەكێكی كەناری (بەرلین) لە ئەڵمانیا بەسترا. لەم كۆبونەوەیەدا كە مام جەلال سەرپەرشتی دەكرد كۆمەڵێك كەسایەتی و كادیری تێكۆشەر كە نزیكەی (٢٠) كەس دەبوون بەشداربوون، لەوانە: (هێرۆ ابراهیم احمد، د.كمال فوئاد، عمر شێخ موس، د.لەتیف رشید، د.دڵشاد احمد، د.ئەرجومەند صدیق، د.دارا ئەدیب، رەئووف احمد، د.جبار علی شریف، د.لاوچاك فهمی و د.حسن محمد علی...)[3].

لەم كۆبونەوەیەدا مام جەلال باسی ئاكامی هەوڵ و كۆششەكانی و پێوەندی كردنی بەو هەڤاڵانەوە كرد كە لەناوچەی خۆرهەلاتی ناوەراست

---

[1] چاوپێكەوتن لەگەڵ د. فوئاد مەعصوم لە ٢٠٠١/٣/٣، لە سلێمانی.

[2] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەكەناری دانوبەوە، ل ٤٣؛ مقابلة مع السید جلال الطالباني، مجلة الوسط، العدد(٣٥٥) تشرین الثاني ١٩٩٨، ص١٣؛ عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاریخ الحدیث لكرد العراق، جریدة الاتحاد، عدد٣٧٥، ٢٠٠٠/٦/٢٣، ؛ صلاح الخرسان: التیارات السیاسیة في كوردستان العراق، ص٣١٦.

[3] چاو پێكەوتن لەگەڵ د. كەمال فوئاد، لە ٢٠٠١/١٢/١ لە سلێمانی؛ صلاح الخرسان: التیارات السیاسیه فی كوردستان العراق، ص٣١٧.

ئەنجام درابوون. لە هەمان کاتدا دەقی ئەوبەیاننامەیە خوێندرایەوە کە ئامادە کرابوو بەمەبەستی وەرگرتنی بیروڕای بەشداربووان.[1]

شایانی باسە کە تەنیا بڕگەیەك بۆ بەیاننامەکە زیاد کرا کە ناوەرۆکەکەی بەم جۆرەبوو:

"دامەزراندنی (ی.ن.ك) وەڵامدانەوەی بڕیاری وازهێنان لەشۆڕشی کوردە. بۆیە داوا لەهەموو خەباتگێرانی گەلەکەمان دەکەین کە پیشتوانی لەم رێکخراوە نوێیە بکەنو درێژە بەخەباتیان بدەن لەپێناوی بەدیهێنانی ئامانجەکانی بزوتنەوەی رزگاریخوازی نەتەوەی کورددا".[2]

دوای ئەم دەسکاری کردنە، لە ١٩٧٥/٦/١دا بەیانەکە لەئەوروپا بڵاوکرایەوەو* دواتر هەر ئەو مێژووەش بوو بە رۆژی راگەیاندنی رەسمی (ی.ن.ك). [3] ئەم بەیانە لەگەڵ ولاتی دنیادا بەزمانی جیاواز چاپو بڵاوکرایەوە. بەعەرەبی، ئینگلیزی، ئەڵمانی، فارسی، و بەیاننامەکە لەلایەن کەمال بورقایەوە کرایە تورکی کەئەوکەمە لەتورکیا مانگنامەیەکی بەنێوی (ئویز گویرلك یولو) دەر دەکرد.[4]

---

(١) عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة الاتحاد، عدد ٣٧٥، ٢٠٠٠/٦/٢٣.

[2] د. کەمال فوئاد سەرەتاکانی دامەزراندن و دەست پێکردنەوەی شۆڕش دەگێڕێتەوە، رێبازی نوێ، ژ (١٩)، ل ٢٦.

* بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٥).

[3] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧.

[4] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە، ل ٤٣.

لەهەمان کاتدا لەکۆبوونەوەکەی بەرلین دا دوو بیرو بۆچونی جیاواز سەبارەت بە پێکهێنانی ئەو ریکخراوە هەبوو، کە ئایا ئەم ریکخراوە رێکخراوێکی چەکدار بە ئایدۆلۆجی بێ، یان رێکخراوێکی پێشکەوتخوازو نیشتمانی بەرفراوان بێ.

راو بۆچونەکان لەسەر رەوتی دووەم گیرسایەوە. واتە رێکخراوێکی فراوانی ئەوتۆ کە گشت تێکۆشەران بەبێ گوێدانە ئایدۆلۆجییەکی تایبەتی بگرێتە خۆ. هەر بۆیە (ی.ن.ك) لەسەرەتای دامەزراندنیەوە چەندین هێڵو باڵی سیاسی تێدابوو.[1]

سەبارەت بەمە (د.فوئاد معصوم) دەڵێ: "حزب ئایدۆلۆژی خۆی هەیە. واتە ئەگەر بیرمان لەوە کردبایەوە کەناوی حزبی لێ بنرێ، دەبوو بەنوێنەری چینێك، لەبەر ئەوەی ئەو هێزو کەسایەتیە سیاسیانەی دوای هەرەسهێنانی شۆڕشی ئەیلول لەچوارچێوەی حزبی سیاسی دانەبوون. بۆیە نەدەکرا ناوی بەرەی لێ بنرێ. هەر لەبەر ئەوە (ی.ن.ك) وەك رێکخراوێکی نیمچە بەرەیی لەدایك بوو، کە خواستی تێکۆشانی ئەو قوناغە بوو. لەناو ئەو نیمچە بەرەیەدا، چەند تەیارێك هەبوون کە بیرو بۆچونی حزبی جیاوازیان هەبوو. بەڵام لەسەر بەرنامەی گشتی (ی.ن.ك) یەکبون. کە ئەوەش رەنگدانەوەی ئەو کاتەی پێکهاتەی سیاسی کوردستان بوو".[2]

---

[1] د. کەمال فوئاد سەرەتاکانی دامەزراندن و دەست پێکردنەوەی شۆڕش دەگێڕێتەوە رێبازی نوێ، ژ (١٩)، ل ٢٧.

[2] چاوپێکەوتن لەگەڵ د. فوئاد معصوم. کوردستانی نوێ، ژ(١٦٢٤)، ١٩٩٨/٦/١.

شاسوار جەلال(ئارام)یش لەم بارەیەوە پێی وابووکە:"(ی.ن.ك) حزب نیە و جێی حزبی پێشڕەوی پرۆلیتاریا ناگرێتەوە. چەند تەیارو گروپێکی تێدایە، یەکگرتنەوەشیان لەچوارچێوەی (ی.ن.ك) دا بەرەی نیشتمانی تەواوی پێك نەهێناوە، بەلکو شێوە بەرەیەکە کەلەگەل واقیعی حزبیو سیاسی کوردستان دا دەگونجێت، بێگومان ئەم واقیعەش لە گۆڕان دایەو شتێکی بڕاوە نیەو بەستراوە بە گەشەکردنی ئەو تەیار و گروپانەوە".[1]

یەکەم بەیانی دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان هەرەسی ١٩٧٥ی کردە خاڵێکی وەرچەرخان لە خەباتی گەلی کورددا:"ئێمە بە سەر بەرزی یەوە سوربوونی تێکۆشەرانی گەلەکەمان رادەگەیەنین لەسەر بەردەوامی خەباتی شۆڕشگێڕانە لەڕیزی جەماوەری گەلەکەمان، لەچوارچێوەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا، کەلەسەر ڕێبازی جەماوەریی شۆڕشگێڕ دەڕوات"[2]

شایانی باسە لە(قۆناغی دوای هەرەسی ١٩٧٥)دا، کورد لەبەردەم ناکۆکیەکی سەرەکی دابوو، کە ئەویش ناکۆکی بوو لەنێوان گەلی کوردو حوکمی بەعسدا بەهەموو چینەکانیەوە. ئەم ناکۆکیە، هەڕەشەی لەبوونی کورد دەکرد، بەسەر ناکۆکیەکانی نێوان چینەکانی کۆمەڵی کوردەواری دا زاڵ بووە داپیۆشی بوون.

---

[1] ئالای شۆڕش، ژمارە (١)، ئەیلولی ١٩٧٧، ل ٥.

[2] ئەرسەلان بایز: راگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی(١٩٧٥-١٩٩١)، ل٤٦-٤٧.

سەبارەت بەمە لەیەکەم بەیاننامەدا هاتووە: "(ی.ن.ك) هەوڵ دەدات هێزە نیشتمانیی و دیموکراتەکانی شۆڕشی کورد، بەشێوەی یەکێتی یەکی نیشتمانیی دیموکرات رێك بخات کە تیایدا رەوتە پێشکەوتوخوازەکان و یەکێتیی پتەوی خەباتگێڕانەیان بتوانن بەیەکەوە بژین لەژێر سەرکردایەتی پێشڕەوی شۆڕشگێڕانەی کوردستانیدا".[1]

ئەم رەوتانەش دواتر لەچەند رێکخراوێك بەر جەستە بوون کە یەکێتی یان پێکدەهێنا:

١-کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان.

٢-بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان.

٣-هێلی گشتی (ی.ن.ك)

ئەزمونی ناو یەکێتی نیشتمانی کوردستان، ئەزمونێکی نوێ بوو لەبزوتنەوەی کوردایەتیدا، کە سێ رێکخراوی جیاواز، سێ ئایدۆلۆجیای جیاوازو سێ سەرکردایەتی جیاواز، هەرسێکیان سەربەخۆیی رێکخراوەیی تەواویان هەبوو. بەڵام کە بەعس بەتەواوی و یەکجاری هەڕەشەی هەرە گەورە بوو بۆ سەر بوونی کورد، هەرسێکیان سەرەڕای هەموو جیاوازیەکانی ئەوسایان لەقەوارەیەکی یەکگرتوودا یەکیان گرت و بەرنامەیەکی هاوبەشیان دانا بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەوهەڕەشەیە، کە خۆی لەبەرنامەی (ی.ن.ك) دا بینیەوەو بڕیاریان دا سەرکردایەتیەکی هاوبەش، هێزێکی چەکداری هاوبەش، بودجەیەکی هاوبەش،

---

[1] یەکەم بەیانی دامەزراندنی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە ١٩٧٥/٦/١، بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٥).

راگەیاندنێکی هاوبەش، سیاسەتێکی دەرەوەی هاوبەش دا بنێن و هەر لایەش سەربەخۆیی ڕێکخراوەیی خۆی بپارێزێ. هەرچەندە لەراستیدا ئەم سێ ڕێکخراوە سێ حزب بوون بەڵام بۆچونێکی لەیەکچوویان دروست کرد لەسەر ئامانج و ئاسایشی نەتەوەیی کورد. لەبەر ئەوە بڕیاریان دا، سەرەڕای هەموو جیاوازیەکانیان پێکەوە بژین و کار بۆ گەلەکەیان بکەن.[1] بۆیە (ی.ن.ک) بەم جۆرە پێکهێنرا کە ڕێکخراوێکی نیمچە بەرەیی بێت تاکو بتوانێ هەموو چینە شۆڕشگێڕەکان و ڕەنجدەران و توێژە نیشتمان پەروەرەکانی کوردەواری بۆ خەبات ساز بدات و بەرێبازێکی نوێ و، پلان و سیاسەت و تاکتیکی نوێ ڕێنماییان بکات.[2]

(ی.ن.ک) بۆ هەڵسانەوەو درێژەدان بەتێکۆشان دروست بوو. لەدایکبوونی، وەڵامێکی دەستبەجێی ئەو شکستییە بوو کە سەرکردایەتی (پدك) دووچاری بووبوو و لەگەڵ خۆشیدا هەرەسێکی گەورەی لەناو بزوتنەوەی کوردایەتیدا دروست کردبوو. و ئەگەر وردتر پێشینەو پاشینەی مەسەلەکە بخوێنینەوە ئەوە رون دەبێتەوە کە لەدایکبونی (ی.ن.ک) سەرەتای قۆناغێکی نوێی کوردایەتی بوو کە لەروی فکری سیاسی، سۆسیۆ- سیاسی و پراکتیزەکردنی شۆڕشدا بەشێوەیەکی رادیکاڵانە جیاواز بوو.[3]

---

[1] نەوشیروان مستەفا ئەمین: کوردستانی عیراق و دیاردەی فرە حزبی، کوردستانی نوێ، ژ (٢١٢٠)، ٢٠٠٠/٤/١٥.

[2] مام جەلال: سەروەریی یۆبیلی زیوین، ل ٧.

[3] چاوپێکەوتن لەگەڵ ئازاد جندیانی، کوردستانی نوێ، ژ (٢١٦١) ٢٠٠٠/٦/١.

لێرەوە بۆیەکەمجار لەناو کوردایەتی خۆیدا، واتە لەجولانەوەی رزگاری و دیموکراتی خەڵکی کوردستاندا، فرە باڵی و فرە بیرو باوەڕی فەلسەفی و سیاسی جیاجیا لەناویەك تاکە رێکخستندا هاتەکایەوە.[1]

دامەزراندنی (ی.ن.ك) پێگەی کۆمەڵایەتی و هێزە بزوێنەرە کۆمەڵایەتیەکانی شۆڕشی گۆڕی. ماناو مەوداکانی (سەرکردایەتی) گۆڕی. ئەویش بەرزگارکردنی یەکجارەکی کوردایەتی لەتاکە حزبی کوردایەتی و تاکە رابەری کوردایەتی، کە ئەمەش خۆی لەخۆیدا گۆڕینی بنەرەتی بوو لەوەی پێی دەڵێن سۆسیۆلۆژیای شۆڕش.[2]

جمو جۆڵ و چالاکیەکانی مام جەلال سەرنجی موخابەراتی عیراقیان راکێشابوو، لەبەر ئەوە موخابەرات کەوتبوە هەڵپەی کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر مام جەلال و جموجۆڵەکانی، نۆکەرەکانی هان دابوو زووبەزوو راپۆرتی لە مەڕ چالاکیەکانی بۆ بنووسن. ومخابەراتی عێراق مەترسی لەو هەولانەی مام جەلال هەبوو لەمەڕ دەست پێکردنەوەی خەباتی چەکداری. یەکێ لەو راپۆرتانەی موخابەرات کە لەوماوەیەدا بۆ سەرکردایەتی بەعسی بەرزکردبووەوە، کە ئەمڕۆ بەبەڵگە نامەیەکی گرنگ دەژمێردرێت، راپۆرتێکی تێروتەسەلی هەشت لاپەرەییە کە زۆر بەووردی هەلومەرجی چەند مانگێکی پاش هەرەس دەگێڕێتەوە. لەراپۆرتەکەدا هاتووە: "لەکۆبوونەوەی رۆژی ١٩٧٥/٨/٢٠ دا لە لەندەن کە مام جەلال بە خوێندکارە کوردەکانی کردبوو، سەبارەت بە رابردوو باسی ئەو

---

[1] مام جەلال: سەرومریی یوبیلی زیوین، ل ١١.

[2] چاوپێکەوتن لەگەڵ ئازاد جندیانی، کوردستانی نوێ، ژ (٢١٦١)، ٢٠٠٠/٦/١.

ناتەباییـەی کـرد کـە لـە بزوتنـەوەی کـورددا رووی داوەو لـە رەوتـی باسەکەیدا چەند جارێك پێی لە سەر ئەوە داگرت کە هۆی ئەو ناتەباییە بۆ ئەو ئاراستەیە دەگەڕێتەوە کە لە ئاستی لێپرسراوەتیدا نەبوون و ووتـی "دەبێت رابردوومـان بیر بچێتەوە و ڕق وکینە لە یـادی خۆمـان بەرینـەوە چونکە مەسـەلەکە مەسـەلەی جەلال و مـەلا وهیچ کەسێکی تـر نیە بەڵکو مەسەلەکە مەسەلەیەکی چارەنووس سازەو ئەمڕۆ گەلی کورد بە قۆناغێکی هــەرە ترســناکدا تێدەپــەڕێت".[1] راپۆرتەکــە درێــژەی پــێ دەداتو دەنوسێت: "سەبارەت بە بارزانی لەمام جەلال دەپرسن:

چۆن دەڕوانیتە بارزانی؟

+ بارزانی سەرکردەیەکی نیشتمان پەروەرەو نە نۆکەرەو نە خاین، بەلاّم کابرایەکی خێڵەکیە و ئەوەش شتێکە کەس نکوڵی لێناکات.

ئایا پێوەندییەك لەنێوان (ی.ن.ك) و (پدك)دا هەیە؟

+ هیچ پێوەندییەك لەنێوان (ی.ن.ك) و (پدك)دا نیە، ئەمڕۆ شتێك نـەماوە نـاوی (پـدك) بـێ، چـونکە ئـەم حزبـە هەڵوەشـێنراو بەشـێکی سەرکردەکانی گەڕانەوە بۆعیراق. بەشـەکەی تریش تائێستا لـەئیران دان. بەلام ئەگەر دەستیان بەکاری سیاسی کردەوەو خۆیان ڕێکخستەوە ئـەوا ئێمە دژایەتیان ناکەینو رەنگە بەپیریشیانەوە بچین.

بەشداربووانی کۆبوونەوەکە تێکڕا ئەو پرسیارەیان لە مام جەلال کرد کەبۆ داهاتوو چ بکرێت باشە؟:

---

[1] بەلگەنامـەی ژمـارە(ش١ ق س/٣١/١٩٣٢٠)ی(مدیریـە الاسـتخبارات العسـکریە) لەرێکەوتی ١٢/٩/١٩٧٥.

+ دەبێ ریزەكانمان یەكخەین، وزەو توانا بخەینەوەگەڕو خزمەتی مەسەلە نەتەوەییەكانمان بكەین، دەبێ رابردوو لەیاد خۆمان بەرینەوەو رق و كینەومەسەلە شەخصیەكان بخەینەلاوە. نابێ مەئساتی جەلالی و مەلایی دووبارە بكەینەوە. من پێم وایە پێككەیشتن لەچوارچێوەی (ی.ن.ك)دا بۆ بەدی هێنانی ئەو ئامانجانە چاكترین رێ و شوێنە.[1]

چالاكیەكانی (ی.ن.ك) لەدەرەوەو ناوەوەی كوردستان بەردەوام بوو تا ئەو دەمەی دەستەی دامەزرێنەری (ی.ن.ك) كە پێك هاتبوو لە (مام جەلال، نەوشیروان مستەفا، د.فوئاد معصوم، د.كمال فوئاد، عمر شێخ موس، عادل مراد، عبدالرزاق فەیلی) لە ١٩٧٥/١٢/١٧دا یەكەم كۆبونەوەی فراوانی خۆی لە (دیمەشق) بەست كە تەنها (عمر شێخموس) ئامادەنەبوو. لەم كۆبونەوەیەدا بەوردی هێڵە سەرەكیەكانی چالاكییە جۆراوجۆرەكان لەناوەوەو دەرەوەدا دیاری كران.[2]

لەئەوروپا (د.كمال فوئاد، نەوشیروان مستەفا و عمر شێخ موس) چەند كۆمیتەیەكیان پێكهێنا بۆ بەڕێوەبردنی كاروبارەكانی (ی.ن.ك).

---

[1] هەمان سەرچاوە.

[2] چاوپێكەوتن لەگەڵ د. فوئاد معصوم، الاتحاد، ژ ٣٧٣، ٢٠٠٠/٦/٩ ؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەكەناری دانوبەوە، ل ٤٣، ؛عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من لتاريخ الحديث لكرد العراق، جريدةالاتحاد، ٣٧٧، ٢٠٠٠/٧/٧؛ صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كوردستان العراق، ص٣٤٣، ؛ سنوات مضيئة من العمل في حياة الزعيم الوطني الكردستاني جلال الطالباني، مجلة دراسات كردستانية، العدد٢ سبتمبر ١٩٩٩، سويد، ص٥٤.

سەرەتا د.کەمال فوئاد لێپرسراوی کۆمیتەی دەرەوە بوو.[1] لەبەر ئەوەی زەمینەی سیاسی لەباربوو، لەماوەیەکی کورت دا توانرا لەزۆربەی ولاتانی ئەوروپا رێکخستنی فراوان دامەزرێنرێ. (مام جەلال‌و د.فوئاد و عادل مرادو عبدالرزاق فەیلی) ش لەسوریاوە کەوتنە پێوەندی کردن لەگەڵ کادرە ناسراوەکانی جوڵانەوەی کورد لە ئێران‌و عیراقدا.

یەك لە هەوڵەکانی مام جەلال کە بەکارێکی مێژوویی گەورە دادەنرێ پێوەندی کردنی بوو لەگەل بارزانیدا. لەنامەیەکیدا سەبارەت بە دامەزراندنی (ی.ن.ك) بۆی نوسیبوو:-

"بارزانی لەوە دڵنیا دەکات کەنەك هەر دژی نابێت، بەڵکو وەك سەرکردەی بزوتنەوەی کوردایەتی سەیری دەکات‌و پشتیوانیش لە هەر هەنگاوێ دەکات کە ئەو بینی"."[2]

سەرهەڵدان‌و دامەزراندنی (ی.ن.ك) هەر لە سەرەتاوە دەنگدانەوەیەکی زۆری لەناوەندە کوردستانیەکاندا هەبوو، کۆمەلانی خەڵك بەپەرۆشیەکی زۆرەوە ئاواتە خوازبون لەنزیکەوە ئەم رێکخراوە نوێیەو ئامانجەکانی بناسن. (ی.ن.ك) لەساڵی یەکەمدا لەسەر ئاستی سیاسی، لەساڵی دووەمدا لەسەر ئاستی خەباتی چەکدارانە کە لەمێژووی (ی.ن.ك) دا بە شۆڕشی نوێ ناسراوە بوونی خۆی سەلماند.[3] بەلام

---

[2] چاوپێکەوتن لەگەڵ د. کەمال فوئاد، لە ٢٠٠١/١٢/١، لە سلێمانی.

[3] د. کەمال فوئاد سەرەتاکانی دامەزراندن و دەست پێ کردنەوەی شۆڕش دەگێڕێتەوە، رێبازی نوێ، ژ (١٩)، ل ٢٩.

ئەوكاتە ئەركەكان سەخت بوون، چونكە تواناكان كەم بوون و كۆسپ‌و تەگەرەكانی بەردەم خەباتی (ی.ن.ك) زۆر بوون، لەوانە:

١-تیرۆریستی رژێمی بەعس و ئەو بڕیارەی سەبارەت بەراگواستنی دانیشتوانی گوندەكوردییەكانی سنور بەقولایی (٣٠)كم‌و نیشتەجێكردنیان لە ئۆردگا زۆرەملێكاندا دابووی و لەلایەكی ترەوە رژێم هەوڵی دەم چەوركردنی بەماددە دەدا. وێڕای ئەو حالەتی نائومێدییەی كەلەئاكامی هەرەس هێنانی ئەو جولانەوەیەدا لای هاوولاتیان دروست بوو بوو. گەڕاندنەوەی متمانە بۆ ئەوخەڵكە مەسەلەیەكی زۆر سەخت بوو.

٢-هەروها (ی.ن.ك) كەبەم بیرو بۆچوونە نوێیەوە هاتبووە مەیدانەوە روبەڕووی دوژمنایەتییەكی سەخت بووەوە لەلایەن هێزە تەقلیدییەكانی باشوری كوردستانەوە، كەهێشتا بیری تۆتالیتاری زاڵبوو بەسەریاندا.

٣-رێگرییەك لەلایەن ئەو بەناو بزوتنەوە چەپخوازە سەرتاسەرییەوەبوو كەلە (حشع)دا خۆی دەبینیەوە وە دەترسا كوردایەتی لەكاتی فراوانبونی ئامانجی نەتەوەیی رووتەوە بۆ ئامانجەگەلێكی كۆمەڵایەتی جلەوەكە لەدەست ئەو دەربێنێ‌و پاكانەی بوون‌و جێ پێ قایمبوونی لەكوردستان نەمێنێ.[1] جگە لەمە ئەوساش (حشع) هاوپەیمانی سیاسی بەعس و هاوبەشی دام و دەزگاكانی بوو. (ی.ن.ك)ی تاوانبار دەكرد بە دەستكردی ئیمپریالیزم لە (باكوری وولات)دا*.

---

[1]عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدةالاتحاد ٣٧٣، ٩/٦/٢٠٠٠.

* سەركردەكانی (حشع) مەترسییان هەبوو لەسەرهەڵدانەوەی شۆڕشی كوردی و بەردەوام قسەیان لە دژی دەكرد، بۆنمونە لەئاهەنگی یادی دامەزراندنی (حشع)دا

هەروەها ڕێگری یەکی تری (ی.ن.ك) ئەو رەوتە کۆنەپەرستە بوو کە حەزیان بەوە دەکرد کوردایەتی هەروا دروشمێکی سیاسی بەتاڵ بێت وهیچ رەهەندێکی کۆمەڵایەتی – ئابووری کە هەڵقوڵاوی ئاستی پێگەیەشتنی کوردەواری بێت لە خۆ نەگرێت. ئەمەش خۆی لە قیادەی موەقەتەی (پدك) دا دەبینیەوە کە خۆی بە پێشرەوی جولانەوەی کوردو بە خاوەنی سەروەریەکانی شۆرشی ئەیلول و بە خاوەنی مافی بڕیاردانی چارەنووسی سیاسی کورد دائەنا. بە چاوی دوژمن کەوتە سەیر کردنی (ی.ن.ك)و هەر لە سەرەتاوە شەرێکی لەگەڵدا هەڵگیرساندو قیادەی موەقەتەو دام ودەزگا ئەمنیەکانی تورکیا هاوکاریەکی تەواو لە نێوانیاندا هەبوو بۆ بە گژدا چوونەوەی ئەو بزووتنەوە نوێیەی کە (ی.ن.ك) رابەرایەتی دەکرد.[1]

٤–لەلایەکی تریشەوە دامەزراندنی (ی.ن.ك) رژێمی عیراقی نیگەران کردبوو. هەموو وزەو توانای خۆی تەرخان کرد بۆ رووبەرووبونەوەی جم و جۆڵ و خۆسازدان و خۆرێك خستنی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان و ئەو مەترسیانەی لەئایندەدا دێنە پێشەوە.

لەساڵی ١٩٧٦ لە شاری هەولێر یەکێ لەئەندامانی سەرکردایەتیەیان لە وتارێکدا وتی: "پاشماوەی جیب ئەلعمیل خەریکن دووبارە مەفرەزەی شەڕی پارتیزانی دروست دەکەن" کەمەبەستی لە شۆرشی نوێ بوو. (ممتاز حیدری: داری ماوەران، ل٤٤). ؛ بۆ زانیاری زیاتر بروانە د.سەروەر عبدالرحمن: پارتی کۆمۆنیستی عیراق و مەسەلەی کورد ١٩٣٤–١٩٧٥، دکتۆرانامە، چاپنەکراوە.

[1] عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدةالاتحاد، ٣٧٣، ٢٠٠٠/٦/٩.

لە هەمان کاتدا ڕژێم زۆر بەوردی حسابی بۆ ئەو بزوتنەوە نوێیە دەکرد، ئەمەش لەو کۆبونەوانەدا دەر دەکەوت کە بەزۆر بە جەماوەری کوردیان دەکرد.[1]

ئەو کۆبونەوانەی کە دامو دەزگا تۆقێنەرەکانی ڕژێمی عیراق لەشارەکانی کوردستان دا بە ئەنجامیان دەدا لە سێ تەوەرەدا خۆیان دەبینیەوە:-

یەکەم: ئەوەیان بەخەڵك رادەگەیاند کە ئەگەر ئەمجارەش شۆڕش لە کوردستاندا بەرپابێتەوە سەرکەوتن بەدەست ناهێنێ و توشی شکستو لەناوچوون دەبێتەوەو بۆ سەلماندنی ئەم قسەیەشیان هەرەسی ١٩٧٥ یان بەنمونە دەهێنایەوە.

دووەم: بریتی بوو لە هەرەشە کردن لەخەڵكو بەوە دەیان تۆقاندن ئەگەر بۆیان دەرکەوێ کەسێك هاوکاری یەکێتی بکات ئەوا لەسێدارە دەدرێ یان ئەگەر کەسێك بیانناسێ و ئاگاداری جموجۆڵیان بێ و ئاگاداری دامو دەزگاکانی حکومەت نەکات ئەوە بەخیانەتێکی نیشتمانی دائەنرێو چارەنوسی خیانەتکاریش لەسێدارەدانە لەکاتێکدا ئەگەر کاریشیان لەگەڵدا نەکات.

سێیەم: بریتی بوو لەهێرش کردنە سەر کەسێتی (مام جەلال).

---

[1] شێخ جەمال شێخ نوری: بیرەوەریەکانم لەڕێکخستنەکانی کۆمەڵەدا (١٩٧١-١٩٨٣) بەشی یەکەم، ١٩٩٨، سلێمانی، ل٩.

جگــه لەمــەش رژێمــی عـیراق کەوتــە دورخســتنەوەی هەنـدێ لــەو کەسـانەی کـە پێشـتر لەشۆڕشـی ئـەیلول دا کاریـان لەگـەڵ مـام جـەلال دا کردبوو بەتایبەتی لەباڵی مەکتەبی سیاسی دا.

باسی دووەم.
پێکهاتەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان

١-کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان:

سەرەتای بیرۆکەی دامەزراندنی (کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان) دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی جیابوونەوەی باڵی مەکتەبی سیاسی/پدك، بەتایبەتی بۆ کەسایەتی مام جەلال کەئەو کاتە ئایدیۆلۆژیای ماویزمو پرەنسیپەکانی سۆسیالیزمی چین کاری تێکردبوون. مام جەلال پێی وابوو ئەو ڕێبازە گونجاوترە لەگەڵ بارودۆخی باشوری کوردستانو باشترە لەئەزموونی سۆڤیەت کە زێتر پشت بەچینی کرێکار دەبەستێ، چونکە بەلای ئەوەوە کۆمەڵی کوردەواری سروشتێکی جوتیارانەی هەیەو زیاتر لەکۆمەڵگەی چینی دەچێت.[١]

مام جەلال زیاتر کاریگەری بیروباوەڕەکانی (کۆرش لاشائی)* بەسەرەوەبوو، پێی وابوو پێویستە کار بۆ ئەوە بکرێت کە شانەو ئەڵقەی مارکسی دروست بکرێتو وردە وردە زەمینە خۆش بکات بۆ هاتنە کایەی حزبێکی شۆڕشگێڕو جەماوەری بەتوانا. ئەمەش لەدوو لاوە بەدەستدێ:-

١-بوونی مینبەرێکی ڕاگەیاندن کەبیرو باوەڕەکە لەناو جەماوەردا بڵاو بکاتەوەو ڕێگە خۆش بکات بۆ حزبە شۆڕشگێڕەکە.

---

[١] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كوردستان العراق، ص٣٢٦

* کۆرش لاشائی ناسراوە بە(د. جەلال) سکرتێری (سازمانی انقلاب ایران)بوو.

٢-شانەی ڕێکخستنی نهێنی دروست بکرێت بۆ ڕۆشنبیرکردنی کادیران و لەسەر بەرنامەی ئەو بابەتانەی مینبەرە ڕاگەیاندنەکە بڵاوی دەکاتەوە پەروەردە بکرێن.[1]

سەرەتا مام جەلال بۆ جێبەجێکردنی ئەم بۆچوونە لەکاری سیاسی و ڕێکخستن دا چەند ڕۆشنبیرێکی هەڵبژارد لەوانەی کە لایەنگر یا ئەندامی (باڵی مەکتەبی سیاسی/ پدك)بوون و ئەڵقەی مارکسی لێ پێك هێنان بۆ کۆبوونەوەی ڕۆشنبیران لە دەوروبەریان. گرنگترین ئەوکەسانەی کەئەو سەردەمە ڕۆلیان بینی(نەوشیروان مستەفا، شازاد صائیب، محمودی مەلاعزەت، رفعت مەلا محمود عبدالرحمن) بوون.[2]

ئەوانەش بەنهێنی لەناو (باڵی مەکتەبی سیاسی/ پدك)دا کاریان دەکرد و وردە وردە شانەی نهێنییان دروست دەکرد. بەڵام لە بەدەست هێنانی لایەنی دووەمدا لەساڵی ١٩٦٩دا گۆڤاری (رزگاری)یان دەرکرد، رزگاری ئەو مینبەرەبوو کە جەماوەری کوردی بەبیرۆکەی مارکسی ئاراستە دەکرد.

دوای ئەوەی بەیانی ئازاری١٩٧٠ ڕاگەیەندرا و هەردوو باڵی(پدك) تێکەڵ کرانەوە. هەر ئەودەمە مام جەلال پێی وابوو پێویستە ڕێکخستنێکی مارکسی نهێنی بێتە کایەوە. بۆ ئەم مەبەستە لە ساڵی١٩٧٠دالەبەغدا چەند کۆبوونەوەیەکیان ئەنجامدا، لەکۆتایی کۆبوونەوەکاندا لە ١٩٧٠/٦/١٠دابڕیاری دروستکردنی(کۆمەڵەی مارکسی

---

[1] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كوردستان العراق، ص٣٢٦.

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣٢٧.

لینینـی کوردسـتان)یان داو ئەمـەش ئەلتـەر نـاتیڤی (حزبـی شـیوعی کوردستان)بوو. پێڕەوی ناوخۆ و بەرنامەی کارکردنی ڕێکخستنەکان مام جەلال نووسی کە بە(کوردایەتی) ناسرا وە.[1]

کۆمەڵـەی مارکسی لینینـی کوردسـتان سـەرەتا بەشێوەی تـەیارێکی فکری لەئارادابوو. یەکەمین دەست پێشکەری بۆ ئەم کارە بەسەرپەرشتی مام جەلال و بەشداریکردنی (شیهابی شێخ نوری، فازلی مەلا مەحمودو فەرەیدون عبدالقادر) ئەنجامدراو وردە وردە پەرەی سەند. ئەم ڕێکخراوە بەرەنگدانەوەیـەکی تێـرو پـڕی بیروبـاوەری (ماوتسـی تـونگ)و تێزەکـانی جەنگی گەلی یەوە هاتە مەیدانی تێکۆشانەوە.

کۆمەڵـە زوو بـەناو زۆربـەی خوێنـدکاران و لاوانـی بەغداو سلێمانی و هـەولێرو کـەرکوك و خانـەقین دا تەنییـەوەو پـاش ماوەیـەکی کـەم جەماوەرێکی باشی پەیدا کرد کە ئەندامەکانی وەك کادر پەروەردە ئەکرد. بەتایبەتی ئەوسەردەمە، قۆناغێك بوو کەسەرجەمی بزوتنەوە چەپڕەوەکان و گەلانی ژێردەستە دوواڕۆژی چارەنوسی خۆیان لەبەرەی سۆسیالیزمدا ئەدیتەوە کە مخابن لەئەنجامدا خەباتی گەلانی ژێر دەستە و چەپڕەوەکان بوونە قوربانی بەرژەوەندییەکانی ئەو بەرەیە.

بەدرێژایی ئەو ماوەیە (١٩٧٠-١٩٧٥) مام جەلال سکرتێری کۆمەڵە بـوو. گەرچـی لـەرووی فیکـرو نوسـینەوە کاریگـەری زۆری هـەبوو، بـەڵام بـەهۆی هەلومـەرجی ئـەو کاتانـەوە لەرێکخسـتنەکانی کۆمەڵـە دووربـوو. زۆربـەی کـات لەهەندەرانـەوە ئامۆژگـاری ئـەکردو نوسـینی خـۆی بـۆ

---

[1] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كوردستان العراق، ص٣٢٨ .

پەروەردە کردنی ریزەکانی کۆمەڵە ئەنارد. ناوەندی کۆمەڵەو (شیهابی شێخ نوری) لەنزیکەوە کارە رێکخراوەییەکانیان ئەنجام ئەدا.[1]

ئەندامەکانی سەرکردایەتی کۆمەڵە لە ساڵی ١٩٧٠دا لەمانە پێکهاتبوون:-

شهابی شێخ نوری _ سکرتێری کۆمیتەی سەرکردایەتی (لەناوەوەی ولات)

محمد میرزا سعید عباس _ لێپرسراوی لیژنەی بەغدا

جعفر عبدالواحید _ لێپرسراوی لیژنەی هەولێر

ئاوات عبدالغفور _ لێپرسراوی لیژنەی سلێمانی

فەرەیدون عبدالقادر _ لێپرسراوی لیژنەی کەرکوك[2]

کۆمەڵە سودی لەو کەشە حەماسیە وەرگرت کەلەدوای بەیاننامەی ئازاری ١٩٧٠ هاتبووە کایەوە، و لاوانیش ئەوکاتە سودیان لەو ئاراستە فکرییە بینی کەلەناوچەکەدا وەك ئاراستەیەکی مارکسی_ نەتەوەیی باوی هەبوو لە شەستەکان و حەفتاکاندا. وە زۆربەی ئەوانەی پێوەندییان بە کۆمەڵەوە دەکرد خوێندکاران و کرێکاران بوون.

کارکردنی رێکخراوەیی کۆمەڵە لەم قۆناغەدا، لەچاو ئەوەدا کە دەیان هەزار کەس بەشداربوون لەجوڵانەوەی شۆڕشگێڕانەدا زۆر کەم بوو، بەڵام لەچاو هەلومەرجی ئەوسای کوردستاندا کە (بیروباوەری راستڕەو زاڵ بوو

---

[1] فەرەیدون عبدالقادر لەزەمینەو سەرەتاو دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەدوێ، گۆڤاری رێبازی نوێ، ژمارە (١٥)، حوزەیرانی ١٩٩٩، ل٢٣.

[2] صلاح الخرسان: التیارات السیاسیة في کوردستان العراق، ص٣٢٩.

بەسەر بیروبۆچونی خەڵکی و دامو دەزگای پارتی و پاراستن دەستی گرتبو بەسەر کوردستاندا)، زۆر باش بوو.

ئەندامانی کۆمەڵە لەم قۆناغەدا بەو پەڕی ژیری و هۆشیاریەوە کاریان دەکرد، بەجۆرێکی ئەوتۆ کە ناحەزو دوژمنەکانی کۆمەڵە نەیانتوانی سەرەداوێکی رێکخستنەکەی بدۆزنەوە، هەرچەندە جاروبار هەستیان بەبوونی رێکخراوێك دەکرد بەڵام هیچ بەڵگەیەکیان لەو بارەیەوە نەکەوتە دەست.

لەم قۆناغەدا کۆمەڵە دەیان ئەندامی پەیداکردو پێیگەیاند، رێکخستنی لەزۆربەی شارە گەورەکانی کوردستان و بەغدادا دامەزراندبوو. تەنانەت لەناو هەندێ لەرێکخراوە دیموکراتیەکاندا وەها جێگەی خۆی کردبوەوە کە لەهەڵبژاردنی ئازاددا ئەندامەکانی کۆمەڵە دەرئەچوون و ئیشیان ئەگرتە دەست، بەتایبەتی لە (یەکێتی قوتابیانی کوردستان) و لە (یەکێتی لاوان)دا. هەرچەندە کەسانی راستڕەوی ناو پارتی و پاراستن بەتوندی ئەچونەوە بەگژیاندا.[1]

لەدەست پێکردنەوەی شەڕی کورد و حکومەتی عیراق لە (١٩٧٤-١٩٧٥) دا، کۆمەڵەش کادرەکانی خۆی ناردە ناو شۆڕش و نەیتوانی لەرووداوەکانی کوردستان خۆی دابڕێت و بەشداری جوڵانەوەکەی کرد. ئاوات عبد الغفور لەم بارەیەوە دەڵێت:"هەرچەندە بزوتنەوەی ئەوکات (١٩٧٤)لەڕووی فیکرییەوە، زۆر جیاوازبوو لەفیکری کۆمەڵە، بگرە

---

[1] کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان: بڵاوکراوەی ناوخۆ تەنیا بۆ ئەندامان، ژمارە (٢)، (٢)، ١٩٨١، ل٣-٤.

پێچەوانەشی بووین و خۆمان بەئەلتەر ناتیڤیش ئەزانی کە رۆژێك لە رۆژان خەبات بکەین بۆ ئەوەی سەرکردایەتی شۆڕش بگرینە دەست. بەلاّم لەبەر ئەوەی شەڕ لەلایەن بەعسەوە ناڕەوایەو لەبەرامبەردا سەرکردایەتی بارزانیش رەوایەو بەرگری یە لە کوردستان. کۆمەڵە داوای لە هەموو ئەندام و پالێوراو و دۆستەکانی کرد کە بەشداری ئەو بزوتنەوەیە بکەن و لەڕیزی پێشمەوەش بن. بەم پێیە ئێمە لەڕیزی پێشمەوەی شۆڕش بووین و لە شەڕیشدا دەیان ئەندامی چالاکی کۆمەڵەمان شەهید بوون، هەر لە بۆردومانی قەلاّدزێو بەرەکانی شەڕو بەرگری کەبەپێی ئاماری ئەوکاتەمان دەگەنە(٤٠)شەهید". [١]

لەنامەیەکی مام جەلال دا کە سەرەتای ئازاری١٩٧٥ بۆ سەرکردایەتی کۆمەڵەی ناردبوو " داوای خەباتێکی پارتیزانی درێژخایەنی لێکردبوون و بیرۆکەی دامەزراندنی رێکخراوێکی نیشتمانی فراوانیشی بۆ خستبونە بەر باس و لێکۆڵینەوە. ئەم مەسەلەیەش بەلای سەرکردایەتی کۆمەڵەوە پێشنیازێکی باش بوو کە بەگەرمی پێشوازی لێکرا چونکە هەل و مەرجەکە زۆر لەباربوو بۆ باسکردن و ئەنجامدانی کارێکی لەم جۆرە. [٢]

---

[١] ئاوات عبدالغفور: بۆ ئەوەی مێژوو وەکو خۆی تۆمار بکرێ، کوردستانی نوێ، ژمارە(٤٠٣)، ١٩٩٣/٦/١.

[٢] فەرەیدون عبدالقادر لەزەمینەو سەرەتاو دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەدوێ، رێبازی نوێ، ژمارە (١٥)، ل٣٤؛ چاو پێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز، لە ٢٠٠١/١٠/١٣، لە سلێمانی؛ ئاوات عبدالغفور: بۆ ئەوەی مێژوو وەکو خۆی تۆمار بکرێ، کوردستانی نوێ، ژمارە(٤٠٣)، ١٩٩٣/٦/١؛ صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كوردستان العراق، ص٣٢٥.

بۆ بەئەنجامدانی ئەم کارە، (شیهاب شێخ نوری)و هەڤاڵانی تری پێوەندیان بە (فەتاح ئاغا)* وەکردو داوای هاوکاریو پشتیوانی‌یان لێکرد. بەڵام وەڵامی (فەتاح ئاغا) ئەوەبوو کە "بێ ڕەزامەندی سەرۆك بارزانی ناتوانیت ئەوکارە بە ئەنجام بدات". هەروەها هەر بۆئەم مەبەستە سەرکردایەتی کۆمەڵە پێوەندی‌یان بە عەلی عەسکەری‌شەوە کرد تا قسە لەگەڵ بارزانی‌دا بکات، و لەگەڵ ئیبراهیم ئەحمەد یش گفتوگۆ کرا تا هەوڵ بدرێت بەرگری بکرێت و سەنگەری خەبات چۆل نەکرێت، بەلام بێسود بوو[1]. پاش ئاشکرابوون و سوربوونی سەرکردایەتی (پدك) لەسەر قبوڵکردنی‌واقیعی هەرەسهێنانو ئاشبەتاڵ کردن، سەرکردایەتی کۆمەڵە بێ ئومێدبوون، بۆ باسکردنی هەلومەرجی پڕ لەمەترسی تازەی جولانەوەی کورد، بۆ بیرکردنەوە لەباشترین شێوەو کاتی درێژەدان بە بەرگری، بۆ دانانی ڕێو شوێنی تاکتیکی دروست بڕیاری کۆبونەوەیەکی فراوانی کادرەکانیان دا. بۆ ئەم مەبەستە هەموویان چونە گوندی (کێلو) لەرۆژئاوای پێنجوێن. ماوەی دوو ڕۆژ کۆبونەوە بەمەبەستی ڕێکخستنی‌کاری ئاینده. دوای راوێژێکی زۆر بڕیاریاندا هەموویان بگەڕێنەوە عیراقو ڕێگا نەدەن ئەندامو لایەنگرانی کۆمەڵە بچنە ئێران.[2] چونکە مەیدانی خەبات تەنها سەر گۆڕەپانی نیشتمانو ناو میللەتە چونە

---

* فەتاح ئاغا ئەو کاتە ئامیر هێزی خەبات بوو.

[1] چاوپێکەوتن لەگەڵ مەلا بەختیار، لە ٢٠٠١/٣/١٤ لە سلێمانی.

(٢) ئەرسەلان بایز: رۆژانی سەخت، کوردستانی نوێ، ژمارە (١٨٦١)، ١٩٩٩/٥/١٧،

چاو پێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز، لە ٢٠٠١/١٠/١٣، لە سلێمانی؛ ئاوات عبدالغفور: بۆ ئەوەی مێژوو وەکو خۆی تۆمار بکرێ، کوردستانی نوێ، ژمارە(٤٠٣)، ١٩٩٣/٦/١

ئێران و ئەوروپا دابڕانە لە جەماوەرو خۆدزینەوەیە لەخەبات** لەدوای ئەم کۆبونەوەیە، کادرانی کۆمەڵە دەستیان کرد بەکۆکردنەوەی چەك و شاردنەوەیان. داوا لەهەموو ئەندامان کرا کە هەرچی دەزگای چاپ و چەکیان بۆ پەیدا ئەکرێ لەشوێنی ئەمین بیشارنەوە.

لە نێوان ٣/٢٧-١٩٧٥/٤/٥ دا زۆربەی کادرو رێکخستەکانی کۆمەڵە لەشاخ گەڕانەوە شارەکان. سەر لەنوێ رێکخستنەکان لەگەڵ هەلومەرجی نوێ دا داڕێژرانەوە. حسابی پاراستنی نهێنیەکان، پاراستنی کۆمەڵە لەیەکترو ناسینی ماوەی رابردووی لەشاخ و لەیەك جیاکردنەوەی ئەو رێکخستنانەیکە ئەبوو لەهەڵگیرسانەوەی شۆڕشدا لەشارەکاندا کاربکەن لەوانەی کە نیاز بوو بۆ کاری هەڵسانەوەی جولانەوەی چەکدارو بۆ مەفرەزە سەرەتاییەکان و گەشەپێدانیان سودیان ئەبێ، هەردووکیان لەیەك جیا بکرێنەوە. [١]

کۆمەڵە لەو بارودۆخە سەخت و دژوارەی دوای هەرەس سورتر بوو لەسەر بەگژاچوون و بەرگری کردن لەشالاوی نامرۆڤانەی رژێمی عیراق،

** " لەم کۆبونەوەیەدا بڕیاری گەڕانەوە بۆ عیراق و ژێر دەسەلاتی رژێم لەلایەن ئەرسەلان بایز و ئەنوەر شاکەلی ەوە بەچاك نەزانرا، بەڵکو پێیان باش بوو بەرگری بکەن، بەلام شیهابی شێخ نوری زۆر قسەی لەگەڵ کردوون کە بەرگری بێ سودە چونکە سەرباری ئەو هەوڵە زۆرەی داویانە کە سێکی وا نەبووە هاوکاریان بکات. دواتر پێی راگەیاندون کە ئەمە بڕیاری سەرکردایەتیەو هەموو لایەك دەبێ جێبەجێ بکەن". کوردستانی نوێ، ژ١٨٦١، ١٩٩٩/٥/١٧.

[١] فەرەیدون عبدالقادر لەزەمینەو سەرەتاو دامەزراندنی(ی.ن.ك)دەدوێ رێبازی نوێ، ژمارە (١٥)، ل٣٥.

دەستی کرد بەخۆئامادەکردن و نەخشەکێشان بۆ هەڵگیرساندنی ئاگری شۆڕش. سەرباری کەم ئەزموونی، کۆمەڵە بارودۆخی کوردستانی هەڵسەنگاندو پەرەی بەخەبات دا. زیاتر کەوتە چالاکی نواندن و خۆی لەبەرگری کوردستان دوور نەخستەوە. هەر لەسەر پێشنیازی شیهابی شێخ نوری سەرکردایەتی کۆمەڵە لەهەمان کاتدا بڕیاری دا نەخشەی هەڵگیرسانەوەی شۆڕش دەست پێ بکاتەوە و لەهەمان کاتدا: پرۆژەکەی (مام جەلال) سەبارەت بە دامەزراندنی رێکخراوێکی نیشتمانی فراوان قسەی لێ بکرێت و کاری پێ بکەن. مەفرەزەکان دیاری بکرێن بۆ ئەو ناوچانەی کە لەتوانادایە. بۆ ئەم مەبەستە پێشنیازکرا کە (علی بچکۆل، عبدالرزاق سێگردکانی، بێستون، غەریب سعید، علی سالح، حمید پۆلیس و عەلی مغاوير) بۆ ناوچەکانی قەڵاسێوکەو بەری کۆیەو (فەیسەڵ تاڵەبانی)* بۆ بەری قەرەداغ و قسەش لەگەڵ (تاهیر علی والی بەگ) بکرێ بۆ شەمیران و رێکخراوی هەڵەبجەش مەفرەزەی هەورامان و سلێمانی و هی شارباژێر دیاری بکەن.[1]

لەهەمان کاتدا سەر کردایەتی کۆمەڵە (فەرەیدون عبدالقادر)ی راسپارد کە سەفەری دەرەوە بکات، بە مەبەستی پێوەندی کردن لەگەڵ مام

---

* فەیسەل تالەبانی کە بە (سیروان)ناسرابوو، لەسالی ۱۹٤۷ لەکەرکوك لە دایك بووە، لەسالی ۱۹۷٦ بووە بە پێشمەرگە، فەرماندەی هەرێمی پێنجی قەرەداغ بوو. ئەندامی پێشکەوتووی کۆمەڵە بوو، لە سالی۱۹۷۹ لە دێی زێرینجۆ بەدەستی جاش شەهید کرا. (دەفتەریسەروەری، زنجیرەی ۲، ل۷۹)

[1] فەرەیدون عبدالقادر لەزەمینەو سەرەتاو دامەزراندنی(ی.ن.ك)دەدوێ رێبازی نوێ، ژمارە (۱٥)، ل۳٥-۳٦.

جەلالـدا کـە پێشـتریش (شـازاد صـائب) سـەردانی کردبـوو بیروراکـانی ناوەوەی بۆ بردبوونو بیروڕای دەرەوەشی بۆ ناوەوە هێنابۆوە.

لەتـــــەموزی ١٩٧٥ دا(فەرەیــــدون عبــــدالقادر) ســــەفەری کردوڕۆژی١٩٧٥/٨/١٤ لەبەرلینی رۆژئاوا چاوی بەمام جەلال دەکەوێت[1] و نامــەی ســـەرکردایەتی کۆمەڵــەی پـــێ دەگەیــەنێو بیروڕاکـــانی ســەرکردایەتی کۆمەڵــە لــە مــەڕ دامەزرانــدنو پێکهاتــەی (ی.ن.ك)و دەسـتکردنەوەی بەخـەباتی چـەکدارانە بـۆ مـام جـەلال بـاس دەکـات. هەردوولایان لە کێشەو گیروگرفتەکانی نـاوەوە دەدوێن، مـام جـەلال دوای باسـکردنی بـیروراو ئامۆژگـاری خـۆی لەسـەر چـۆنیەتی دەسـتپێکردنو پەرەپێدانی مەفرەزەکانو گەشەکردنیان رای خۆی بەم جۆرە دەربڕی:-

-کۆمەڵە بەنهێنی داینەمۆی (ی.ن.ك) ئەبێ و کاری تێئەکا.

-سـەرکردایەتی (ی.ن.ك) لـەناوەوەی وڵات لـە (علـی عسـکری، عمـر دەبابە، شازاد صائب، رسول مامندو ناوەندی کۆمەڵە) پێك بێت.

پێوەندی بکرێ بەکادیر ە سەربازیەکان و فەرماندەکانی پێشمەرگەی پێشووەوە، بەمەبەستی دەست پێکردنەوەی خەباتی چەکدارانەی دژ بە رژێمیبەعس رێك بخرێن.

بەهیچ شێوەیەك کوردستانی عیراق جێ نەهێڵن تەنها لەکاتی زۆر زەرور و ناچاریدانەبێ.[2]

---

[1] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كوردستان العراق، ص٣٢٩.

[2] کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان: بڵاوکراوەی ناوخۆ، ژمارە (٢) ل٨.

بەڵام دوای ئەوەی (فریدون عبدالقادر) دەگەڕێتەوە عیراق بۆلای هاوەڵانی، شاڵاوی دەسگیرکردنی سەرکردایەتی و ڕێکخستنەکانی کۆمەڵە دەستی پێکردبوو. بڕیاری گرتنی هەموو سەرکردایەتی کۆمەڵەش دەرچووبوو. (فریدون عبدالقادر) بەهۆی شێخ سالاری حەفیدەوە هەواڵ بۆ (علی عسکری) دەنێرێ[1] و (جعفر عبدالواحید)*یش رادەسپێری کە قسە لەگەڵ (د. خالد سعید) *بکات سەبارەت بە (ی.ن.ك). بەڵام هەلومەرجی راونان و گرتنی ئەندامانی کۆمەڵەو سەرکرایەتیەکەی بواری ئەوەی نەدا ئیشەکان جێبەجێ بکرێ.[2]

لەئەیلولی ١٩٧٥ ڕێکخستنەکانی کۆمەڵە ئاشکرابوون، بەهۆی ڕێکخراوی بزوتنەوەی سۆسیالیستی عەرەبیەوە (الحرکە الاشتراکیە العربیە) کە پێوەندی توندو تۆڵی لەگەڵ (ی.ن.ك) دا هەبوو، یەکێ

---

[1] المحامی الشیخ سالار حفید: علی العسکری والحکم للتاریخ،ص ٤٧.

* جەعفەر عبدالواحید لەساڵی١٩٤٥ لە شاری کۆیە لەدایك بووە، ئەندامی سەرکردایەتی کۆمەڵە و ئەندامی دامەزرێنەری(ی.ن.ك)بوو لە ناوەوەی وڵاتدا، لە رۆژی ١٩٧٦/٧/١١ لەگەل خاڵە شیهاب و ئەنوەر زۆراب دا حوکمی خنکاندنی بەسەردادرا، لە رۆژی ١٩٧٦/١١/٢١دا لە ئەبو غریب لە سێدارە درا. (دەفتەری سەروەری، زنجیرەی ٢، ل٧).

* دکتۆر خالید سەعید لەساڵی ١٩٣٢ لە شاری کۆیە لەدایك بووە، لەساڵی ١٩٧٦ پەیوەندی کردووە بە شۆڕەوە، ئەندامی سەرکردایەتی بزوتنەوەو (ی.ن.ك) بوو، لە مانگی ١٩٧٨/٦ بەدەستی قیادەی موەقەتە لە کارەساتی هەکاری شەهید کرا. (دەفتەری سەروەری، زنجیرەی ٢، ل٦٣).

[2] فەرەیدون عبدالقادر لەزەمینەو سەرەتاو دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەدوێ،ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٥)، ل٣٨.

لەئەندامـەكانی ئـەم ڕێكخـراوە لەلایـەن حكومـەتی عیراقـەوە دەگـیرێو ئـیعتراف لەســەر ڕێكخســتنەكانی كۆمەڵــە دەكـات. ســەرەتا (ئــەنوەر زۆراب)** دەسگیر دەكرێتو لەماڵەكەیدا دەمانچەیەكو چەندین بەیانو بەڵگەنامەو ناوی هەندێ لەهاوڕێكانیشی دەكەوێتە دەست بەعس. [1] ئیتر لەمەوە ڕژێمی بەعس شاڵاوێكی گرتنو ڕاونانی گەورەی دەست پێ كرد لەشـارەكانی كوردسـتانو بەغـدا. لەشـاری بەغـدا "ئـەنوەر زۆراب، جـەبار فەرمان، سەعدون فەیلی، داروێ شێخ نوری، ئەنوەر حەسەن، خدر سـەوز، محمد میرزا سعیدو سەلام برزۆ)دەسگیركران.

لەشـاری سلێمانیش " ئاسـۆی شـێخ نـوری، علـی بچـكۆڵ، عوسمـان نانـەوا، مامۆسـتا حسـین ڕەزا، كمـال عـەلی، فـاروق احمـد، د. جمیـل، كاكـە حەمەی عەتیە، نورالدین فتـاح، جەمیلو عـەلی مـراد) دەسـگیركران. [2] كـە ئەم شاڵاوە دەست پێ دەكات، هـەڤاڵانی تـر بـەنیازی خـۆ دەربـازكردن لـەو شاڵاوی گرتنەی ڕژێم دەستی پێ كردبوو ڕۆژی ١٩٧٥/٩/٢٣ بـەرەو ئـێران دەكەونە ڕێ، تا لەوێشەوە بەرەو سوریا بڕۆن كە پێك هـاتبون لـە (شـیهاب شێخ نـوری، جعفـر الواحیـد، فریـدون عبـدالقادر، عمـری سـید علـی، عـەلی بچكۆل) بـەڵام ئەمانـە لـە ئـێران ئاشـكرادەبنو دەگیرێـن، هـەروەها دەوڵـەتی ئێران لەتشرینی دووەمی هەمان ساڵدا دووكەسـی تـری لـە سـەركردەكانی

** ئـەنوەر زۆراب لەسـاڵی ١٩٤٩ لـە شـاری كـەركوك لـەدایك بـووە، ئەنـدامی هـەرێمی بەغدای كۆمەڵە بوو، لـەرۆژی ١٩٧٦/٧/١١دا حـوكمی خنكانـدنی بەسـەردادرا، لـەرۆژی ١٩٧٦/١١/٢١دا لە ئەبو غریب لە سێدارە درا.

[1] ئەرسەلان بایز: ڕۆژانی سەخت، كوردستانی نوێ، ژمارە (١٨٧٦)، ١٩٩٩/٦/٧.

[2] شێخ جمال شێخ نوری: بیرەوەریەكانم لەرێكخستنەكانی كۆمەڵدا، ل١١.

کۆمەڵە گرتبوو کە (ئەرسەلان بایز و ئاوات عبد الغفور)بوون. ئێران بەپێی ڕێکەوتنی جەزائیر کە لەگەڵ عێراقدا ئیمزای کردبوو، لەرۆژی ١٩٧٦/١/١ هەموو ئەو کەسانەی تەسلیم بە دەوڵەتی عێراق کردەوە، [١] دەوڵەتی عێراقیش لەدادگایەکی روکەش دا لە (١٩٧٦/٧/١١) بڕیاری لەسێدارەدانی سێ سەرکردەی کۆمەڵەی دا کە بریتی بوون لە (شیهاب شێخ نوری، جعفر عبدالواحیدو ئەنوەر زۆراب). هەڤالانی تریش هەریەکەیان بە (٦) ساڵ زیندانی حوکم دران. [٢]

دەسگیرکردنی سەرکردایەتی کۆمەڵە لەلایەن رژێمی بەعسەوە بە کارەساتێکی گەورە دەژمێردرێ لەمێژووی کۆمەڵەدا. بەتایبەتی لەو کات و ساتە ناسکەدا کە چارەنوسی کورد نادیار بوو. چونکە تا رادەیەك بوو بەهۆی پچڕان و لەبەریەك ترازاندنی ریزەکانی رێکخستن بۆ ماوەیەکی دیاریکراو. لەئەنجامدا ریزەکانی رێکخستن پەشێوییەکی زۆریان تێکەوت و کۆمیتەکان لەیەك دابڕان و بەشێکی ئەندامان لەیەکتری بزر بوون.

لەم بارودۆخە سامناکەدا، بۆ هەڵسانەوەی رێکخراوەکەو ئاسایی کردنەوەی بارودۆخی رێکخستنەکانی کۆمەڵە، شاسوار جەلال (ئارام) * کە

---

[١] بەڵگەنامەی (مديرية امن المحافظة السليمانية) ١٩٧٦/١ سەبارەت بە تەسلیم کردنەوەی ئەو هەڤاڵانە لەلایەن ئێرانەوە بەعێراق. بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢٣).

[٢] بەڵگەنامەی (قرار محكمة الثورة) ذمارة (٣٧٤/ج/١٩٧٦) لە ١٩٧٦/٧/١١ سەبارەت بەحوکمی شیهابی شێخ نوری و هاوڕێکانی. بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢٤).

* شاسوار جەلال کە بە (ئارام) ناسراوە، لەساڵی ١٩٤٧ لە سلێمانی لەدایك بووە، ئەندامی سەرکردایەتی کۆمەڵەو ئەندامی مەکتەبی سیاسی (ی.ن.ك) بوو،

ئەندامی سەرکردایەتی کۆمەڵە بوو، وەنە لەلای سەرکردایەتیەوە راسپێردرا بوو، چووە مەیدانی خەباتەوەو دەست پێشکەری یەکی گرنگ و کاریگەری کرد، ئەوەی کە سەرکردایەتی کۆمەڵە بەرێکخراوێکی رێك و پێك ئەبوو ئەنجامی بدایە. ئەم بەرێکخراوێکی لێدراو و لەت و پەت کەوتەجێ بەجێ کردنی.

تەقەلاکانی ئارام بە کۆمیتەو رێکخراوو شانەکانی کۆمەڵەوە بەردەوام بوو، ئەوەندەی بۆی دۆزرانەوەو بۆی بەیەکەوە گرێدرانەوە کۆی کردنەوەو رێکی خستن و ئەوسەر دەمە هەر ٠٠ شارێکی گەورە لیژنەیەکی هەبوو بەناوی کۆمیتەی هەرێمەوە، لەنوێنەرایەتی هەر کۆمیتەیەك لیژنەیەك پێکهێنرا بەناوی کۆمیتەی هەرێمەکانەوە. ئەم کۆمیتەیەش لەمانە پێکهاتبوو:-

١-شاسوار جەلال (ئارام)

٢-نجم الدین عزیز (سالار)

٣-ئازاد هەورامی (عادل)

٤-حکمەت محمد کریم (مەلا بەختیار)

٥-عبدالرزاق محمد سێگردکانی[1]

ئەم کۆمیتەیە رۆڵێکی مێژوویی گرنگی بینی و کەوتە رێکخستنەوەی کۆمەڵەو سازدانی پێشمەرگەو ئامادەکردنی مەفرەزەی چەکدار. بەڵام

لەرۆژی١٩٧٨/١/٣١ لە گوندی تەنگیسەری ناوچەی قەرەداغ بە دەستی جاش شەهید کرا.

[1] چاوپێکەوتن لەگەڵ مەلا بەختیار، لە ٢٠٠١/٣/١٤ لە سلێمانی؛ صلاح الخرسان: التیارات السیاسیة في کوردستان العراق، ص٣٢٨

کۆمیتــەی هەرێمــەکان ســەرکردایەتیەکی کــاتی و لاواز بــوو، چــونکە ئەندامـەکانی جگـە لـە (ئـارام) ئـەوانی دیکـەیان لـەڕووی تەمـەن و کـاری سیاســی و ســەربازیی‌یەوە گــەنج و کــەم ئــەزمون بــوون و لەئاســتی پێویســتی‌یەکانی جولانــەوەی گــەل کــوردو گەشــەپێدانی کۆمەڵــەو پێکهێنانی دام و دەزگای پێویستی شۆڕش دانەبوون، بۆیە تا ماوەیەکی درێژخایەن نەیانتوانی باوەڕو متمانەی بەشی زۆری ئەندامەکانی کۆمەڵە و جەماوەری کورد بەدەست بێنن، بەتایبەتی لەو کاتەدا کە ئیدی کۆمەڵە کەوتبووە خەباتی چەکداری و سیاسی ئاشکرا. [1] بەلاٌم لەگەڵ ئەوەشدا کۆمیتەی هەرێمەکان چەند کارێکی گرنگیان ئەنجامدا :

١-ئەندامــەکانی کۆمەڵــەیان رێکخســتەوە و لەگــەل زۆری ئەوانــەی خۆیان شاردبووەوە و ئەوانەی ئاشکرا نەبووبوون، پێوەندی‌یان دروست کـرد و هـەموو ئـەو شـانەو هێلانـەیان پێکـەوە گرێدایـەوە کـەمابوون و کۆمیتـەیان لەشـارەکاندا دامەزرانـدەوەو کەوتنـە راکێشـانی تێکۆشـەرانی تازە.

٢-پێوەنــدی‌یان لەگــەڵ چــەندین ئەفســەری شۆڕشــگێڕو کــادری پێشمەرگایەتی دروست کرد و داوایان لێ‌کردبوون خۆیان ئامادەبکەن بۆ چوونە شاخ.

٣-پێوەندی‌یان لەگـەل دەسـتەی دامەزرێنـەری (ی.ن.ک) لـە دەرەوەو بەتایبەتی لەگەل مام جەلال دروست کرد[2].

---

[1] کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان، بلاٌوکراوەی ناوخۆ، ژمارە (٢)، ل١٠.

[2] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە...ل٦٤.

جگـە لـە ئەنـدامانی کۆمیتـەی هەرێمـەکان، چـەند کەسـێکیتریش هاوکاری زۆرو کاریگەریان کردبوون بۆ بەجێهێنانی ئەرکەکانیان لەوانە :

جەمالی عەلی مەعروف (جەمالە رەش)و ئیبراهیم ئەحمەد هەریەکەی جارێك چوون بۆسوریا و نامەی کۆمەڵەیان بردبوو بۆ دەستەی دامەزرێنەر و (عوسمانی مام برایم)یش چەند جارێك چوو بۆ عەممان. لەو ماوەیەدا (ئارام) ژمارەیەك لە بەیاننامەو بڵاوکراوەی دەرکرد، لەوانە (پەیرەوی ناوخۆی دەستە چەکدارەکان). بۆچونەکانی کۆمەڵە لەسەردەمی خەباتی چەکدارانەدا لەچەند خاڵێکدا خۆی دەبەستەوە:-

١-لەئـەنجامی سیاسـەتی رەگـەز پەرسـتانەو شـۆڤینیانەی دەسـەڵاتدارانی بەعسـی بەغـدا بەرامبـەر بـە کوردسـتان، هەسـتێکی نەتەوایەتی لای زۆربەی جەماوەری کورد دژ بەو سیاسەتە دروست ببوو کـە تێبینـی ئـەوە دەکـرا لەماوەیـەکی کورتـدا سـەرلەنوێ بزوتنەوەیـەکی جەماوەرییانـەی چەکدارانە لە چیاکانی کوردستان دەست پێبکاتـەوە. بۆیە کۆمەڵە پێی وابوو گەر خۆی دەست پێشخەر نەبێت ئەوا دوور نییـە ژمارەیـەك لـەو دەسـتەو رێکخراوانەیپێشـووتر کـە لەگـەڵ ئایـدیاو بۆچـوونەکانی کۆمەڵـەدا نـاگونجێن سـەر لـەنوێ دێنـەوە سـەر شـانۆی کوردایـەتی و هەلـە مێژوویی یەکە بـۆ خۆیـان دەقۆزنـەوەو دیسـانەوە لـە چوار چێوەی هـەمان رێبـاز و فیکـری کلاسـیکیانەی خۆیانـدا کـۆنترۆڵی گۆڕەپانی کوردسـتان دەکـەن و کـوردی ژێردەسـتە بەرەو هـەمان چەواشـە کردن و ژێرکەوتن دەبەن.

٢-حکومـەتی عیـراق بەپەلـە بـوو لـە گـۆڕینی روخسـاری نەتەوایـەتی کوردسـتانو بەعـەرەبو بـە بەعسـیکردنی و راگواسـتنی خەڵکەکـەی،

ئەیانویست لەماوەیەکی کەم داگیانی نیشتمان پەروەری‌و شۆڕشگێڕی لەناو خەڵك دابمرێنن‌و تۆوی دوو دڵی‌و بڕوانەبوون بەخەبات کردن و بەیەکتری بچێنن، بەیەکجاری ناوی کوردو کوردستان بسڕنەوە، کۆمەڵە بۆ پەکخستنی ئەم پیلانەو هەڵوەشانەوەی‌و بەرگری کردن لەروخساری نەتەوایەتی، رێگای خەباتی چەکداری بەراست زانی و هەڵی بژارد.

٣-بڕوابوون بەوەی کە لەرەوتی خەباتی چەکدارانەدا ئەتوانری خەبات بۆ پێکهێنانی حزب بکات، بڕوای بەوە هەبوو کە بەبێ حزبی پێشڕەو ئامانجەکان بەدی نایەن. بەڵام ئەتوانرێ بەبێ حزب شۆڕش بکرێ‌و کۆمەڵە باشتر گەشە بکات وەزیاتر بتوانێ لەجەماوەر نزیك ببێتەوەوەو هانیان بداو وشیاریان بکاتەوەو رێکیان بخات، ئەم بۆچونانە بوونە هاندەرێك کە کۆمەڵە بەگەرمی پێشوازی لەبانگەوازی (ی.ن.ك) بکات بۆ دەستپێ‌کردنی خەباتی چەکدارانە شان بەشانی رەوتە رزگاریخوازو شۆڕشگێرەکانی تر. هەر چەندە بەچاکی و بە وردی‌زەمینەی بۆ ئەم کارە مەزنە خۆش نەکردبوو.[1] لەهەمان کاتدا کۆمەڵە چەقی کارەکانی خستبووە سەر خوێندەواران‌و زانستگاکان‌و کۆنە ئەندامەکانی باڵی مەکتەبی سیاسی، بە پێچەوانەی ئەمەوە نەیتوانیبو وەکو پێویست رەگ لەنێو پاڵەو رەنجبەر و کرێکار و دێهاتەکاندا دابکوتێ. چونکە زۆرینەی ئەندامەکانی لە دەستەی وردە بۆرژوازی کورد پێکهاتبوون[2].

---

[1] ج. صادق: خەباتی چەکدارچۆن تێ‌ئەگەین ؟ گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (٥)، هاوینی١٩٧٩ل١٣.

[2] کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان: بڵاوکراوەی ناوخۆ، ژمارە (٢)، ل٣.

٢-بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان

بیرۆکـــەی دامەزرانـــدنی بزوتنـــەوەی سۆسیالیســـتی کوردســـتان لەئەنجامی زنجیرەیەك کۆبونەوەی بەشێك لەکادرو سەرکردەکانی شۆڕشی ئـەیلول سـەری هەڵـدا، کـە لـەدوای هەرەسـی ١٩٧٥ پـەنایان بردبـوە بـەر ئێران.

یەکەمین کۆبونـەوەی ئـەو تێکۆشـەرانە لـە نیسـانی ١٩٧٥دا لـە ورمـێ لـەماڵی (عومـەر دەبابـە) بەسـترا[1]. بەشـداربوانی پێـك هـاتبوون لـە (علـی عەسـکەری، د. خالـد سـعید، علـی هـەژار، ابـراهیم احمـد، کـاردۆ گـەلاڵی، جـەمال ئاغـا، رەسـول مامەنـد، مـەلا ناصـیح، عـومر دەبابـە، عبـدالرحمن گۆمەشینی، ملازم تاهیری علی والی، سەلیم ئاغۆك‌و کەمال محـی الـدین‌و ...)[2] لەو کۆبونەوەیەدا* بڕیار لەسەر ئەم خاڵانەی خوارەوەدرا :-

١-کۆبونەوەکە گەیشتە ئەو دەر ئەنجامەی کەلەچوارچێوەی خـەباتی سیاسـیدا دژ بـە رژێمـی دەسـەلاتداری بەغـدا کـار بکـەن. دوای هـەرەسـی شۆڕشی ئەیلول و بەپێی رێککەوتننامەی جەزائیر شـای ئێـران رێگـەی بـە پەنابەرە کوردەکان نەئەدا کە بەهیچ شێوەیەك چالاکی سیاسیدژی رژێمی بەعس ئەنجام بدەن. لەبەر ئـەوە زۆربـەی بەشـداربووان بڕیاریانـدا سود لـە

---

[1] چاو پێکەوتن لەگەڵ جەمال حکیم ئاغا لە ٢٠٠١/٩/٣، لەسلێمانی.

[2] بەهرۆز گـەلاڵی: رەسـول مامەنـد، ٥٠ سـاڵ تەمـەن‌و ٣٣ سـاڵ خـەبات، ل٢٩؛ بـرزۆ عـەلی هـەژار: شـەهیدی سـەرکردە عـەلی هـەژار، ژیـانی و خـەباتی سیاسـی، ١٩٩٣، هەولێر، ل٩؛ صلاح الخرسان: التیارات السیاسیة في کردستان العراق، ص٤٧٨ .

* جەمال حکیم ئاغا دەڵێ بەشداربووانی ئەم کۆبونەوەیە ژمارەیان نزیکەی (٢٠)کەس دەبوون. چاو پێکەوتن لەگەڵ ناو براو لە ٢٠٠١/٩/٣لەسلێمانی.

لێبووردنی عێراق وەربگرن و بگەڕێنەوە وولآت و لەوێ چالآکیەکانیان ئەنجام بدەن. هەر بۆیە زۆربەیان گەڕانەوە بۆ عێراق.[1]

٢-پاش هەڵسەنگاندنی بارودۆخی ئەو کاتەی کوردستان، بیرو بۆچوونی جیا جیا لەناو ئەو کۆبوونەوەیەدا هەبو. زۆربەیان پێیان وابوو کە دەبێ بەزووترین کات حزبێك لەکوردستان دروست بکرێ،[2] ئەو زۆربەیە پێیان وابوو کە " دوای هەرەس هێنانی شۆڕش، سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان بەتەواوی روخاو مەیدانی خەباتی چۆڵ کردو سەرکردەکانی هەلآتنو میللەتیان بەجێ هێشت. بێ ئەوەی هیچ رێگەیەکیان بۆ دیاری کردبێت، بەتایبەتی لەو کاتە ناسکەو پڕ مەترسیەدا کە کورد زیاتر پێویستی بە کۆکردنەوەو راست کردنەوەو رابەری هەبوو".[3]

٣-ئەم تێکۆشەرانە بەهەڵسەنگاندنی رەوشی خەباتی رابردوو گەیشتبوونە ئەو ئەنجامەی "سەرکردایەتیەکەی ئەوسای شۆڕشی کورد لەدوای رێکەوتنە شومەکەی جەزائیر لەنێوان عێراقو ئێران دا دەرئەکەوێت نەك هەر نەیتوانیبوو رابەری خەباتی چەکدارانەی گەلیکورد بکاتو بڕیار لەسەر بەرگری کردن بدات، بگرە نەشی هێشت پێشمەرگە شۆڕشگێڕەکان بەرهەلستی ئەو هەلو مەرجە بکەن، خۆیان

---

[1] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كردستان العراق، ص ٤٨٥.

[2] رێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، وبەرگی یەکەم، ل٦٢.

[3] یەکەم بەیانی لیژنەی ئامادەکاری بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان لە ئابی ١٩٧٦، بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٧)؛ راپۆرتی سیاسی یەکەم کۆنگرەی حزبی سۆسیالیستی کوردستان-عێراق، لە ٢١-١٥ ئاياری ١٩٨١، ل٨.

ڕێکخەن لەپێناو ڕزگاری کوردستان و بەدی هێنانی ئاواتەکانی گەلی کورددا"[1] هەر بۆیە پێیان وابوو سەرکردایەتی بارزانی بەو ڕێبازە سیاسیە چەوتەی کە لەچەند ساڵی ڕابردوودا ڕێڕەوی دەکرد، جوڵانەوەی کوردی تووشی هەلدێر کردبوو، * و لەهەمان کاتدا ڕێکخستنەوەی پارتی لەسەر بنچینەیەکی پێشکەوتووخواز، بەدۆستایەتیکردنی لەگەڵ بەعس و بەشداری کردنی لەدام و دەزگا ئۆتۆنۆمیەکانیدا، ئەکرێ هەندێ لەدەسکەوتەکانی کورد بپارێزرێ.[2] خاوەنی ئەم بۆچوونانە بیانویان بۆ ئەو بیروڕایانەیان دەدۆزیەوە، بێخەبەرلەوەی کە حکومەتی عیراق ڕازی نەبوو لەگەڵ مەکتەبی سیاسی پارتی دا نوستاندن بکات پاش ڕێککەوتننامەی جەزائیر.

---

[1] یەکەم بەیانی لیژنەی ئامادەکاری بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان لە ئابی ۱۹۷٦.

* جەمال ئاغا دەڵێت: لەکۆبوونەوەکەی ورمێدا مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد وتی "ئێمە هەوڵ بدەین شتێك بکەین بەهیچ جۆرێك لەگەڵ جەنابی مەلامستەفا استدام نەکەین، بیر لەوە نەکەینەوە کەوا استدام لەنێوان ئێمەو ئەوانا ببێ. ئەوانە پارتین، من پێم وایە بیر نەکەینەوە کە پارتیین، بەلکو بیر لە ڕێکخستنێکی نوێ بکەینەوە. و سەیری بارودۆخ بکەین، ئەگەر بارودۆخ باش بوو، و حکومەتێکی دیموکراتی هەبوو لەعیراقدا و دیموکراتیەت وجودی هەبوو لەعیراقدا ئێمە هەتا مۆلەتیش وەربگرین بۆ حزبەکەمان. ئەمە باشترە لەوەی خۆمان ناوبنێین پارتی و ئەوانیش پارتیبن و وەك جاران ململانێ دەست پێبکاتەوە. ئەمە هیچ سودی بۆ کورد نابێ". جەمال ئاغا دەڵێت: سەرجەم بەشداربووان هاوڕابوون لەگەڵ ئەم بۆچونەی مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد دا. (چاوپێکەوتن لەگەل جەمال حەکیم ئاغا لە ۲۰۰۱/۹/۳).

[2] –نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە، ل٤٤.

ژمارەیەکی زۆر لەو کادیرانە کە پاش هەرەس گەرابوونەوە عێراق، هەندێکیان دوور خرابوونەوە بۆ خوارووی عێراق، وەهەندێکیشیان لەشارەکانی کوردستان بوون. لەوانە:د. خالد سعیدو سەعدی عەزیز لە (بەغدا) بوون، عمر دەبابەو سەید کاکە لە (رمادی) بوون، عەلی عەسکەری لە (رفاعی)و تاهیری عەلی والی لە (عمارە) بوو.[1]

ئەم تێکۆشەرانە لەهاوینی ١٩٧٦دا، پاش ئەوەی هەندێ پێوەندیان لەگەڵ یەکتریدا بەستو دانیشتن‌و لێکدانەوەی هەلو مەرجی ئەو کاتەی کوردستانیان خستەبەر باس‌و لێکۆڵینەوە. بەدەست پێشخەری (سەیدا ساڵح یوسفی)و بەشداری ژمارەیەك لەکادیرو سەرکردەی هەردوو باڵەکەی پارتی دیموکراتی کوردستان، (بزووتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان)یان دامەزراندو یەکەم بەیانی لەئابی ١٩٧٦ دا ڕاگەیاند. (٢)دەستەی دامەزرێنەری (بزووتنەوە) سەرەتا پێکهاتبوو لە:

١-سەیدا ساڵح یوسفی

٢-عەلی عەسکەری

٣-د. خالید سەعید

٤-ملازم تاهیر عەلی والی بەگ

---

[1] -هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردستانی عێراق لەماوەی دوو ساڵدا، لەبڵاوکراوەکانی (ی.ن.ك)، مایسی ١٩٧٨، ل٢٧.

[2] یەکەم بەیانی لێژنەی ئامادەکاری بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان لەئابی ١٩٧٦، بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٧)؛ نامەیەکی قادر عەزیز بۆ توێژەری بابەتەکە لەڕۆژی (٢٠٠١/٢/١٨)؛ عبدالسلام علی: صفحات من نضال الشهيد صالح اليوسفي، ص٢٧.

٥- سعدی عەزیز (سعدی گچکە)

٦-عمر مستەفا (عمر دەبابە)

٧-رسول مامند

٨-علی عبدالله علی (علی هەژار)

٩-عارب عبدالقهار (کاردۆ گەلاڵی)

١٠-مەلا ناصح اسماعیل ئەحمەد [١]

یەکەم بەیانی دامەزرێنەری بزوتنەوە لەرێی (کەریمی حیسامی)ەوە لە (بەیروت) چاپ کرا.[٢]

بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان، وەك لەبەیانی دامەزراندنیدا هاتووە: "بزووتنەوەی کرێکارو جووتیارو شۆڕشگێڕەکانی کوردستانە لەسەر رێبازی پێشکەوتووانە، علمیانە خەبات ئەکات بۆ گەیاندنی کورد بەمافی چارەنووس..."[٣] هەروەها بەپێی بلاوکراوەکان، بزووتنەوە رێکخراوێکی چەپی دیموکراتی شۆڕشگێڕەو باوەڕی بەمارکسیزمو سۆسیالیزمی زانستیو دادپەروەری کۆمەلایەتیو مافی چارەی خۆنووسینو گرێدانی خەباتی نەتەوایەتیو خەباتی چینایەتی/ کۆمەلایەتی هەیە.[٤]

---

[١] -صلاح الخرسان: التیارات السیاسیة في كردستان العراق، ص٤٨٦.

[٢] -کەریمی حسامی: بیرەوەرییەکانم، بەرگی پێنجەم، ل.

[٣]یەکەم بەیانی لێژنەی ئامادەکاری بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان لە ئابی ١٩٧٦.

[٤] نامەیەکی قادر عزیز بۆ توێژەر لەرۆژی (٢٠٠١/٢/١٨).

بزووتنــەوە لــەو ســەردەمەدا وەك رێكخراوێکــی پێشــکەوتووخوازی شۆڕشگێڕ هاتە مەیدان بۆ ئەوەی ئەرکێکی قورس و گران جێبەجێ بکات، کـە بریتــی بــوو لەیەکخســتنی ریــزە پــەرش و بڵاوەکــانی بزووتنــەوەی رزگــاریخوازی گــەلی کــوردو چەســپاندنی رێبــازێکی پێشــکەوتوخوازو دیموکراســـی لەشۆڕشـــداو[1] دامەزراندنـــەوەی پێوەنـــدی لەگـــەڵ هێـــزە نیشـتمانی و دیموکراتیـەکانی کوردسـتان و عێـراق و ناوچـەکەو جیهانـدا، هەروەك لەیەکەم بەیان داهاتووە :

"بزووتنەوە تێئەکۆشێ لەپێناوی یەکگرتنی هەموو رێکخـراوو هێـزە نیشتمانیە پێشکەوتوخوازەکانی کوردستان لەبەرەیەکی کوردستاندا، تێ دەکۆشێ لەپێناوی بەهێزکردنی پێوەندی دۆستانە لەگەڵ هێزە نیشتمانیە پێشــکەوتووخوازەکانی عێــراق و پێکهێنــانی بەرەیــەکی نیشــتمانی راستەقینە بۆ دەستە بەرکردنی مافەکانی گەلی عێراق و بەستنی پێوەندی هاوکاری لەگەڵ حزب و هێزە نیشتمانیە پێشکەوتووخوازەکانی عـەرەب لەژێر بناغەی مافی چارەنووسی گەلانی ژێردەستەو بەهێزکردنی پێوەندی هاوکــاری لەگــەڵ بــەرەی سۆسیالســت بــۆ پشــتگیری خــەباتی گــەلانی ژێردەستەی دنیا".[2]

بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، بەرلەوەی(بزوتنەوە)بەیانی دامەزرانـدنی خـۆی رابگەیـــەنێ، لەئـــەیلولی ١٩٧٥دا مـــام جـــەلال لەرێگـــەی (فەرەیـــدون

---

[1] راپۆرتی سیاسی یەکەم کۆنگرەی حزبی سۆسیالیستی کوردستان-عیراق، لە ٢١-١٥ ئایاری ١٩٨١، ل١٣-١٤.

[2]یەکەم بەیانی لێژنەی ئامادەکاری بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان لەئابی١٩٧٦.

عبدالقادر)ەوە پێوەندی بە علی عەسکەری و عمر دەبابە و د. خالید سعیدەوە کردبوو.[1] بەڵام لەبەرئەوەی لەو کاتەدا سەرکردایەتی کۆمەڵە تووشی شاڵاوی گرتن و راوەدوونان هاتن، وەك پێویست نەتوانرا کارەکان جێبەجێ بکرێن*.

لە ٨ی ئابی ١٩٧٦دا کۆمەڵێك لەسەرکردەو کەسایەتیە ناسراوەکان وەك :(د. خالید سعید، عەلی عسکری، عمر دەبابە، سەید کاکە، سعدی عزیز، تاهیری علی والی)، لەسەر داوای مام جەلال و دەستەی دامەزرێنەری (ی.ن.ك) شوێنەکانی خۆیان بەنهێنی بەجێ هێشت و بەرەو چیای قەندیل کەوتنە رێ بۆ دۆزینەوەو رێکخستنەوەو ئامادەکردنی دەستەی چەکدارو لەشاخەکانی کوردستاندا شۆڕشیان دەست پێکرد.[2]

---

[1] المحامي الشیخ سالار الحفید: علی عسکري، الحكم للتاریخ، ص٤٧؛ چاوپێ کەوتن لەگەل مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٥٨)٢/٦/١٩٩٦ .

* پێوەندییەکانی دەستەی دامەزرێنەر لەگەڵ د. خالید سەعید بەشێکی زۆری لە رێگای (محمد مەعصوم)ی برای د. فوئاد مەعصومەوە بوو، کە دەچوو بۆ کوێت و لەوێوە د. فوئادی برای دەدیت و نامەو بەیان و پارەی لێ وەر دەگرت و تەسلیم بە د. خالیدی دەکرد. تەنانەت محمد مەعصوم ئاگاداری رۆژی دەرچوونی د. خالید و عومەر دەبابە بوو، خالید سەعید کلیلی خانووەکەی تەسلیمی ئەو کردبوو و پێی گوتبوو: ئاگاداری مام جەلال بکە کە ئێمە دەرچووین. (چاوپێکەوتن لەگەڵ د. فوئاد مەعصوم، لە ٦/١٢/٢٠٠١ لە سلێمانی).

[2] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردستانی عێراق لەماوەی دوو ساڵدا، ل ٢٧.

لەبەر ئەوە تەنیارێگە لەپێش بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان دا ئەوبڕیارەبوو بەچەك رووبەڕووی ئەو پیلانەی رژێم ببێتەوە، دەبینین روو دەکەنە شاخ و لەسەر داوای دەستەی دامەزرێنەری یەکێتی و لە پاڵ مەفرەزەکانی کۆمەڵەداو شۆڕشیان راگەیاند. [1] هەر سەبارەت بەو بارودۆخە نوێیە مام جەلال دەڵێت:-

"جگە لە کۆمەڵە و بزوتنەوە پێوەندیمان بەهەندێك کەسانی سەربەخۆوەکرد، وەکو خاڵە سەید مەجید لەهەولێر و هەندێ تێکۆشەری تر"[2]

دوای راگەیاندنی (بزووتنەوە)، لە ١٩٧٦/١١/٦ دا عمر دەبابە عێراق بەجێ دێڵێ و دەچێتە دیمەشق، و وەك نوێنەری بزووتنەوەی سۆسیالستی کوردستان دەچێتە ریزی دەستەی دامەزرێنەری (ی.ن.ك)ەوە. [3] بەمە (بزووتنەوە) یەکەمین رێکخراو بوو دوای کۆمەڵە کە بەپیربانگەوازەکەی (مام جەلال)ەوە چوو، لەریزەکانی (ی.ن.ك)دا شان بەشانی کۆمەڵە خەباتی چەکداری درێژە پێدا. [4]

---

[1] بەهرۆز گەلاڵی: رسول مامند ٥٠ ساڵ تەمەنو ... ل١٣.

[2] چاوپێکەوتنی مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٥٨)٢/٦/١٩٩٦ .

(٣) عادل مراد: محاولة جادة جزء من تاريخ.... الاتحاد، عدد (٣٧٣)، ٩/٦/٢٠٠٠؛ صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كردستان العراق، ص٤٧٨.

[4] صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كردستان العراق، ص ٤٧٨؛ راپۆرتی سیاسی یەکەم کۆنگرەی حزبی سۆسیالیستی کوردستان-عیراق، لە ٢١-١٥ ئایاری ١٩٨١، ل١٨.

سەبارەت بەهاتنەدەرەوەی ئەو کەسایەتیانە مام جەلال دەڵێت:"ئەو برادەرانە هاتن ببنە ئەندام لە (ی.ن.ک)دا، ئێمە مەرجێکمان لەسەریان دانا کە ناوی خۆیان بگۆڕن، ئەو دەمە دژی ناوی سۆسیالیستیدیموکراتی بووین. سۆسیالیستی دیموکراتمان پێکردنە سۆسیالیست گوتمان چونکە سۆسیالیسی دیموکرات دژی خەباتی چەکدارەو گوتمان ئێوە سۆسیال دیموکرات بن کەواتە خەباتی چەکداریتان بەلاوە پەسەند نیە ئەگەر ئێوە ئەوەبن مانای خەباتی چەکداری ناکەن لەبەر ئەوە دەبێت بڵێین ئێمە بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستانین "[1]

بەڵام هەر لەسەرەتای دروست بوونی، بزووتنەوەهەندێك گیرو گرفتی تێدا تێبینی دەکرا. وەك:-

١-نەبوونی یەك ئایدیاو بیرو بۆچوون لەنێو سەرکردایەتی بزوتنەوەدا لەروی فیکری و سیاسی‌یەوە هەموو هاوئاهەنگ نەبوون. لەوانە دەستەیەکیان هەڵگرانی بیری مارکسی-لینینی و ژمارەیەکی دیکەیان سۆسیال دیموکرات و گرۆیەکی دیکەیان هەڵگرانی بیری نەتەوەیی بوون". [2] ئەم هەم نا ئاهەنگیە گیرو گرفتێکی زۆری لەو دۆخەناسك و ئاڵۆزەدا دروست کردبوو.

٢-زۆربەی کادیرە سیاسیو سەربازییەکانی بزوتنەوە لەوانەبوون کە پێشتر لە ریزەکانی شۆڕشی ئەیلولدا بوون، ئەوانی دیکەشیان لەو کەسانە بوون کە سەر بەباڵی مەکتەبی سیاسی بوون. هەر پاش ئەوەی کە

---

[1] چاوپێکەوتنی مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٥٨)٢/٦/١٩٩٦.

[2] رێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل ٦٢.

بزوتنـەوە بـووە ئەنـدامێکی (ی.ن.ك) ئـەو بۆچـونە جیاوازانـە بـە ئاشـکرا دەبینران.[1]

٣- هەڵبەت ئەوناهەماهەنگیە فیکری و سیاسی‌یە رەگ و ریشەیەکی مێژوویی هەبوو، بۆ وێنە : سەیدا سالح یوسفی و عەلی هەژار کە دوو لە سەرکردە ناسراوەکانی بزوتنەوە بوون، جەختیان لەسەر ئەوە دەکردەوە کە هـەر چەندە بزوتنـەوە ئەنـدامێکی نـاو (ی.ن.ك) ە، بـەڵام پێویسـتە لـە پێوەنـدی کردنیانـدا لەگـەڵ گـروپ و لایەنـە سیاسـی یـەکانی دیکـەدا سـەربەخۆیی‌یەکی تـەواویان هـەبێت. کـە ئـەم رایـە بەپێچـەوانەی بۆچـونەکانی د. خالیـد سـەعید و عـەلی عەسـکەری و هەنـدێکی دیکەوەبوو.[2]

لەمـەش بترازێ سـالح یوسـفی کـە بـەناو سـەرەو کـاری بزوتنـەوەی دەکـردو* لـە بەغـدا دادەنیشـت ئـەو رۆڵـە کاریگەری‌یـەی نـەبوو بـە رێـژەی

---

[1] بەهرۆز گەلاڵی: رەسوڵ مامند. ٥٠ ساڵ تەمەن و ... ل٣٢.

[2] هەمان سەرچاوەی.. ل، ٣٣، ٦٣.

* – جمال حکیم ئاغا دەڵێت: ئەو سەردەمە لێپرسراوی رێکخستنەکانی سلێمانی بووم، رۆژێك هاتن بەدواما لە کەرکوکەوە، وتیان حەزدەکەین سەرێك لە سـەیدا سالح یوسـفی بـدەین لـە بەغـدا، چـومە سـەردانی، هەسـتم کـرد ئـەو خەتـە لـەدەوری ئـەو کۆبونەتەوە، هەندێك لە هەڤالانی کەرکوك پێشتر پەیوەندیان لەگەڵ منـدا هـەبوو وردە وردە پێوەندیان لەگەڵ منا کەم کردبۆوە و چوبونە لای سەیدا سالح یوسفی، وادیار بوو ئەوان وەك سکرتێری حسابیان بۆ کرد، بەڵام ئەم مەسەلەیە نەگەیشتبوە لای ئێمە لە سلێمانی، بەرەسمی یا بە کۆبونەوەیـەکی تایبـەتی پێمانی رابگەیـەنن و لەگەڵ منا باس بکەن. سەیدا ساڵح هەر ئامۆژگاری دەکردین و دەیوت پێویستە ئەو خەڵکە هان بدەین و لە دەوری بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستانا کۆی بکەینـەوە و

ئەندامــەکانی دیکــەوە کــە لــە چــیاکانی کوردســتان بــوون. لەلایــەکی دیکەشەوە سالح یوسفی باوەڕی بە سیاسەتی(الباب المفتوحه)هـەبوو کە دەبێت دەرگەی وتووێژکردن لەگەڵ بەغدا دا بۆ هەمیشە کراوەبێت.[1]

ڕێکـی بخـەین. لـەوە زیـاتر ئێمــە وەك خـەتی سـلێمانی ئاگـاداری چـۆنیەتی بـوون بەسکرتێری سەیدا ساڵح یوسفی نەبووین. (چاوپێکەوتن لەگەڵ جەمال حکیم ئاغا لە ٢٠٠١/٩/٣ لە سلێمانی).

[1] ڕێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل٦٣.

٢-هێڵی گشتی

هێـزی بنچـینەیی پێـك هاتـەی یـەكێتیی نیشـتمانیی كوردسـتان، كۆمەڵەی ماركسی لینینی بوو لە ناوەوەی وڵات و لـە دواتـردا بزوتنـەوەی سۆسیالیستی كوردستانیش چووە پاڵی، بەڵام جگە لەم دوو باڵە كۆمەڵێك تێكۆشـەری تـریش هـەبوون لـەناو یـەكێتیی نیشـتمانیی كوردسـتان دا خەباتیان دەكرد و لـە هـیچ كام لـەم دوو ڕێكخـراوە نـەبوون. ئەوانـەش بـە هێڵی گشتی (خەتی پان) ناسرا بوون.

لـەم بارەیـەوە مـام جـەلال دەڵێـت : "یـەكێتیی نیشـتمانیی كوردسـتان بـوو بەسـێ بـاڵی سـەرەكی، باڵێكیـان كۆمەڵـە بـوو، باڵێكیـان بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی كوردسـتان بـوو، باڵەكەی تریشـیان ئـەو كەسـانە بـوون كـە نەبزوتنـەوەو نـە كۆمەڵـە بـوون و ناومـان لێ نـابوون (خـەتی گشـتی) كـە هەركەسێك بەرنامـەی یـەكێتیی نیشـتمانیی كوردسـتان قبـوڵ بكـات ئـەوا دەبێتە ئەندام لەو یەكێتی یەدا ".[١]

لـە بـەیانی یـەكگرتنی بزوتنـەوەو هێڵـی گشـتیدا هـاتووە كـە : هێڵـی گشـتی ئـەو كەسـانە بـوون كـە تـەنها بیرو بـاوەڕی یـەكێتییان هـەڵگرتبوو بەرنامـەو پـەیڕەوی یـەكێتییان قبـوڵ كردبـوو ئەنـدامی ڕاسـتەو خـۆی یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان بوون.[٢]

---

[١] چاوپێكەوتن لەگەڵ مام جەلال، كوردستانی نوێ، ژمارە (١٢٩٨) – ١٩٩٦/٦/٢ .

[٢] دەربـارەی یەكگرتنـەوەی خـەتی گشـتی و بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی كوردسـتان، ١٩٨٢، ل٣.

له سەرەتادا هێڵی گشتی زیاتر له سەرکردایەتی یاخود له نێو ریزی دەستەی دامەزرێنەری یەکێتیدا هەبوون و هیچ بنکەیەکی رێکخستنی ئەو تۆیان نەبوو، چونکه لەناو وڵاتدا هێشتا رێکخستنەکانیان دروست نەکردبوو، بەڵکو له دواتردا واته له ساڵی ١٩٧٧ بە دواوە رێکخستنەکانی هێڵی گشتی لەناو وڵاتدا گەشەی کردو گرنگی پێدراو شانەو کەرتی رێکخستنی تایبەتیی هێڵی گشتی دروست کرا.

هەڤاڵان (عومەری شێخموس، د. کمال فوئاد، د. فوئاد معصوم، عادل مراد، عبدالرزاق فەیلی). سەربە باڵی هێڵی گشتی بوون لە نێو دەستەی دامەزرێنەری یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دا.

باسی سێیەم:
بەرنامەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان

١- بەرنامەی سیاسی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان:

هاتنەکایەو دامەزراندنی (ی.ن.ك) لەو سەردەمەدا بەرهەمی پێگەیشتنی بیرێکی شۆڕشگێڕانەو واقیعی بوو دەربارەی بزوتنەوەی رزگاری خوازیی گەلی کورد، ئەم رێکخراوە زۆر بیرو بۆچونی دیموکراتو پێشکەوتنخوازو چەپی تیابوو، کە پارتی یەك بەتەنها نەیدەتوانی هەموویان بگرێتە خۆی، هەروەك لەدایك بوونی یەکێتی پەی بردنێکی هۆشیارانە بوو بە پێداویستیەکانی بزوتنەوەی رزگاری نەتەوەیەکی زۆرلێکراو، ئەو پێداویستیانەی یاسایەکی زانستیی گشتی کۆی کردبوونەوە.[1] لەپرۆژەی بەرنامەو پێرەوی ناوخۆیداهاتووە کە:

"(ی.ن.ك) یەکگرتنی ئارەزوومەندانەی تێکۆشەران و تاقمە شۆڕشگێڕەکانی کوردستانە بەشێوەی بەرەیی، کە رێگە ئەدات بە پێکەوە ژیانو خەباتی پیل (تیار)ی کورد پەروەر، دیموکرات، پێشکەوتنخوازو مارکسی –لینینی بۆ هێنانە دی بەرەی یەکگرتوی چینەکانی کرێکارانو جوتیارانو هاوپەیمانەکانیان: بۆرجوازی بچوكو بۆرجوازی نیشتمانیی پێشکەوتوو بۆ لەناو بردنی یەکجارەکی دەسەڵاتی ئیمپریالیزمو دیکتاتۆریو کۆنەپەرستیو زایۆنیزمو دەرەبەگایەتیو سەرمایەداری بیرۆکراتی، وەهێنانەدی ئامانجەکانی شۆڕشی نیشتمانی دیموکرات

[1] یەکێتی نیشتیمانی کوردستان بۆچی؟.. ل٣، بروانە پاشکۆی ژمارە (٣٠)

لەسەرانسەری عیراقدا بەدابین کردنی مافی ئۆتۆنۆمیشەوە بۆ کوردستان.[1]

یەکێتی نیشتمانی کوردستان هەر لەسەرەتای دامەزراندنیەوە "هەڵکەوتێکی نیشتمانی و پێشکەوتنخوازانەی هەبوو".[2] هێلێکی فکری پێشکەوتنخوازانەو گوتارێکی چەپی تەبەنی کردوە. ئەم گوتارە چەپخوازە نەك تەنها لەسەر پێکهاتەکەی، نەك تەنها لەئاستی کۆمەڵایەتی و چۆنیەتی روانین بۆ پێکهاتەکانی کوردەواری رەنگی دابۆوە، بەڵکو لەسەر ئاستی ئامانجە نەتەوەییەکانی لەبواری شێوازەکانی خەبات و ئینجاش بازنەکانی پێوەندی شۆڕش بەدەوروبەریەوە[3] کە ئەمانە هەموو رەنگدانەوەو دەنگدانەوەی هەبوو.

ئەم شێوازە نوێیەی خەباتیش خوازیاری فەلسەفەو فیکرێکی سیاسی هاوئاهەنگو دەربڕی خۆی دەکرد لەدیاری کردنی ئامانجە ستراتیژیەکانی دا. لێرە (ی.ن.ك) یەکەمین بنەمای کاری سیاسی حزبایەتی لەسەر بنچینەی تێڕوانینی فکری نوێو دیاریکردنی چەمك و ئاراستەکانی شۆڕش لەبەر رۆشنایی ئەو فکرەدا بەپێی هەل و مەرجی ئەو کاتەدا ڕشت.

---

[1] الاتحاد الوطني الكوردستاني: حول الحركة التحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٩، بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢٩)؛ حامد محمود عيسى: المشكلة الكردية في الشرق الاوسط، ص٢٨٤.

[2] ئازاد مستەفا: کورتە باسێکی بەرەی کوردستانی، ل٧٢.

[3] ستران عبدالله: چەند سەرە قەڵەمێکی تر دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، رێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل٧٦.

دیاره ئەو ئایدۆلۆجیایەی لەو قۆناغەدا دەیتوانی ببێتە دەربڕی ئەو چەمکە شۆڕشگێڕییە ئایدۆلۆجیای پێشکەوتنخوازی (مارکسیزم) بوو، کە بووە سەرچاوەیەکی کەلتوریو تیۆری زیندووی خەباتی رزگاریخوازی گەلان لەو ساتانەدا. دیارە هەموو ئەو بالانەی کە یەکێتی یان پێك هێنا کۆك بوون لەتێڕوانینی پێشکەوتنخوازی بۆ کێشەی سیاسی کورد ئەگەرچی لەنێوایاندا کۆمەڵە زیاتر پێ داگرترو توندڕەوتر بوون لەو مەسەلەیە. ئەمەش (ی.ن.ك)ی کرد بووە گۆڕەپانی جەدەلی فیکری بەردەوامی دیدی جیاواز. بەلام ئەمانە رێگر نەبوون لەبەردەم دیاریکردنی ئامانجو ستراتیژو دیاریکردنی ئەو قۆناغەی بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد دا،[1] ئەگەرچی پتر لەهێلێکی چەپ لەو ماوەیەدا کاریگەری خۆیان بەسەر سیاسەتی یەکێتییەوە هەبوو، بەلام دیارترینیان ئەندێشەی (ماوتسی تۆنگ) بوو کە لەدونیای سێدا برەوی هەبووە سەبارەت بەوەی هەردوو پرسی چینایەتیو نەتەوەیی پێکەوە گرێ دەدا.

(ی.ن.ك) توانی پێناسەی چینو توێژەکان بکاتو ئەرکو جۆرو ئاستی بەشداربونیان لەبزوتنەوەی رزگاریخوازی کورددا دیاری بکات. لەسەرووی هەمووشیانەوە ئەرکی مێژوییو شۆڕشگێڕی خستە ئەستۆی جوتیاران وەکو یەکەم چینی فراوان و چەوساوەی کورد، ئەوچینەی کە شۆڕش لەناویاندا خولقا، چونکە (ی.ن.ك) پێی وابوو کە "بزوتنەوەی رزگاری گەلی کورد لەجەوهەردا بزوتنەوەی جوتیارانە کە زۆرایەتی گەلی

---

[1] د. فۆئاد مەعصوم: دامەزراندی ی.ن.ك لە ١٩٧٥/٥/٢٢ ئیعلان کرا، بەلام...کوردستانی نوێ، ژمارە(٤٠٢)١/٦/٩٣.

کوردن، لەشکری رزگاریی شۆڕشگێڕیش زۆربەی هەر لەجوتیاران پێك دێت، ئەو خاکەی شەرەکانی جەنگی گەلیشی لێ ئەکرێت لادێی جوتیاران و شاخ و دۆڵ و ئەشکەوتەکانێتی، جا سەبارەت بەوەی کە بزوتنەوەی رزگاریخوازانە جەوهەرەکەی بزوتنەوەی جوتیارانە، بۆیە ئەبێ خەبات بکرێت بۆ رزگارکردنیان لەدەرەبەگایەتی..."[1] چونکە رزگارکردنی جوتیاران کارێکی پێویست بوو بۆ گەشەپێدانی کۆمەڵ بەرەو پێشکەوتن و بوژاندنەوەی ئابوری و پیشەسازی. بەڵام جەوهەری جوتیارانەی بزوتنەوەی رزگاری نیشتمانیی شێوە نەتەوەیی‌یە رزگاریخوازانەکەی ناسڕێتەوە، بەڵکو بە پێچەوانەی ئەمەوە پشتگیری ئەکات، شێوەی نەتەوەیی رزگاریخوازانەی لەو تێکۆشانەدا ئەدرەوشێتەوە کە بۆ رزگارکردنی نیشتمان ئەکرێ لەدەسەڵاتی بێگانەو لەپێناوی بەدەستهێنانی مافی گەلدا، بەهەموو چینە نیشتمانی‌یەکانی‌یەوە لەبڕیاردانی چارەنوسی خۆیدا.

(ی.ن.ك) پێی وابوو کە "جوتیاران زۆربەی زۆری گەلی کوردن و دانیشتوی فراوانترین بەشی کوردستانی نیشتمانن. ئەوان هێزی بنچینەی گەشەکردنی ئابوری دوارۆژن، زۆربەی زۆری کرێکاران هەر لەوان پێك دێ و کەرەسەی خاوی زۆر پیشەسازی لەناوچەکانی ئەوانەوە ئەهێنرێت، خاکەکەی ئەوان خواردەمەنی بەرهەم دێنێ و لادێکانیان بازاڕی بەبرەوی ساغ کردنەوەی کەلوپەلی خۆماڵی‌یە، لەبەرئەمانە جوتیاران هێزێکی سەرەکی شۆڕشی رزگاریی نیشتمانیی دیموکراتین، بەڵام جوتیاران

---

[1] یەکێتی نیشتمانی کوردستان بۆچی؟ ل٤-٥.

چینێکی کۆمەڵایەتی هاوشان نین بگرە لەچەند توێژێکی چینایەتی جیاجیا پێک هاتوون. جوتیاران دەوڵەمەندیان تیایە، لەناو ئەم توێژە کۆمەڵاتیانەدا، کرێکارانی کشتوکاڵ و جوتیارانی هەژار لەهەموو تاقممە لادێ‌یەکانی تر شۆڕشگێڕترن، لێهاتووترن بۆ شۆڕش و درێژە پێدانی، جوتیارە ناوەنجی‌یەکان نزیکترین هاوپەیمانن. جوتیارە دەوڵەمەندەکانیش دۆستن بەلام ڕاڕان".[1]

لەپاش ئەمانیش، کرێکاران و زەحمەتکێش دەهات کە (ی.ن.ک) پێی وابوو "چینی کرێکار نزیکترین چینی کۆمەڵایەتی‌یەو هەمیشە لەپێگەیشتن و گەشەکردن دایە، ژمارەی لەزیادبوون دایەو لەروی چۆنایەتی‌یەوە چاکتر ئەبێت. بەرژەوەندی ئەم چینە لەرزگارکردنی نیشتمان و بەدیهێنانی بنەڕەتی و ریشەیی شۆڕشی نیشتمانیی دیموکراتی دایەو بەرژەوەندی‌یە گرنگەکانی پێچەوانەی هەموو جۆرە ئازاردانێکی نەتەوایەتی و چەوساندنەوەیەکی چینایەتی و جیاوازیەکی کۆمەڵایەتی و ئایینی‌یە، لەهەموو چینە کۆمەڵایەتییەکانی تر شۆڕشگێڕترە، لەهەمویان زیاتر توانای رێکخستن و خەباتی شۆڕشگێڕانەی هەیە لەهەموویان کارامەترە بۆ پشودرێژی و خۆراگرتن و خاوەن گیانێکی تێکۆشەرانەی شۆڕشگێڕانەیەو خاوەنی تیۆرێکی پێشڕەوی شۆڕشگێڕانەیە کە رێبازی بەردەمی بۆ روناک دەکاتەوە. ئەمانە وای لێ‌کردوە لەهەموو چینەکانی کە زیاتر شایستەی گێڕانی رۆڵی

---

[1] یەکێتی نیشتمانی کوردستان بۆچی؟ ل٦.

پێشـــرەوی شۆڕشـــگێڕ بێـــت لەبزوتنـــەوەی رزگـــاری نیشـــتمانی دیموکراتیدا".[١]

ئینجا لەدوای ئەوە وردە بۆرجوازی شارو لادێ دەهات کە بریتی بوو لەرۆشـنبیر، کاسـبکار، پیشـەگەر، خوێنـدکار، موچـەخۆری بچـوك، مـەلا هـــەژارەکانو جوتیـــارانی نـــاوەنجیو بۆرجـــوازی بچـــوك، هێزێکـــی پێشـکەوتنخوازەو بەشــە روناکبیرەکــەی (رۆشــنبیرانو خوێنــدکارانی شۆڕشـگێڕ) رۆڵێکـی گـرنگو بایەخـدا لەراپەڕانـدنو هۆشـیارکردنەوەی کرێکـارانو جوتیارانـدا ئـەگێڕێت. رۆڵـی هـەڵگرتنی مەشـخەڵ ئـەبینێ لەخەباتی رزگاریی نیشتمانیدا، وە ئەگەر لەگەڵ خـەباتی شۆڕشگێڕانەی کرێکارانو جوتیارانو رەنجدەرانی تر تێکەڵ ببێ هێزێکی شۆڕشگێڕی کاریگەرو بەتوانا پێك دێنێ و زۆر کەسی سەرکردەیی و پێشڕەوی تیا هەڵئەکەوێت.[٢]

بـــەپێی لێکدانـــەوەی (ی.ن.ك) لـــەدوای ئەمـــە ئینجـــا بۆرجـــوازی نیشتمانی دەهات کە بریتییە لەبازرگانی، دەوڵەمەندی نیشتمان پەروەرو خاوەن پیشەسازیو پارێزەر، ئەندازیار، دکتۆر، بەڕێوەبەرایەتی دەزگاو کۆمپانیاکـانو جوتیـارە دەوڵەمەنـدەکانی لادێ. ئـەم چینە لەسـەریەکەوە بەهەسـتێکی نەتەوایـەتیو لەسـەریەکی تـرەوە بـەزۆر بەتەنگـەوە هـاتنی بەرژەوەنـدی تایبـەتی خۆیـەوە ئەناسـرێت، دژی دەسـەلاتی بیگانـەو چەوساندنەوەی نەتەوایەتییـە، بـەلام لەبەرئـەوەی چینێکی کۆمەلایـەتی

---

[١] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٦-٧.

[٢] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٧.

فشۆڵو لاوازو بێ هێزە (لەڕوی ئابوریەوە لەئەنجامی ئەمەشدا لەروی سیاسیەوە) ناتوانێت لەسەر خەباتی درێژ خایەن بڕوات، بەهۆی هەستی نەتەوایەتیەوە یاخود بەهۆی بەرژەوەندی چینایەتیەوە جوڵانە دەکات لەنێوان نیشتمان پەروەری‌و سەوداکاریدا، کە هەستی نەتەوایەتی کاری تێ ئەکات، نیشتمان پەروەرێتیەکەی ئەبزوێ، کە بەرژەوەندی تایبەتیەکانیشی ئەکەونە مەترسیەوە لەگەڵ دوژمن ئەکەوێتە سات‌و سەودا.[1]

بیروڕای (ی.ن.ک) وابوو کەوا جگە لەم چینە کۆمەڵایەتیانەی کە ئەتوانن هاوپەیمانیەتیەکی نیشتمانیی بەرین پێك بهێنن کە هاوپەیمانێتی کرێکاران‌و جوتیاران بەردی بناغەی بێ، کەسانی تری زەویدار، مەلاو بنەماڵە مەزهەبیەکانیش دێنە ریزی بزوتنەوەی نیشتمانیی رزگاریخوازەوە ئیتر سابەهۆی هۆشی نەتەوایەتی‌و مەزهەبیەوە بی یان بەهۆی هەڵچونی شۆڕشگێڕانەی جەماوەرەوە بێ یان لەسایەی نۆشینی بیرو باوەڕی نیشتمان پەروەرانەو دیموکراتخوازو تێگەیشتنی گیانی نوێی سەردەمەوە بێ هاوپەیمانێتی (یەکگرتن)ی کرێکاران، جوتیاران‌و بۆرجوازی بچوك، هێزی سەرەکی شۆڕشی نیشتمانیی دیموکراتی پێك ئەهێنن، (ی.ن.ك)یش لەپلەی یەکەم دا هەوڵی رێکخستن‌و یەکێتی تێکۆشەرانەی ئەمانەی ئەدا لەژێر ئاڵاکەیدا لەشێوەی "نیمچە بەرە" یەك دا چونکە ئەم هێزانە بەرژەوەندی بنەرەتیی ناوکۆییان هەیەو ئامانجە نیشتمانیە گشتیەکان کۆیان دەکەنەوە. بەڵام لەهەمان کاتدا

---

[1] یەکێتی نیشتمانی کوردستان بۆچی؟، ل٨-٩.

لەنێوخۆیان دا لەسەر کۆمەڵێك مەسەلەی کۆمەڵایەتی و چینایەتی و فیکری ناڕێکن، جیاوازی ئایدۆلۆجی و لەیەك نەچوون و روانین و هەڵوێستی بەرامبەر بەچاك کردنی کشتوکاڵ (الاصلاح الزراعی) و دەسەلاتی نیشتمانی و دوارۆژی سیستەمی سیاسی و کۆمەڵایەتی وڵات. . ئەمانە چەند مەسەلەیەکی گرنگن لەسەری پێك نایەن. لەبەرئەوە ناکرێ هەموو بخرێنە یەك پارتی‌یەوە، بەڵکو ئەتوانرێت یەکێتی‌یەکی ئارەزومەندانەیان لێ پێك بهێنرێت.[1]

لێکدانەوەو شیکردنەوەی ئەم چین و توێژانەو دیاری‌کردنی پێگەو شوێنی هەریەکەیان لەبزوتنەوەی رزگاریخوازی کوردو دانانی بەرنامە بۆ رێکخستنیان، هۆکاری ئەوەبوون کە تیۆری شۆڕش لە خوارەوە سەرچاوە بگرێت بۆ سەرەوەو بەزەرورەت ئەم شۆڕشە ئەرکی شۆڕشگێڕی بکەوێتە ئەستۆ چونکە ژێر خانەکەی هێزێکی شۆڕشگێڕو خەبات کەربوو.

واتە شۆڕشی نوێ بووە هەڵگری ئامانج و پێداویستیە مێژووییەکانی ئەو جەماوەرە زەحمەتکێشەی وەکو هێزێکی کۆمەڵایەتی کارلێکەری و ئامانجەکانی خۆیان بەسەر شۆڕش دا سەپاندو بەڵکو ستراتیژیشیان ئاراستە کرد.

بەمەش شۆڕش تەنیا لەئامانجێکی سیاسی و بەدیهێنانی مافە نەتەوەییەکاندا نەمایەوە بەڵکو ئەرکی گۆڕینی سەرجەم ژیانی ئابوری، کۆمەلایەتی و سیاسیشی کەوتە ئەستۆ ئەمەش لەلایەکی ترەوە چەمکی سەرکردایەتی کاریزمی لەو شێوە خەباتەدا لەق کردو لەجێی ئەوە

---

[1] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٠-١١.

جێگەی بۆ سەرکردایەتی کردنی بە کۆمەڵی ئەو شۆڕشگێڕو روناکبیرە سیاسیانە کردەوە کە ئینتیمای کۆمەلایەتیان بۆ چین و توێژەکانی خوارەوە دەبوو و لەپرۆسەی چەندین ساڵەی خەباتدا شوێنی خۆیان وەرگرتبو.[1]

ئەوەی لەبواری رێبەرایەتیشدا شۆڕشی نوێ دەیوست جێگیریان بکات ئاوەژووکردنەوەی هەرەمی دەسەلاتی شۆڕشەکە بوو بە پێچەوانەی پێش خۆی. واتە رێبەرایەتیەکی شاری خوێنەوارو هەروا پێشکەوتنخوازیش کە پرۆژەیەکی نەتەوەیی پێشکەوتنخوازی هەبێت و بێتە کایەوە. لەهەمان کاتیشدا لادێ لانکی سەرهەڵدانەوەی شۆڕش بێت، ئەوەی هاندەرو پاڵنەری بەرەوپێشەوەچونی ئەم ئەزمونە نوێیە بوو لەرێبەرایەتیکردنی شۆڕش، ئەزموونی لەمێژینەی رێبەرانی شۆڕشەکەبوو کە پێشتر لەنێو روداوەکانی ئەیلول دا ژیابوون و کەم و کورتیەکانی رەوشی کوردایەتیان هەست پێ کردبوو، سەرەنجام هەرەمی سەرکردایەتیەکە بەراستی ئاوەژووکردنەوەی هەرەمە تەقلیدییەکەی جاران بوو.[2]

شۆڕشی نوێ لەهەلومەرجێکی دژواری سەخت دا کەتەنانەت کوردایەتی ئاسایی و تەقلیدیش حەرام و سەرکوتکراو بوو، بێ پەروا کوردایەتی و کوردەواری ئاوێتەکردو گوتارێکی چینایەتی نیشتمانیی

---

[1] محسن حسن: یەکێتی نیشتمانیی کوردستان، گۆرینی تێکشکانی سایکۆلۆژی ئینسانی کورد بۆ شۆڕش، کوردستانی نوێ، ژمارە (٤٠٣)، ١/٦/١٩٩٣.

[2] ستران عبداللە: چەند سەرەقەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، رێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل٧٨.

دارشت كه وەرچەرخانە گرنگەكانی شۆڕشی نوێی بەدی هێناو كەلتوری كوردایەتی، هی پێش خۆی دەوڵەمەندتر كرد. هەر بەڕاستیش لەڕێرەوی شۆڕشی نوێدا مەسەلەی كورد وەك پرسێك كە پێكهاتوە لەلایەنی سلبی كە ئەویش داگیركردن و دابەشكردنی كوردو كوردستان و چەوساندنەوەی نەتەوەیی و كۆمەڵایەتی و ئابووری و روناكبیری و لایەنی ئیجابیش كە بریتی یە لەخەبات و تێكۆشانی كوردو كوردایەتیەكەی لەپێناو لابردنی زوڵم و زۆرداری داگیركردن و دابەشكردن و لەرێگای لەناوبردنی چەوساندنەوەی نەتەوەیی كۆمەڵایەتی و ئابووری روناكبیری و...هتد.[1]
ئەو سەروەری یەش بۆ یەكێتی لەمێژوودا نوسرا كە بەو پەڕی جورئەتەوە دابڕان لەنێوان دوو قۆناغی مێژوویی دا دروستكرد. بۆ ئەوەی پێوەندییەكانی خۆی بەقۆناغی دێرینەوە بپسێنێ. لەهەلومەرجی دوای هەرەسدا یەكێتی و شۆڕشەكەی نەك هەر بزوتنەوەی نیشتمانیان هەڵساندەوە بەڵكو ئەركی سەربازی كۆمەڵایەتیشیان خستە سەر شان لەكاتێكدا شۆڕشەكەی كورد لەدژی دەوڵەتێك بوو لای بلۆكی رۆژهەڵات و ئەوەی پێی دەگوترا قەڵای سوسیالیزم كە بە و لاتێكی پێشكە وتنخوازی رووڵە سوسیالزم ناو دەبرا، كەچی شۆڕشی نوێ بەو ئامانجە پێشكەوتنخوازانەوە بەرەنگاری كردو ئەمەش خۆی لە خۆیدا خالی گومان و پرسیار بووپێشكەوتنخوازانەی رژێمی ناوەندی كە لە هەلو مەرجی بەرژەوەندی نێوان رۆژئاوا و رۆژهەڵاتدا پەلبەستكردبوو.

---

[1] ستران عبدالله: چەند سەرەقەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی كوردایەتی، رێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل٧٩.

ئەدبیاتەکانی یەکێتی (بەتایبەت کۆمەڵە) لەو قۆناغەدا پڕیەتی لەو شیکردنەوانەی جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە کە چۆن بەشێکی زۆر لە هۆکارەکانی چەو ساندنەوەی چینایەتی لە کوردستاندا دەگەڕێتەوە بۆ چەوساندنەوەی نیشتمانی و خودی چەوسانەوەی نیشتیمانیش بۆ بەتاڵان بردنی خێرو بێر و بەهەرزان کڕینی هێزی بازووی رەنجدەرانی کوردەواریە، هەروەها پێکەوە گرێدانی خەباتی نیشتمانی و چینایەتی رەنگدانەوەی ئەو لێکدانەوە تایبەتمەندەی یەکێتی بوو کە هەرگیز خەباتی چینایەتی بەتەنها ناتوانێ وەڵام دەرەوەی پێویستیەکانی قۆناغەکە بێ، هەروەکو چۆن بڕینی قۆناغی رزگاری نیشتمان مانای رزگاری تەواو ناگەیەنێ. ئەو پێوەندیە دەرەبەگایەتیەی کە ئەوەندەی لەمپەر بوون لەرێگای گۆڕانی کۆمەڵایەتی بەرەو ئاراستەی داد پەروەری کۆمەلایەتی، دوو ئەوەندەش ئاستەنگیان بۆ خەباتی هەقخوازانەی گەلی کوردستان دروست کردبوو.[1] دامەزرێنەرانی (ی.ن.ك) باوەڕیان بەم راستیەش هەبوو کە هەتا زوڵم و زۆری نەتەوایەتی بمێنێ، هەتا چەوسانەوەی چینایەتی بەردەوام بێت، ئەوا ناکۆکی نێوان داگیرکەران و گەلی ستەمدیدە، کاریگەر دەبێت و بەو پێکهاتانەی ئەو ناکۆکیانەش خەباتی رزگاری دیموکراتی و نیشتمانی و خەباتی چینایەتی چەخماخە دەدەن، واتە لەڕووی بابەتیشەوە زەمینەی خەبات ئامادەبوو، بۆیە

---

[1] کاوه میرانی: هەڤاڵ مام جەلال لە کۆڕێکدا پێش ۱۹ ساڵ: لەنزیکترین دەرفەتدا شۆڕش هەلدەگیرسێنین، کوردستانی نوێ، ژمارە (٦٩٦)، ١/٦/٩٤.

جۆشدانەوەی خەبات لەکاتو ساتی پەرەسەندنی دەسەڵاتی داگیرکەراندا کارێکی راستو رەواو مومکین بوو.[1]

(ی.ن.ک) توانیبووی هەموو کەسو رەوتە پێشکەوتنخوازو دیموکراتەکان بێ گوێدانە ناکۆکییەکانی رابردوویانو شوێنە رێکخراوەیەکانی پێشوویان پێکەوە کۆبکاتەوە، بەمەش لاپەرەیەکی پڕ کوێرەوەری لە مێژووی گەلی کورددا ئەپێچرێتەوەو بیری چەوتو زیان بەخشی "تاکە پارتی" ئەنێژرێت کە ماوەیەکی درێژباو بوو لەناو بزوتنەوەی رزگاری کوردا، لەباتی ئەوە بیری راستی بوونی یەکێتیی نیشتمانیی، جێگرەوی کاتێ بەرەی نیشتمانیی یەککگرتوو دێتە کایەوە کە دان ئەنێ بە پارتی شۆڕشگێڕی پێشرەوو مافی هەبوونی پارتییە پێشکەوتنخوازەکانی تر لەپاڵیاندا.[2]

(ی.ن.ک) هەر لەسەرەتای دامەزراندنییەوە باوەڕی بەژیانی فرە حزبیو بیرو رای جیاوازو کاری بەرەیی هەبووە.[3] داهێنانی ژیانی فرە حزبی لەکوردستاندا، کە بەسەروەریەکی گەورە ئەژمێردرێ، بۆ (ی.ن.ک) ئەگەڕێتەوە، یەکێتی دوای هەرەسی ١٩٧٥ کە یەکێ لەهۆ سەرەکیەکانی پێرەوکردنی سیستەمی تاکەحزبی بوو، بەبیرو بۆچونێکی نوێوە هاتە مەیدانەوە، دیارە ئەویش چەند هۆیەکی هەبوو، سەرکردەکانی لێکۆڵینەوەی قوڵی رابردوویان کردبوو. ئەزمونیان لێ هەڵێنجا بوو،

---

[1] مام جەلال: سەروەریی یۆبیلی زیوین، ل٨، ١٠.

[2] یەکێتی نیشتمانی کوردستان بۆچی؟ ل٢٧.

[3] مام جەلال: سەروەریی یۆبیلی زیوین، ل٨؛ جەمال نەبەز: دۆزی ناسیۆنالی کورد، ل٢٦.

زۆربەیان لەوڵاتانی دیموکراتی ئەوروپا ژیابوون و شارەزای چاکەی ژیانی فرە حزبیی پلورالیزم و خراپەی ژیانی تاکە حزبیی توتالیتاری بوو بوون.[1] بۆیە هەر لەسەرەتای دامەزراندنییەوە، یەکخستنی هەموو هێزەکانی کوردایەتی لەخەباتی شۆڕشگێڕانەدا، پەکخست پلان و نەخشەی کورد بەکورد بەکوشت دانی کردە ئەرکێکی گەورەی خۆی، هەروەك هاوکاری و هاوخەباتی بەشەکانی کوردایەتی لەهەموو پارچەکانی کوردستاندا لابووە بەمەرجێکی بنەڕەتی و زۆر پێویست بۆ سەرکەوتنی کوردایەتی لەهەموو پارچەکانی کوردستاندا.[2]

بەم جۆرە دەبینین کە (ی.ن.ك) سەبارەت بەراست و رەوایی لێکدانەوەو بۆچوونەکانیان و باش و ژیرانە زانین و تێگەیشتنی هەل و مەرجەکانی بابەتی و تایبەتی کوردستان و پێوەندی دامەزرێنەرەکانی لەگەڵ هێزەکانی زیندوی نەبەزیوی کوردایەتی، وەئەوانەی لەدامەزراندنی (ی.ن.ك) دا بەشداربوون لەبواری سیاسەت و خەباتدا تازە نەبوون، بۆیە زۆر بایەخیان بەمەسەلەی پێوەندی بەستن لەگەڵ هێزە سیاسیەکانی ناوەوەو دەرەوەی وڵات دەدا، بۆ ئاگاداری کردنیان کە خەباتی رزگاریخوازانەی گەلی کورد هەر بەردەوامە، لەم روەوە مام جەلال رۆڵێکی کاریگەری لەپێوەندی کردن بەهێز و لایەنە هاوسۆزەکان لەگەڵ مەسەلەی

---

[1] نەوشیروان مستەفا ئەمین: کوردستانی عیراق و دیاردەی فرەحزبی، کوردستانی نوێ، ژمارە (٢١٢٠)، ١٥/٤/٢٠٠٠.

[2] جەلال تالەبانی: بانگەوازی کوردەواری، ل١١.

کوردا گێڕا، بەتایبەتی لەگەڵ هێزە رزگاریخوازەکانی فەلەستین و گشت هێزە پێشکەوتنخوازو نیشتمانیەکان لەناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەراستدا.

لەسەر ئاستی دەرەوەشی هەوڵدرا پێوەندی باش لەگەڵ هێزە سیاسیەکاندا پەیدا بکرێت. ئەگەرچی دوای سەرهەڵدانی (ی.ن.ک) شاڵاوێکی بەرفراوان لەلایەن دوژمنانی کوردەوە دەستی پێ کرد. بەو مەبەستەی لەگرنگی دامەزراندنی (ی.ن.ک) کەم بکەنەوە، لەگەڵ ئەوەشدا توانرا پێوەندی دۆستانە لەگەڵ هێزو حزبە سیاسی‌یەکان لەناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەراست و لە ئەورووپاو ئەمریکا وەدەست بهێنن.[1]

هەروەکو لەیەکەم بەیانی دامەزراندنی (ی.ن.ک) داهاتوە کە "لەمیانی رووداوەکاندا دەرکەوت دەبێ هێزە شۆڕشگێڕەکانی کوردستان شان بە شان لەگەڵ تێکرای هێزە پێشکەوتنخوازو نەتەوەیی‌یە چەپەکان لەعیراقدا کاربکەن بۆ ئەنجامدانی ئەرکەکانی شۆڕشی نیشتمانی دیموکرات کەرووبەرووی گەلی عیراقمان بەهەردوو نەتەوەی عەرەب و کوردو کەمینەکانی دەبێتەوە."[2] هەر لەهەمان بەیاندا هاتوە کە:

"هێزەکانی شۆڕشی عەرەب و بزوتنەوەکانی رزگاریخوازی نیشتمانی لە جیهانی سێیەم و هێزە سۆسیالیست و کرێکاریی و شۆڕشگێڕەکانی جیهان بەهاوپەیمانی سەرەکیمان لەقەڵەم دەدەین، بۆیە کۆشش دەکەین پتەوترین پەیوەندی هاوکاری و هاوخەباتی لەگەڵیاندا ببەستین. ئێمە

---

[1] د. دلێر ئەحمەد حەمەد: ئەو بارودۆخە سیاسی و کۆمەڵایەتی‌یەی (ی.ن.ک)ی تێدا تێدا لەدایك بوو، رێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل٢٨.

[2] یەکەم بەیانی دامەزراندنی ی.ن.ك لە ١٩٧٥/٦/١. بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٥).

هاوخەباتی خۆمان‌و پشگیری بێ سنورمان بۆ نەتەوەی عەرەب دووپات دەکەینەوە لەو خەباتە سەرفرازانەی کە لەشۆڕشی هاوچەرخی جیهاندا گرنگی یەکی مێژوویی مەزنی هەیە، لەپێناوی رزگاری‌و یەکخستنی نەتەوەی عەرەب لەسەر بنەمای پێشکەوتنخوازو دیموکرات، هەروەها هاو خەباتی خۆمان بۆ تێکۆشانی رەوای لەپێناوی رزگاری‌کردنی فەلەستین لەکۆلۆنیالی ئیستیطانی زایونی‌و بەر قەرارکردنی دەوڵەتی دیموکراتی فەلەستین دووپات دەکەینەوە. [1] یەکێکی تر لەپرەنسیپەکانی (ی.ن.ك) ئەوەبوو کە لەخەباتدا پشت بەخۆو بەجەماوەر ببەستێ لەجیاتی ئەوەی وەکو شۆڕشەکەی پێشوو پشت بە دەوڵەتێکی دەرەکی ببەستێ، هەر بۆیە (ی.ن.ك) لەسەرەتای دەست پێکردنی خەباتی چەکداردا بڕیاری دا سیاسەتی پشت بەخۆبەستن بگرێتەبەرو ئەندامەکانی بەهەموو شێوەیەك دژی ئەوەبوون تاقیکردنەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان دووبارە بکەنەوە. [2]

بەپێی ئەم پرەنسیپە شۆڕشگێرانەیە، (ی.ن.ك) چوارچێوەی چین‌و کۆمەڵە شۆڕشگێڕی‌یەکانی دیاری کردبوو، ئەوەشی دەست نیشان کردبوو کە دەبێ پشت بەکێ‌ببەسترێ‌و کێ خاوەنی راستەقینەی شۆڕشەو تاکو کۆتایی لەگەڵیدا دەبێت‌و بەجێی ناهێڵێ‌و دەبێ کێ سەرپەرشتی‌و سەرکردایەتی شۆڕش بکات.

---

[1] هەمان سەرچاوە.

[2] الشرارة: ژمارە (٢) کانونی دووەمی ١٩٧٦، ژمارە (٦) حوزەیرانی ١٩٧٧.

(ی.ن.ك) لەیەكەم بەیانی دامەزراندنیدا هاتووە " ئێمە سورین لەسەر درێژەپێدانی خەباتی شۆڕشگێڕانەی درێژخایەن بەپشت بەستن پێش هەموو شت بەهێزی لەبن نەهاتووی كۆمەڵانی گەلەكەمان و بەهاوكاری بەتین و هاوخەباتی راستەقینە لەگەڵ هێزە پێشەكەوتنخوازەكانی عەرەبدا، بە تێڕوانینێكی روون و تێگەیشتنێكی قوڵ ئەو راستیەی كە ئیمپریالیزم و زایونیزم و رژێمە كۆنەپەرستەكانی شاهەنشاهی و تورانی و عەرەبی شۆڤینی و كۆنەپەرستی بەكرێگیراوی كورد بەدوژمنی سەرەكی یەكەمی بۆ دۆزینەوەی رزگاریخوازی گەلی كوردمان دادەنرێ، خەباتی بەردەوام و نەپساوە بێ سازش یان نوچ دان یان دواخستن لەدژیاندا دەكەین.[1]

---

[1] یەكەم بەیانی دامەزراندنی ی.ن.ك لە ١٩٧٥/٦/١. بڕوانە پاشكۆی ژمارە (٥).

٢-یەکێتی نیشتمانی کوردستان و ستراتیژی نەتەوەیی

یەکێتی نیشتمانی کوردستان رێکخراوێکی سیاسی تایبەت بەباشوری کوردستانەو ئەو پارچەیەی کوردستان بەگۆرەپانی سەرەکی‌ی خەباتی خۆی دەزانێت بۆ هێنانەدی مافەکانی کوردو "پێکهێنانی یەکگرتنی ریزەکانی گەلی کوردستانی عیراق، یەکگرتنی کرێکاران و جوتیاران، بۆرجوازی بچوك و بۆرجوازی نیشتمانی پێشکەوتوو، یەکگرتنی تاقم و پیلە پێشکەوتووە جیاجیاکان لەیەکێتی نیشتمانیی پێشکەوتوی دژ بە ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی، دژی دەربەدەرکردنی کوردو بەعەرەب کردنی کوردستانن بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکانی شۆڕشی نیشتمانی دیموکرات.[١]

هەروەها "(ی.ن.ك)" باوەڕی بەوە هەیە بزوتنەوەی نەتەوەیی گەلی کورد بزوتنەوەیەکی مێژوویی بابەتی‌یەو تاگشت ئامانجە نەتەوەیی و دیموکراتی‌یەکانی وەدی نەهێنێ کۆتایی نایەت، درێژە بەتێکۆشان دەدات بۆ رێکخستنی هەموو کەس و دەستە پێشکەوتنخوازو شۆڕشگێڕی‌یە کوردستانیەکان بۆ سازدان و جۆشدانی جەماوەری گەلی کورد لەپێناوی درێژەدان بەو کاروانە شۆڕشگێڕیەی کە کۆمەڵانی خەڵکی کورد دەستیان پێ کردووە بۆ وەدی هێنانی دیموکراسی بۆ عێراق و ئۆتۆنۆمی راستەقینە بۆ کوردستان و بۆ پێشوازی کردن لەخەباتی نەتەوەیی کورد

---

[١] پرۆژەی بەرنامەو پەیرەوی ناوخۆی ی.ن.ك، ل٢٢. بروانە پاشکۆی ژمارە (٢٩)؛ الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٩.

لەسەر تاسەری کوردستان لەپێناوی وەدەست هێنانی مافە نەتەوەیی و دیموکراتیەکانـدا. [1] لەیەکـەم بـەیانی دامەزرانـدنی دا (ی.ن.ك) داوای "سەلماندنی مـافی گـەلی کـورد لـەئۆتۆنۆمی راستەقینە لەچوارچـێوەی کۆمـارێکی عیراقـی دیمـوکراتی سـەربەخۆدا"[2] دەکـات کـە پێکهێنـانی هـەرێمی کوردسـتان ئۆتۆنـۆمی لەناوچـەکانی : شـەنگار، زمـار، سمیـل، دهۆك، شیخان، تلکیف، بەعشیق، لیواکانی هەولێر، کەرکوك، سلێمانی و قـەزاکانی خانـەقین و مەنـدەلی"[3] دەگرێیتـەوە. ئەگەرچـی (ی.ن.ك) وەك دروشمـی قۆناغەکـە ئامـانجی مـافی چارەی خۆنوسـینی لەچوارچـێوەی یەکێتیـیـەکی ئارەزوومەندانـەو فۆرمەلـەی ئۆتۆنـۆمی راسـتەقینەو دیموکراسـیدا شـی دەکـردەوە، بـەلاّم هەمیشـە و بـەردەوام کـادیرو پێشـمەرگەو لایـەنگرانی خـۆی بـەگیانی کوردسـتان بـوون و یـەکێتی نەتـەوەیی کـورد پـەروەردە کـردوە،[4] ئەمـەش ئەگـەر لای هەنـدێك نـەیار بەناکۆك و دژ بەیەکی لە سیاسەتەکان لێکدرابێتەوە ئەوا لای یـەکێتی دوو لایەنی تەواو کاری یەك مەسەلە بوون کە ئەویش مەسەلەی دیاری کردنی ستراتیژی رزگاری نیشتمانیی لەلایەك و پیادەکردنی تـاکتیکی قۆنـاغ بـە قۆناغ بوو لەلایەکی ترەوە.

---

[1] یەکەم بەیانی دامەزراندنی ی.ن.ك لە ١٩٧٥/٦/١. بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٥).

[2] هەمان سەرچاوە.

[3] الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ، ص٦٢.

[4] ستران عبدالله: چەند سەرە قەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، رێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل٨١-٨٢.

یەکێتی بە پێچەوانەی ئەو هێزو گروپانەی کادران و ئەندامانیان بەگیانی سیاسەتی رۆژانەی حزبەکەیان پەروەردە دەکردو لەئەدەبیاتی خۆیاندا بەهەمان روانینی رۆژانە جێ و تاکتیکیە وە دەیانڕوانیە ئەسڵ و جەوهەری کێشەی کوردو خەباتی کوردایەتی. یەکێتی بە پێچەوانەی ئەوانەوە پەروەدەیەکی دروست و سیاسەتێکی ژیرانەو کامل، راهێنانێکی کوردستانی و شوێنکەوتنی ئەوەی قۆناغەکە دەیهێنێتە پێش لەدەست کەوت و ئامانجەکان، پەیرەو دەکردو لەهەمان کاتیشدا دروشم و ئامانجە هەنوکەیی یەکانی واقیعی و بەپێی تەرازووی هێزو هەلومەرجە سیاسیە گوشار هێنەرەکان بوون، لەئەنجامی پەروەردەبوون و فێربوون لەخوێندنگەی ئەدەبیاتێکی وادا هەڤاڵ و تێکۆشەری یەکێتی خاوەنی پرەنسیپی کوردستانی و نەتەوەیی بوو. هەمیشە کادرێکی بزێوو دینامیکی نێو هەلومەرجە سەخت و گۆڕانکاری یەکان بوو. لەراستی دا راوەستان لەسەر دروشم و ئامانجەکانی یەکێتی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لەکوردستانی عێراقدا هەڵیگرتبو، وردبوونەوەو تێرامانی زیاتر دەخوازێ. وردبونەوە لەدروشمی مافی چارەنوس و پێوەندیەکانی بەیەکێتی ئارەزوو مەندانەو داخوازی ئۆتۆنۆمی راستەقینە ئینجا پەیوەندی یەکانی ئەمانە بەدیموکراتیزەکردنی عیراقەوە.

ئایا(ی.ن.ك) بەپێی پشتخان و کەلتورێکی لەمێژین دروشمی یەکێتی ئارەزوو مەندانەو چونیەکی لەهەموو ئاستەکاندا هەڵیگرتبو یاخود بەپێی گوتاری سیاسی و هێلی فکری کە خیتابی مارکسیستی و چەپ بووە ئەو دروشمەی هێناوەتە پێش؟ لەراستی دا لەنێو گەرمایی واقیعدا گەلێك گرانە کە تاڵە دەزووی نێوان ئەو دوو پێوەندیە دیاری بکەین.

هەروەك وتمان كە يەكێتی درێژە پێدەری ڕێبازی دێرینی کوردایەتی و ڕچەشکێنی‌یەتی، بۆیە داخوازی مافی چارەنوس و وردکردنەوەی لەچوارچێوەی یەکێتی‌یەکی ئارەزومەندانەی نێوان کوردو عەرەب کە لەمێژە لە کوردایەتیدا قسەو باس و توێژینەوەی لەسەر دەکرێت، داخوازی‌یەك بووە لەگەڵ بنەماکانی یاسای نێو دەوڵەتی و داب و نەریتی کۆمەڵی نێو دەوڵەتیشدا کۆك و تەبابووە، هێندە هەیە کە مەیلی چەپ لەناو بزوتنەوەی کوردایەتیدا کە لەدەورانی دەرکەوتنی یەکێتی و شۆڕشەکەیدا لەبەر هۆکارەکانی پێشتر ئاماژەمان پێدان لە درەوشانەوە دابوون، هەوڵی دەدا شیکردنەوەی مارکسیانەی ڕاست و دروستیش بۆ مافی چارەی خۆنوسین و مافی گەلی کورد لەوەدا پێشکەش بکات، بۆ ئەوەی لەمەیدانی کێشمەکێشی سیاسی و ئایدیۆلۆجی لەگەڵ خەباتی گەلی کوردیان دەخستە ژێر لێوەوە، سەرکەوتن بەدەست بهێنن و بەو پێیەش پروپاگەندە پروپوچەکانی لەدژی کوردایەتی و بزوتنەوەکە هەبوون تەفروتونا بکرێن لەڕێگای ئەو ئامانجانەشدا شی‌کردنەوەکانی (لینین) بۆ مافی چارەنوسی گەلان و ڕەوتی (ماوتسی تۆنگ)ی لەبیری چەپدا یارمەتیدەرێکی چاکی سەرکەوتن و ڕووبەڕووبونەوەبوون[1] (ی.ن.ك) پێوابووکە " ڕووداوەکانی دوابەدوای هاوپەیمانی (عیراق) لەگەڵ شاهەنشای کۆنەپەرستدا -١٩٧٥-، سروشتی دکتاتۆریانەی ڕاسترەوی خۆبسەپێنێت بەسەر عیراق و گەوهەری سیاسەتە

---

[1] ستران عبدالله: چەند سەرەقەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل٨٢-٨٣ .

شۆڤینیستەکەی دەرهەق بەمەسەلەی کورد ریسوا کرد لە یەکەم ڕاگواستنی سەدان هەزار کرێکارو جوتیارو روناکبیری کورد لەناوچەکانی مەندەلی و خانەقین و کەرکوك و شێخان و عین زالەو شەنگار. دووەم: بەتاڵکردنی ئۆتۆنۆمی لەناوەرۆك و ناواخنە راستەقینەکەی و سێیەم: ڕێگرتن لەگەڵ کورد لەوەی بەشداری لەحوکمی ناوەندی و خۆجێیی بکات و چوارەم: لەت و پەتکردنی بزوتنەوەی نەتەوەیی کوردو لەناوبردنی هێزە چەکدارەکانیان، خۆی دەنوێنێ.[1]

بۆیە "خەبات دژی ئەو دکتاتۆریەتەی کە عیراق بۆ سەردەمی پەیمانی بەغدا لەژێر پەردەی دروشمی بریقەدارو لەپشت لافیتەی چەواشەکارانەدا دەگەڕێنێتەوە، ئەرکێکی نیشتمانی و نەتەوەییەو لەسەر هەموو هێزەکانی نیشتمانیەکەی و مافی لەدیموکراسیدا پێویستە، لەپێشەوەیاندا ئەو کەس و لایەنە پێشکەوتنخوازە کوردستانیانەی کەگەلە کەیان دووچاری سیاسەتێکی شۆڤینی ملهوڕ هاتوە کە هەڕەشەی لەناوبردن لەنەتەوەی کورد دەکات، بەتایبەت کە دکتاتۆریەت سەر لەنوێ تەوقی کۆلۆنیالی - سەعیدی سێ قۆڵی کۆنی کردۆتە گەردنی گەلی کوردەوە ئەویش لەڕێی هاوپەیمانی بەستنی لەگەڵ کۆنەپەرستی شاهەنشاهی و فاشیزمی تورانی لەدژی بزوتنەوە رزگاریخوازو دیموکراتیەکەی کورددا.[2]

---

[1] یەکەم بەیانی دامەزراندنی ی.ن.ك لە ١/٦/١٩٧٥.

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو.

لەبەر ئەمە (ی.ن.ک) دروشمی روخانی رژێمی دکتاتۆری بەعس بەرز دەکاتەوە[1] و خەبات ئەکات بۆ "پێکهێنانی بەرەی یەکگرتووی هەموو پارتی و رێکخراو و تاقم و کەسە پێشکەوتوو دیموکراتی و مارکسیە لینینەکانی عیراق لەپێناوی روخاندنی حوکمی فاشستی و هێنانە سەر کاری حکومەتێکی ئیئتیلافی کە دیموکراسی بۆ عیراق و ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان جێبەجێ بکات. [2] بەڵام لەگەڵ ئەوانەشدا (ی.ن.ک) پلانی خۆی هەبوو بۆ گەشەپێدانی کوردستان لەسەرجەم بوارەکاندا و لەبەرنامەی خۆیدا جێگیری کردبوو هەروەکو هاتوە کە تێدەکۆشێ لەپێناو چاککردنی بنەڕەتیی کشتوکاڵ بە پشت بەستن بەجەماوەری جوتیاران بە جۆرێکی ئەوتۆ کە رەگ و ریشەی پێوەندی یە دەرەبەگی و خێلەکییەکان دەربهێنی و زەوی و ئازادی بۆ جوتیاران دابین بکات و بێتە هۆی خەملین و گەشەکردنی لادێ و ژیانی لادێییەکان و ماکیناوی کردنی کشتوکاڵ و پرۆژەکانی ئالودان. [3] وەهەر لەروی ئابوریەوە هەوڵ دەدات بۆ دانانی پلانی درێژخایەن بۆ پیشەسازکردنی کوردستان لەرێگەی دامەزراندنی پیشەسازی کشتوکاڵی و ئاژەڵی وەپەرەپێدانی پیشەسازی پەترۆڵی و پیترۆکیمیاوی و بەهرە وەرگرتن لەو کانزایانەی

---

[1] هەمان سەرچاوەی پێشوو.

[2] پرۆژەی بەرنامەوپەیرەوی ناوخۆی ی.ن.ک، ل٢٢؛ الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٩.

[3] پرۆژەی بەرنامەوپەیرەوی ناوخۆی ی.ن.ک، ل٢٠؛ الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٣.

هەن بۆ دامەزراندنی پیشەسازی قورس و ئەوانەی بۆ گەشەپێدانی وڵات پێویستن.[1]

لەڕوی پەروەردەو فێرکردنیشیەوە تێدەکۆشێ بۆ بەکوردی کردنی خوێندن لەهەموو پلەکانی دا لەهەرێمی کوردستان و پاراستنی مافی کەمایەتی‌یەکان (ئاسوری، تورکمان، کلدان...) لەخوێندندا بەزمانی خۆیان و[2] فراوانکردن و گەشەپێدانی زانکۆی سلێمانی وەکو زانستگایەکی تایبەتی هەرێمی کوردستان و بەستنەوەی بەدەزگاکانی ئۆتۆنۆمی‌یەوەو بایەخدانێکی تایبەتی بەزمان و ئەدەب و مێژوو و فەرهەنگی کوردی تیایدا.[3] هەروەها دامەزراندنی ئەکادیمی زانستی کوردی لەکوردستان، لەکەسانی زاناو شارەزای نیشتمان پەروەر بۆ سەرپەرشتی کردنی نوسینەوەی مێژووی زمان و ئەدەب و بزوتنەوەی رزگاریخوازانەی خەڵکی کوردستان و ساغ کردنەوەو چەسپاندنی زاراوە زانستیەکان بەکوردی و دانانی شێوەیەکی یەکگرتوو بۆ نوسینی زمانی کوردی.[4]

---

[1] پرۆژەی‌بەرنامەو پەیڕەوی ناوخۆی ی.ن.ک، ل٢١؛ الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٤.

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٩؛ الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٧.

[3] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٢٤؛ الاتحاد الوطني الكردستانيحول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٨.

[4] پرۆژەی‌بەرنامەوپەیڕەوی ناوخۆی ی.ن.ک، ل٢٥؛ الاتحاد الوطني الكردستانيحول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٨.

خاڵێکی تری ئیجابی کە لەئەدەبیاتی شۆڕشی نوێی یەکێتی‌دا تێبینی دەکرا ڕەهەندی نەتەوەیی دروشمەکانی بوو کە بەئاشکرا دەستی لەسەر برینەکانی کوردو جەوهەری پرسی نیشتمانی کورد دادەنا کە پرسی داگیرو دابەشکردنی کوردو کوردستانەو بۆ چارەسەرکردنی ئەو پرسەش دەبێ کورد مافی ئازادانەی بڕیاردانی چارەنوسی خۆی هەبێت.[1]

هەروەکو لەیەکەم بەیانی دامەزراندنیدا هاتوە کە (ی.ن.ک) "هاو خەباتی و پیشتیوانی تەواوی خۆی بۆ خەباتی گەلی کورد لەکوردستانی تورکیاو کوردستانی ئیران دژی تورانیزمو کۆنەپەرستی شاهەنشاهی و لەپێناوی بەدی هێنانی رزگاری نەتەوەیی‌و دیموکراتی تەواو لەو دوو وڵاتەداو سەندنەوەی مافی گەلی کورد لەبڕیاردانی چارەنوسی خۆی بەو شێوەیەی جەماوەرەکە دەیخوازێ دووپات دەکاتەوە"[2] و ئەمەی لەبەرنامەکەش دا چەسپاندوە کە (ی.ن.ک) خەبات ئەکات بۆ پێکهێنانی هاوکاری پتەو لەگەڵ بەشەکانی تری بزوتنەوەی رزگاریخوازی نەتەوەی کورد لەسەرانسەری کوردستاندا لەپێناوی بەدەستهێنانی مافی چارەنوس

[1] ستران عبداللە: چەند سەرە قەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، ڕێبازی نوێ، ژ(١٩)، ل٨١.

[2] یەکەم بەیانی دامەزراندنی (ی.ن.ک) لە ١٩٧٥/٦/١.

دا[١] وه قەناعەتی بەوە هەیە کە " هەموو کوردێکی نیشتمان پەروەر بۆی هەیە بێتە هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستانەوەو کاربکات". [٢]

---

[١] پرۆژەی بەرنامەوپەیڕەوی ناوخۆی ی.ن.ك، ل٢٢" الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٥.

[٢] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٩، الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركةالتحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٣.

بەشی سێیەم
یەکێتی نیشتمانیی کوردستان و هەلگیرسانەوەی شۆڕشی نویٚ۱۹۷٦

باسی یەکەم: دەست پیٚکردنەوەی خەباتی چەکداری دژی حکومەتی عیراق

باسی دووەم: ریٚکخستنی نهیٚنی و خەباتی جەماوەری شارەکان

باسی سیٚیەم:یەکیٚتیی نیشتمانیی کوردستان و راگەیاندن

باسی یەکەم
دەست پێکردنەوەی خەباتی چەکداریی دژی حکومەتی عیراق

یەك لە نەریتەکانی ڕاپەڕینە چەکدارەکانی کوردستان ئەوە بووە کە پاش هەرتێکشکانێکی ماوەیەکی مێژوویی ویستووە تا جارێکی دی بڵێسەی بزووتنەوەکە دەست پێبکرێتەوە، بەڵام لەبەر ئەوەی بەعس بەرنامەیەکی سیاسیانەی ووردی بەرامبەر روو بە ڕووبوونەوەی کوردو تواندنەوەی هەبوو بۆیە بەرەنگار بوونەوەی ئەو نەخشەو سیاسەتە بووە ئەرکێکی دەستو بردانەی نەتەوەییانە، کە لەم بوارەدا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەستپێشخەرو سەردەق شکێن بوو.

دوای هەرەسی ١٩٧٥، تەنها یەك ساڵو سێ مانگی خایاند کەسەر لەنوێ تەقەی پارتیزانی دەنگی دایەوە.

دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەو پێناوەدا بوو کەچەك بداتەوە دەست پێشمەرگەی کوردستان، و سەنگەرە چۆلەکان ئاوەدان بکاتەوە، و کار لەپاشماوەی ڕێکخراو و لایەنەکانی تریش بکاتو بیان بزوێنێتەوە، و بکەونەوەخۆ، چەکی سەر بەرەوخوار کراو روو لەخۆر بکاتەوە تا هێزی پێشمەرگە پێك بێت، یەك لەشکری رزگاری نیشتمانی دابمەزرێ، خەباتی سیاسیی خامۆشی خەڵکی کوردستان ببوژێتەوەو چەکدار بکرێتەوە، یەك هێزی پێشمەرگە ئامرازی پاراستنی جوڵانەوەکەو ڕێکخراوە سیاسیەکان بێ و باسکی چەکداری خەباتی سیاسی گەلی کوردبێ.

لەناوەڕاستی ساڵی ١٩٧٦دا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان کەوتە جێبەجێ کردنی ئەو پلانە پێشمەرگەییەی کە داینابوو لە دەست پێکردنەوەی خەباتی سیاسی چەکدارانە لەسەرانسەری باشووری کوردستاندا.

(ی.ن.ك) ڕێکخراوێك بوو لەهەلومەرجێکی ئیرهابی سەختو دژواردا دامەزرابوو، دوژمن و ناحەزی زۆری هەبوو، ئەرکو فەرمانێکی ئێجگار قورسی لەئەستۆدا بوو، هێڵی سەرەکیی کارکردنی هەڵگیرسانەوەی شۆڕش بوو، ئەمە یەکێك بوو لەئەرکە ساتەوەختیو گرنگەکان، دووەم ئەرکی دوورخستنەوەی بزوتنەوەی کورد بوو لەژێردەستی بێگانە، و وردە وردە بزوتنەوەکە لە پێوەندییە سلبییەکانی جارانی پاك بکرێتەوە.[1]

لەکاتێکدا (ی.ن.ك) شۆڕشی هەڵگیرسیاندەوە، کە هەرەس هێنان بەشۆڕشو داگیرکردنەوەی هەموو کوردستان لەلایەن حکومەتی عیراقەوە تارماییەکی ڕەشی نائومێدی بەسەر ئاسمانی کوردستاندا هێنابوو، واتە لەکاتێکدا شۆڕش لەهەڵچوونی خەباتەوە بڵێسە دەگرێ، کەچی (ی.ن.ك) لەنوشستو هەرەس هێنانەوە، باری کوردایەتی شۆڕشگێڕی ڕاست کردەوەو شۆڕشی هەڵگیرساندەوە ئەویش لەڕووی سروشتو دروشم و ڕێبازەوە بەشێوەیەکی نوێ.

---

[1] هەڤاڵ عادل مراد، چۆنیەتی دامەزراندنی یەکێتی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، ڕێبازی نوێ، ژمارە(١٢) ل٨١.

شۆڕشی نوێ بەناوی شۆڕشی عیراقی هەڵگیرساو لەچیاکانی کوردستانەوە دەستی پێ کرد، سروشتی دژایەتی دکتاتۆریەت‌و لەپێناوی دیموکراسی‌و مافەکانی مرۆڤ‌و نەهێشتنی زوڵم‌و ستەمی میللی و مەزهەبی‌دا بوو، دژی کۆنەپەرستی و دەرەبەگایەتی بوو، واتە لەڕووی کۆمەلایەتیشەوە هەر ناوەڕۆکەکەی دیموکراتی بوو، بەهاوکاری و هاریکاری حزبەکانی (تجمع الوطني العراقي) بوو، دروشمەکەی دیموکراسی بۆ عیراق و مافی ئۆتۆنۆمی لەچوارچێوەی عیراقێکی دیموکراسی‌دا بۆ خەڵکی کوردستان بوو.

ڕێبازە نوێیەکەشی خەباتی شۆڕشگێڕانەی پارتی زانی بوو کە وردە وردە پەرەبسێنێ و گەشە بکات بەرەو شۆڕشی گەل بە بەکارهێنانی یاساو تاکیتکەکانی شەڕی نوێی پارتیزانی و ئینجا لەدواتردا شەڕی گەل.[1]

ئەرکی سەرەکی لەهەڵگیرسانەوەی شۆڕشی نوێ‌دا لەئەستۆی (ی.ن.ك) دا بوو، هەر لەسازدانی زەمینەی فیکری‌یەوە تا ئامادەکردنی دەروونی‌ی خەباتگێڕان کە شۆڕشی پێویستەو هەڵگیرسانەوەی مومکینە، بەپێچەوانەی ئەو پروپاگەندانەی کە بەئەستەمیان دادەنا، هەر لەوەوە تا دروستکردنی مەفرەزە سەرەتایی‌یەکان‌و خستنەگەڕیان‌و ناردنەوەی شۆڕشگێڕان لەدەرەوەی وڵات بۆ ناو وڵات، نەك پاڵدانەوە لەشارەکانی دوورە وڵات.

---

[1] مام جەلال: یوبیلی زیوین، ل١٣.

بۆ ئەم مەبەستە مام جەلال پێوەندی لەگەڵ (شاسوار جەلال – ئارام) لە کۆمەڵەو (عومەر مستەفا دەبابە) و (عەلی عەسکەری) لەبزوتنەوەو (د.خالید سەعید)و چەند کەسێکیتر دامەزراند، بەنامە ئاڵوگۆڕی بیروڕای لەگەڵ داکردن.

یەکێ لەو مەسەلانەی باسی ئەکرا جۆری دەست پێ کردنەوەی خەباتی چەکداری بوو. هەربۆیە مام جەلال چەندین کۆبوونەوەی لەگەڵ ئەندامانی دەستەی دامەزرێنەرو ئەفسەرەکان و کادرەکانی تر کردبوو.

لەزنجیرەی ئەو کۆبوونەوانەدا رۆژی ٢٣-١٩٧٦/٥/٢٤ کۆبوونەوەیەکی تری دەستەی دامەزرێنەر لە شام ئەنجام درا، (علی سنجاری و مونزیر نەقشەبەندی)یش ئامادە بوون، لەو کۆبوونەوەیەدا مام جەلال ئەو پرۆژەیە دەخاتە روو کە ئامادەی کردبوو و باسی لێوە کردو پاش زیادکردنی هەندێ بابەت پەسەند دەکرێ،[١] هەر لەم کۆبوونەوەیەدا بڕیار درا یەکەمین دەستەی پێشمەرگە رەوانەی کوردستان بکرێنەوەو نامە بۆ هەموو رێکخستنەکانی ناو وڵات بنێردرێ کە ئیتر دەست بکەن بەناردنی مەفرەزەکان بۆ شاخ، هەروەها (ی.ن.ک) بەشێکی زۆری کادرەکانی خۆی لەدەرەوەی وڵاتیشەوە نارده ناوەوەو درێژەیان بەخەباتی خۆیان دا.[٢]

مام جەلال لەو نامانەی کە بۆ هەموو هێلی رێکخستنەکانی ناو وڵات دەینوسی، داوای لێ کردن مەفرەزەی (بەچۆنایەتی باش و بەچەندایەتی

---

[١] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە...ل٨٧.

[٢] مام جەلال: یۆبیلی زیوین.. ل١٣.

کەم) بنێرنە شاخ و تیپی پڕوپاگەندەی سیاسی (فرق الدعایە المسلحە)[*] لەسەرانسەری کوردستاندا پێك بهێنن.[1]

پلانی (ی.ن.ك) ئەوەبوو کە لەپێشەوە چەند تاقمێکی چەکدار بۆ هۆشیار کردنەوەی خەڵك و بەرزکردنەوەی ورەو هێنانەوە جۆش و خرۆشان دروست بکەن، ئینجا ورده ورده دەست بکرێ بەچالاکی سەربازی و هێرش بکرێتە سەر بنکەو بارەگاکانی داگیرکەر لەکوردستاندا.[2]

کاکڵەی بیروکاری کۆمەڵەش هەر لەسەرەتاوە ئەوەبوو کە شۆڕش ئەمجارە دوپات کردنەوەی شۆڕشی پێشوو نەبێت، نە لەڕووی شێوەو نە لەڕووی ناوەڕۆکەوە.

(پەیڕەوی ناوخۆی دەستە چەکدارەکان)[**] چاکترین بەڵگەیە بۆ دەربڕینی ئەم راستییەو هێڵە سەرەکییەکانی ئەم بیرکردنەوەی تێدا رەچاو دەکرێ، کە ئەبێ دەستەی چەکداری بچووك بچووك دروست بکرێ، لەسەر بناغەی رێکخستن و بیروباوەڕو سیاسەتی پشت بەخۆ بەستن و هەوڵ نەدان بۆ دروست کردنی لەشکری قەبەو فراوان و زۆر و بۆر.[3] هەرچەندە کاتێك دەستە چەکدارەکانی چوونە دەرەوە زۆر کەس گاڵتەیان بەپێشمەرگە

---

[*] بڕوانە پاشکۆی ژمارە (١٤)

[1] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەرەوە...ل٨٩.

[2] چاو پێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز، لە ٢٠٠١/١٠/١٣، لە سلێمانی؛ هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردستانی عیراق لەماوەی دوو ساڵدا، ل٤.

[**] بڕوانە پاشکۆی ژمارە (١٥)

[3] ج. صادق: خەباتی چەکدار چۆن تێئەگەین؟؟ گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە(٥)، ل١٣.

ئەهات گوایە ئەو شۆڕشە گەورەو بەهێزەی پێشوو هیچی بەهیچ نەکرد و یارمەتی ئێران و ئیسرائیلو ئەمریکا دادی نەدان، ئێستا چۆن ئەم دەستە چەکدارە بچووکانە بەچوار چەکی شڕەوەو بەبێ یارمەتی و پشتیوانیدەرەوە (پشتو پەنا) ئەتوانن ئەنجامێکی باش بە دەستبێنن؟[1]

ساڵی ١٩٧٦ کە شۆڕش هەڵگیرسا، سوپای عیراق بریتی بوو لە(١٦) تیپ، بەشێکی زۆری لەشوێنە گرنگەکانی کوردستاندا دامەزرابوو، هەزاران قەڵای گەورەو سەربازگەو رەبیەو بازگەی تێدا دانابوو. ئەزمونێکی زۆری لەبەگژداچوونی جەنگی پارتیزانی و شارەزاییەکی زۆری لەخاکی کوردستاندا پەیداکردبوو. چەکی نوێی کاریگەرو تەکنیکی تازەو تاکتیکی نوێی جەنگی پارتیزانی خستبووە بەرنامەی کارەکانیەوە.[2] دوا لوتکەی کوردستانی داگیر کردبوو، تەواوی ناوچە نهێنییەکانی پێشمەرگەی پشکنی بوو، شوێن بەشوێن ئاگای لەوردو درشتی هەبوو، جگەلەوە ژمارەی سوپاکەی گەیشتبوە (١٩٠،٠٠٠) هەزار سەرباز، کە بەسەر (١٦) تیپدا دابەشکرابوون، لەکاتێکدا ساڵی ١٩٧٣ شەش تا حەوت تیپی سەربازی هەبوو.[3] لەبەرامبەریشدا میللەتی کورد چەکی نەبوو، پارەی نەبوو، دوژمنەکەی زاڵ بوو، ئەوەی هەیبوو لەڕووی سەربازییەوە تەنیا دەیان یا ئەوپەڕەکەی سەدان پارچە چەکی

---

[1] حیکمەت محەمەد کەریم: شۆڕشی کوردستان و گۆڕانکارییەکانی سەردەم، ل٢٣٤

[2] کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان: ژیانی رێکخراوەیی مان، ژمارە(١٣)، مارتی ١٩٨٣، ل٣.

[3] حیکمەت محەمەد کەریم: شۆڕشی کوردستان و گۆڕانکاری یەکانی سەردەم، ل٢٣٤.

شاردراوەبوو، بەڵام هیچ جۆرە تۆپ و دۆشکەو چەشنە چەکێکی قورسی نەبوو.

بەرابەری و نابەرابەری تەرازووی هێزی سەربازی ڕۆڵێکی بنچینەیی دەبینێ لەدۆڕان و بردنەوەی شەڕدا، ڕوون و ئاشکرایە هەروەك باسمان کرد ڕژێم لەڕووی ژمارەی سەربازو جۆری چەك و تەقەمەنی یەوە باڵا دەست بووە، بەڵام شۆڕشیش گەر شۆڕش بێت، دەتوانێ بەڕێکخستن و بیروباوەڕی شۆڕشگێڕانە، بە تەکنیکی نوێی شەڕی پارتیزانی، جەماوەر بخاتەگەڕو ئەو ناهاوسەنگیە بەچەشنێکی ئەوتۆ کز کاتەوە کە بەزیانی ڕژێم تەواو بێت.

بەراورد کردنی تەرازوی هێزەکانی کورد و حکومەتی عیراق لەو سەردەمەدا دەری ئەخەن کە چ نابەرامبەریەکی گەورە لەنێوان شۆڕشی کوردو هێزەکانی حکومەتی عیراق، لەنێوان توانای گەلی کورد بەگشتی و توانای دوژمنەکەی دا هەبوو، هەر بۆیە هەندێ تاقم و لایەن و هەندێ کەس، دەست پێ کردنەوەی خەباتی سیاسی – چەکداری یان لەو هەل و مەرجەدا بە(مغامرە) و سەرەڕۆیی، بگرە بەکارێکی شێتانەی خۆکوژی دائەنا. بەتایبەت لەبەر ئەوەی جوڵانەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلی کورد لەدوای شکانی شۆڕشی ئاگری داغ، و بەدەردی جوڵانەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستانی ئێران بچێ لەدوای شکانی کۆماری مهاباد، کە هەریەکەیان دەیان ساڵ کپ بوون و دەیان ساڵی ویست تا خۆیان ڕێکخستەوەو هەڵسانەوە.[1]

---

[1] کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان: ژیانی ڕێکخراوەیی مان، ژمارە(١٣)، ل٢.

شیکردنەوەو حساب نەکردنی دوژمن لەڕووی چەك و تەقەمەنی و تازەترین ئامێری جەنگ و دەوڵەمەندی لەبەرامبەر گەلێکی کەم چەك و هەژار، لەخاکێکی بچووکی وەکو کوردستانی عیراق، کە شوێنی ستراتیژی و ژمارەی دانیشتوانی کەمە بە بەراورد لەگەڵ ژمارەی دانیشتوانی عیراق و ئابلوقەدانی کوردستانی عیراق بەدوژمن لەهەر چوار لاوە. بۆیە لەهەل و مەرجێکی وادا تەنیا جەنگی پارتیزانی تاکە شێوەی جەنگە بۆ درێژەدان بەخەبات و دوژمن هیلاك کردن و بێزارکردن و چۆك پێدادان.[1]

هەر بۆیە زۆری نەخایاند سەرتاپای کوردستان لەحوزەیرانی ١٩٧٦دا بەمەفرەزەی پارتیزانی و هێزی گەورەتری خێڵەکانەوە لەناوچە خێڵەکیەکاندا پێشمەرگەو چەکداریان لەئامێزگرتەوە.

یەکێ لەو دەستە چەکدارانەی کە ئەو کاتە چونەدەرەوە لە ناوچەی (حاجی ئۆمەران) بوو، ئەم دەستەیە لەشەوی ٢٥\٢٦/٥/١٩٧٦دا روو دەکەنە شاخ،[2] ئەوانە کۆمەڵێك پێشمەرگەی تێکۆشەری کورد پەروەر بوون، لەبەر زولم و زۆری رژێمی بەعس کەئامادەنەبوون سەری بۆ دابنەوێنن، و بۆ دەست پێکردنەوەی شۆڕش چەکیان هەڵگرتبو.* ئەم

---

[1] ج. صادق: خەباتی چەکداری چۆن تێئەگەین، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە(٥)، ل١٣؛ محمدی حاجی محمود: گۆڕینی شێوەی شەڕ بە پیاچونەوەی واقیعبینانە، ل

[2] مەلا شێم حەمەدی حاجی ئۆمەرانی: سەرەتای شۆڕشی نوێی سالی١٩٧٦ چۆن دەستی پێکرد؟ پێداچونەوەو دووبارە داڕشتنەوەی مومتاز حەیدەری، ل٢٢

* ئەم دەستە یە کە (پ. د. ك) پێی وایە کە لەسەرەتاوە پێشمەرگەی ئەو بوون، بەلام لەراستی دا ئەم دەستە پێشمەرگەیە بەهیچ شێوەیەك لەسەر داواو بەبەرنامەی پارتی چەکیان هەڵنەگرتووە، و ئەوکاتە دوورو نزیك پێوەندیان بە (پ. د. ك)ەوە نەبووە.

دەستە چەکدارە لەسەرەتادا پێوەندییان بە(عومەر مستەفا دەبابە)وە کردووە، کە ئەندامی سەرکردایەتی (بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان)بووە و بزوتنەوەش باڵێکی (ی.ن.ک)بووە.

بەڵگەش بۆ ئەم قسەیەمان ئەوەتا دووکەس لە فەرماندەکانی ئەم دەستە پێشمەرگەیە(مەلا شێم حەمەدی حاجیئۆمەرانی) و(حاجی شێخەی بنزێری)** یەکەمجار لە رۆژی ۱۹۷٥/۸/۳۰ دا بەمەبەستی پێوەندی کردن و دەست پێکردنەوەی شۆڕش سەردانی (عومەر دەبابە) دەکەن لە بەغدا.[1]

لە ۱۹۷٦/٤/٥ دا (مەلا شێم حەمەدی حاجی ئۆمەرانی) سەفەری (رومادی) دەکات بۆ لای(عومەر دەبابە) و دووبارە پێوەندی پێوە دەکاتەوە بۆ هەمان مەبەست، و سەبارەت بە دەست پێکردنەوەی شۆڕش گفتوگۆدەکەن. (عومەر دەبابە) باسی ئەوەی بۆ دەکات کە رژێم چەند جارێك داوای لێ کردووە سەردانی (مام جەلال) بکات لەسوریا، بەمەبەستی قەناعەت پێهێنان و هێنانەوەی بۆ عیراق، و بە (ملا شێم حەمەد)رادەگەیەنێ کە کاتێ سەردانی مام جەلالی کرد ئەم مەسەلەیە لەگەڵ ئەویش دا باس دەکات. هەروەها رێنمایی شی دەکات کە بچن بۆ قەندیل و ئاگاداری خۆیان بن لە دوژمن وئەویش کاتێ کە لە سوریا

** حاجی شێخەی بنزیری یەکێ لەپێشمەرگە سەرەتاییەکانی ناوچەی باڵەکی یانە، تا ساڵی ۱۹۷۸ لێپرسراوی مەفرەزەیەك بوو لەو هێزەدا کە پارێزگاری مام جەلالیان دەکرد.

[1] مەلا شێم حەمەدی حاجی ئۆمەرانی: سەرەتای شۆڕشی نوێی ساڵی۱۹۷٦ چۆن دەستی پێکرد؟، ل۱٦-۱۷

گەڕایەوە پێوەندیی‌یان پێوە دەکاتەوە. مەلا شێخ حەمەد داوای لێدەکات کە نامەیەك بۆ مام جەلال بنوسێت و ئەو بیگەیەنێت، بەلام (عومەر دەبابە)پێی رادەگەیەنێ کە لەبەر بارو دۆخی ئەمنی ناتوانێ چونکە لەژێر چاودێری ووردی رژێمدایە.

مەلا شێخ حەمەد دەڵێ : "دوای ماوەیەك هیچ گۆڕانکاری‌یەك بەسەر رێکەوتنەکەی من و کاك عومەردا نەهات، بەڵکو چاوەڕێی ئەوە بووین بەفر بتوێتەوەو بدەینە شاخ". ئەوەبوو لە شەوی٢٥\٢٦/٤/١٩٧٦دا ئەم دەستە پێشمەرگەیە رودەکەنە شاخ و هەر هەمان شەو بەسەر کەمینی‌سوپای رژێم دا دەکەون و پێشمەرگەیەك بەناوی(سەید عەبدوڵلا) شەهید دەبێت.

لە تەمموزی ١٩٧٦دا شەهید ئارام نامەیەك بۆ ئەم دەستە چەکدارە دەنێرێت و پێوەندیی‌یان پێوەدەکات و داوادەکات چاوی پێیان بکەوێت، لە هەمان کاتدا (کەمال کەرکوکی)ش نامەیان بۆ دەنێرێت [1] و پێوەندیان پێوە دەکات.*

---

[1] مەلا شێخ حەمەدی حاجی ئۆمەرانی: سەرەتای شۆڕشی نوێی ساڵی١٩٧٦ چۆن دەستی پێ کرد؟ل٢١-٢٢، ٢٤-٢٥، ٢٨

* عومەر دەبابە دوای گەڕانەوەی لە سوریا، لە١/٨/١٩٧٦دا پێوەندی بەم دەستە پێشمەرگەیە دەکاتەوە و داوایان لێدەکات کە چاویان بەیەکتری بکەوێت. لە ١٦/٨/١٩٧٦دا یەکتری دەبینن و رۆژی دواتر کۆبونەوەیەك ساز دەدەن. مەلا شێخ حەمەد دەنوسێت: "لەم کۆبونەوەیەدابەرنامەی کاری داهاتووی پێشمەرگایەتی دانراو هەرکەسێك بۆ ناوچەیەك دەستنیشان کراو بەپێی بڕیاری سەرکردایەتی (واتە سەرکردایەتی ی.ن.ك لەناوەوەی ولاتدا) رۆژی١/٩/١٩٧٦ دا بەرەو گوندەکانی

دوابەدوای چونە دەرەوەی دەستە چەکدارەکانی کۆمەڵەش هەندێ لەسەرکردەو لێپرسراوەکانی جوڵانەوەکەی پێشوش خۆیان گەیاندە شاخ و لەماوەیەکی کەمدا سەدان چەکداریان لەخۆیان کۆکردەوە. [1]چونە دەرەوەی دەستە چەکدارەکانی هەرێمی سلێمانی، راپەڕینی تێکۆشەرانی باڵەکایەتی، دەرچونی هەڤاڵان (عومەر مستەفا، عەلی عەسکەری، تایەری عەلی والی، د. خالید سەعید، سەعدی گچکە، قادر عەزیزو سەید کاکە، دوابەدوای دەرچوونی نەجمەدین عەزیز (سالار) و مەحمود عەبدولرەحمان، ملازم جوامێر سیامیرو جمال عەلی باپیر) و چەندین تێکۆشەری تر بوونە هۆی تەقینەوەی خەباتی چەکداری شۆڕشگێڕانە

(وەرتێ) و(گەرەوانی ژێری) و (گەرەوانی ژوری) و (زێوە) و (هەرتەل) رۆیشتین. دوای ئەو جەولەیە بە بڕیاری سەرکردایەتی رۆژی١٩٧٦/٩/١٥ چومە ناوچەی باڵەکایەتی بەری (رۆست) و (گرتك). لێرەدا ئەو راستییەمان بۆ دەردەکەوێت کە ئەو دەستە چەکدارەی لە ٢٦/ی گوڵانی١٩٧٦ دا چونە شاخ، دەستەیەك پێشمەرگە و کەسایەتی دڵسۆز و کوردپەروەر بوون و هیچ پێوەندییەکیان بە قیادەی موەقەتەی پارتییەوە نەبووە وەك (پدك)لە ئەدەبیاتی خۆیدا باس لەوە دەکات و وای لێکدەدەنەوە گوایە ئەوان بەر لە (ی.ن.ك) شۆڕشیان دەست پێکردۆتەوە. لەراستیدا ئەو تێکۆشەرانە لە سەرەتادا پێوەندییان بە یەکێتی یەوە هەبووە و لەژێر رابەرایەتی و رێنمایی یەکانی سەرکردایەتی(ی.ن.ك)دا نەخشەی کارەکانیان کێشاوە. هەروەك لە نوسینەکانی مەلا شێخ حەمەد دا دەردەکەوێ، کەلە ساڵی ١٩٧٧دابوو چۆتە ئێران و لەوێ پێوەندی بە (ئیدریس بارزانی)ەوە کردوە. **(مەلا شێخ حەمەدی حاجی ئۆمەرانی: سەرەتای شۆڕشی نوێ، ل٣١، ٣٢-٣٤)**

[1] فازل کەریم ئەحمەد: خەباتی چەکدار لەپێناو ئەفسانەو راستیدا، گۆڤاری یەکگرتن، ژمارە(٩)، ساڵی١٩٨٩، ل٤٠.

بەشێوەیەکی زۆر فراوانتر لەوەی سەرکردایەتی (ی.ن.ک) نەخشەی بۆ کێشابوو.[1] هاوبەشی هەڤاڵانی بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان لەشۆڕش و (ی.ن.ک) دا پاڵێکی گەورەی بەبزوتنەوەکەوەنا بەرەو پێشەوەو لەگەڵ کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان دا بونە دوو باڵەکەی (ی.ن.ک) لەوڵاتدا.

لێرەوە چالاکی دەستی پێ کردەوەو دەنگ و باسی بەرپا بوونەوەی سەر لەنوێی خەباتی چەکداری لە بواری نێو دەوڵەتی‌دا بیسترایەوە، ئەو کاتە رژێم تێگەیشت دەبێ دان بەڕاستیەکاندا بنێ و دەست لەدرۆی هەتا هەتایەی کۆتایی پێ هێنانی گیانی بەرەنگاری گەلی کورد هەڵبگرێ، ئیدی کەوتە جێبەجێ کردنی فراوانترین نەخشەی شۆڕشی چەواشە لەناوچەکەدا.[2]

بەڵام (ی.ن.ک) چونکە رێکخراوێك بوو لەهەلومەرجێکی سەخت و دژواردا دامەزرابوو، دوژمن و ناحەزی هەبوو، ئەرك و فەرمانێکی ئێجگار قورسی لەئەستۆدابوو، ئەندام و لایەنگرو دۆستەکانی ئەمیش وەکو تێکۆشەرانی کەی گەلی کورد بلاوەیان پێ کرابوو، راونرابوون و دەربەدەرو ئاوارەبوون.

لەبەر ئەوە رێکخستنی خۆی بەخەتی جیاجیا، رێکخراوی جیاوازو لەیەك دابڕاوی نهێنی پێکهێنا بوو، ئەبوو جێبەجێ کردنی پارچە جیاجیاکانی پلانە پێشمەرگەیی‌یەکەش بەئەڵقەو رێکخراوە جیاوازەکانی

---

[1] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕانەی...ل٦.

[2] حیکمەت محمد کریم، شۆڕشی کوردستان و گۆڕانکاری‌یەکانی سەردەم، ل٢٣٥.

شوێن و ناوچە جیاوازەکانی کوردستان بسپێرێ و هەر ئەڵقەو خەت و ڕێکخراوێکیان بەجیا بکەوێتە جێبەجێ کردنی ئەو بەشەی پێی سپێردرابوو.[1]

یەکێك لەو ئەڵقە گرنگانەی ئەم فرمانە پیرۆزەیان پێ سپێردرابوو دەستە چەکدارەکانی بادینان بوون. ئەوەبوو لە ١٩٧٦/٦/١دا بەبۆنەی تێپەڕبوونی یەك ساڵ بەسەر دامەزراندنییەوە، (ی.ن.ك) یەکەم دەستەی چەکداری خۆی لەسوریاوە ناردەوە بۆ کوردستان.[2] بۆ ئەم مەبەستە مام جەلال چوو بۆ قامیشلی بۆ بەڕێ کردنی ئەم دەستە چەکدارە کە یەکەمین وەجبەی پێشمەرگە بوو بەرەو کوردستان گەڕاوەتەوە. نەجمەدین بیۆك کەیا (نەجۆ) ئەم پۆلە پێشمەرگەیەی گەیاندەوە باشوری کوردستان،[3] نەقیبی ئەندازیار (ئیبراهیم عەزۆ محەمەد)* فەرماندەی دەستە

---

[1] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٣٩.

[2] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردستانی عیراق، ل٢٥.

[3] نەوشیروان مستەفا ئەمین، لەکەناری دانوبەوە...ل٨٩-٩٠.

* ئیبراهیم عەزۆ ناسراو بە (جەبار)، لەساڵی ١٩٤٩ لە دێی گرفر(ناحیەی عینزالە)لەدایك بووە، لەساڵی ١٩٦٩کۆلیجی ئەندازیاری زانکۆی موصلی تەواو کردووە، لێپرسراوی لیژنەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان بووە لە زانکۆ تا دەرچوونی. دوای تەواو کردنی خوێندن لە سوپای عیراقدا ئەفسەر بووە. لەیەکێتی سۆڤیەت و مصر دا خولی راهێنان و مەشقی سەربازیی بینیوە، دوای ئەم خولانە پلەی (نەقیب)ی وەرگرتووە لە سوپادا، لەساڵی ١٩٧١دا بووە بە ئەندامی کۆمەڵەی مارکسی لینینی کوردستان، و بەر لە دەرچوونی بۆ سوریا ئەندامی کۆمیتەی شاری بەغدا بوو. سەرکردەی یەکەمین دەستەی کادیران و پێشمەرگە بوو، و لە١٩٧٦/٧/١٧دا لەگەڵ ژمارەیەك پێشمەرگەی تر کەوتنە بۆ سەیەکی قیادەی

چەکدارەکانی بادینان بوو، یەکەمجار لەنزیک روباری (هیزل) لەپشتی زاخۆوە لەگەڵ پێشمەرگەکانی تردا یەکی گرتەوە بۆ رێکخستنەوەی مەفرەزەکانو کارو فرمان بەسەریاندا، کە ژمارەیان (٣٧) پێشمەرگە بوو، دابەش بوون بە(٤) مەفرەزەوە:فەرماندەی هەریەك لەمەفرەزەکان (ئیبراهیم عەزۆ، عزەت ئیسماعیل شەنگاری، عمر ئیبراهیم رەشید، جەبار مەلا غەنی سندی) بوون. ئەم چوار دەستەیە بۆ جێبەجێ کردنی ئەرکەکانیان دابەش بوون بەسەر ناوچەکانی زاخۆ، ئامێدی، دهۆك، هەریەکەیان لەلایەکەوە کەوتنە چالاکی سیاسی و رێکخراوەیی و پێشمەرگەیی.[1]

فەرماندەی مەفرەزەکانو پێشمەرگەکان، زۆربەیان پێشمەرگە یان کادر بوون لەشۆڕشی ئەیلول دا، شارەزای ناوچەکانی بادینان و ئاشنای خەڵکەکەی بوون.[2]

ئەم دەستە پارتیزانە پێشمەرگەی هەڵبژاردەی لاوە شۆڕشگێڕو ئازاو نەبەزەکانی بادینان بوون، هەموویان مەشقی جەنگییان پێ کرابوو. خولی پەروەردەکردنی سیاسیان دیبو. جگە لەوەی لەشەڕەکانی ١٩٧٤-١٩٧٥ دا هەموو پێشمەرگە بوو بوون، هەندێکیان کادری سیاسی بوونو لەخولی کادیری پارتی دەرچووبوون.

لەناو ئەو پێشمەرگانەدا خەڵکی زاخۆ، دهۆك، شێخان، عەینزالە، تەلەعفەرو شەنگاریان تێدابوو، هەندێکیان جوتیارو هەندێکیان

موەقەتەوە، لە ١٩/١٠/١٩٧٦دا بەدیلی شەهید کرا. (دەفتەری سەروەری شەهیدانی دەڤەری بادینان، ل٩-١٠)

[1] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕی گەلی کوردستانی عیراق، ل٢٥.

[2] نەوشیروان مستەفا ئەمین، لەکەناری دانوبەوە...ل٨٩.

خوێنـدکاری زانکـۆ بـوون.[1] ئـەم پێشـمەرگانە بـەبیرو بـاوەڕێکی پتـەوو گیـانێکی شۆڕشـگێڕانەو بەورەیـەکی جەنگاوەرانـەوە بـەرەو ناوچـەکانی خۆیـان چـوونو جـەماوەری بادینـانیش پێشـوازییەکی بـێ وێنـەیان لێ کردن، چ بەهاوکاری کردنو یارمـەتی دانیـان، چ ڕێنمـایی کردنیـان، وە چ بەشاردنەوەو داڵدەدانیان.[2]

ئەم دەستە پێشمەرگەیە ماوەیەکی باش بەناوچەکاندا گەڕاو دەستی کـردەوە بەخـەڵك هانـدانو ڕێکخسـتنو پێوەنـدی دروسـت کـردن لەگـەڵ تێکۆشەرانی شـارەکانو مژدەیان بەجەماوەردا کە خـەباتی چەکدارانە وا خەریکـە دەسـت دەبکاتـەوە، لـەو مـاوە کەمـەدا زۆر سـەرکەوتوانە کـارو فرمانەکانی خۆیان بەجێ هێناو لەزۆر شوێنو ناوچەدا تۆوی ڕێکخستنو پێشـمەرگەیان چـاندو ڕۆڵێکـی گـەورەیان گێـڕا لەجۆشـدانی کۆمـەڵانی خەڵكو سازدانەوەی تێکۆشەران بۆ شەڕی پێشمەرگانە.[3]

بـەڵام ئـەم مەفرەزانـە ڕوو بـەڕووی کۆسـپو تەگـەرە هاتنـەوە لەناوچەکەدا، ئەویش ڕێگری دروست کردنی قیادەی موەقەتە بوو بۆیان. چـەکدارەکانی قیـادەی موەقەتـەو سـەرکردەکانیان لـەباتی ئـەوەی بەلەخۆبوردنو گیانبازی ئەو پێشمەرگانەو دەست پێ کردنەوەی خـەباتی چەکدار شادبنو پشتیوانی لەو پێشمەرگانە بکەن کە لەپێناوی بەرگری لەنەتەوەو نیشتمانەکەیان گیانی خۆیان هاویشتبووە سەر لەپی دەستیان و ئەچوون بەگژ زەبرو زەنگی دڕندانـەی دوژمنـدا، کەچـی پـێی قـەلسو

---

[1] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٤٠.

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٤١.

[3] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕی گەلی کوردستانی عیراق، ل٢٥.

دڵگران بوون و كەوتنە هەڵپەی لەناو بردنیان بەیارمەتی (میت)ی دەزگای جاسوسی توركیاو بەهاوكاری خێڵ و هۆزە كۆنە پەرستە خائینەكانی قشوری و گولی، دەیان چەكداری خەڵكی توركیایان سازداو خستیانە دوایان بۆ دۆزینەوەو لەنێو بردنیان.[1] و پڕوپاگەندەی ئەوەیان بڵاودەكردەوە گوایە ئیبراهیم عەزۆو هاوڕێكانی پیاوی (سەدام حسێن)ن.

لە ١٥ی تەمووزی ١٩٧٦ ئیبراهیم عەزۆ بۆ بەڕێكردنی پێشمەرگەی نەخۆش (تەها شەنگاری) و ناردنی پۆستەیەكی نامەو نوسراو لەگەڵ دەستەكەی چووە ناوچەی گۆیی (قەزای ئولودەرە) لەویلایەتی هەكاری لەباكوری كوردستان.

سەركردایەتی قیادەی موەقەتە كە پێشتر هەستی بەجموجۆڵی شۆڕشگێڕانەی (ی.ن.ك) كردبوو لەناوچەكەدا، هەندێك جاسوسی ناردبووە باكوری كوردستان لەسەر سنوری ئولودەرە – چەل (چەقورجە) بۆ چاودێری كردنی كادرو پێشمەرگەكانی (ی.ن.ك) و رێگرتن لەچالاكیەكانیان و هاندانی خێڵ و هۆزە دواكەوتووەكانی سنور دژیان، كە گوایە تێكۆشەرانی (ی.ن.ك) پیاوی سەدام حسێن و رژێمی عیراقن و ئەیانەوێ شۆڕش لەوان تێك بدەن!!

تاقمی قیادەی موەقەتە خەلكانی ناوچە سنوری یەكانیان ئاگادار كردبووەوە كە هەر چەكدارێكی سەر بە (ی.ن.ك) بەو ناوەدا تێپەڕی بیگرن و چەكەكەی ببەن بۆخۆیان بەو مەرجەی خۆی تەسلیم بەوان بكەن.

---

[1] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەكدا وەستاوە، ل٣٩، ٤١" بەهرۆز گەلاڵی: كوردایەتی و هەڵوێست، بەرگی یەكەم، ل٣٠-٣١

بەم شێوەیە بەفیتی قیادەی موەقەتە لەگوندی نیروە (ئولودەرە) ئیبراهیم عەزۆ و (٨) پێشمەرگەی تر بەناوی میوانداری‌یەوە بەپێچەوانەی هەموو خوڕەوشت‌و نەریتێکی کوردەواری‌یەوە بەفێڵ دەستگیر کران.[١]

پاش ئەوەی کە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان گرتنی ئیبڕاهیم عەزۆ و هاوڕێکانی پێگەیشت، لە چەند لایەکەوە تەقەلای بەردانیانی کرد:-

* مام جەلال بەناوی (ی.ن.ك)ەوە نامەی بۆ ئیدریس‌و مەسعود بارزانی و عەلی عەبدوڵڵا نووسی، داوای لێ کردن کە دەست بەرداری ئەم جۆرە کردەوانە بن‌و ئەو هەڤاڵانە ئازاد بکەن‌و لەجیاتی ئەوە هاوکاری‌یان لەگەڵ بکەن و یارمەتی‌یان بدەن‌و پشتیوانیان لێ بکەن‌و نەهێڵن جارێکی تر تاوانی وا بەناوی ئەوانەوە رووبدات. لە هەمان کاتدا نامەی بۆ هەندێك لەو کەسانە نارد کە لە ئێران بوون و جێی متمانەی ماڵی بارزانی بوون تا نفوزی خۆیان لە بەردانی پێشمەرگەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دا بەکار بێنن.[٢]

---

[١] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردستانی عیراق، ل٢٦.

[٢] نامەی مام جەلال بۆ کاك مەسعود بارزانی و کاك ئیدریس بارزانی لە١٠/٨/١٩٧٦، بڕوانە پاشکۆی ژمارە (١٩)؛ نامەی مام جەلال بۆ کاك عەلی عەبدوڵڵا لە ١٠/٨/١٩٧٦، بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢٠)

* (التجمـــع الـــوطني العراقـــي)* لەچـــەندین لاوە هـــەوڵی داو لێپرسراوەکانی قیادەی موەقەتەی لەمەترسی ئەنجامی ئەو جۆرە کارانە وریا کردەوە.[1]

* چەندین کەسایەتی نیشتمان پەروەری کورد لەسوریا کەوتنە تکا، تەنانەت وەفدێکیشیان چوو بۆ ئەو ناوچەیەی ئەو هەڤاڵانەی لێ زیندانی کرابوون کوردستانی تورکیا. چەندین حزبی کوردی سوریا ناڕەزایی‌یان دەربڕی‌و داوای ئازاد کردنیان کردن.[2]

* لەباکوری کوردستانیش چەندین کەس‌و تاقمی نیشتمان پەروەر کەوتنە هەوڵدان بۆ ئازاد کردنی ئەم هەڤالانە تەنانەت پارتی شۆڕشی میللی کوردستان کە بە(د.د.ك.د) ناسرابوو، وەفدێکیان ناردە لای لێپرسراوانی قیادەی موەقەتەو ئامادەیی‌یان دەربڕی کە بکەونە نێوانەوەو لەهەمان کاتدا هەڕەشەیان لەقیادەی موەقەتە کرد کە ئەگەر ئەو هەڤاڵانە ئازاد نەکەن ئەوا دەکەونە دژایەتی کردنیان.[3]

بەڵام سەرکردایەتی قیادەی موەقەتە گوێیان نەدایە ئەو هەموو هەوڵە خێرخوازانەیەو تەقەلاکانی کوردیان پشتگوێ خست، بەپێچەوانەوە شەڕی پێشمەرگەکانی(ی.ن.ك) و لەنێوبردنیان گرتەبەر.[4]

---

* (التجمع الديمقراطي العراقي) ئەو بەرەیە بوو کە هێزە بەرهەڵستکارەکانی عیراق لە سوریا پێکیان هێنا بوو و چەند رێکخراوێکی سیاسی تێدابوو.

[1] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٤١-٤٢.

[2] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٤١-٤٢.

[3] هەمان سەرچاوە

[4] بەهرۆز گەلاڵی: کوردایەتی و هەڵوێست، ل٣٢

ئیبراهیم عەزۆ و هاوڕێکانی ماوەیەك بەگیراوی لەناوچەکانی ئولودەرە، قوشوری و ئەرتوشی (چەلی) سوڕێنرانەوە، تا پاشتر لەگەڵ چەند هەڤاڵێکی تریان دا لە١٩/١٠/١٩٧٦دا لەلایەن قیادەی موەقەتە شەهیدکران.[1]

لەو بارو دۆخە دژوارەدا مەفرەزەکانی یەکێتیی لە نێوچەی بادینان تا چەند هەفتەیەك لەیەکدی دەپچڕێن و پاش ئەوە یەکدی دەگرنەوەو بڕیار دەدەن کە مەفرەزەی (عزت شەنگاری و عومەرئیبراهیم) بە دوای سۆراخی ئیبراهیم عەزۆ و پێشمەرگەکانیدا بگەڕێن و مەفرەزەکەی (جەباری‌مەلا غەنی سەندی)ش لە ڕاپەڕاندنی ئەرکەکانی خۆی بەردەوام بێت. بەلاّم مەخابن هەردوو ئەو مەفرەزەیەش بەهەمان ڕێ و شوێنی ئیبراهیم عەزۆدا دەچن و لە گوندی (روبوزك) لە قەزای ئولودەرەی سەر بە هەکاری دەکەونە بۆ سەیەکی سەر بەقیادەی موەقەتەوەو چەك دەکرێن. هەر لەوێ هەردوو فەرماندەی مەفرەزەکان شەهید دەکرێن و پێشمەرگەکانیش زیندان دەکرێن کە ژمارەیان (١٨) کەس دەبێت و پاش چەند ڕۆژێك هەر لە ئەشکەوتی (باقێ) دا گولله باران دەکرێن.[2]

شایانی باسە کە مەفرەزەکەی (جەباری مەلا غەنی سندی و عەبدول ڕەحمانی شەنگاری) کە بۆ حەسانەوە لەسەر کانیەکی پشت زاخۆ بوون، لەناکاو لە لایەن قیادەی موقەتەوە دەستریژ دەکرێن و هەر لەوێدا جەباری مەلا غەنی و سێ پێشمەرگە شەهید دەکرێن و عەبدول ڕەحمانی شەنگاری

---

[1] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕی گەلی کوردستانی عیراق، ل٢٦.

[2] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٤٣-٤٤.

و چوار پێشمەرگەی تر خۆیان دەرباز دەکەن بەڵام لەهەمان ڕۆژدا لەلایەن سوپای عیراقەوە ئەوانیش بەدیل گیران و دوای ئازاردان و ئەشکەنجەو لێپرسینەوەیەکی دڕندانە*، لە ٢٩/ مارتی ١٩٧٧ لەقەسابخانەی موسڵ لەسێدارە دران.[١]

بەم جۆرە دەستە چەکدارەکانی بادینان لەلایەن چەکدارەکانی قیادەی موەقەتە بەفێڵ و پیلان، دور لەخوڕەوشتی سیاسی شۆڕشگێڕانە لەناو بران، ئەم دەستە شەهیدانە تاوانێکیان نەکردبوو، تا شایستەی ئەو جۆرە راونان و کوشتنە بن و گوناهێکیان نەبوو بەو دەردە ببرێن، ئەمانە کەسێکیان لەقیادەی موەقەتە نەکوشتبوو، ئەمانە ساڵانی ١٩٧٤-١٩٧٥ پێشمەرگەی دڵسۆزی شۆڕش و لەبەر فەرمانی بارزانی بوون. مەگەر تەنها گوناهەکەیان ئەوەبووبێ کە دڵسۆزی کوردو کوردستان بوون و هەوڵیان ئەدا گڕی شۆڕش هەڵبگیرسێننەوە.

لەم بارەیەوە (فرەنسۆ هەریری)دەڵێت:"جەلال تالەبانی ویستی لە سوریاوە هەندێ مەفرەزە بنێرێت لەمەفرەزەکانی ئێمە بدا لەناوچەی بادینان، هەندێ خەڵکی نارد و لەوێ توشی شەڕی کردن، لەبرادەرانی ئێمەیان داو زۆر کەسیش لەوێ شەهیدبوون".[٢]

لێرەدا دەکرێ بپرسین، ئایا چ بەڵگەیەك هەیە کە مام جەلال ئەم مەفرەزانەی بۆ ئەوە ناردبوو تا لە چەکدارەکانی پارتی بدەن؟ ئایا لەکوێ ئەم مەفرەزانە چوونە سەر پارتی و شەڕیان پێ فرۆشتن؟ئەی ئەو (زۆر

---

* بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢٧)

[١] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٤٤.

[٢] فرەنسۆ هەریری: بۆ ئەوەی مێژوو بە چەواشەیی نەنوسرێ: ل٢٠

کەس)انەی کە لەپارتی کوژران کێ بوون و ناویان چی بوو؟بۆچی تەنها یەك کەس لەم کوژراوانە ناویان نەهاتووە لە ئەدەبیاتەکانی پارتی‌دا؟ یاخود مەسەلەکە بە پێچەوانەوە بوو و قیادەی موەقەتە لە کوردستانی ژێردەستی تورکیاوە ڕێگەی خەباتیان لە مەفرەزە سەرەتاییەکانی (ی.ن.ك) گرت و بەفێڵ و پیلان لەنێویان بردن. چونکە لە ڕاستی‌دا ئەوکاتە هێشتا هیچ چەکدارێکی پارتی نەگەڕابوونەوە کوردستان تاکو یەکێتی هەوڵ بدات ڕێگەی کارکردنیان پێبگرێو هێزی چەکدار بنێرێتە سەریان.

ئەم ڕاستییەش لەو لیژنە سێقۆڵییە هاوبەشییەدا دەردەکەوێ کە پێك هاتبوو لەنوێنەرانی (ی.ن.ك) و حزبی‌بەعس(قیادەی قوتری) و قیادەی موەقەتە تابچنە تورکیا بۆ لێکۆڵینەوەی ئەو مەسەلەیە، بەڵام قیادەی موەقەتە نەیانهێشت لەو مەسەلەیە بکۆڵنەوەو خەریك بوو بەکوشتن‌و بەگرتنیان بدەن.[1]

بێگومان لەناوبردنی ئەم چەند دەستە پێشمەرگەیە، کە (ی.ن.ك) هێشتا لەسەرەتای کارکردندابوو، مەغزایەکی گرنگ‌و مانایەکی زۆری هەبوو، ئەم چەند مەفرەزە بچوکە ناوکی هێزی پێشمەرگەی بادینان بوون‌و بەپێی ئەو پلانەی پێشمەرگەی (ی.ن.ك) دایبنابوو، بادینانیش یەکێك بوو لەئەڵقە گرنگ‌و بنچینەییەکانی نەخشەی دەست پێ کردنەوەی خەباتی سیاسی چەکدارو هەڵگیرساندنەوەی گڕی شۆڕش لە باشوری کوردستاندا.

---

[1] قیادەی موەقەتە لەچ بەرەیەکدا وەستاوە، ل٤٥.

هەرچەندە ئەم تاوانە گەورەیەی قیادەی موەقەتە دەرهەق بەئیبراهیم عەزۆو هاورێکانی کارێکی زۆر نەئانە(سلبی) کردە سەر گەشەپێدانی چالاکی شۆڕشگێڕانەو چەکدارانە لەوڵاتدا، بەڵام چونکە هێزی بنچینەیی شۆڕش و رێکخستنی شۆڕشگێڕانە لەوڵاتدا، خۆ سازدان بەهێمنی و بەئەسپایی بەردەوام بوو، بۆیە ئەم تاوانە نەیتوانی پەکی هەڵگیرسانەوەی خەباتی چەکداری بخات، هەرچەندە لەڕوی چەك و تفاقەوە پەکی پێشمەرگەکانی کوردستانی خست، چونکە هەر زوو پێش ناردنەوەی ئەم تێکۆشەرانە دەستەی دامەزرێنەری (ی.ن.ك) لەگەڵ کۆمیتەی هەرێمەکانی کۆمەڵە پێك هاتبوون کە چەندین دەستەی چەکدار بنێرنە دەرەوە، هەروەها (د. خالید سەعید)یش خۆی تاقمێکی سازدابوو، کە(حاجی شێخەی بنزیری) و دەیان چەکداری کەیش ئامادە بوون لەگەڵ ئەو دا.[1]

لەهەمان کاتدا کەسەرکردایەتی دەرەوەی وڵات بەبۆنەی تێپەڕبوونی ساڵێك بەسەر دامەزراندنی (ی.ن.ك) دەستە چەکدارەکانی بادینانی ناردەوە، سەرکردایەتی ناوخۆش بڕیاری دا کەلەهەمان کاتدا ئەودەستە چەکدارانەی کە ئامادەی کردبوون بیان نێرێتە شاخ بۆ دەست پێ کردنەوەی شۆڕشی چەکداری کە بڕیار بوو ١٩٧٦/٦/١ دەست پێ بکا بەڵام لەبەر هەندێ هۆکار دواخرا بۆ ١٩٧٦/٦/٢٦. شایانی باسە هەر ئەو شەوە یەکەم مەفرەزە کە پێکهاتبوون لە (مەحمود عەبدولرەحمان – خولە کەشکۆڵ، عەلی شیعە، شەوکەتی حاجی موشیر، حامیدی حاجی غالی،

---

[1] هەواڵنامەی خەباتی شۆرگێری گەلی کوردستانی عیراق، ل٥ " شێخ عەلی بیرەوەرییەکانی بۆ رێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، رێبازی نوێ، ژمارە (١٣)، ل١٠٧-١٠٨.

حەمەی حاجی مەحمود، تۆفیق رەحیم، حەمە سەعید محەمەد ئەمین) بەرەو شاخی سورێن دەکەونەڕێ، [1] جگە لەمانە چەند دەستەیەکی دیکەش بۆ سازدانی خەباتی پێشمەرگایەتی دەچنە شاخ، بۆ نمونە:-

لە ١٩٧٦/٧/١٩ نەجمەدین عەزیز (سالار) و جەمالی عەلی باپیر و تاهیر شێخ سدیق و محەمەد غەریب دەچنە ناوچەی شارباژێر، لە ١٩٧٦/٧/٢١دا دەستەیەکی چەکدار بەفەرماندەیی (جەمال عەلی باپیر) لەجافەتی پێك هات، و لە ١٩٧٦/٧/٢٩ دەستەیەکی چەکداری تر لەشارباژێڕ بەفەرماندەیی ملازم جوامێر سیامیر پێك هات.[2]

یەکەم کاری پێشمەرگەکان پڕوپاگەندەی راگەیاندن بوو، مژدەی سەرهەڵدانی شۆڕشی نوێ و پێشمەرگە بوو، هاندانی خەلکی‌بوو کە خۆیان بەحکومەتی بەعس نەفرۆشن، لەگەڵ دام و دەزگاکانی رژێم کارنەکەن، داوای یارمەتی و چەك و تەقەمەنی‌یان لێ ئەکردن. پێشمەرگەکانیش خۆیان کاری پارتزانانەیان دەکرد کە بەڕۆژ خۆیان لەمەکۆی تایبەتیدا ئەشاردەوە، بەشەویش جموجۆڵی خۆیان دەکردو

---

[1] محمدی حاجی محمود: رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم١٩٧٦-١٩٨١، ل٢٣" چاوپێکەوتن لەگەل مەلا بەختیار، لە ٢٠٠١/٣/١٤ لە سلێمانی؛ شەوکەتی حاجی مشیر: مێژووی ئەم گەلە بە خوێن نوسراوە، هەقە دلسۆزیین بۆی و چەواشەی نەکەین، کوردستانی نوێ، ژمارە(٤٠٥)، ١٩٩٣/٦/٦.

[2] چاو پێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز، لە ٢٠٠١/١٠/١٣، لە سلێمانی؛ هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕی گەلی کوردستانی عیراق، ل٢٦.

کۆبوونەوەیان بەخەڵکی گوندەکان دەکرد، بۆ ئەوەی نەزانن ژمارەیان کەمە هەندێ جار جۆرەها تاکتیکی پێشمەرگانەیان بەکاردەهێنا.[1]

لەشەوی ۱۹۷٦/۷/۱۱ دەستەی چەکداری هەورامان و شارەزوور لەسەر ڕێگەی خورماڵ- سەید سادق یەکەمین چالاکی پێشمەرگەیی نواند بەلێدانی لەئۆتومبێلێکی پۆلیسی کە لەئەنجامدا (۲) پۆلیس کوژران و (۲)ی تریش بریندار کران، ڕۆژی دواتر لەهەموو ناوچەکانی شارەزوور و هەڵەبجە بڵاوبۆوە کە پێشمەرگە سەریان هەڵداوە تەوە.[2]

لەشەوی ۱۹۷٦/۷/۳۰ بەبۆنەی (۳۰) تەمموزەوە ڕژێم ئاهەنگێك ساز دەکات لەهاوینەهەواری (ئەحمەد ئاوا)، مەفرەزەکەی شارەزوور هێرش دەکەنە سەریان و تەقە لەسەربازەکانی ڕژێم دەکەن و چەند کەسێکیان لێ دەکوژن، بێگومان ئەمەش پڕوپاگەندەیەکی باش بوو بۆ پێشمەرگەو شۆڕش، چونکە بەهەزاران کەس لەشارە جیاجیاکانی خواروو ناوەڕاستی عیراقەوە روویان کردبووە ئەم هاوینەهەوارە.[3]

پاش ئەو ڕووداوە بە هەفتەیەك لە (۱۹۷٦/۸/۸) دا ژمارەیەك لەو کورد پەروەرانەی دوور خرابوونەوە بۆ ناوچەکانی ناوەڕاست و خوارووی عێراق لەسەر داوای مام جەلال کە نامەی بۆ ناردبوون، بڕیاریان دا لە ژێر

---

[1] شێخ عەلی بیرەوەرییەکانی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، ڕێبازی نوێ ژمارە (۱۳)، ل۱۰۹.

[2] هەمان سەرچاوە، ل۱۱۰

[3] شەوکەتی حاجی مشیر: مێژووی ئەم گەلە بە خوێن نوسراوە، هەقە دلسۆزیین بۆی و چەواشەی نەکەین، کوردستانی نوێ، ژمارە(٤۰٥)، ۱۹۹۲/٦/٦.

دەستی دووژمن هەڵبێن و خۆیان بگەیێننە چیاکانی کوردستان و بەشداری لە خەباتی ڕەوای نوێی نەتەوەکەیاندا بکەن.

د. خالید سەعید، سەعدی گچکە لە (بەغدا)، عومەر مستەفا دەبابەو سەید کاکە لە (رمادی)، عەلی عەسکەری لە (رفاعی)، تایەری عەلی والی لە (عمارە)ەوە شوێنەکانی خۆیان بەنهێنی بەجێ هێشتو بەرەو کوردستان کەوتنەڕێو بڕیاریان دا کە هەڤاڵێکیان بچێتە سلێمانی و هەندێکی تریان بچنە چیای قەندیل.[1]

لە ١٩٧٦/٨/١٤ هەڤاڵان (د. خالید سەعید، عومەر دەبابە، سەعدی گچکە، سەید کاکە، یاسین قادر، جەعفەر ئەسوەدو جەوهەر سەعید) گەیشتنە گوندی (ئینـدزی)ی قەنـدیلو دەسـتیان کـرد بەدۆزینـەوەو ڕێکخستنەوەو ئامادەکردنی دەستەی چەکدار.[2]

هەر لەم بارەیەوە سەید کاکە دەڵێ:" لە ٨/١٥ گەیشتینە قەندیل، (عەلی کۆ)ی لێ بوو کە دەوری (٢٠) کەسی لەخێڵەکەی خۆی لەگەڵدابوو". دەزگەکانی ڕژێمی بەغدا لەحاجی ئۆمەران بە عەلی کۆ یان ڕاگەیاندبوو کە ڕاگوێزی باشوری عیراقی دەکەن. ناوبراو لەترسی ئەو بڕیارەی ڕژێم هەڵات نەک لەدڵسۆزی خۆیەوە. لەهەمان کاتدا پێوەندی لەگەڵ ڕژێمی ئێرانیش دا هەبوو.[3]

---

[1] ئاسی رەباتی: هەڵوێستی یەکێتی و تاڵەبانی دەربارەی شۆڕشی کوردستانی باشور، ل٤١

[2] هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕی گەلی کوردستانی عیراق، ل٢٧ ؛ سەید کاکە، بیرەوەری پێشمەرگەیەک، ل٨٧.

[3] سەید کاکە: بیرەوەری پێشمەرگەیەک، ل٨٧.

لەپاییزی ١٩٧٦دا مەفرەزەکانی پێشمەرگەی (ی.ن.ک) گەیشتنە ناوچەکانی خۆشناوەتی و دەوروبەری کۆیەو زرارەتی و دۆڵی سماقولی و زۆر شوێنی تر.[1]

بۆ یەکەم جار شەڕو پێکدادانی سوپای عێراقی و پێشمەرگەی کوردستان دوای هەرەسی ١٩٧٥ لە شەوی ١٣-١٩٧٦/٩/١٤ دا بوو لە گوندی (قاینجە) کە لەوێدا هێزێکی سەربازی گەورەی رژێم هێرشی سەر مەفرەزەی شارەزووریان کردوو لە ئەنجامی شەڕێکی دەستەو یەخانەدا کورد یەکەم شەهیدی دا کە ئەویش (فاتیح شێخ حەیدەر) بوو.[2]

جگە لە (ی.ن.ک) لەو سەردەمەدا چەند مەفرەزەیەکی بچوکی (پاسۆک)یش رویان کردە شاخ و دەستیان بە خەباتی چەکداری کرد، لە کەسە هەرە ناودارەکانیان کە لەو سەردەمەدا رۆلی هەبوو(جەلالی حاجی حسێن) بوو. و پێوەندی شیان لەگەل یەکێتی زۆر باش بوو.[3]

کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان هەر لەسەرەتاوە هیوایەکی گەورەیان بەتاقی کردنەوەی ئەم جارە هەبوو و بەگەشبینیەوە سەیری چالاکی ئەو دەستە چەکدارە بچوکانەیان دەکرد کە بەتوانایەکی زۆر کەمەوە،

---

[1] رێباز، قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل٦٧.

[2] محمەدی حاجی محمود: رۆژژمێری پێشمەرگەیەك، بەرگی یەکەم١٩٧٦-١٩٨١، ل٤٠-٤١؛ شێخ عەلی بیرەوەرییەکانی بۆ رێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، رێبازی نوێ، ژمارە(١٣)، ل١١٢؛ شەوکەتی حاجی مشیر: مێژووی ئەم گەلە بە خوێن نوسراوە، هەقە دلسۆزیین بۆی و چەواشەی نەکەین، کوردستانی نوێ، ژمارە(٤٠٥)، ١٩٩٣/٦/٦.

[3] چاوپێکەوتن لەگەل مەلا بەختیار، لە ٢٠٠١/٣/١٤ لە سلێمانی.

بەبرسێتی و روتی و رەجالیەوە دەستیان دابووە شۆڕش، ئەو دەمە لەناو لاوەکاندا ئەو بیرو باوەڕە باوبوو کە (هەر گەلێك چەندە بچوك و لاوازو بێ هێز بێت، دەتوانێ بەشێوازی خەباتی چەکداری درێژخایەن روو بەڕووی گەورەترین هێزی سەربازی و سیاسی ئەم دنیایە بێتەوەو چۆکیشی پێ دابدات.[1] نمونەی ئەزموون‌و تاقی کردنەوەی ڤیتنام‌و لاوس‌و کەمبۆدیایان لەبەر چاووبوو، کە چۆن توانیان هێزەکانی ئەمریکا لەناوچەکەیان دەرپەڕێنن.

ئەو سەردەمە لەکوردستاندا دوو بۆچوونی جیاواز دەربارەی خەباتی چەکداری و چۆنیەتی پێکهێنانی هێزی پێشمەرگەو دەست پێ کردنەوەی لەئارادابوون:—

یەکەمیان:شاسوار جەلال (ئارام) نوێنەرایەتی دەکرد، و بریتی بوو لەدروست کردنی دەستەی چەکداری بچوك بچوك، کە ئەرکی سەرەکی هۆشیار کردنەوەی کۆمەلانی خەلك بێت (فرق الدعایە المسلحە)، وە پەلە نەکردن لەشەڕو پێکدادان‌و چالاکی سەربازی و بایەخ دان بەئیش‌و کاری سیاسی و رۆشنبیری لەناو جوتیاراندا. هەروەها پەلەنەکردن لەژمارەو چەندایەتی هێزی پێشمەرگەو پشت گوێ نەخستنی دەسەلاتی رابەری سیاسی و رێکخستن، و بوار نەدان بەوەی هێزی سەربازی بەلولەی تفەنگ دەسەلاتی خۆی بەسەر رێکخستنی سیاسی‌دا بسەپێنێ و بیکاتە پاشکۆی خۆی شەهید ئارام لە(پێڕەوی ناوخۆی دەستە چەکدارەکان)دا

---

[1] فازیل کەریم ئەحمەد: خەباتی چەکدار لەنێوان ئەفسانەو راستی‌دا، گۆڤاری یەکگرتن، ژمارە(٩) ل٣٥.

هەوڵیداوە هێڵە سەرەکیەکانی ئەم بۆچوونە بچەسپێنێ، بۆ ئەوەی نەهێلرێت دیاردەی عەشیرەتگەری لەنێو هێزی پێشمەرگەدا سەر هەڵبداتەوە.[1] و بەدەستەی پێشمەرگەی نهێنی پارتیزانیەوە بۆ هۆشیار کردنەوەی زەحمەتکێشان بەناوی شۆڕشی نوێوە لەدێهاتو شاخەکانەوە دەست بکرێ بەشۆڕشی درێژخایەن لەپێناوی روخاندنی رژێمو هێنانە سەرکاری رژێمێکی دیموکراتی ئیئتلافی عیراقی کە ئۆتۆنۆمی راستەقینە بۆ کوردستان دابین بکات، شۆڕشەکەش ناو بنرێ (شۆڕشی عیراقی لەکوردستانەوە هەڵگیرساو).[2]

دووەمیان: عەلی عەسکەری نوێنەرایەتی دەکرد، ئەم پێی وابوو دامو دەزگا لێکترازاوەکانی بزوتنەوە چەکدارەکەی پێشوو، دەتوانرێ سەر لەنوێ وەك جاران ببوژێنرێتەوەو درێژە بەخەباتی چەکداری بدرێ، ئەوانەی لایەنگری ئەم بۆچوونەیان دەکرد، هەمیشە ئەم رستەیەیان دووبارە دەکردەوە کە (تەنها سەرکردایەتیەك هەرەسی هێناوە، جەماوەر هەمان جەماوەرەو رژێمیش هەمان رژێم زوڵمو زۆرداریش هەر بەردەوامە).[3]

---

[1] فازیل کەریم ئەحمەد: خەباتی چەکدار لەنێوان ئەفسانەو راستیدا، گۆڤاری یەکگرتن، ژمارە(٩)، ل٤٠؛ چاو پێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز، لە ٢٠٠١/١٠/١٣، لە سلێمانی؛ چاو پێکەوتن لەگەڵ ملازم عومەر عبداللە، لە ٢٠٠١/١٠/١٠ لە سلێمانی

[2] حیکمەت محەمەد کەریم: شۆڕشی کوردستانو گۆڕانکاریەکانی سەردەم، ل٢٣٥.

[3] فازیل کەریم ئەحمەد: خەباتی چەکدار لە نێوان ئەفسانەو راستیدا، گۆڤاری یەکگرتن، ژمارە(٩)، ل٤١.

ئەودەستەیە پێکەوەنانی هێزێکی چەکدارانەی فراوانیان لەتەواوی چین و توێژەکانی گەلدا وەك خۆپیشاندانێکی چەکدارانە پەسەند دەکرد هەتا فشار بخرێتە سەر رژێم و مفاوەزات بەزوویی بسەلمێنێ و کورد لەمەترسی شۆڤینیزم رزگاری ببێ.[1] عەلی عەسکەری سەرجەمی بیرکردنەوەو بۆچوونی خۆی بەم شێوەیە دەردەبڕی کە (دەبێ خۆپیشاندانێکی چەکدارانە بکەین، بۆ ئەوەی رژێم مفاوەزاتمان لەگەڵدا بکات)، بۆیە هەوڵیان دەدا بەکورتترین ماوە گەورەترین ژمارەی چەکدار لەخۆیان کۆبکەنەوە، بێ ئەوەی گوێ بدەنە چۆنایەتی و شێوەی رێکخستن و پەروەردە کردنی سیاسی. گرنگ ئەوەبوو رژێم بگەیەننە ئەو بڕوایەی ئەمان بەنوێنەری گەلی کورد دابنێن و لەسەر مێزی مفاوەزات گفتوگۆیان لەگەڵدا بکات خۆئەگەر رژێم بەشێوەی ئاشتییانەو گفتوگۆ رازی نەبوو ئەوا وەك هێزێکی سیاسی سەیر بکرێن و بەنوێنەری گەلی کورد قبوڵ بکرێن.[2]

ئەوانەی پێیان وابوو کە ئەبێ (ی.ن.ك) هێزی گەورەو بەژمارە پێکەوە بنێت و ئەیانویست لەماوەیەکی کەمدا لەشکرە دامرکاوەکانی جاران هەڵسێنەوە، بەڵگەیان ئەوە بوو کە : شەڕی ئەمجارە شەڕی مان و نەمانە، شەڕی بەرگری کردنە، نەك رزگاری نیشتمانی دیموکراتی، ئەبێ دەرگا بخرێتە سەر پشت بۆ هەموو ئەو هێزانەی کە ئەیانەوێت دژی رژێم و

---

[1] حیکمەت محەمەد کەریم: شۆڕشی کوردستان و گۆڕانکارییەکانی سەردەم، ل٢٢٥.

[2] فازیل کەریم ئەحمەد: خەباتی چەکدار لە نێوان ئەفسانەو راستیدا، گۆڤاری یەکگرتن، ژمارە(٩) ل٤١.

بەشـداری لــە مــافی کـورد بکـەن. ئـەم بیروڕایــە تــەنها سـۆزێکی نەتەوەیییانەبوو وەك لەوەی بیرکردنەوەیەکی زانستی و شارەزایانە بێت لەجەنگ‌و تێگەیشتنی بارودۆخی کوردستان‌و خاسیەتەکانی لێکدانەوەی بەپێی کەمی چەك‌و پێداویستیەکانی جەنگ.[1]

هەمیشـە نـاکۆکی و زۆرانبـازی لـەنێوان ئـەم دوو بۆچـونەدا هـەبوو لەناوچەیەکی دیاریکراودا، کە یەکەمیان دەستەی دامەزرێنەری (ی.ن.ك) و (کۆمەڵــەی مارکسـی لینینـی کوردسـتان) نوێنەرایــەتیان دەکــردو دووەمیشـیان پێرەوانـی (بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردسـتان) بـوون، هەردوکیشـیان لـەناو یەکێتی‌دا بەشـێوەیەکی گشـتی کاریـان بـۆ هێـزی چەکداری یەکێتی دەکرد.

ئـەو نەخشـە و پلانـەی کۆمەڵـە لەسـەرەتاوە پـەیڕەوی دەکـرد، بـووە قوربـانی ئـەو سیاسـەتە پڕ ناکۆکی و دژواریـیـەی بڕیـاری پـەیڕەوکردنی دابوو، هێزی چەکداری کۆمەڵە لـەو کاتـەدا بەپەنجـەی دەسـت دەژمێـردرا، لەچاو ئەو هێزانەی کە لەدەوری بزوتنـەوەی سۆسیالیسـتی کوردسـتان دا کۆبوو بونەوە، بوونی دوو سیاسەت‌و جیهانبینی زۆر جیاواز، بوونی دوو هێـز یـەکێکیان گـەورەو ئـەوەی کەشـیان زۆر بچـوك، تەرازووەکە بەتـەواوی بەقازانجی بزوتنەوە داشکابوو.

سەرەڕای ئەم نابەرابەرییـەش، ئەنـدام و کادرەکـانی کۆمەڵە سـەریان دانـە دەنوانـدو جڵـەوی خۆیـان نەدەدایـە دەسـتی ئـەوان، بـەڵام کۆمەڵـە بـۆ ئـەوەی بتوانـێ خـۆی بپـارێزێ و پارسـەنگێك بـۆ خـۆی دروسـت بکـات‌و

---

[1] ج. صادق: خەباتی چەکدار چۆن تێئەگەین؟ گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە(٥)، ل١٣.

حیساب بۆ زاڵ بوونو گەورەبوونی هاوپەیمانەکەی بکات و بتوانێ داکۆکی لەخۆی بکات، لەزۆر شوێن دەستی کرد بەچەکدار کۆکردنەوە، بێ ئەوەی گوێ بداتە چۆنایەتی وناسنامەی چینایەتی ئەوانەی دەیانەوێ بچنە ریزەکانی‌یەوە.[1]

ژمارەیەك لە سەرکردایەتی بزووتنەوە کەسانی ناودار بوون و لەوانە بوون کە لە شۆرشی ئەیلول دا رۆڵی بەرچاویان بینیبوو. بۆیە زۆربەی ئەو کەسانەی کە دەچوونە ریزی شۆرشەوە پێوەندی‌یان لەگەڵ بزووتنەوەدا دەکرد، لەبەر ئەوە ژمارەیەکی کەمی کۆمەڵە لە ناوچەی هەولێر لە ریزەکانی هێزی پێشمەرگەدابوون.[2]

بەرپاکردنەوەی جەنگی پارتیزانی بۆ ژیاندنەوەی گیانی بەرەنگاربوونەوە سیاسەتێکی دروست بوو، بەڵام پێویستە قسە لەسەر ئەوە بکرێ کە ئەو جەنگە پارتیزانی‌یە بەنیازی چ ستراتیژێکی سیاسی بەرپا کراوە؟ هەڵەکانی بەرپاکردنی جەنگە پارتیزانی‌یەکە چی بوون؟

هەڵبەتە سەرهەڵدانی شەڕی پارتیزانانە بەو شێوە بەرفراوانی‌یەی دووای چوونە دەرەوەی ئەو کەسایەتی‌یە ناسراوانە بوو کە بێگومان چەند لایەنێکی ئەرێنی (اجابی) هەبوو، هەر بەو چەشنەی لایەنی نەرێنی (سلبی) هەبوو.

راپەرینی سەدان چەکدار لەزۆر شوێنی کوردستان دا کڵپەی شۆڕشی لەکوردستاندا بەرز کردەوەو توانای شۆڕشگێڕی لەبن نەهاتووی گەلی

---

[1] فازیل کەریم ئەحمەد: خەباتی چەکدار لە نێوان ئەفسانەو راستی دا، یەکگرتن، ژمارە(٩) ل٤٢.

[2] رێباز: قەندیل بەغدای هەژاند، بەرگی یەکەم، ل٦٨.

کوردی دەربڕییەوەو دەنگی دادپەروەری و ئازادیخوازی کوردەواری بەدنیا راگەیاندەوەو خەباتی کوردایەتی جۆش دایەوە، و لەزۆر شوێنی کوردستان دا ئاگری شۆڕش بڵێسەی سەندەوە، نەخشەو پلانەکانی داگیرکەرانی کوردستانی تێك و پێکدا. بەرگری نیشتمانیی دژی پلانەکانی راگواستن و کاولکردنی کوردستان بەشێوەیەکی فراوان وتوندو تیژی بەخۆ دەگرت. لەزۆر شوێن زۆر شەڕی گەورە قەومان، دوژمن بە دەیان کوژراوو بە سەدان برینداری هەبوو، سەدان پارچە چەکی دوژمن کەوتە دەستی کورد. کار بەدەستە بەعسیەکان خەیاڵ پلاوی (چارەسەرکردنی یەکجارەکی مەسەلەی کورد) و خەونەکانی کوردایەتی و مراندنی گیانی شۆڕشگێڕی و بەرگریی لەناو بردنی کوردیان لێ بوو بەخەیاڵ. ناچار بوون جارێکی کەش (٦) تیپی سوپای عیراقی بنێرنە کوردستان و هەزاران پۆلیس و چەکداری تر بخەنەوە جەنگی کوردستانەوە، کە هەموو ئەمانەش بەپارەو مەسرەفێکی گەلێك زۆر کەوتنە سەر خەزێنەی عیراق. ئائەمانە بوون لایەنە ئیجابییە زۆرەکانی تەقینەوەی خەباتی چەکداری.

بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لایەنی سەلبیشی لێ کەوتەوە کە بریتی بوو لەهێنانەوەکایەی هەندێك ئاغاو ماوەدان بەبوژاندنەوەی کەسانێکی خراپ و دڵڕەش لەڕیزی قیادەی موەقەتەدا لەهەندێ شوێنی کوردستاندا کە جۆرەها کاری ناشایستەیان بەناوی پێشمەرگەوە ئەنجام ئەدا. زۆری و بۆری لەڕیزی پێشمەرگەدا وەك راکردنەوەی چەکدارە خێڵەکی و بەزیوەکان بۆ ریزی دوژمن و زیان گەیاندن بەو کەسانەی کە یارمەتی

پێشـمەرگەو شۆڕشـیان دەدا لەشـارەکاندا*، ئەمـە بـووە هـۆی هێنانـە خـوارەوەی ورەی خـەڵکو دروسـت کردنـی هەسـتی سـڵەمینەوە لەپێشمەرگەو جۆرە بێ متمانەییەک لەلای زۆر کەس و باغرکردنەوەی کاربەدەستان، و سەر لەخەڵک تێکدانو بوژاندنەوەی هەندێ دەرەبەگ لەلایەن رژێمی بەعسەوە لەئەنجامی خۆفرۆشتنەوەیان بەدوژمن.

---

* ئەو هێزە گەورەیەی پێکەوە نرابوو، لەبەر ئەوەی هەر زۆر و بۆر بوو، بەرگەی ئەو هێرشەی نەگرت کە لە بەهاری١٩٧٧ دا رژێمی بەعس کردیە سەر دێهاتەکانی کوردستان و ژمارەی پێشمەرگە لە نزیکەی حەوت هەشت هەزارەوە گەیشتە حەوت سەد هەشت سەد پێشمەرگەو زۆربەیان بەبێ تەقە و بەرگری کردن، بەپێی خۆیان گەڕانەوەو تەسلیم بوونەوە.

باسی دووەم
ڕێکخستنی نهێنی وخەباتی جەماوەریی شارەکان

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، کاتێک چوە مەیدانی خەباتەوە ئامانجی خەباتەکەی سیاسیيانە بوو زیاتر لەوەی چەکدارانە بێت، بۆیە هەر لەسەرەتاوە سەرکردایەتیەکەی باوەڕی وابوو کە دەبێ خەباتی چەکداری بۆ پیشتیوانی بێ لە خەباتی سیاسی، چونکە ئەگەر خەباتی سیاسی پشتیوانێکی چەکدارانەی نەبێ، ئەوا بەعس بە ئاسانی دەتوانێ لەنێوی ببات. هەر لەبەر ئەوە ترسی دامو دەزگا سەرکوت کەرەکانی بەعس لە ڕێکخراوە نهێنیەکانی شار زۆرتر بوو* وەك لە ڕێکخراوە ئاشکراکانی پێشمەرگە، و بەو پەڕی دڕندایەتیەوە سۆراخی دەکردن و لەهەرجێیەك هەستی پێ بکردنایە بەگرتن و ئەشکەنجەو کوشتن هەوڵی دەدا لە ڕەگ و ڕیشەوە دەریان بهێنێت.[1]

---

* لە نێو ڕێکخستنی شارەکاندا دەستەی چەکداری شۆڕشگێڕانە پێکهێنرابوو، کە لەگەڵ کاتدا گورزی کوشندەیان دەسرەواندە پیاوانی ڕژێمی بەعس و دام و دەزگا حەساسەکانی، و ئەنجامدانی ئەم جۆرەکارانەش دەنگدانەوەی باشی دەبوو لە بەرژەوەندی شۆڕش و لە زیانی دوژمن بوون بۆ نمونە: کاتێک تەرمی شەهیدان شیهابی شێخ نوری و هاوڕێکانی دەبرێنەوە بۆ سلێمانی، لیژنەی ڕێکخستنی ناوشار بڕیار دەدات کە لە تۆڵەی لەسێدارە دانی ئەم کەسایەتیانەدا چالاکیەك ئەنجام بدات. ئەوەبوو بڕیاریاندا کە لە پارێزگاری سلێمانی بدەن، لە ڕۆژی ١٩٧٦/١٢/٢١ دا لە شەقامی مەولەوی تەقەی لێکراو بریندار کرا. (ی.ن.ك): **٢٤سال خەبات و سەروەری و هەڵوێستی شۆڕشگێڕانە...ل٦٨)**

[1] نەوشێروان مستەفا ئەمین: پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن. ل١٢

هەنگاوی یەکەم لە ستراتیژی(ی.ن.ك)دا خەباتی سیاسی بووە و خەباتی چەکدارانە ئامرازێك بووە بۆ هێنانە دی ئامانجە سیاسی‌یەکان. لەوانەیە لە ئاستی واقیعدا وورد کردنەوە یاخود جیاکردنەوەی هەردوو شێوازی خەباتەکە تۆزێك ئاستەم بێت. بەڵام چاوپێداخشاندنەوە بەسەرەتاکانی دروست بوونی یەکێتی و چۆنیەتی گەشەکردنی خەباتەکەی دەتوانن زۆر شتمان بۆ ڕوون بکەنەوە.[1]

هەربۆیە لەسەرەتاوە (ی.ن.ك) گرنگی زۆری بە ڕێکخستنەکانی دەدا، هەوڵی دەدا لە زۆربەی شوێنە گرنگ و حەساسەکان، لەناو زۆربەی چین و توێژەکان دا ڕێکخستنی خۆی درووست بکات، لە ڕاستیشدا بە ماوەیەکی کەم دوای ڕاگەیاندنی (ی.ن.ك) لە(١/٦/١٩٧٥)دا ژمارەیەکی زۆر لە تێکۆشەران لەنێو ڕیزەکانیدا جێگەی خۆیان کردەوە، ئەمە سەرباری ڕێکخستنە پتەوەکەی کۆمەڵە کە چەند ساڵێك بوو پەروەردەی دەکرد.

ڕێکخستنە نهێنیەکان، لە شانەی بچوکەوە، بە شێنەیی بۆ کۆمیتەو لیژنەی باڵاو سەرکردایەتی ناوخۆ، تەشەنەیان سەند، تەشەنە سەندنێکی ئەو تۆ کە ڕژێم بە هەموو تواناو تۆڕە جاسوسیەکانیەوە هەوڵی دەدا ڕێگەی پەرەسەندنی ڕێکخستن بتەنێ، بەڵام نەك ئەوەی بۆ نەکرا، بەڵکو تا زیاتر فشاری دەخستنە سەر، متمانەی جەماوەر بەڕێکخستن زیاتر دەبوو.[2]

---

[1] ستران عبدالله: سەرە قەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل٩١

[2] مەلا بەختیار: بەهای خەباتی نهێنی‌لە (٢٥)ساڵ خەباتدا گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە(١٩)، ل٦٢

خەباتی نهێنی، شێوەی هێشوویی هەبوو، کۆمیتەیەکی (٣-٥) کەسی سەرپەرشتی بەشەکانیان دەکرد. زۆرترین پێوەندی تاك تاك و دوو دوو بوو. وورده وورده شانەبەندی کران. ئیتر راپۆرت نووسین و ئابوونە وەرگرتنیش پەیرەو کرا. هەتا وای لێهات کۆبوونەوەی مانگانە جاری وا هەبوو مانگی دوو جار ساز دەدران.[1] لە قەزاکاندا کۆمیتەی قەزاو لە ناحیەکاندا کۆمیتەی بچوکتر پێکەوە نرابوون. سەرەتا لەسەر ئاستی پارێزگا، لق دروست نەئەکرا. تەنانەت تا شۆرشیش دەستی پێکرد، لەسەر ئاستی پارێزگا رێکخستن مەرکەزی نەبوو. لەماوەی چەند مانگێکدا کەم شارو شارۆچکەی کوردستان هەبوو رێکخستنیان تیادا بەشێوەیەك لە شێوەکان درووست نەکرابێ.[2]

دوای گرتنی هەڤاڵانی سەرکردایەتیکۆمەڵە، ماوەیەك پشێوی و بێ سەروبەری و پچڕان ریزەکانی رێکخستنی گرتەوە، بەڵام ئەوەندەی نەبرد کۆمیتەی هەرێمەکان هاتە کایەوەو لەماوەیەکی کورتی کاری رێکخراوەییاندا کاری باشیان بۆ رێکخستن کرد بۆ وێنە:-

١-گرێدانەوەی رێکخستنی شارەکان پێکەوە.

٢-سەرپەرشتی کردنی رێکخستن بە شێوەیەکی رێك وپێك.

٣-بڵاوکردنەوەی بەیاننامە دەربارەی بارودۆخی رامیاری ئەو کاتەی کوردستان و ئاماژەکردن بۆ کەم و کوڕی و گیروگرفتەکانی رێکخستن و

---

[1] هەمان سەرچاوە، ل٦٢

[2] هەمان سەرچاوەی، ل٦١

دانانی نەخشەو پلانی نویێ بۆ پتەو کردن و گەشەپێدان و بەرەو پێشەوە بردنی ڕێکخستن.

٤-لەدەست پێکردنی شۆڕشی نویێ دا لە ١٩٧٦/٦/١ دا ڕۆڵێکی بالآیان هەبوو لە پێکهێنانی دەستەی چەکدارو ناردنە دەرەوەیان و دابین کردنی پێداویستیەکانیان.[1]

دەست پێکردنی خەباتی چەکدارانە، ئەرکی ڕێکخستنەکانی گرانترو قورستر کرد، چونکە پێشتر تەنها بەکاری ڕێکخراوەیی هەڵئەسان. بەڵام دوای ئەوە هاوکاری کردنی دەستە پارتیزانەکانیشی چووە سەر. دام و دەزگا تۆقێنەرەکانی رژێمی عێراقیش زیاتر خۆیان بە هێز کردوو کەوتنە خۆ سازدان بۆ لێدانی چ ڕێکخستنی شارو چ دەستە پارتیزانەکان. لەهەمان کاتدا رژێمی بەغدا ژمارەیەك دەزگای سیخوڕی دامەزراند بوو وەك :

" امن، استخبارات، امن العامة، منظومة، التنظيم الوطني، شباب، فتوة، اتحادنساء، ......" ئەمانە ئەگەرچی هەندێکیان ڕێکخراوی بەناو جەماوەری و پیشەیی بوون. بەڵام لەلایەن رژێمەوە یەك فەرمانیان ئاراستە ئەکرا کە ئەویش دەست نیشان کردنی ماڵی تێکۆشەران و چاودێری کردنی جم و جوڵی خەڵك و ئاگادارکردنەوەی دام و دەزگا تۆقێنەرەکانی ڕژێم بوو. خەڵکێکی زۆریشیان لەم دام و دەزگا سیخوڕیانەدا کۆ کردبۆوە، لەو خەڵکانەشدا تیایاندا هەبوو زۆر دڵسۆزانە کاری بۆ ڕژێمی عێراق

---

[1] شێخ جەمال شێخ نوری: بیرەوەریەکانم لە ڕێکخستنەکانی کۆمەڵەدا (١٩٧١-١٩٨٣)، ل١٢

دەکرد. لە دێهاتەکانیشدا موختار و چەندین تۆڕی سیخوڕی تریان دروست کردبوو، لە ڕووی مادیەوە پارەو پولێکی زۆریان بۆ ئەو کەسانە خەرج دەکرد کە خەڵکێکی تێکۆشەر یاخود ماڵی پێشمەرگەی بۆ دەست نیشان دەکردن.[1] ئەمەش زۆر کەسی دەروون و ویژدان لاوازی خزاندبووە زەلکاوی خیانەتەوە.

لە ڕووی ڕاگەیاندنیشەوە ڕۆژانە لەلایەن دام و دەزگا سیخوڕیەکانیەوە چەندین پڕوپاگەندەی ژەهراوی و ڕووخێنەریان دژی بزووتنەوەی گەلی کورد بڵاودەکردەوە. لەو کاتەدا (ی.ن.ک) لە ڕووی ڕاگەیاندنەوە لاواز بوو، چونکە نە ئێسگەی ڕادیۆی هەبوو نە دام و دەزگای چاپەمەنی باش تاکو وەڵامی پڕوپاگەندەکان بداتەوە و ڕاستیەکان بۆ جەماوەر ڕوون بکاتەوە. ئەوەی کە بیان کردایە تەنها لەڕێگای ڕێکخستنەکانەوە بوو. هەرچەند ڕێکخستنەکانی کۆمەڵە درێخیان نەدەکرد لەم ڕووەوە بەڵام شتێکی زۆر کاریگەر نەبوو و سنورێکی دیاری کراوی هەبوو.[2]

ڕژێمی بەعس زۆر بەوردی چاودێری ڕێکخستنەکانی دەکرد، بۆ ئەم مەبەستە پارەو پولێکی زۆری هەڵڕشتبوو، دیارە لە هەندێ کاتدا ئەندامانی ڕێکخستنەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەلایەن بەعسەوە دەستگیر دەکران بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەندامانی یەکێتی بە گشتی و کۆمەڵە بەتایبەتی کاتێك کەزیندان دەکران زۆر قارەمان و خۆڕاگر

---

[1] شێخ جەمال شێخ نوری: بیرەوەریەکانم لە ڕێکخستنەکانی کۆمەڵەدا (١٩٧١-١٩٨٣)، ل١٥

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٦

بوون بەرامبەر بە دوژمن، لە پێناو هێشتنەوەو پاراستنی ڕێکخستندا ژیانی خۆیان دەبەخشی، مانەوەی ڕێکخستنی (ی.ن.ك)یان زۆر لامەبەستر بوو لە ژیانی خۆیان.*

دەتوانین بڵێین ڕێکخستنە نهێنیەکانی (ی.ن.ك) یەکێك لە تۆکمەترین و توندو تۆڵترین ڕێکخستنەکانی حزبەکانی ناوچەکەو ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست بوو. ئەم ڕاستیەش لەوەدا خۆی دەردەخات کەدڕەندەترین ڕژێمی ڕۆژهەلات (ڕژێمی بەعسی عێراق) بە هەموو توانایەوە پەلاماری دەداو جۆرەها دام و دەزگای تایبەتی لەپێناوی سەرکوت کردنیدا دامەزراندبوو، مانگانە چەندین ملیۆنی لەو پێناوەدا سەرف دەکرد. کەچی لەگەڵ ئەوەشدا ئەندامەکانی (ی.ن.ك) بە ئەزمونتر دەبوون و پەل و پۆی ڕێکخستنە نهێنیەکانیان زیاتر ڕەگی دادەکوتا و فراوانتر دەبوو.[1]

شێوەی پێك هاتەی ڕێکخستنەکانی (ی.ن.ك) هەروەکو لە بڕگەی پێنجەمی (پڕۆژەی بەرنامەو پەیڕەوی ناوخۆ) ی داهاتووە بەم جۆرە بوو:

---

* ساڵی ١٩٧٦ ڕێکخراوێك لە سلێمانی گیران و (١٢) کەسیان لێ لەسێدارە دران، لەوانە: یاسین محەمەد حەسەن، ئیسماعیل قاسم عەلی، محەمەد قاسم عەلی، خەسرەو عبدوللا، نەسرەدین نەجمەدین، مستەفا قادر، سلاح مەجید، فەرەیدون عبدولقادر ... ئەمانە پێوەندیان بە کەسێکەوە کردبوو بە ناوی (فەرهادی مەلا ڕەزا)، ناوبراویش زمانی لێدابوون و بەگرتی دابوون. (نەوشیروان مستەفا ئەمین: پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن، ل ١٣-١٤)

[1] حیکمەت محەمەد کەریم (مەلا بەختیار): شۆرشی کوردستان و گۆڕانکاریەکانی سەردەم، ل٦٣

أ-شانە:

بنچینەی ڕێکخستن وڕەگ ودەماری یەکێتیە

لەناوجەماوەری گەلداکە چالاکیەکانی بریتیبوون لە:

١-بلاوکردنەوەیبیرو ڕاو بلاوکراوەکانی یەکێتی.

٢-دروست کردنی پێوەندی لەگەڵ کۆمەلانی خەڵك و زانینی گیرگرفت و پێویستی و داواکانیان، فێرکردن و لێوە فێربوونیان، کۆکردنەوەی هەواڵ و دەنگ و باس و گەیاندنی بە یەکێتی.

٣-دۆزینەوەی ئەندام و لایەنگرو دۆستی نوێ.

٤-شانە لە (٣-٧) ئەندام پێك دەهات بە پێی بڕیاری کۆمیتەیەکی دەسەلاتدار.

٥- سازدانی کۆبوونەوەی دەوری بۆ خۆهۆشیارکردنەوەو لێکۆڵینەوەی کارو باری یەکێتی و دانانی ڕێ و شوێنی ڕاستی کارکردن و فەرمان بەجێ هێنان.

ب-هێشوو :

بۆ پاراستنی ڕێکخستن و بە هۆی پەرش و بلاوبوونەوەی تێکۆشەران و تازەیی دروست بوونی یەکێتیەوە. ڕێکخستنی یەکێتی لەسەرەتادا بەشێوەی هێشوو بەیەکەوە ئەبەستران :

١-هێشوو پێك دەهات لە چەند شانەیەك کە بەپێی پرەنسیپی نەناوەندێتی کاری ئەکرد.

٢-دەگونجا لەیەك ناوچەدا چەند هێشوویەکی سەربەخۆ و لەیەك جیا هەبونایە.

٣-هێشوو یەکسەر بەسترابۆوە بە ئۆرگانی ناوەندی یان کۆمیتەیەکی دەسەڵاتدارەوە.

٤-هەر رێکخراوێك بیدابایەتە پاڵ یەکێتی وەکو هێشوویەکی سەربەخۆ رەفتاری لەگەڵدا دەکرا.

ج-ئۆرگانی ناوەندی :

دەستەی دامەزرێنەر ئۆرگانی ناوەندی بوو کە لێپرسراو بوو لە رێکخستنی سیاسی و سەربازی و دانانی پلان و سیاسەتی گشتی یەکێتی و دەرکردن و بلاوکردنەوەی رۆژنامەو بلاوکراوەی ناوەندی. ئەویش تا کاتی بەستنی کۆنگرە یا کۆبوونەوەیەکی فراوانی نوێنەرانی رێکخراوەکانی یەکێتی.

د-کۆنگرە :

دەستەی دامەزرێنەر لە نزیکترین کاتدا پێی بکرێ کۆنگرە رێك دەخات لە نوێنەرانی هەموو رێکخراوەکانی یەکێتی.[1]

رێکخستنەکانی (ی.ن.ك) ئەگەر چی تازە دامەزرابوون و خۆیان بەشێوەیەکی سەرەتایی رێکخستبوو، سەرباری ئەوەی هەندێ کێشەی نێو خۆییش رووبە روویان بووبۆوە، بەلام لەگەل ئەوەشدا لەبەرامبەر دوژمندا خۆراگرو نهێنی پارێز بوون.

---

[1] پرۆژەی بەرنامەو پەیرەوی ناوخۆی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، ل٦٣-٦٤، بڕوانە پاشکۆی ژمارە (٢٩)؛ الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركة التحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ل ٧٣-٧٤

یەکێ لەو کێشانەی لە ساڵی ١٩٧٦ دا ڕوو بەڕووی ڕێکخستنەکان بۆوە کە جیا بوونەوەی دەستەیەکی بچوک بوو کە دەیان ویست ڕێکخراوێکی سەرتاسەری لە عێراقدا دروست بکەن.[١]

ئەم گروپە ناوی خۆیان نابوو (کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان) و (أبراهیم خلیل) و (أبراهیم حسن) سەرکردایەتیان دەکردن. ئەم جیابوونەوەیە لەکاتێکی زۆر ناسکدا ڕوویدا. لەلایەك هێشتا برینی پێشوو (گرتنی سەرکردایەتی) سارێژ نەببوو، لە لایەکی ترەوە کۆمەڵە خۆی بۆ خەباتی چەکداری سازدەدا لە کوردستاندا، کە شۆڕشی نوێ هەڵگیرسا بە ڕابەرایەتی (ی.ن.ك)، ئەم گروپەش مەفرەزەیەکی (٥-٦) کەسیان دروست کردبوو لە هەڵەبجەو (ابراهیم خلیل) سەرپەرشتی دەکردو (ابراهیم حسن) یش سەرپەرشتی ڕێکخستنەکانی ناوشاری دەکرد.

(ابراهیم حسن) لەسەردانیدا بۆ سەر مەفرەزەیەك و لە گەڕانەوەیدا لە زاڵگەی هەڵەبجە پیاوانی ڕژێم گومانی لێ دەکەن و دەیگرن. هەرلەوێ (ابراهیم حسن) وورە بەرئەداو ئەروخێ، ئیعتراف لەسەر تەواوی ڕێکخستنەکانی دەکات و هەموویان بەگرت ئەدات. هەر ئەو ڕۆژەش فرۆکە دەچێتە سەر مەفرەزەکەیان و (ابراهیم خلیل) و تەواوی مەفرەزەکە شەهید دەکات.[٢]

---

[١] ج. صادق. خەباتی چەکدار چۆن تێئەگەین ؟ گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (٥)، خولی یەکەم، ل ١-٢

[٢] شێخ جەمال شێخ نوری: بیرەوەریەکانم لە ڕێکخستنەکانی کۆمەڵەدا، ل١٣-١٤

بۆ وەڵامدانەوەی ئەو ڕێکخراوە جۆراوجۆرە سیخوڕە تێکدەرانەیەی کە ڕژێمی بەعسی دروستی کردبوون، (یەکێتی)ش ژمارەیەك ڕێکخراوی تایبەتی دروست کرد تا بەئاسانی بچنە نێو دەستە و توێژاڵە جیاوازەکانی کۆمەڵی کوردەواری. یەکەم ڕێکخراو کە پێکهێنرا (یەکێتی خوێندکارانی کوردستان) بوو، کە لە ١٩٧٦/٤/٢٦ دا دامەزرا.[1] مژدەی دامەزراندنی ئەم ڕێکخراوە وەکو زایەڵەیەکی دڵخۆشکەرە خوێندکارانی هێنایە سەر هەست و جولاندنی بۆ هەڵوێست وەرگرتن.[2] ئەمەش ڕاستیەکی مێژوویی حاشا هەڵنەگرە کە (یەکێتی خوێندکارانی کوردستان)* یەکەمین و تاکە ڕێکخراوی بە نهێنی دامەزراوە پاش

---

[1] شوعلە عەلی و پێشڕەو ئەحمەد: ١٩٧٦/٤/٢٦، لێدوانی بەڵگە نامەکانی شەهید شوانی عەلی سەعید...، ل٨

[2] مەلا بەختیار: لەمەڕ ڕێکخراوە دیموکراتیەکانی باشووری کوردستان، ل٤٥-٤٦

* **مەلا بەختیار** دەڵێ: لەسەرەتای نیسانی ١٩٧٦ بوو بزووتنەوەیەکی خۆرسکی خوێندکاران سەری هەڵداو لە کوردستانداو ئەم توێژە بە حوکمی سەربزێوی و گیانی بەرەنگار بوونەوەی حەماسیانەیان، ئامادە نەبوون سەر بۆ ڕژێم دابنەوێنن و لە بۆنەو یادەکانی ڕژێمدا هەڵپەڕن، دەنگی ناڕەزاییان هەڵدەبڕی. لەمەوە بەدەست پێشخەری چەندین خوێندکاری شۆڕشگێڕ، لەوانە: شوان عەلی (شامل)، ئازاد هەورامی، لەتیفی شێخ عومەر، مامۆستا محەمەد کەرکوکی ... داخوازی دامەزراندنی ڕێکخراوێکی نوێی خوێندکارانیان گەیاندە کۆمیتەی هەرێمەکان، دوای ڕاوێژکردن بڕیاری دامەزراندنی یەکێتی خوێندکاران پەسند کرا. یەکەمین بەیاننامەی دامەزراندنەکەش شەهید ئارام نووسی، هەروەها ملابەختیار دەڵێ: پەیڕەوو پرۆگرامی ڕێکخراوەکەش بەمن (واتە بە مەلا بەختیار) سپێردرا. (**مەلا بەختیار: ساڵڕۆژی یەکێتیی و تەریبەستی خوێندکاران، ڕۆژنامەی ڕێبازی خوێندکاران، ژمارە (٢٧)، لە١٩٩٨/٦/١**).

هەرەس و بەرپەرچی بڕیارە دژە دیموکراتیەکانی ڕژێمی دایەوەو خۆی بۆ خەباتێکی سەخت ئامادە کرد لە ریزی ئەو شۆڕشەی کە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان رابەرایەتی ئەکرد.

ئەم رێکخراوە یەکەم کۆبوونەوەی فراوانی خۆی لە کەرکوك بەستا. لەم کۆبوونەوەیەدا(کۆسرەت رەسول عەلی، شوان عەلی، رەئوف ئاکرەیی، لەتیفی شێخ عومەر و محمد حسن و ...)بەشدار بوون، و هەر لە وێدا شوان عەلی (شامل) وەك یەکەم سکرتێری رێکخراوەکە هەڵبژێردرا.[1]

ئەوەبوو لە ١٩٧٦/٤/٢٦ دا یەکەم بەیانی دامەزراندنی یەکێتی خوێندکارانی کوردستان لەسەرجەم شارو شارۆچکەکانی کوردستان لەیەك کاتدا بڵاوکرایەوەو ئەمەش دەنگدانەوەیەکی گەورەی هەبوو. بەڵام لەراستیدا بەپێی بەڵگەنامەیەکی تر کە لەم دواییەدا دۆزراوەتەوە، شوان عەلی(شامل)پەیڕەو و پرۆگرامی رێکخراوەکەی نوسیوە و تائێستاش مسوەدەکەی ماوە کە بە دەستخەتی شەهید(شامل)ە. بڕوانە **پاشکۆی ژمارە(٣٣).**

[1] شوعلە عەلی و پێشڕەو ئەحمەد: ١٩٧٦/٤/٢٦ لێدوانی بەڵگە نامەکانی شەهید شوان عەلی، ل١٢

باسی سێیەم
یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و بواری راگەیاندن

دووماـانگ دوای هەرەسی ١٩٧٥، یـەکێتیی نیشـتمانیی کوردسـتان وەك رێکخراوێکـی نیمچـە بـەرەیی، بەبەرنامەیـەکی نـوێی سیاسـی، کۆمەلاّیـەتی، پێشـمەرگەیی، ڕونـاکبیری چـووە مەیـدانی خەباتـەوە. ئـەو رێکخراوە نوێیە نەناسراوە پێویستی بەکاری ڕاگەیاندن و فیکری گرنگ هـەبوو. تـاکو خـۆی بـە کۆمـەلاّنی خـەڵکی کوردسـتان و ناوچـەکەو دنیـا بناسـێنێ وجـەماوەر لـە دەوری خـۆی کۆبکاتـەوەو ئەندامـەکانی خۆیشـی بەیەکەوە گرێ بدات.

بۆیە پێویست بوو یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان (ئۆرگان) ێك یا زمانحاڵێکی هەبێ، تا بیرو بۆچوونەکانی بەخەڵك بناسێنێ و هەڵوێستی خۆی لە ڕوداوەکان دیاری بکات، چونکە ئەو سەردەمە تازە شۆرشی کورد دامرکابوبوەوەو رژێمی عێراقیش لە راگەیاندنەکانی خۆیدا(چ لـەناوەو چ لەدەرەوە) پڕو پاگەنـدەی ئـەوەی دەکـرد کـە گوایـە (یـاخی بون لـە بـاکور کۆتـایی پـێ هـاتووە). سـەرباری ئـەو سیاسـەتە دژبەکوردانەیـەی کـە لـە مەیـدانی پراکتیکـدا پێـڕەوی دەکـرد، کەچـی لـە هـەمان کاتـدا لـەڕێی کەناڵەکانیەوە چارەسـەر کردنـی کێشـەی کوردی رادەگەیاند و بـەردەوام پـۆل پـۆل وەفـدی ڕەوانـەی دەرەوە دەکـرد بـۆ بەئەنجامـدانی پڕوپاگەنـدەکانی. ئـەم وەفدانـەش پێکهـاتبوون لـە نوێنـەرانی بەعسـی دەسـەڵاتدار و کرێگرتـەکانی نێـو حزبـە کارتۆنیـەکان و(حشـع)، کـە

هەمووئەمانە لە چوارچێوەی بەرەیەکی کارتۆنی بەنێوی (بەرەی نەتەوەیی و نیشتمانی پێشکەوتوخواز !!)دا کۆببونەوە.

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەبوو وەڵامێکی ئەم پڕوپاگەندانەی ڕژێم بداتەوە، جا چ بۆ بەدرۆ خستنەوەیان لەدەرەوە، یاخود بۆ بەرزکردنەوەی ورەی جەماوەر لەناوەوەی وڵاتدا تا بزانن کە شۆڕشی کورد لەنێو نەچوەو سەر لەنوێ بەگوڕو تەوژمێکی تازەوە هاتۆتە مەیدانەوە. باشترین کەناڵی ڕاگەیاندن کە لەو سەردەمەدا لەتوانای یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دابوو تەنها، دەرکردنی ڕۆژنامە بوو.

ڕۆژنامە ئەو کەناڵەیە کە پێوەندی فیکری و ڕێکخستن لە نێوان شارو شارۆچکەو دێهاتەکان، لە نێوان شارو شاخدا دروست دەکات، کادیرو ئەندامان بەبیرو باوەڕو ڕێبازی حزب چەکدار دەکات، بە هەواڵە جیاجیاکانی سەرکەوتن و کارە دزێوو دڕندەکانی دوژمن ئاشنا دەکات. بەهۆی ئۆرگانی حیزبەوە کۆبەندی مەسەلە بنچینەیییەکان بەیەکەوە گرێ دەدرێت. ڕێنمایی کارە ئاشکراو نهێنییەکان ئەکرێت. لە پارچە پارچەیی ڕزگاریان دەکات چونکە ڕۆژنامە جیا لەوەی بیرو بۆ چون لەیەکتر نزیک دەکاتەوەو یەکیان دەخات. ڕێگا بۆ هاوپەیمانێتی سیاسی خۆش دەکات. لەهەمان کاتیش دا (ڕێکخەرێکی سیاسی بەکۆمەڵ)ە. بۆیە سەرکردایەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بڕیاری دا یەکەم زمانحاڵ (ئۆرگان)ی خۆی بەزمانی عەرەبی بە نێوی (الشرارە) بڵاوبکاتەوە.[1]

---

[1] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ١٩٧٥-١٩٩١، ل٨٤

دەرکردنی ڕۆژنامەیەك بە زمانی عەرەبی، بەر لەزمانی کوردی لەلایەن (ی.ن.ك) ەوە بۆ چەند هۆکارێك دەگەڕێتەوە :

١-ئەو سەردەمە بنکەی سەرکردایەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە (دیمەشق) بوو، هیچ چاپخانەیەکی ئەوتۆش لەوێ نەبوو کە پیتی کوردی هەبێت، بۆیە دەرکردنی ڕۆژنامەیەك بە زمانی عەرەبی ئاسانتر بوو لەوەی بە زمانی کوردی دەربچێت.

٢-پڕوپاگەندەی ئەوە هەبوو کە کورد ئیسرائیلی دووەمە، ئەمەش ڕەنگدانەوەیەکی ترسناکی هەبوو بۆ کورد لەو سەردەمەدا و دەبوایە یەکێتی هەوڵبدات ئەم پڕوپاگەندەیە بڕەوێنێتەوە، بێگومان ئەمەش بۆ دنیای عەرەب تەنها بە بلاوکراوەیەکی عەرەبی دەکرا.

٣-بەمەبەستیگەیاندنی بیرۆبۆچونەکانی (ی.ن.ك) بە دنیای عەرەب. بەتایبەت کە یەکێتی ڕێکخراوێکی چەپ بوو، مارکسییەکانیش داینەمۆی یەکێتی بوون. هەروەها سکرتێری گشتی (مام جەلال) یش پێوەندی توندو تۆڵی لەگەڵ هەندێك لە دەوڵەتانی عەرەب و ڕێکخراوە پێشکەوتنخوازەکانی عەرەب بە گشتی و ڕێکخراوە فەلەستینیەکان بەتایبەت هەبوو.[1]

ڕۆژنامەی (الشرارە)* کە بەعەرەبی و لەدەرەوەی وڵات دەردەچوو، یەکەمین بڵاوکراوەیە کە لەدوای هەرەسی ساڵی ١٩٧٥ دا بەچەند مانگێك

---

[1] هەمان سەرچاوە ل ٧٨

* ڕۆژنامەی (الشرارە) لە ساڵی ١٩٧٥ -١٩٧٦ دا (٥) ژمارەی لێ دەرچوو بەم شێوەیە:

-ژمارە (١) لە تشرینی دووەمی ١٩٧٥، بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٣٢)

جاپنامەی شۆرشی نویی تێدا بڵاوبۆتەوە. [1] ئەم رۆژنامەیە (الشرارە) چەند ژمارەیەکی سەرەتایی لە چاپخانەیەکی سەرکردایەتی نەتەوەیی حزبی بەعسی سووری لە دیمەشق چاپ دەکرا. تایپ و نووسینی هێل و ناونیشانەکان و دەرهێنانی هونەریشی هەر لەو چاپخانەیە دەکرا، بەبێ ئەوەی هیچ سانسۆرێکی لەسەر بێت. هەرژمارەو (٢٠٠٠) دووهەزار دانەی لێ رادەکێشرا. [2]

ناوی (الشرارە) لە ئۆرگانەکەی لینین (ئیسکرا) * وەرگیراوە وتەکەی سەرەوەشی (ومن الشرارة ینذلع اللهیب) ** لە ماوتسی تۆنگ وەرگیراوە

-ژمارە (٢) لە کانوونی دووەمی ١٩٧٦

-ژمارە (٣) لە ئازاری ١٩٧٦

-ژمارە (٤) لە حوزەیرانی ١٩٧٦

-ژمارە (٥) لە کانونی یەکەمی ١٩٧٦

[1] نەوزاد عەلی ئەحمەد: بەرەو سەرەتا، ١٩٩٨، سلێمانی، ل٢٢

[2] ئەرسەلان بایز: راگەیاندنی شۆرش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ١٩٧٥-١٩٩١، ل٨٣

* ئیسکرا (الشرارە) یەکەمین رۆژنامەی مارکسی نهێنی بوو بۆ سەرانسەری روسیا لە ساڵی ١٩٠٠ لینین دایمەزراند. ئەو رۆژنامەیە رۆڵێکی گەورەی بینی بۆ پێك هێنانی حزبی چینی کرێکارانی شۆرشگێر لە روسیا. هەروەها (حزبی شیوعی عێراق) لە کاتی سەرکردەیی هاورێ (فەهد) دا یەکەم رۆژنامەی بەناوی (الشرارە) هوە دەرکرد. هەروەها دەستەیەکی تر لەو حزبەدا (الشرارە الجدیدە) یان دەردەکرد.

** (ومن الشرارة ینذلع اللهیب) واتە (لە پزیسکێکەوە کڵپە هەڵدەستێ) ناونیشانی ووتارێکی (ماوتسی تۆنگ) ە لە ٥ ی کانوونی دووەمی ١٩٣٠ دا بڵاوکراوەتەوە واتە ئاگری دەنکە شخارتەیەك دەشتاییەکی گەورە دەسوتێنێ.

کە ئەو سەردەمە لەناو ڕێکخراوە چەپەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا زۆر باو بوو، ئەو ڕۆژانە بیرو باوەڕی مارکسیەت و سۆسیالیستی لەبرەو دابوون. سەرکەوتنی گەورەیان لە (ڤێتنام) بەدەست هێنابوو. شۆڕشی فەڵەستینیش لەهەڕەتی لاوی‌دابوو، جەنگی سارد لەنێوان بلۆکی سەرمایەداری و سۆسیالیستی دا گەرم بوو. یەکێتی سۆڤیەت و چین لەوساڵانەدا وەك دوو زلهێزی دنیای سۆسیالیستی، وەك پشت و پەنای گەلانی چەوساوەو ژێر دەست ناسرابوون. بۆیە نەك چەپ و سۆسیالیستەکان بگرە حیزبە بۆرژوازی‌یەکانیش وەك مۆدیل پڕو پاگەندەی مارکسی‌یەتیان دەکرد، و لەپێڕەوی ناوخۆیاندا پشتیان پێ‌دەبەست. پشت تێ‌کردنی ئەمەریکاش لەمەسەلەی کورد و پەشیمان بوونەوەی لەبەڵێنەکانی، کاردانەوەیەکی نەئانە(سلبی) هەبوو لەسەر هەمووکوردێك، چ جای ڕێکخراوە چەپ و مارکسی‌یەکان.[1] بۆیە ئەگەر هەرکەسێك بڵاوکراوەکانی ئەو سەردەمەی (ی.ن.ك) بخوێنێتەوە، دەبینێ توند ڕەوی زاڵە بەسەریدا. هەرلەناوی بڵاوکراوەکانەوە تاکو دروشم و بابەتی نێو بڵاوکراوەکان. ناوەڕۆکی باسەکانیش پڕن لە بابەتی دوژمنایەتی ئیمپریالیزم و کۆنە پەرستی و سەهیۆنیزم ! ئەمەش نابێ بەدابڕاوی لە ڕوداوەکانی ئەو زەمانە سەیر بکرێ، چونکە :

---

[1] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ١٩٧٥-١٩٩١، ل٧٩

یەکەم : بەهۆی کارەساتەکەی پەیمانی جەزائیرەوە، کاردانەوەیەکی بەهێز دژی ئەمریکاو ئێران لەلای هەموو کورد دروست بووبوو. هەمو کەس ئەم دووهێزەیان بە پیلان گێڕو دوژمنی کورد دائەنا.

دووەم : تێکۆشەرانی نێو (ی.ن.ك) پێشینەی فکرییان مارکسیو چەپ بوو. زۆربەیان بەسترابوونەوە بە کۆمەڵەوە. هەندێ لەو بۆچونانە " قەناعەتی فکری " بوون لەلایان. بیری چەپیش لەو سەردەمەدا برەوی زۆری هەبوو.[1]

سەبارەت بەناوی (الشرارە) د. فوئاد معسوم دەڵێ : " مام جەلال ئەم ناوەی هەڵبژارد، ئەویش و ئێمەش بە ئومێدی (ومن الشرارە ینـدلع اللهیب) بووین. تەنانەت کە شۆڕشی نوێ ڕاگەیەنرا لە ١٩٧٦/٦/١ دا ووتارێك لە (الشرارە) دا لە ژێر ناونیشانی (وقد اندلع اللهیب) دا نوسرا "[2] ئەمەش گوزارشتێك بوو کە دەستپێکی ئامادەکاری سیاسی بوو ئینجا بلێسەی شۆرش گری‌دا. تیمەکانی پڕوپاگەندەی چەکدار (فرق الدعایە المسلحە) کە لە نەخشەی (ڕزگاری) مام جەلال دا هاتبوو، کاریان شەری چەکداری نەبوو، بەڵکوپڕوپاگەندە بوو بۆ کوردایەتی تازە، بۆ دەستپێکردنەوەی شۆرش لە شوێنە جیاجیاکانی کوردستاندا.

دەستپێکردنی خەباتی چەکداری ئەمجارە دیسانەوە تەجاوزی قۆناغەکەی تێدا بوو. پێوەرەکەی دەڵێ کورد بۆیە چەکی هەڵگرتووە دوژمنەکانی ناچاریان کردووە. لێرەشدا دووبارە دەبێتەوە. بەڵام لەگەڵ

---

[1] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە تا خڕی ناو زەنگ، ل ٧٤

[2] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆرش و بزوتنەوەی شیعری کوردی، ل٧٩.

جیاوازی ئەوەی کورد ئەمجارە خۆی دەست پێشخەری لەتەقەدا کرد. ئەمەش بۆ ئەوە بوو چونکە دەویسترا پیلانێکی بەغدا بۆ ڕاگوێزانی خەڵکی ناوچە سنووری‌یەکان پوچەڵ بکرێتەوە.[1]

ئەو وتارانەی لە (الشرارە) دا بڵاودەکرانەوە، زۆربەی هەرە زۆریان لەلایەن مام جەلال و نەوشیروان مستەفاوە دەنوسران.[2] ئامادەکردنی دەنگ و باس و هەندێ ووتاریش لە لایەن (د. فوئاد معسوم)ەوە بوو.[3]

لەیەکەم ژمارەی (الشرارە) دا دروشمی شۆرش و (ی.ن.ك) بەم شێوەیە نووسراوە :

" خەباتی جەماوەریی شۆڕشگێڕانەی پێکەوە گرێ دراو لەگەڵ هێزە پێشکەوتنخوازەکانی عێراقدا لەبەرەیەکی تێکۆشانی یەکگرتوودا، لە پێناو ڕزگارکردنی عێراق لە دیکتاتۆریەت و هێنانە کایەی حکومەتێکی دیموکراتی ئیتلاف". [4]

ئەگەر (الشرارە) پێویست بووبێت بۆ پتەوکردنی برایەتی و هاوکاری کورد و عەرەب، ئەوا ئۆرگانێکی تر بەزمانی کوردی و بۆئەو سەردەمی بێ ئومێدی دوای هەرەس و پارچە پارچەیی و خەباتی سەختی نهێنی گەلێ پێویستر بوو. ئۆرگانێکی کوردی پێویست بوو بۆ ئەوەی بیرو بۆچوونی گروپ و کەسایەتیە نیشتمان پەروەرە چەپە جیاوازەکان لە ناو

---

[1] ستران عبداللە: چەند سەرەقەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل ٩١-٩٢.

[2] نەوزاد عەلی ئەحمەد: بەرەو سەرەتا، ل٢٧.

[3] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆرش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ، ل٨٣.

[4] الشرارە، ژمارە (١)، تشرینی دووەمی ١٩٧٥ .

چوارچێوەی (ی.ن.ك) دا یەك بخات.[1] بۆ ئەم مەبەستە دەستەی سەرکردایەتی بڕیاری دا ڕۆژنامەیەك بەناوی (ڕێبازی نوێ) دەربکات. ناولێنانی (ڕێبازی نوێ) دوای گفتو گۆو لێدوانی زۆربوو لە نێوان سەرکردایەتی و هەندێك لە پسپۆڕ و شارەزایانی ئەدەب و زمانی کوردی. سەرەتا ناونرا (ڕێباز) * و دواتر (نوێ)** ی بۆ زیاد کرا.[2]

دیاردەی دەرکردنی ڕۆژنامەیەکی لەو بابەتەش (کوردی و سیاسی) دووچاری گیروگرفتی زۆر بوو لە شام کە ئەو سەردەمە بنکەی سەرکردایەتی (ی.ن.ك) ی لێ بوو. چونکە چاپخانەیەکی وای لێ نەبوو پیتی کوردی هەبێت تا ڕۆژنامەکەی لێ چاپ بکەن. ئینجا بۆ چاپکردنی ڕۆژنامەیەکی وا لەچاپخانەیەکی ئەهلی دا دەبوو ڕەزامەندی چەند دام ودەزگایەکی حکومی وەربگیرێت. تائەوسا لە سوریا نووسینی کوردی چاپ نەکرابوو، بۆیە بڕیاریاندا لە لوبنان چاپی بکەن.[3]

یەکەم ژمارەی (ڕێبازی نوێ) لە کانوونی دووەمی ١٩٧٦ دا چاپکرا *. لە ژمارە یەکی ئەم ڕۆژنامەیەدا هاتووە :

---

[1] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ، ل٨٤.

*. کامل بەصیر ئەم ناوەی پێشنیار کرد.

** عبدالرزاق فەیلی(نوێ) ی بۆ زیاد کرد، لەو ڕوانگەیەوە کەوا ئەم شۆڕشە نوێیەو جیایە لە شۆڕشەکەی پێشوو.

[2] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ،ل٨٥.

[3] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانووبەوە بۆ خڕی ناو زەنگ، ل ٧٢-٧٣

* لەساڵی ١٩٧٦ دا (ڕێبازی نوێ) دوو ژمارەی لێ دەرچوو:

١-ژمارە (١) لە کانونی دووەمی ١٩٧٦، بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٣١

" لەم چەرخەداکە شۆرشی نیشتمانی کورد شۆرشێکی رزگاری خوازانەو دیموکراتی نوێیە، هەر پارتیەکی پێشرەوی شۆرشگێر ئەتوانێ رۆڵی پێشرەوی تیا بگێرێ. نەك رابەرایەتیەکی خێڵەکی. ئەبێ هاوپەیمانیەتی لەگەڵ هێزە دۆستەکان، و هێزە پێشکەوتنخوازەکانی عەرەب و ئێران و تورکیا بکرێ (نەك لەگەڵ کۆمەڵ و حکومەتە کۆنەپەرست و دکتاتۆرەکان) و وەلەگەڵ هێزەکانی شۆرشی سۆسیالیزمی جیهانی لە بزووتنەوەی رزگاری خوازانەی شۆرشگێرو بزوتنەوەی شۆرشگێرانەی چینی کرێکارو وولاتە سۆسیالیستەکان، نەك ئیمپریالیزم و سەهیۆنیەت و دام و دەزگا بۆرجوازیەکان" [1]

(ی.ن.ك) بەم چەند دێرەی سەر (رێبازی نوێ) رێبازی سیاسی خۆی دەست نیشان کردووە. لە ناوەراستی حەفتاکاندا هێشتا قۆناغ قۆناغی شۆرشی چەکداری شۆرشگێری نیشتمانی رزگاریخواز بوو کە (ی.ن.ك)یش شۆرشی گەلی کورد بە یەکێك لەزنجیرە شۆرشەکانی جیهان دەزانێ. سەرکردایەتی (ی.ن.ك) بروایان بە دیموکراتیەتی نوێهەبوو. لەو سەردەمەشدا دەبوو پارتی پێشرەو سەرکردایەتی شۆرشی بکردایە نەك سەرکردایەتی خێلەکی. لێرەدا مەبەست ئەوەیە سەرکردایەتی شۆرشی کوردستان دوچاری هەرەس بوو، چونکە حزبی پێشرەو سەرکردایەتی نەدەکرد. (ی.ن.ك) پێی وابوو حکومەتە ناوچەیی یەکان، ئیران و تورکیا، کۆنەپەرست و پاشکۆی ئیمپریالیزمن، بۆیە ناکرێ هاوکاری و

٢-ژمارە (٢) لە تشرینی دووەمی ١٩٧٦

[1] رێبازی نوێ، ژمارە (١)، کانوونی دووەمی ١٩٧٦، بروانە پاشکۆی ژمارە(٣١)

هاوپەیمانیان لەگەڵدا بکرێت، یان پشتیان پێ ببەسترێت. بەڵکو شۆڕشی پێشکەوتنخوازی باشوری کوردستان هاوپەیمانی گەلانی تورك و ئیران بێت. ئەو رژێمانە دژی ئازادی و دیموکراتی و مافی رەوای گەلی کوردن، لەروانگەی (ی.ن.ك) ەوە ئەو سەردەمە حکومەتی سوریا کە دژی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم بوو، حکومەتێکی نیشتمان پەروەر بوو، دژی عیراق بوو. ئەبوو هاوپەیمانی لەگەڵدا بکرێت. سەرکردایەتی (ی.ن.ك) پێی وابوو هاوپەیمانی لەگەڵ بزوتنەوەی رزگاریخوازو سۆسیالیستی جیهان و حکومەتە سۆسیالیستی یەکان، پێویستە بۆ سەرکەوتنی شۆڕش و دژایەتی کردنی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی ناوخۆ و جیهان.[1]

(ی.ن.ك) جگە لەهەردوو رۆژنامەی (الشرارە) و (رێبازی نوێ)، لە دەرەوەی وڵات، لەبواری راگەیاندندا چەند بڵاوکراوەیەکی تریشی دەر کردووە، لەوانە:

- الاتحاد الوطني الكردستاني لماذا ؟

ئەم نامیلکەیە مام جەلال نوسیویەتی و بە زمانی عەرەبی لە تشرینی دووەمی ١٩٧٥ دا بڵاو کراوەتەوە.

-الاتحاد:

بڵاو کراوەیەکی ناو بەناو بوو لقی ئەوروپای (ی.ن.ك) بە زمانی عەرەبی دەری دەکرد، ژمارە (١)ی لە حوزەیرانی ١٩٧٦ دا دەرچووە.[2] هەروەها لەگەڵ چەندین بڵاوکراوەی تر.

---

[1] ئەرسەلان بایز: راگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی، ل٨٦-٨٧.

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل١٧.

- مشروع المنهاج والنظام الداخلي للاتحاد الوطني الكردستاني

ئەمەشیان پرۆژەی بەرنامەو پێرەوی ناوخۆی (ی.ن.ك) ە بە زمانی عەرەبی و لە دەرەوەی وڵات لە ئەیلولی ١٩٧٦دا چاپکراوە.[1]

جگە لەمانە، دەستەی دامەزرێنەری ناوەوەی وڵاتیش درێغییان نەکردووە لە بواری ڕاگەیاندن دا. سەرباری ئەوەی کارکردن لەم بوارەدا لەناوەوە زۆر سەخت و دژوار بوو، جا چ لەبەر ئەو چاودێریو فشارە زۆرەی بەعس خستبویە سەر تێکۆشەران، یاخود لەبەر نەبوونیو دەست نەکەوتنی کەل وپەلی چاپەمەنی.

کادیرەکانی کۆمەڵە لە دوای هەرەس (تایپ) ێکیان شاردبۆوە لە ناوچەی شاربازێر، دوای گواستیانەوە بۆ سلێمانی و لەوێدا حەشاریان دابوو، هەرچی بەیاننامەکانی ئەو سەردەمەی کۆمەڵە هەبوو بەو تایپە چاپ دەکران.[2]

دوای هەڵگیرساندنەوەی شۆرش و دروست کردنی مەفرەزە سەرەتاییەکان، دوای دەست پێکردنەوەی خەباتی شاخ و پێشمەرگایەتی، ئەو تایپە برایە شاخ. تایپەکە لە چەشنی(ئۆڵۆمپیا) بوو. لە جانتایەکی بچوکی پلاستیکیدا بوو، بۆکاری پارتیزانی سووك و سۆڵو گونجاو بوو. لەگەڵ ئەو تایپە ڕۆنیۆیەکی بچوکیشیان پەیدا کردبوو کەبەدەست کاری دەکرد. یەکەمین جار ئەو تایپ و ڕۆنیۆیە برایە (تەنگەی مادێنا).*

---

[1] ئازاد خانەقینی: مادێنا، ٢٠٠٠، سلێمانی، ل١٦.

[2] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ، ل٦٨.

* یەکەم بارەگای ڕاگەیاندنی (ی.ن.ك) تەنگەی (مادێنا) بوو. تەنگەی مادێنای حسێن بەگ کەوتۆتە بەرامبەر گوندی هەڵەدن لە دۆڵی جافایەتی و شوێنێکی یەکجار

یەکەمین بەیاننامەی دامەزراندنی(ی.ن.ك) بە زمانی کوردی پێ چاپکرا. تایپەکە بەیاننامەکەی لەسەرستێنسڵی ئاسایی چاپ کردوو پاشان بە ڕۆنیۆ ڕاکێشرا.[1]

پاش ماوەیەك تایپ و ڕۆنیۆکە برایە (گەورە دێ) و نامیلکەی (یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆ چی ؟) کە لەدەرەوەی وڵات چاپ کرابووشاسوار جەلال (ئارام) وەرگێرابووە سەر زمانی کوردی و لەوێ بەچاپ گەیەنرا.[2] وە هەرلەوێ بۆیەکەمین جار (پەیڕەوی ناوخۆی دەستەچەکدارەکان)چاپ کرا، [3]کەباسی لە پێشمەرگەی مەفرەزە سەرەتاییەکان دەکرد، چۆن ڕەفتار لەگەڵ جەماوەر بکەن، هەڵسوکەوتیان لەگەڵ دیل چۆن بێ ... چۆن خۆیان لە دوژمن بشارنەوەو خۆیان لای کۆمەڵانی خەڵك خۆشەویست بکەن.

هەر لەوێ یەکەمین بەلاغی سەربازی بەچاپ گەیەنرا. باسی لەو شەڕو پێکدادانە دەکرد کەدەستە چەکدارەکانی شۆڕش دژ بە سوپای ڕژێمی عێراق ئەنجامیان ئەدا، پاشان تایپ و ڕۆنیۆکە برایە (کانی کنێر) لە پشتی تووژەڵەی سەر سنووری ئێران.[4]

سەختە، کەم کەس ئەتوانێ بۆی سەرکەوێت. بۆیە لەوتەنگەیەدا تایپ و ڕۆنیۆکەیان شاردبۆوە. (ئازاد خانەقینی: مادێنا، ل ٢٢).

[1] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی، ل٦٨-٦٩.

[2] گۆڤاری نڤار، ژمارە (١)، ساڵی ١٩٩٨، ل ٥.

[3] ئەرسەلان بایز: ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ، ل٧٠.

[4] هەمان سەرچاوەی پێشوو.

زۆربەی نووسینەکانی ئەم سەردەمە لەلایەن شەهید ئارامەوە لەناو شار دەنووسران و لە ڕێگەی ڕێکخستنەوە ڕەوانەی دەرەوە دەکران.[1] کادیری سەرەکیی ڕاگەیاندنیش کە کاری تایپ و چاپەمەنی ئەنجام دەدا (حەمە سەعید) بوو.*

یەکێك لە کێشە هەرەگەورەکانی ئەو ساتە ڕووبەڕووی ڕاگەیاندنی شۆڕشی نوێی کوردستان بووبووەوە لەکاری ڕۆژنامە نووسی و چاپەمەنی دا، نەبوونی کاغەزو مەرەکەب بوو کە لە کتێبخانەکان دە کڕدران، دەبوو بزانن بۆچی بەکار دەهێنرێت چونکە دەزگای ئەمن پرسیاری لێ دەکردن. هی تریش هەبوو بەڵام لەرێگای قاچاغ و بەنرخی زۆر گران دەست دەکەوت. ئەمەش لەوەوە بوو لەو سەردەمە سەختانەدا کە هەردوو ڕژێمی عێراق و ئێران هەماهەنگیان لە دژی شۆڕشی نوێی کوردستاندا دەکردوو هەوڵی سەرلەنوێ دامرکاندنەوەیان دەدا بە تایبەت کە (ی.ن.ك) خاوەن ڕێبازێکی فکری چەپ و پێشکەوتنخواز بوو، ئەم

---

[1] ئازاد خانەقینی: مادێنا، ل ٢٢

* لەدیارترین ئەو کادیرانەی لە بواری ڕاگەیاندندا لە ساڵی ١٩٧٥-١٩٧٦ لەناو شاردا ڕۆڵیان هەبوو ئەمانە بوون: ١-شاسوار جەلال (ئارام) لە ١٩٧٨/١/٣١ شەهید کراوە. ٢-جەمال عەلی مارف (جەمالی ڕەش) لە ٢٧-١٩٧٨/١/٢٨ لە موصڵ لەسێدارە درا. ٣-شوان عەلی (شامل) لە ١٩٧٧/٩/١ شەهید کرا. ٤-ئازاد عبدالمجید غفار (ئازاد هەورامی) لە ١٩٨٨/٨/٣١ شەهید کرا. ٥-شێخ محمد (شێخ شەماڵی باخ) لە ١٩٨٣/٤/١٥ شەهید کرا. ٦- تایەری شێخ سدیق ٧-ئاوات قارەمانی٨-سوارە ئەحمەد عارف ٩-حیکمەت محەمەد کەریم (مەلا بەختیار). (ئازاد خانەقینی: مادێنا، ل ٢٠).

کۆسپانەشیان دەخستە بەردەمی.[1] بەڵام تێکۆشەرانی (ی.ن.ک) کۆڵیان نەداو تا دەهات زیاتر پەرەیان بەکارەکانیان دەدا تا لە ساڵی ١٩٧٦دا چاپخانەی ناوەندیی (ی.ن.ک) یان دامەزراند کە بەچاپخانەی (شەهید ئیبراهیم عەزۆ)* ناسرابوو.[2]

بەشی چوارەم
پێوەندیەکانی یەکێتیی نیشتمانی کوردستان لەنێوخۆ و دەرەوەی وڵاتدا

باسی یەکەم : پێوەندی هاوکارانەی یەکێتی و هێزە کوردستانیەکان

---

[1] ئەرسەلان بایز: راگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ، ل ٧٠.

* لەگرنگترین ئەو بەرهەمانەی کەلەوچاپخانەیەدا چاپکراون ئەمانە بوون:

١-بەیاننامەی دامەزراندنی (ی.ن.ک)، نووسینی مام جەلال و وەرگێڕانی ئارام، ئەیلولی ١٩٧٦. **بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٦)**

٢- یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆچی؟ نووسینی مام جەلال وەرگێرانی ئارام، تشرینی یەکەمی ١٩٧٦. **بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٣٠)**

٣- پەیڕەوی ناوخۆی دەستە چەکدارەکان، نوسینی ئارام، ئەیلولی ١٩٧٦. **بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٥)**

٤-ئەرکەکانمان لەم پلەیەی خەباتدا (کۆمیتەی هەرێمەکان)، ئەیلولی ١٩٧٦.

(ئازاد خانەقینی: مادێنا، ل ٢٣).

[2] ئەرسەلان بایز: راگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی ، ل٦٧.

باسی دووەم : پێوەندی یەکێتی و بەهێزە بەرهەڵستکارەکانی عیراقەوە

باسی سێیەم : پێوەندی یەکێتی لە گەڵ بزوتنـەوەی ئـازادیخوازی گـەلانی نێوچەکە.

باسی چوارەم : پێوەندی یەکێتی لە گەڵ دەوڵەتـانی نێوچەکە.

باسی پێنجەم : پێوەندی یەکێتی بە دەوڵەتە زلهێزەکانەوە

باسی یەکەم:
پێوەندی هاوکارانەی یەکێتی و هێزە کوردستانیەکان

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان هەر لەسەرەتای دامەزراندنیەوە، لەسەر ڕێبازێکی شۆڕشگێرانە دەڕۆیشت بەڕێوە، چونکە شۆڕشەکە لە هەموو ئاستەکاندا نوێ بوو، گۆڕان و نوێ بونەوە لە دروشم و ئامانجەکانیدا خەسلەتێکی دیکەی ئەدەبیاتی یەکێتی بوو، دروشم و ئامانجەکانی لەسەرێکەوە کاریگەری پێشکەوتنی خواستە نەتەوەییەکانی گەلی کوردیان پێوە دیار بوو، ئەو خواستە نەتەوەییانەی هەرەسی ١٩٧٥ و شکستی پرۆژە نەتەوەییەکەی ئەیلول نەیانتوانی ڕێگرین لەبەردەم گەشەکردن و بەرەو پێشەوەچونیان.[1]

یەك لە چالاکیە سەرەکییەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆ چارەسەر کردنی حاڵەتی پەرت و بڵاوی و پەڕاگەندەیی جولانەوەی سیاسی کوردستان بووە، بۆ سازدانی کۆکردنەوەو یەکێتییەك لەنێوان لایەنە سیاسییەکاندا لەپێناوی یەکێتی ڕێکخراوە جەماوەرییەکان و ریزەکانی گەلی کورددا. بەواتایەکی تر یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان پێی وابوو بۆ یەکێتی گەلی کورد و جولانەوەکەی و هێزە سیاسیەکان دامەزراوە.[2] و ریزەکانی سەرەڕای جیاوازی فکری و سیاسی لایەن و

---

[1]- ستران عبداللە: چەند سەرە قەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی. ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ل ٨١

[2] حامد محمود عیسی: المشکلة الکردیة فی الشرق الاسط، ل٢٤٩

ڕێکخراوەکـان، دەتـوانن پێکـەوە بـژین و بەرنامـەی کـاری سیاسـی و پێشـمەرگەیی و ڕێکخسـتنی شـۆرش دابنـێن. ئنجـا درێـژە بەخـەباتی شۆرشگێرانە بدەن لە پێناو رزگاری نیشتمانی و سەربەستی گەلی کوردو گەشەکردنی کۆمەڵایەتی کوردستان دا.[1]

سەبارەت بەمە مام جەلال دەڵێ :

" پێمـان باش بـوو شۆرشـەکە فرە حـزبیش بێت، هەربۆیـە زۆر زوو هەوڵماندا لەگەڵ برایانی پارتی ڕێککەوین و سەردانی (لەندەن) م کـرد بۆ گفتوگۆ کردن لەگەڵیانداو پاشان کاك مسعودمان دەعوەت کـرد بۆ شام و لەوێ بەهاوبەشـی لەگـەڵ بەعسـی سـەربە سـوریادا ڕێکـەوتنێکمان ئیمـزا کرد".[2] *

---

[1]- کۆمەڵـەی رەنجـدەرانی کوردسـتان: یـەکێتی گەلەکـەمان لـە یـادی لـەدایك بـوونی کۆمەڵە و یەکێتیدا، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (١٤) خولی سێیەم، ١٩٨٦، ل ٧-٨.

[2]- مام جەلال: سەروەری یۆبیلی زیوین، ل٣٧.

* لە ڕێکەوتنەکەی سوریادا کە لـە (١٩٧٧/٣/١) مۆرکرا لـە نێوان ی.ن.ك و پ. د. ك و حزبی بەعسـی سـەر بەسوریا لەسـەر ئـەوە ڕێککـەوتن کـە پێکـەوە شـۆرش بکەنـەوە، یەکێتیی نیشتمانیی کوردسـتان چەك پەیدا بکات و مسعود بـارزانیش لـە خەزێنـەی شـۆرش پـارە دابـین بکـات بـۆ پێشـمەرگە. بـۆ ناردنـەوەی پێشـمەرگەکانیش ی.ن.ك پرسـی پـێ کـردن، مسـعود بـارزانی ڕازی بـوو لەسـەر ناردنـەوەیان، بەتایبـەتی ئـەو پێشـمەرگانەی کـە (حسـێن بابـە شـێخ) رابەرایـەتی دەکـردن و لەسـەرەوە خۆشـحاڵی خـۆی دەربـڕی. بـەلام کاتـێ پێشـمەرگەکانی شـێخ حسـێن بابـە شـێخ لـە ناوچـەکانی بادینـان نزیـك بوونـەوە، قیـادەی موەقەتـە کەوتنـە دژایـەتی کردنیـان و شـەڕپێ فرۆشتنیان و ویستیان ئەوانیش بەدەردی دەستە پێشمەرگەکەی ئیبراهیم عەزۆ بەرن. (مام جەلال: سەروەری یۆبیلی زیوین، ل ٣٧-٣٨).

یەکێتی هەوڵی زۆری داوەکە لەگەڵ سەرکردایەتی کاتی(پ. د. ک)دا توشی کێشەو گیرو گرفت نەیەن، نامەکانی مام جەلال بۆ مەلا مستەفا و مسعود بارزانی گەواهی ئەو راستیەیەی سەرەوە دەدەن، [1] جگە لەوە مام جەلال چەند کەسانێکی وەك :د. محمود عوسمان و شەمسەدین موفتی راسپارد قسەیان لەگەڵدا بکەن. دەیویست دڵنیایان بکا لەوەی یەکێتی بۆ درێــژە پێــدانی خەباتــە دژی رژێمــی عێــراق و بــەهیچ جــۆرێ نیــازی دوژمنایـەتی ئەوانەی نیـیە. بەڵام ئەم هەوڵانـە هـەمووی بێ سـوود بـوو، بەڵکو گومانی لەلا بە هێزتر دەکردن. [2]

لەوماوەیەدا پێوەندی نێوان پارتی و یـەکێتی باش نـەبوو، سـەرباری ئـەو هـەموو دەسـت پێشـخەریەی کـە یـەکێتیی نیشـتمانیی کوردسـتان بەگشـتی و مـام جـەلال بەتایبەتی دەیخسـتە ڕوو بـۆ بـە ئاشـتی پێکـەوە

سامی شۆڕش لە کتێبی (کردستان والاکراد)دا سەبارەت بەم رێککەوتنە دەنوسێت گوایە لە ١٩٧٦/١٢/١٩ دا مسعود بارزانی چۆتە دیمەشق و رێکەوتنێکی لەگەڵ مام جەلال دا بە ئامادەبوونی نوێنەری حزبی بەعسی سوری(باقر یاسین) مۆر کردووە.). (سـامی شـورش: کردسـتان ولاکـراد، الحرکـة القومیـة والزعامـة السیاسـیة، ادریـس بارزانی...نموذجاً، ل١٤٤)، ئەمە هەڵەیە و لەراستی دا رێکەوتنەکە لە ١٩٧٧/٣/١دا کراوە. **بروانە پاشکۆی ژمارە(٢١)**

[1] نامەی مام جەلال بۆ کاك مسعود و کاك ئیدریس بارزانی لە ١٩٧٦/٨/١٠، بروانە پاشکۆی ژمارە(١٩) " نامەی مام جەلال بۆ کاك عەلی عەبدوڵڵا لە ١٩٧٦/٨/١٠، **بروانە پاشکۆی ژمارە(٢٠)**

[2]– نەوشێروان مستەفا ئەمین: لە کەنای دانوبەوە، ل٩٦

ژیانی لایەنە سیاسییەکانی کوردستان،[1] بەڵام گەلێك جار لەلایەن پارتییەوە کۆسپ دەخرایە بەر پەیوەندییەکان،[2] کە رەنگە ئەمەش بۆ چەند هۆکارێك بگەڕێتەوە:-

١-پارتی کەتاکو هەرەسی شۆڕشی ئەیلولیش تاکە حیزب و گەورە دەسەلاتداری نێوچەکەبوو، لەدوای(١٩٧٥)ەوە بێهێزی و کەم دەسەلاتی خۆی لەبەرامبەر یەکێتی پێ قەبوڵ نەدەکرا.

٢-گومانیان لە خۆنزیك بوونەوەی یەکێتی و کارکردنی هاوبەشانە هەبوو، چونکە هەربەر لەوە بەماوەیەکی کەم بڵاوکراوەکانی یەکێتی باسی لە عەشیرەتگەری و سەرکردایەتی بەزیوی بارزانی دەکرد.

٣-لەسەرکردایەتی کاتی(پ. د. ك)دا کۆمەڵە کەسانێك هەبوون کە رێگر بوون و هیچ کات لەگەڵ نزیك بوونەوەدا نەبوون لەگەڵ یەکێتیدا.

٤- پارتی پێی وابوو یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆ دژایەتی کردنی ئەوان دامەزراوە، [3] گەلێ جار لەئەدەبیاتی خۆشیاندا باسیان لەمە کردووە. بۆ نموونە مسعود بارزانی لە راپۆرتی نۆیەمین کۆنگرەی (پدك) دا دەڵێت :

---

[1] ئاسی رەباتی: هەلوێستی یەکێتیو تالەبانی-دەربارەی شۆڕشی باشوری کوردستان، ل٤٤

[2] بەهرۆز گەلالی: کوردایەتی و هەلوێست، ل٢٨

[3] فرەنسۆ هەریری: بۆ ئەوەی مێژوو بە چەواشەیی نەنوسرێ، ل١٩؛ مکتب الدراسات والبحوث المركزي للحزب الديمقراتي الكردستاني: الاقتتال الداخلي في كردستان العراق، ج١، ص١٣-١٤

" زۆر له دوژمنان و خائینان وایان ئەزانی پارتی نەماوەو مەیدان بۆ ئەوان چۆڵ بووەو مەجالی ئیش کردنیان پێ درابوو، لەلایەن مخابەراتی دەوڵەتانی مەنتیقە کەوتنە جموجۆڵ". [1]

یاخود دەڵێت : " ئەو وەزعەی پاش نەکسەی ١٩٧٥ دروست بوو، پالی بەزۆر کەس و جەماعەتەوە نا بۆ ئەوەی دووبارە بێنەوە کۆری خەبات، هەندێك له دڵسۆزیەوەو زۆریشیان نێردراون له لایەن دوژمنانی کوردەوە". [2]

ئەوەی راستی بێ جگە لە پێشمەرگەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و مەفرەزەیەکی پاسۆك، چ لایەنێکی سیاسی تر نەبوو لەسەر گۆرەپانی خەبات لە باشوری کوردستاندا. لێرەدا مەبەستی مسعود بارزانی تەنها یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانە کاتێك کە دەڵێ " زۆربەیان لەلایەن دوژمنانی کوردەوە نێردرابوون".

دەکرێ ئەو مەسەلەیە لە دوو ئەگەر بەدەر نەبێت. یا ئەوەتا پارتی توشی وەهمێك بوو بوو و پێ وابوو ئەو لایەنە سیاسی‌یە نوێیانە بۆ دژایەتی ئەوان دروست بوون، یاخود بەهیچ شێوەیەك دیموکراتیەتیان قبوڵ نەبووە کە جگە لەخۆیان کەسێکی تر، یان لایەنێکی تر لەسەر گۆرەپانەکە بن و خەبات بکەن، بۆیە بەم شێوەیە تێیان دەڕوانی.

شایانی باسە کەپارتی لەسەردەمێکی درەنگتردا و دوای مەفرەزەکانی(ی.ن.ك)، مەفرەزەیان ناردۆتەوە کوردستان "یەکەم دەستەی

---

(١)حبیب محمد کریم: تاریخ الحزب الدیمقراتی الکردستان – العراق– ص ٢٧٦.

(٢) هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٣٨٤.

چەکدار و کادری پارتی کە لەسنوری سوریا_ تورکیاوە گەڕانەوە بۆ کوردستانی‌عیراق، لەکۆتایی نیسانی ١٩٧٧دا بوو". [١] لەشوێنێکی‌تردا مسعود بارزانی دەڵێت : " تەقدیر بۆ زروفی ناسکی میللەتی کوردو ئیمان بەوەی کە دەبێ ئەحزابی تریش هەبێ لە مەیدان، زۆر هەوڵماندا کە جەبهەیەکی کوردستانی دروست بێت بەڵام جەماعەتی تر کۆسپیان دەخستە ڕێگەو ڕۆژ بە ڕۆژ براکوژی‌یان تەشجیع دەکرد تا گەیشتە ئەوەی زۆر شتی دڵتەزێن روبدات. وەقەت ئێمە تحملی مەسئولیەت ناکەین. چونکە بەواجبی خۆمان هەڵساین بۆ ڕێکەوتن". [٢]

راستی یەکەی ئەو بەرەیەی کە (مەسعود بارزانی) باسی لێدەکات هەروەك خۆشی دەڵێ (هەوڵمان داوە)، واتە هیچ بەرەیەك نەبووە تا لایەنەکەی دیکە رەتی بکاتەوە، هیچ حیزبێکیش چ کوردستانی چ عیراقی نەبووە کە بە نوسین و بە دەمی تەقەلای دامەزراندنی بەرەیەکی نە کردبێت، بەڵام لەبەر ژمارەیەك لە فاکتەری دیکە ئەو بانگاشانەی بەدەمی لەسەر کاغەز وەك خۆیان مانەوە. هەر لەو سەردەمەدا کە پارتی باس لە بەرە دەکات و گوایا یەکێتی پشتگوێی خستووە، کەچی پارتی کۆمەڵێك کاری دژی یەکێتی ئەنجامداوە، بۆنمونە:-

---

[١] سامي شورش: كردستان ولاكراد، الحركة القومية والزعامة السياسية، ادريس بارزاني...نموذجا، ص١٤٥

[٢] -هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل ٣٨٥

یەکەم دەستەی چەکداری یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان کە لە ١٩٧٦/٦/١ لە سوریاوە دەگەڕێنەوە کوردستان هەموویان لەلایەن قیادەی موەقەتەوە گیران و شەهید کران.*

لە دواتریشدا کاتێ (شێخ حسێن بابە شێخ) وجارێکی تریش (ملازم حسن خۆشناو) گەڕانەوە ناوچەکانی بادینان، ئەگەر چی بەرێکەوتنیش بوو لەگەڵ پارتی، بەڵام دیسانەوە قیادەی موەقەتە شەڕیان پێ فرۆشتن و ڕێگەیان پێگرتن، بەڵام پێشمەرگەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان زوو خۆیان دەرباز کردوو خۆیان لە شەر لادا.

لە ماوەی (٦) مانگ خەباتی چەکداریدا (١٩٧٦/٦/١-١٩٧٧/١/١)، (٢٢) پێشمەرگەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەدەستی قیادەی موەقەتەوە شەهید کراون*، لەبەرامبەردا لەو ماوەیە تەنانەت یەک پێشمەرگەی پارتی لە لایەن یەکێتییەوە شەهیدنەکراوە[1]. ئایا ئەم بەراوردە چیمان بۆ دەردەخات و دەمان گەیەنێتە چ ڕاستیەک ؟ ئایا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەلایەن (دوژمنانی کوردو مخابەراتی

---

* لەم بارەیەوە فرەنسۆ هەریری لەلاپەڕە(٢٠)ی کتێبی بۆئەوەی مێژوو بەچەواشەیی نەنوسرێ دەنوسێت: "مام جەلال لەلایەک خەریکی بەهێز کردنی حزبەکەی خۆی (ی.ن.ک)بوو و پارتیش سەرکردایەتی یەکی کاتی پێک هێنا" لێرەدا بۆمان دەردەکەوێ کە ی.ن.ک بەر لە قیادەی موەقەتە دروست کراوەو کاری ڕێکخستن و پێشمەرگەیی خۆی ڕێکخستووە، بۆیە مام جەلال خەریکی بەهێز کردنی یەکێتی بووە کاتێ کە پارتی سەرکردایەتی کاتی پێکهێناوە.

* بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٢٨)

[1] چاو پێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز، لە ٢٠٠١/١٠/١٣، لە سلێمانی.

مەنتیقەکەوە) دروست کراوە بۆ دژایەتی پارتی؟ وەك باسی لێوە دەکەن! یاخود بە پێچەوانەوە لایەنی تر هەبوون بۆ ئەم مەبەستە لە دژی یەکێتی دروست کرابوون؟

داگیر کەرانی کوردستان (عێراق، ئێران، تورکیا) هەرچی لە توانایاندا بوو بێ لە دژی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان کردویانە، تەنها (سوریا) ی لێ دەردەچێت کە دژی عێراق بوو و هاوکاری یەکێتی دەکرد و لەهەمان کاتدا لەگەڵ پارتیش دا پێوەندی زۆر باش بوو.[1] بەڵام قیادەی موەقەتە لە تورکیادا بنکەو بارەگای ئاشکرایان دانابوو و دەزگاکانی تورکیا هاوکاریان دەکردن و لەگەڵ دەرەبەگ و خێڵە (جاش) ەکانی سەر سنوور پێوەندیان هەبوو و هاوکاری یەکتریان دەکرد، لە ئێرانیش بە هەمان شێوە پارتی بە ئاشکرا هەبوو و کاری دەکرد، لەو ماوەیەدا دوو کەس لە سەرکردەکانی قیادەی موەقەتە لە تاران بە مۆری ساختەو بەیان و بلاوکراوەو کۆمەڵێك کەل و پەلی قاچاغەوە بەهەڵە لە لایەن ساواکەوە گیران، کەچی پاش ماوەیەکی کورت بەرەڵا کران و بەناوی پەنابەریەوە نێردرانە (نەمسا) بۆ ئەوەی درێژە بەکارەکانیان بدەن.[2]

کەچی ئێران ئەندامەکانی کۆمەڵەو یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانیان دەگرت و پاش ئازارو ئەشکەنجە تەسلیمی عێراق دەکرانەوە بۆ ئەوەی لە سێدارە بدرێن. لە وانە تەسلیم کردنەوەی (شیهابی شێخ نوری و جەعفەر وئەنوەرو هاورێکانیان) زیندووترین نموونەن. ئەمە دەری

---

[1] سامی شۆرش: کردستان ولاکراد، ص١٤٤-١٤٥.

[2] قیادەی موەقەتە لە چ بەرەیەکدا وەستاوە ؟، ل٤٧ .

دەخات کە ئایا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە لایەن (دوژمنانی کوردو مخابەراتی مەنتیقەکەوە) دروست کراوە؟ یاخود هێزێکی رەسەنی کوردایەتی‌یەو بەڵکو بەرامبەرەکەی بۆ دژایەتی ئەو قوت کراوەتەوە؟

قیادەی موەقەتە بۆ بەدیهێنانی مەبەستەکانیان لە وڵات و شوێن و ناوچەی جیاوازدا شێوەی کارکردنی جیاوازیان بەکار دەهێناو ڕێگای جۆراو جۆریان دەگرتە بەر.

لەکاتێکدا لە ناوچەکانی سنوری تورکیادا، هەموو هێزو توانای خۆیان بەکاردەهێنا بۆ لەناو بردنی یەکجاری و تەفرو تونا کردنی تەواوەتی پێشمەرگەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بە زووترین کات. لەوێ بە ئاشکرا بە زەبری چەك و لولەی تفەنگ، بەگرتن و ڕاونان و کوشتن دەیانویست جولانەوە نوێیەکە بشکێنن و لە ناوی ببەن. بە پێی سەنگ و سوکی تەرازوی هێزەکانی ئەو کاتەی ئەوێ، دەرهەق ئەم کارەش دەهاتن.

لەهەمان کاتدا لە ناوچەکانی هەولێرو کەرکوك و سلێمانی‌دا بە جۆرێکی تر دەجولانەوەو شێوەیەکی تریان بە کاردەهێنا لە کار کردن و هەڵسوڕاندندا، چونکە تەرازوی هێزەکانی ئەوان و یەکێتی لەم ناوچانەدا ماوەی ئەوەی بە قیادەی موەقەتە نەدەدا بە لولەی تفەنگ هێزەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەناو ببەن. هێزەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەم ناوچانەدا بە چاکی جێگیر بووبوون، پەرەیان سەندبوو، بە هێزبوون، دەسەڵاتیان وای لێهاتبوو قیادەی موەقەتە بە ئاسانی نەیدەتوانی لە ڕوویاندا بووەستێ، بۆیە پەنای دەبردە بەر ڕێگەی

تیرۆر، و شێوەی تری بەکار دەهێنا بۆ شەڕی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و هێزەکانی.[1]

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەبەر ئەوەی لەو ناوچانە دەسەڵاتدار بوو، هەروەها لەبەردەمی تاقیکردنەوەی بیرو سەرەتاکانی خۆی دابوو، بەکردەوە لە ژیانی سیاسی و پێشمەرگایەتی ڕۆژانەیدا، نەك هەر ڕێگەی لەو کەسانە نەدەگرت کە بەناوی قیادەی موەقەتەوە بە دانەو بە کۆمەڵ لە ئێرانەوە دەگەڕانەوە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی ئەم، نەك هەر نەی دەگرتن و نەی دەکوشتن، بەڵکو حورمەتی دەگرتن، ڕێنمایی دەکردن، دەیپاراستن و یامەتی دەدان و لەگەڵ هێزەکانی خۆی دەیگێران، و ماوەی دەدان دەستەو تاقمی چەکدار دروست بکەن و پێکەوە بنێنن و بارەگاو بنکە دابمەزرێنن.[2]

خودی فرەنسۆ هەریری لەم بارەیەوە دەنوسێت: "پێش ئەوەی جەلال تالەبانی خەلك بنێرێت بۆ کوردستان، ئێمە هەبووین وەك سەرکردایەتی کاتیی پارتی، بزوتنەوەی سۆسیالیستی هەبوو، خوالێخۆشبوان ڕەسول مامەند، د. خالید، عەلی عەسکەری، و ملازم عومەر عەبدوڵڵاش بەناوی کۆمەڵەی ڕەنجدەران ئیشیان دەکرد. ئەو هەرسێ لایەنە وەکو بەرەیەکیان پێکهێنابوو. کەمال کەرکوکی لەگەڵ ڕەسول مامەند و د. خالید و عەلی عەسکەری و ملازم عومەر بەیانێکیان دەرکردبوو کە وەك برا ئیش دەکەن، نەگیرو گرفت هەبوو نەشەڕی براکوژی، کەس شەڕی بە کەس

---

[1]-قیادەی موەقەتە لە چ بەرەیەکدا وەستاوە ؟، ل٤٦.

[2] چاوپێکەوتن لەگەڵ محەمدی حاجی مەحمود، لە٢٠٠١/٩/٢، لە سلێمانی.

نەدەفرۆشت. هەموو وەك یەك حزب ئیشیان دەكرد و شەڕیان لە دژی حزبی بەعس دەكرد".[1]

لێرەدا فرەنسۆ هەریری دان بەوەدا دەنێت لەناوچەكانی هەولێر و سلێمانی و كەركوك دا كە(ی.ن.ك) تیایدا بالادەست بووە، قیادەی موەقەتەی پارتی بەئازادی خەریكی كاری سیاسی و پێشمەرگایەتی خۆیان بوون، بەبێئەوەی كەس دەست بێنێتە ڕێگەیان، لەهەمان كاتدا باس لە بزوتنەوەی سۆسیالیست و كۆمەڵەی ڕەنجدەران دەكات و ناوی كەسایەتیەناسراوەكانیان دەبات كە هاوكاری(كەمال كەركوكی)یان كردووەو پێوەندیان زۆر باش بووە، كەچی لەولاوە دەڵێت(پێش ئەوەی جەلال تالەبانی خەلك بنێرێت بۆ كوردستان، ئێمە هەبووین وەك سەركردایەتی كاتی پارتی). وەك ئەوەی ئەوكەسانە لەحزبێكی تردابوبن و هیچ پێوەندییەكیان بە مام جەلالەوە نەبوبێ، لە كاتێكدا بزوتنەوەو كۆمەڵە دوو باڵە سەرەكی یەكەی (ی.ن.ك) بوون و ئەو كەسایەتیانەی ناویشیان دەبات هەموویان ئەندامی سەركردایەتی یەكێتی بوون لە ناوەوەی وڵاتدا.

ئەمە ئەزمونێكی نوێ بوو لە ژیانی سیاسی گەلی كوردا. هەروەك لەبڵاوكراوەكانی یەكێتی دا هاتووە: لەو شوێنانەی كە پێشمەرگەی یەكێتی هەبوون قیادەی موەقەتە زەفەری پێدەبردن و لەناوی دەبردن. لەو

---

[1] فرەنسۆ هەریری: بۆئەوەی مێژوو بەچەواشەیی نەنوسرێ، ل٢٠.

شوێنانەی کە یەکێتی دەسەڵات و توانای هەبوو ڕێگەی بەوان دابوو خۆیان کۆبکەنەوەو پەرە بسێنن.[1]

بەو پێیە دەردەکەوێ کە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان هەر لەسەرەتاوە بەرژەوەندیەکانی کوردی لەبەر چاو دەگرت، بۆیە ململانێی نێو خۆو شتە لاوەکیەکانی خستبووە لاوەو بۆ ئەوەی هەموو هێزوو توانای گەلی کورد کۆ ببێتەوەو پێکەوە بچنەوە بەگژ ڕژێمی عێراقدا، بە گیانێکی هەست کردن بە لێپرسراویەتی نیشتمانی و نەتەوەیی، چاو پۆشی لەمانە هەمووی دەکرد، دانی بەخۆی داگرت و نەکەوتە دوای هەڵگیرساندنی شەڕی لابەلاوە، بەپێچەوانەوە هەوڵەکانی لە بەهێزکردنی پێوەندی لەگەڵ پارتیدا بەردەوام بووە. .

هەر لەو ماوەیەدا (علی عسکری) نامەیەکی بۆ (ئیدریس بارزانی) نووسی کە لەکەرەج بوو، لەوێدا داوای هاوکاری و پشتیوانی و یارمەتی لێکردن. لەمەش بترازێ (د. خالد سعید) هێزێکی سازدا بۆ سەر ناوچەکانی بادینان و بەڕێ کردنی (عمر مستەفا دەبابە) بۆ دەرەوەی وڵات، لە سنوری تورکیا چووە ناوچەی (چو قورچە) لەوێ بە ئامادەبوونی (ماجد ئەحمەد بەگی چەلی) سەرۆکی شارەوانی (چقورچە) و لەگەڵ دوو سەرکردەی قیادەی موەقەتە (جەوهەر نامیق و کەریم سنجاری) کۆبۆوە، هەرلەوێ لەسەر ئەوە ڕێك کەوتن کە جەوهەر نامیق بچێتە سوریا تا

---

[1]-قیادەی موەقەتە لە چ بەرەیەکدا وەستاوە ؟، ل٤٨.

دەستەی دامەزرێنەری یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان و قیادەی موەقەتە گفتوگۆ بکەن.[1]

هەر لەو ماوەیەدا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دوو جار رێککەوتنی لەگەڵ ئیمزا کردن. جارێکیان لە (سورەبانی چوارتا) و جارێکی تریش لە (شێنێی قەڵادزێ)دا.[2]

هەروەها مام جەلال لە (لەندەن) لەگەل مسعود بارزانی و سامی عبدالرحمن دا کۆبوۆوە، بەمەبەستی چاك کردن و رێکخستنی پێوەندیەکانی نێوان یەکێتی و قیادەی موەقەتە.[3] بەلام ئەو رێککەوتنانەی کرابوون لەلایەن قیادەی موەقەتەوە پێشێل کران و هەڵوەشێنرانەوە.[4]

هەرچۆنێ بێ یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان دانی بە خۆی دا گرت، سەرباری ئەوەی چەندین پێشمەرگە و کادری بەدەستی قیادەی موەقەتە شەهید کران، بەلام لەو ماوەیەدا هیچ وەلامدانەوەیەکی نە ئانە (سلبی) نەبوو و زیاتر هەوڵی پێکەوە ژیانی دەدا.[5]

ستراتیژی یەکێتی لەپەیوەندییەکانیدا لەکوردستانی گەورەدا بەم جۆرەبوو:

---

[1] قیادەی موەقەتە لە چ بەرەیەکدا وەستاوە ؟، ل٤٩ .

[2] چاوپێکەوتن لەگەڵ ملازم عمر عبدالله لە ٢٠٠١/١٠/١٠، لە سلێمانی.

[3] قیادەی موەقەتە لە چ بەرەیەکدا وەستاوە ؟، ل ٥٠ .

[4] مام جەلال: سەروەری یۆبیلی زیوین، ل١٣.

[5] چاو پێکەوتن لەگەڵ ملازم عومەر عبدالله، لە ٢٠٠١/١٠/١٠، لە سلێمانی.

١– دەبێ "هاوپەیمانێتی لەگەڵ پارت و ڕێکخراوە پێشکەوتووەکان بێت نەك لەگەڵ دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان "دا .

٢–تاقی کردنەوەی شۆڕشگێڕانەی کورد تەواو ئەو ڕاستیەی سەلماندبوو کە مەحالە پشت بەستن بە داگیرکەری بەشێکی کوردستان مافی کورد وەربگیرێ. کارەساتە دڵتەزێنەکەی هەرەسی ساڵی ١٩٧٥ دەرس و پەندێکی گەورەو پڕلە ئەزمونە کە هەرگیز پشت بەستن بە داگیرکەری بەشێکی کوردستان سەرکەوتن بە دەست ناهێنرێ و کۆمەڵانی خەڵکیش لەم ڕێگەیەوە بە مافەکانیان شاد نابن. چونکە کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لەیەك دابڕاونین و سەرکەوتن و ژێرکەوتنی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانەی هەر پارچەیەکی کوردستان ڕەنگدانەوەی قوڵ و کاریگەرانەی لەسەر بزوتنەوەی پارچەکانی تر هەیە.[1]

٣– " گەشەکردن و پەرەسەندنی جولانەوەی کورد لەبەشێکی تری کوردستاندا جولانەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلی کورد لە کوردستانی عێراقدا لاواز ناکات. بەڵکو گوڕو تەکانێکی بەتینی پێ دەدا. مەسەلەی کورد لە کێشەیەکی ناوخۆیی عێراقەوە دەباتە ئاستێکی باڵا تر. واتە وەك مەسەلەیەکی گەورەترو کێشەیەکی ناوچەیی نەتەوەیەکی دابەش کراو و نیشتمانێکی پارچە پارچە کراو دەخاتە ڕوو و سەرنجی رای گشتی زیاتر بۆ رادەکێشێ و دۆستی زیاتری بۆ پەیدا دەکات ".[2]

---

[1]– یەکێتیی نیشتیمانیی کوردستان: ئایا مەسەلەی کورد یەك مەسەلەیە یا چەند مەسەلەیەکە ؟ ل١٦، ٦ .

[2]– ئایا مەسەلەی کورد یەك مەسەلەیە یا چەند مەسەلەیەکە ؟، ل ٤٧ .

٤- له هەمان کاتدا لاواز بوون و لەناو چوونی جولانەوەی کورد لە بەشێکی تری کوردستاندا جگەلەوەی جولانەوەی شۆڕشگێرانەی کورد لە کوردستانی عێراقدا لە چوار چێوەی کێشەیەکی ناوخۆیی عێراقدا قەتیس دەکاو دەرفەتی زیاتر بەڕژێمی بەغدا دەدا کە پەردەی بەسەر دا بدا، لەهەمان کاتدا بەشێکی زۆری وزەو توانای گەلی کورد بێبەش دەبێت و ژمارەیەك دۆستیشی لە کیس دەچێت. سەرەڕای ئەوەش لە قولایی ستراتیجی کوردستان و گەلی کوردی دادەبڕێ و داگیر کەرێکی کوردستان لە کێشەیەکی گەورە دەستی بەتاڵ دەبێ بۆ هاوکاری و ڕێککەوتن لەگەڵ رژێمی فاشی عێراقدا بۆ سەرکوتکردنەوەی جولانەوەی کورد لە کوردستانی عێراقدا.[1]

بۆزیاتر رون کردنەوەی پەیوەندیەکانی یەکێتی بەپارچەکانی دیکەی کوردستانەوە، (عمر شێخ موس) دەڵێ : " پلانێکمان دانا بۆ ئەوەی ئەو میراتە خراپەی سەرکردایەتی شۆڕشی پێشوو کەبریتی بوو لە هاوکاری کردن لەگەڵ حکومەتەکان لە جیاتی هاوکاری کردن لەگەڵ بزوتنەوەکان، و سەپاندنی سیاسەتی خۆی بەسەریاندا کە ئەوە هەموو وای کردبوو ئەو حزبە کوردیانە ببن بە لقێکی (پدك) لەو ولاتانەدا، هەموشی لەبەرژەوەندی ئەوان بێ. ئێمە بە پێویستمان زانی ئەو تەرازووە لاسەنگە راست بکەینەوە. یەکسەر پەیوەندیمان لەگەڵ هەموو لایەنەکاندا لە کوردستانی ئێران و تورکیاو سوریا کرد . و دەستمان کرد بە هاوکاری کردن لەگەڵیاندا. ئەوانیش زۆر بەگەرمی هاتنە پێش. بێگومان هەندێکیان

---

[1]- هەمان سەرچاوە، ل ٤٨ .

(تحفظ) یان هەبوو، رەخنەیەکی زۆرمان لە جیاتی سەرکردایەتی شۆرشی پێشوو لە خۆمان گرت بۆ ئەوەی بتوانین زەمینە خۆش بکەین و پلانەکانی خۆمان بۆ خستنە روو. یەکەم پێشنیارمان ئەوە بوو کە لیژنەیەکی هاوکارانەی کوردستانی دامەزرێنین، ئەمە پرۆژەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بوو کە بتوانێ لەگەڵ پارتە سەرەکیەکانی هەموو پارچەکاندا لیژنەیەکی هاوکاری بێتە کایەوەو بەبەردەوامی کاری سیاسی، سەربازی، دبلۆماسی و تێکۆشان لە نێوان خۆماندا ئەنجام پێ بدەین، بەڵام هەریەکەی تاکتیکی خۆی هەبێ و لەهەمان کاتدا هەوڵ بدرێ ستراتیژێکی یەککگرتووش هەبێ".[1]

لەم بۆچونانەی سەرەوەدا ئەوەمان بۆدەردەکەوێکە یەکێتی هەر لەسەرەتای دامەزراندنیەوە، هەوڵێکی زۆری زوو بەزوویدا بۆ بنیاتنانی بناغەی دۆستایەتی لەگەڵ هەموو ئەو رێکخراوانەی لە باکوری کوردستان (کوردستانی ژێر دەستی تورکیا) دا هەبوون، یەکێتی کە رێکخراوێکی تازەو نەناسراو بوو لەوێ، زوو کەوتە بەر لێشاوی پروپاگەندانە، بۆیە سەرەتا ئەو رێکخراوانە لە یەکێتی کەوتنە سلەمینەوە.[2]

لەبەر ئەوە وەك هەنگاوی یەکەم یەکێتی توانی تەنها لەگەڵ (پارتی دیموکراتی کوردستانی تورکیا) -بالی د. شڤان -دا دۆستایەتی دابمەزرێنێ هۆی ئەمەش ئەوەبوو کە رێبەری ئەم حیزبە (د.شڤان) لەگەڵ دوو لەکادیرەکانی سەرکردایەتی (بروسك و چەکۆ) لەلایەن (پ.د.ك)ەوە

---

[1] چاوپێکەوتن لەگەڵ عمری شێخموس لە ١٣/١٠/٢٠٠٠، لە سلێمانی.

[2] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە کەناری دانوبەوە، ل ٦٨-٦٩.

تیرۆر کرابوون. هەروەها یەکێتی کە بە حزبێکی چەپ ناسرا بوو، یارمەتی‌یەکی زۆری ئەم حزبەی دەدا، ژمارەیەك چەکی پێدابوو، چەردەیەك پارەی بۆ ژیانی کادرەکانی و چالاکی حزبەکەیان تەرخان کردبوو.[1]

دواتر یەکێتی پێوەندییەکانی لەگەڵ ئەم حزبانەدا دامەزراند :-

یەکێتی لەگەڵ (د.د.کا.د) دا پێوەندی زۆر باش بوو. لە ساڵی ١٩٧٥ دا (نجم الدين بيوك كايا)* سەردانی سوریای کرد و ڕێکەوتنێکی لەگەڵ یەکێتی‌دا بۆ هاوکاری کردن ئیمزاکرد.[2]

لەگەڵ دەست پێکردنەوەی شەری چەکداریش دا (د.د.کا.د) گەڵ هاوکاری یەکێتی کردو کارئاسانی یان بۆ پێشمەرگەکانی دەکردو

---

[1]- هەمان سەرچاوە، ل ٦٩-٧٠

* نەجمەدین بیوك کەیا، لە کوردستانی تورکیا ناسراوە بە نەجۆ، و لە لای یەکێتیش بە (صلاح) ناسرابوو، ساڵی ١٩٤٣ لە گوندی(قەرمەمان) لە ویلایەتی(ئۆرفە) هاتۆتە دنیاوە، هەر لە سەرەتای لاوێتی‌یەوە لە بزوتنەوەی رزگاریخوازی نەتەوەی کورددا بەشدار بووە، ساڵی ١٩٧١ لەزانکۆی ئەستەمبوڵ خوێندنی حقوقی تەواو کردوە. نەجۆ تێکۆشەرێکی کوردستانی‌بوو. بۆیە هەر لە دەست پێکردنی شۆڕشی نوێی کوردستانی باشوردا(١/٦/١٩٧٦)بە ئەو پەری دڵسۆزی و فیداکاری‌یەوە هەموو تواناى خۆی لە پێناوی سەر خستنی‌دا بەخت کرد، تا لە بەهاری١٩٨٢دا لە تورکیا دەستگیر کرا، پاش نزیکەی دوو ساڵ بەندی، بە دەستی ژەندرمەی تورك، لە زیندای دیار بەکر لە ٢٢/١/١٩٨٤دا شەهید کرا. (د. کەمال فوئاد: **کوردستان یەکەمین رۆژنامەی کوردی ١٩١٧-١٩١٨، سلێمانی، ١٩٩٨، ل٧-٨**)

[2]-چاوپێکەوتن لەگەڵ مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٩٨)٢/٦/١٩٩٦" چاوپێکەوتن لەگەل عمری شێخموس، لە ١٣/١٠/٢٠٠٠، لە سلێمانی

یارمەتیان دەدان. بەتایبەت (عمر چەتین) و (نجم الدین بیوك كەیا). [1] لە ڕێگای (نجم الدین بیوك كەیا) یشەوە كە دۆستێكی نزیكی یەكێتی بوو، (ی.ن.ك) زۆر لە ڕێكخراوە كوردیەكانی ژێر دەستی توركیایان ناسی وەك (ئاڵای رزگاری) كە (خەجۆ) سكرتێریان بوو. [2] ڕێكخراوی (كاوە) ش كە دەستەیەك بوون لە (د. د. كا. د) جیا ببونەوەو ماركسی و ماوی بوون، لەگەڵ یەكێتیدا پێوەندیەكی باشی هاوكارانەیان هەبوو. [3]

كەمال بورقای كە سكرتێری (پارتی سۆسیالیستی كوردستانی توركیا) بوو، لەگەڵ یەكێتی دا پێوەندی زۆر باش بوو، یەكەم بەیانی دامەزراندنی (ی.ن.ك) كە دەرچوو ئەوان لە ڕۆژنامەكەی خۆیاندا بە زمانی توركی بڵاویان كردەوە و دواتریش پەیوەندیەكان تا دەهات پتەوتر دەبوو. [4]

لێرەدا بەپێویستی دەزانم پەیوەندی یەكانی یەكێتی وەك بەرنامەیەكی ستراتیژی لەگەڵ گشت پارچەكانی دیكەی كوردستاندا بەم جۆرە بخەمە بەردەست :-

---

(١)- عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٣٩٣)، ٢٠٠٠/١٠/٢٧

(٢)- چاوپێكەوتن لەگەڵعمری شێخموس، لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی

(٣)- عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٣٩٣)، ٢٠٠٠/١٠/٢٧

(٤)- عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٣٩٣)، ٢٠٠٠/١٠/٢٧

یەكەم: باكوری كوردستان:-

تێڕوانینی یەكێتی لە پتەو كردنی پێوەندی هاوكارانەیدا لەگەڵ ئەم بەشەی كوردستاندا لەم فاكتەرانەدا خۆی دەبینیەوە:-

١-گرنگی كوردستانی ژێردەستی توركیا بۆ كورد وەك گرنگی مصر وایە بۆ عەرەب.

٢- ئەو هەڵسانەوەیەی لە كوردستانی ژێر دەستی توركیادا دەستی پێكردبوو، دەبوایە پشتیوانی بێ قەیدو شەرت بكرێ بێ ئەوەی گوێ بدرێتە ئەوان هەڵوێستیان لە یەكێتی چۆیەو چۆنە.

٣-دەبێ جولانەوەی سیاسی كوردستانی ژێر دەستی توركیا بەبێ دەست تێوەردان و كوێخایەتی گەشە بكات.

لەبەر ئەوە بە هیچ شێوەیەك یەكێتی خۆی لەكارو باری سیاسی ئەو پارچەیەی كوردستان هەڵنەدەقورتاند. تەنانەت دژایەتی ئەو حزبانەشی نەدەكرد كە دژایەتی یەكێتیان دەكرد و ئامادە بوو یارمەتیان پێشكەش بكات.[1]

---

[1]- نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە كەناری دانوبەوە، ل ٧٠.

دووەم: رۆژهەلاتی کوردستان:-

هەر لەسەرەتای دامەزراندنی‌یەوە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەم بەشەی کوردستاندا دۆست و لایەنگری زۆر بوو، لەم بارەیەوە (مام جەلال) دەڵێت: "لە کوردستانی ئێران لەگەڵ (د. عبدالرحمن قاسملو)دا پێوەندیمان باش بوو، هەر لە سەرەتای دامەزراندنی (ی.ن.ک)ەوە پرسم بە د. عبدالرحمن قاسملۆ وە کردووە، ئەو زۆری پێ باش بوو، وە هانی داین کە ئەو کارە بکەینو لەدواتریشدا پێوەندیمان باشتر بوو، ئێمەش دژی عیراق بووین بۆیە ئەو پێوەندییە هەر بە نهێنی مایەوە".[1]

جگە لەمە چەند کەسایەتیەکی تری وەك (حەسەنی قازی) و (محەمەدی موهتەدی) پەرۆشی هاوکاری کردن بوون لەگەل یەکێتی‌دا. ئەوانە بلاوکراوە گرنگەکانی یەکێتیان وەردەگێرایە سەر زمانی فارسی و بلاویان دەکردەوە کە ئەمەش سەرەتایەك بوو بۆ ناسینی یەکێتی لەناو کوردەکانی ئێراندا و ئامادەبوون هەرچیەك کە لە دەستیان دێ بۆ هەڵسانەوەی جولانەوەی کورد لە باشوری کوردستاندا بیکەن.[2]

ئەوانە ئەو کەسانە بوون کە لەدوایی دا لەنێو ریزەکانی (کۆمەلەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران)دا کاریان دەکرد، سەبارەت بەوانەش (مام جەلال) دەلێت:" پێوەندیمان لەگەڵیاندا زۆر باش بوو، ئەگەر چی ئەوکاتە زۆربەی کادیرەکانیشیان لە زیندان دابوون".[3]

---

[1] چاو پێکەوتن لەگەڵ مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە (١٢٩٨)، ١٩٩٦/٦/٢.

[2] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە کەناری دانوبەوە، ل ٤٥ .

[3] چاو پێکەوتن لەگەڵ مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە (١٢٩٨)، ١٩٩٦/٦/٢.

لەم بارەیەوە (سەلاحەدینی موهتەدی) دەڵێ :" ناسینی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە لایەن کوردەکانی ئێران کە وەك پارتێکی فکری و سیاسی سەیرمان دەکرد، نەك تەنها وەك هێزێکی چەکدار، لەو پەیامەوە بوو کە لە ساڵی ١٩٧٥ دا بڵاوی کردەوە بە ناوی (یەکێتیی نیشتمانیی کوەردستان بۆ چی ؟) کە بەدەستمان گەیشت ".[1]

لەگەڵ دەست پێکردنەوەی شەری چەکداری و دامەزراندنی یەکەمین مەفرەزە سەرەتایەکان لەباشوری کوردستاندا، (کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران) هەوڵی دوو شتی دا :

١-ئەوەندەی بتوانرێ وەك حزبێکی سیاسی لە هەموو بوارێکەوە یارمەتی (ی.ن.ك) بدەن.

٢-بەپێی توانا (کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستان) خەڵکی خۆی بنێرێتە نێو ریزەکانی (ی.ن.ك) تا فێری کاری پێشمەرگایەتی و راهێنانی سەربازی و بەکارهێنانی چەك و تەقەمەنی بن.[2]

هەر لەم بارەیەوە (موهتەدی) دەڵێ :" دوو هۆکار هەبوون کە یارمەتی (ی.ن.ك) دا تا لەنێو خەڵکی کوردستانی ژێردەستی ئێراندا خۆشەویست بێت، ئەوانەش :

١-ئەو رۆڵە خراپەی کە (پدك) هەر لەسەردەمی شۆرشی ئەیلولەوە بەرامبەر کوردەکانی ئێران پەیرەوی دەکرد لە کوشتن و راوەدوو نانی تێکۆشەرانی کوردستانی ژێر دەستی ئێران. لە ساڵی ١٩٧٥ یشدا کاتێك

---

[1] چاوپێکەوتن لەگەڵ (سەلاحەدینی موهتەدی) لە ٢٠٠١/٢/١٩، لە سلێمانی.

[2]- هەمان سەرچاوە.

چوونە ئێران لەگەڵ رژێمی شادا رێککەوتن و ئەوەی لەدەستیان دەهات دەیان کرد بۆ یارمەتی دانی ئەم رژێمە لەسەرکوت کردن و دامرکاندنەوەی خەباتی تازەی کوردستانی ئێران کە خەریك بوو تازە شۆرش دەست پێ بکاتەوە. لەمەوە خەڵك بەراوردی یەکێتی دەکرد لەگەڵ پارتیدا کە زۆر جیا بوون لەیەکتری.

٢-خەڵك دەیبینی (ی.ن.ك) هەر لەدروست بوونی مەفرەزە سەرەتاییەکانیەوە، هەردوو دەوڵەتی ئێران و عێراق هاوکاری یەکتریان دەکرد بۆ لێدانی پێشمەرگە. پێشمەرگەی یەکێتی بەبرسیەتی و نەداریەوە دەهاتنە کوردستانی ئێران و دەچوونە دێهاتەکان و خەڵك یارمەتی دەدان. کەچی پاسگاکان بەبەر تەقەو تۆپیان دەدان و لەو دیوو سنوریان دەکردنەوە بۆ ژێر دەستی عێراق. پارتی بە ئارەزووی خۆیان لە ناو شارەکانی ئێراندا تەڕاتێنیان دەکرد. بەمە خەڵك بە ئاشکرا بۆی دەردەکەوت کە یەکێتی هێزێکی رەسەنی شۆرشگێری کوردایەتی‌یە، لەو دیوو عێراق لێیان دەکوژێ و لەم دیوویش ئێران وەبەر تۆپانیان دەدا. ئەم حاڵەتە یارمەتی زۆری یەکێتی دا کە وەك هێزێکی رەسەنی کوردایەتی لەبەر چاوی خەڵکی کوردستانی ئێران خۆشەویست بێت و لەگەڵ پارتی دا بەراوردی پێبکات.[1]

---

[1]- چاوپێکەوتن لەگەڵ (سەلاحەدینی موهتەدی) لە ٢٠٠١/٢/١٩، لە سلێمانی

سێیەم : کوردستانی ژێر دەستی سوریا:-

یەکێتی لەگەڵ زۆربەی کوردەکان پێوەندی باش بوو بە حوکمی ئەوەی هەر لەسەرەتادا سوریای کردبوو بە بنکەی سەرەکی خۆی. و پارتە کوردیەکانی ئەوێش بە ئاشکرا لە ناوسوریادا کاریان دەکرد، لەوانە (پارتی دیموکراتی پێشکەوتنخوان) کە مامۆستا(حەمید دەروێش)سکرتێری بوو،[1] و (پارتی دیموکراتی چەپی سوریا) کە (یوسف دیبۆك) سکرتێری بوو، زۆر دۆستی یەکێتی بوون.[2] بەڵام لەوانەی کە لەگەڵ یەکێتی دا نەیار و ناکۆك بوون دەستەی (صلاح بدرالدین)بوو،* کە هاوکاری (پ. د. ك)بوو، لەهەمان کاتدا ناوبراو

---

[1] چاوپێکەوتن لەگەل مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٩٨)، ١٩٩٦/٦/٢.

[2] چاوپێکەوتن لەگەڵ (عومەری شێخموس) لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

* صلاح بدرالدین لە سەرەتادا سکرتێری پارتی دیموکراتی چەپی سوری بوو، بەڵام ناوبراو پێوەندی بە موخابەراتی عیراقەوە هەبوو، موخابەرات لەرێگەی (شێخ جەبار تاهیر شەریف)ەوە داوایان لێ کردبوو کە بەیانێك دژی بەیانەکەی دامەزراندنی (ی.ن.ك) دەر بکات، تەنانەت موخابەرات دەقی بەیانەکەشیان بۆ نوسی بوو کە بە چ شێوەیەك بێت، بەڵام لە ژمارەی شەش کەس لە ئەندامانی مەکتەبی سیاسی حزبەکەی، پێنج کەس دژی دەرکردنی ئەم بەیانەبوون، تەنها صلاح بدرالدین سور بوو لەسەر دەرکردنی بەیانەکە. ئیتر لەسەر ئەمە سەرجەم ئەندامانی مەکتەبی سیاسی بڕیاری دەرکردنی صلاح بدرالدین دەدەن لە حزبەکە چونکە پێوەندی پێوەندی بە حکومەتی عیراقەوە هەبوو. دواتر صلاح بەتەنها لە سەر داخوازی موخابەراتی عیراقەوە بەیانەکەلە دژی یەکێتی دەردەکات. (**چاوپێکەوتن لەگەل مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە(١٢٩٨)، ١٩٩٦/٦/٢**).

پێوەندییەکی توندو تۆڵی بە رژێمی بەعسی بەغداوە هەبوو، لەهەمان کاتیشدا زۆر بەتوندی دژی دەست پێکردنەوەی شۆڕشی چەکدارانەی نوێی‌کورد و یەکێتی بوو. هەر لەسەر داوای بەغدا بەیانێکی دژ بە یەکەم بەیانی دامەزراندنی ی. . ن. ک بڵاو کردەوە.[1]

---

[1]- نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانووبەوە، ل١٢٠ .

-چاوپێکەوتن لەگەڵ (عومەری شێخموس) لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

باسی دووەم:
پەیوەندی یەکێتی بەهێزە بەرهەڵستکارەکانی عێراقەوە

یەکێتی نیشتمانی کوردستان هەر لە سەرەتای دامەزراندنیەوە لە سەر ئاستی عێراقدا هەوڵی‌داوە هاوپەیمانی‌یەك لە نێوان جولانەوەی شۆرشگێرانەی گەلی کورد وئۆپۆزیسیۆنی نیشتمانی وپارت و رێکخراوە نیشتمان پەروەرو دیموکرات وپێشکەوتنخوازەکان ببەستی"[1] ئەم هاوخەباتیەش لە سەرەتاوە دروشمی سەرەکی رێبازی راستەقینەی (ی.ن.ك) بووە لە گەڵ هێزە شۆرشگێرو پێشکەوتنخوازەکانی عێراق و کوردستاندا، بۆ یەکەمین جار بوو لە مێژووی باشووری کوردستاندا، کە خەباتی حزبێکی سیاسی بە هاو خەباتی وهاوکاری لە گەڵ حزبە پێشکەوتنخوازەکانی عێراقدا دەچێتە کایەی شۆرشەوە.[2]

لەم بارەیەوە لە یەکەم بەیانی دامەزراندنی (ی.ن.ك) دا هاتووە:" دەبێ هێزە شۆرشگێرەکانی کوردستان شان بە شان لە گەڵ تێکرایی هێزە پێشکەوتنخوازو نەتەوەیی‌یە چەپەکان لە عێراقداکار بکەین بۆ ئەنجام دانی ئەرکەکانی شۆرشی نیشتمانی دیموکراتی کە رووبەڕوی گەلی عێراق بە هەردوو نەتەوەی عەرەب و کورد وکەمینەکانی دەبێتەوە".[3]

لەم روانگەیەوە یەکێتی پێی وابوو کە بە عێراقی کردنی شۆرش، فرمانێکی پێویست بوو بۆ گێرانەوەی بزوتنەوەی رزگاری گەلی کورد بۆ سەر رێ وشوێنی سروشتی خۆی، وسوك وئاسان کردنی گیروگرفت وکەم

---

[1] ئایا مەسەلەی کورد یەك مەسەلەیە یا چەند مەسەلەیەکە ول١٦.

[2] مام جەلال: سەروەری یۆبیلی زوین ول١٥.

[3] یەکەم بەیانی دامەزراندنی ی.ن.ك لە ١٩٧٥/٦/١، بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٥)

وکوڕی‌یه‌کانی خه‌باتی ڕزگاریخوازی گه‌لی کورد. له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌ عێراقدا یه‌ك ڕژێمی فاشستی ودکتاتۆری و یه‌ك ده‌وڵه‌ت ویه‌ك سوپا وهتد... هه‌یه، گه‌لی عه‌ره‌ب و کورد وکه‌مایه‌تیه‌کان ده‌چه‌وسێنێته‌وه، هه‌ر چه‌نده ئه‌و چه‌وساندنه‌وه‌یه له‌ ڕوی نه‌ته‌وایه‌تیه‌وه یه‌کسان نیه، به‌لاّم له‌ چه‌ندین ڕوی تره‌وه ناوکۆی‌یه و ناکۆکی سه‌ره‌کی عه‌ره‌ب وکورد وکه‌مایه‌تیه‌کان له‌گه‌ل ڕژێمی کۆنه‌په‌رستی عێراقدایه. نه‌ك هه‌ر گه‌لێك له‌ گه‌لْ هێزێکی جیاوازدا، وگه‌لی کورد ناتوانێ له‌ ڕوداوه سودبه‌خش وزیان به‌خشه‌کانی عێراق خۆی لابدات و جیابکاته‌وه. به‌ هه‌ر شێوه‌یه‌ك بیه‌وێ یانه‌یه‌وێ و پێی بزانێ یانه‌زانێ کار له‌ یه‌کتر ده‌که‌ن.[١]

کۆمه‌ڵه‌ وحزب وڕێکخراوه به‌رهه‌لستکاره‌کانی عێراق که‌ چوبونه سوریا ڕێکخراوێکی (به‌ره‌یی)یان دامه‌زراندبوو به‌ ناوی (التجمع الوطني العراقي=توع)، ئه‌و حزب وڕێکخراوانه‌ی له‌م به‌ره‌یه‌دا کۆبوبونه‌وه بریتی بوون له‌ مانه:

1- حزب البعث العربي الاشتراكي– قيادة قطر العراق.
2- الحركة العربية الاشتراكية.
3- الحزب الشيوعي العراقي–القيادة المركزية.
4- مؤتمر القوميين الاشتراكيين.
5- الحزب الاشتراكي.

---

[١] کۆمه‌له‌ی ڕه‌نجده‌رانی کوردستان: ڕێبازی کۆمه‌له، گۆڤاری کۆمه‌ڵه، ژماره (٥)، ل٢.

6- الجيش الشعبي لتحرير العراق[١]

(التجمع الوطني العراقي) ئەم هەڵوێستەی(ی.ن.ك) یان بە ئیجابی هەڵسەنگاند وپێشوازیان لێکرد. بۆیە لە تەمموزی ١٩٧٥ دا سەرکردایەتی (توع) بروسکەیەکیان بۆ دەستەی دامەزرێنەری یەکێتی ناردو تیایدا پیرۆزبایی دامەزراندنی (ی.ن.ك)یان لێکردن و خۆشحاڵی خۆیان دەربڕی بەرامبەر دووبارە سەرهەڵدانەوەی جولانەوەی کورد وهیوای سەرکەوتنیان بۆ دەخواستن[٢].

یەکێتی دوای ئەوەی بە تەواوی لە سوریا جێگیربوو و ئەوێی کرد بە مەڵبەندی سەرکردایەتی خۆی، دەبوو هەلوێستی خۆی لە (التجمع الوطني العراقي) رون بکاتەوە. سوریا بۆ یەکێتی پێویست بوو، چونکە لەلایەکەوە وەك دەوڵەتێك پشتگیری لە شۆڕشی کورد دەکرد لەوکاتەدا، لەلایەکی تریشەوە بنکەی سەرکردایەتی یەکێتی لێبوو کە شوێنێکی شیاو بوو بۆ ئەو کاتەو نزیك بوو لە مەڵبەندی شۆڕشەوە کە باشوری کوردستان بوو.

بەڵام مانەوەی یەکێتی لە سوریا وڕاپەڕاندنی کارەکانی ئەو کاتە بەند بوو لەسەر ئەوەی یەکێتی ببێتە ئەندامی (التجمع الوطني

---

(١) صلاح الخرسان: التيارات السياسية في كردستان العراق، ل٣١٨؛ نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە کەناری دانوبەوە، ل٦٥؛ عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٣٧٧)، ٢٠٠١/٧/٧

(٢) دەقی بروسکەی پیرۆزبایی (قيادة التجمع الوطني العراقي) بۆ دەستەی دامەزرێنەری(ی.ن.ك) لە تەمموزی ١٩٧٥دا، بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٩)

العراقي).[1] بەڵام ئەندامێتی یەکێتی لەم بەرەیەدا، هەروەك (نەوشیروان مستەفا) دەنوسێت :یەکێتی دەخستە ژێرباری چەند ئیلتیزامێکی سیاسی گرانەوە، لە وانە:

1- دەبوایە شۆڕشی کورد بەشێك بێ لە شۆڕشی عێراق و دروشمەکانی شۆڕشی کورد بەشێك بێ لە شۆڕشی عێراق و دروشمەکانی شۆڕشێکی عێراقی بەرزبکاتەوە ویەکێتی لەژێر ئالأی (التجمع الوطنی العراقی)دا شۆڕش بکات.

2-دەبوایە یەکێتی روخاندنی رژێم بکاتە ئامانج و دروشمی سەرەکیی خۆی، کە ئەمەش کاری ئەو نەبوو.

3- دەبوایە یەکێتی تا ڕوخاندنی رژێمی بەعس درێژە بە خەبات بداو هیچ جۆرە سازین و چارەسەرێکی مام ناوەندی قبول نەکات.

لەبەر ئەم هۆکارانە یەکێتی نەدەبووایە ببێ بە ئەندام لە(التجمع الوطنی العراقی)دا، ئەگەرچی کەوتبووە ژێر باری کۆمەڵێك ئیلتیزاماتیشەوە لەو سەردەمەدا.

بەڵام لە کۆبونەوەیەکی دەستەی دامەزرێنەردا کە لە ١٩٧٥/١٢/١٧ دا لە دیمەشق بەستراو تەنها (عمر شێخموس) ئامادەنەبوو[2]. ئەم باسە خرایە بەر لێکۆڵینەوەو هەڵسەنگاندن و دەنگدان، کە ئایا (ی.ن.ك) ببێ بە ئەندام لە (التجمع الوطنی العراقی) دا یان نا؟ لە نێو ئەندامانی دەستەی

---

[1] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە کەناری دانوبەوە، ل٦٥.

(٢)عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٢٧٧)، ٢٠٠١/٧/٧ .

دامەزرێنــەر دا تەنها(نەوشـیروان مسـتەفا) و(عـادل مـراد) دەنگیـان بـۆ ئەندامـەتی (ی.ن.ك) نـەدا بـۆ ئەندامـەتی نێـو بـەرەی(التجمـع الـوطنی العراقی).

لـەم بارەیەوە(نەوشـیروان مسـتەفا) بـیروڕای وا بـوو کـە :" یـەکێتی نەچێتە ژێرباری هیچ ئیلتیزامێکی سیاسیەوە و خۆی نەبەستێتەوە بەهیچ رێکخراوێکی تـرەوە. بۆ ئەوەی ئازادی جولاندنـەوەی هـەبێ "[(1)] بـەڵام بـە زۆرایـەتی دەنـگ دەسـتەی دامەزرێنـەر یـەکێتی بڕیاریـدا ببـێ بـە ئەنـدام لە(التجمع الوطنی العراقی)[(2)] دا ودواتـر کەوتـە گفتوگۆ لـە گەڵیـدا و زۆر مەسەلەی پێ سەلماند* لە وانە:

-پرۆگرامی(التجمع الوطنی العراقی) دەستکاری کرا، مافەکانی کورد روونتر وفراوانتر خرایە ناوی.

-(التجمع الوطنی العراقی) بەڵێنی دا کە تواناى ماددی ومەعنەوی بۆ شۆڕشی کورد دابین بکەن وشۆڕشەکە گەشە پێبدەن بۆ شۆڕشێکی عیراق لەروی سەرکردایەتی و بەشداری ومەیدانیی کارەوە.

-(التجمـع الـوطنی العراقـی) بـەڵێنیان دا کـە هاوکـات لەگـەڵ دەسـت پێکردنەوەی خەباتی چەکداری لە کوردستاندا، ئەوانیش لـە ناوەراسـت و لە خوارەوی عێراقدا چالاکی شۆڕشگێرانە دەست پێبکەن[(3)].

---

(١) نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە کەناری دانوبەوە، ل٦٥.

(٢) -عادل مراد: محاولة جادة لکتابة جزء من التاریخ الحدیث لکرد العراق، جریدة (الاتحاد)، (٣٧٧)، ٢٠٠١/٧/٧.

* بڕوانە هەردوو پاشکۆی ژمارە (١٢) و (١٣)

(٣) نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە کەناری دانوبەوە، ل٦٦.

بەلام بەکردەوە شۆرشەکە نەکرا بە شۆرشێکی عێراقی. هێزە عێراقیەکان نەک هەر نەیانتوانی شۆرشەکە بگەیەننە خواروی عێراق و ئەهوارەکان و تەقینەوە بخەنە شارەکانی عێراقەوە بەڵکو هەندێک لەو ریکخراوانە ئامادەنەبوون بگەرێنەوە کوردستانیش. تەنها سەرکردایەتی هەرێمی عێراق (حزبی بەعس) و (جیش التحریر الشعبی)[1] نەبێ کە بە پێی توانای خۆیان گەرانەوە کوردستان، توانای ئەوانیش زۆرکەم بوو، بەلاّم ئەوانی تر هیچیان نەکرد. بەڵکو زۆربەی ئۆبالی شۆرشەکەقورسایی‌یەکەی هەر لە ئەستۆی(ی.ن.ک) دا مایەوەو خوێن رشتن وکوژران هەربەشی یەکێتی بوو.

---

[1] یەکێتی نیشتمانی کوردستان: گفتوگۆی شۆرش لە گەڵ میری، ل٥٩.

باسی سێیەم:
پەیوەندی یەکێتی
لەگەڵ بزوتنەوەی ئازادیخوازی گەلانی نێوچەکە

جولانەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلی کورد، جولانەوەیەکی رزگاریخوازانەی فراوانترین بەشی کۆمەڵانی خەلکی کوردستانە دژبە چەوسانەوەی چینایەتی و نەتەوایەتی و لەپێناوی سەربەستی گەلی کورد و دیاری کردنی چارەنوسی خۆیدا، ئەلقەیەکی لە پسان نەهاتوی شۆڕشی ڕزگاری نیشتمانی گەلانی دنیایە کە ئەویش بەشێکی گرنگی شۆڕشی جیهانی پێك دەهێنێ. جولانەوەیەکیش ئەوە سروشت و ڕێباز و ئامانجی بێ، هەموو هێزە شۆڕشگێڕ و پێشکەوتنخوازەکانی کوردستان و ناوچەکە و دنیا پێویستە هاوپەیمانی ڕاستەقینەی بن، بێگومان هەموو هێزە داگیرکەرو کۆنەپارێزەکانیش دەکەونە دژایەتی کردنی.[1]

لەگەل ئەوەشدا (ی.ن.ك) باش لەو ڕاستیەیە گەیشتبو کە بە تەنها ناتوانێ لەم ناوچە گرنگە و لە دنیادا بژیت و درێژە بە خەبات بدات گەر دوور بێت لە پەیوەندیەکی هاوکارانە لەگەڵ ئەو هێزانەدا. بەواتایەکی دیکە یەکێتی ناتوانێ بێ هەلوێست و بێ پەیوەندی لەگەل دیاردەکانی ژیانی سیاسی و گەلان و دەولەتانی نێوچەکەدا، هەلبکات و ناشتوانێ دوورە پەرێزی بەرژەوەندی و نەخشەی ڕێکخراو و لایەنە سیاسیەکانی گۆڕەپانی زۆرانی و ململانێی ناوچەکە و دنیادا بوەستێت.[2] بۆیە یەکێ

---

[1] ئایا مەسەلەی کورد یەك مەسەلەیە یا چەند مەسەلەیەکە؟ ل ١٠

[2] کۆمەلەی رەنجدەرانی کوردستان: هاوپەیمانی نەك کلکایەتی دۆستایەتی نەك نۆکەرایەتی، گۆڤاری کۆمەلە، ژمارە (١٢)، خولی سێیەم، مارت ١٩٨٦، ل٤

لـە هێڵـە سـەرەکیيەکانی کـارکردنی هەرلەسـەرتاوە دروسـت کردنـی پێوەندی بوو لەگەل بزوتنەوەی رزگاریخوازی گەلانی نێوچەکە. لەم ڕووەوە لە یەکەم بەیانی دامەزراندنیدا سڵاو دەنێرێ بۆ شۆڕشی زەفار و ئەریتریا و هێزە پێشکەوتنخواز و شۆڕشگێڕەکانی ئێران و تورکیا و هاوخەباتی خۆی دەردەبڕێ لە گەلیاندا.[1]

لە پرۆژەی بەرنامەو پێڕەوی نێوخۆش دا هاتوە کە "(ی.ن.ک) خەبات دەکـات بـۆ پێکـەوە گرێـدانی بزوتنـەوەی خـەلکی کوردسـتان لەگـەل بزوتنـەوەی رزگاریخوازانـەی گـەلانی دنیـای سـێیەم و بزوتنـەوەی شۆڕشـگێڕانەی چـینی کرێکـاری ولاتـانی سـەرمایەداری و دەولەتـە سۆسیالیستەکاندا".[2] پێکەوە گرێدانی خەباتی ڕزگاریخوازانەی خەلکی کوردسـتان و بزوتنـەوەی ڕزگـاریخواز و شۆڕشـگێڕانەی عـەرەب، فـارس، تورك، ئازەری، بلوج و گەلانی تر، بۆ شکاندن و دەرکردنـی ئیمپریـالیزم و زایۆنیزم و روخاندنی حوکمی چینە کۆنەپەرستەکانی ناوچەکە، و تـەواو کردنـی سـەربەخۆیی نیشـتمانی سیاسـی و ئـابووری، و گەشـەپێدانی دیموکراسی لە ڕۆژهەلات دا.[3]

(ی.ن.ك) کـە ئـەم بڕگەیـەی لـە بەرنامـەی خۆیـدا جـێگیر کردبـوو، دەیزانـی پێویسـتە لـە سـەری کـە ڕێـز و پێگـەی بزوتنـەوەی کـورد لـەلای بزوتنەوەکانی ڕزگاریخواز و دەولەتانی بەرهەلستی پەیماننامە سەربازی

---

[1] یەکەم بەیانی دامەزراندنی ی.ن.ك لە ١٩٧٥/٦/١.

(٢)الاتحاد الوطني الكردستاني: حول الحركة التحررية للشعب الكردي في كردستان العراق، ص٦٦، بڕوانە پاشکۆی ژمارە(٢٩)

[3] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٦٥

یە کۆلۆنیالەکان لە نێوچەکەدا بگێڕێتەوە. چونکە شۆڕش لە بنەڕەتدا بەندە بە کۆمەڵێك بنەماو دروشم و بە های پیرۆز ئەگەر هەلسوڕێنەرانی سازشیان لەسەر کرد، ئەوا دەبێتە ئامرازێك دژی گەل و پەل و پۆی دام و دەزگاکانی ئەو لایەنەی کە سازشیان لە گەلدا کردوەو لە دژی بزوتنەوە تێکۆشەرەکان، لە پێناوی ئازادی و سیاسی و ژیانی دیموکراتی‌دا بەکاری دەهێنی.

لەو سەردەمەشدا خەبات لە سایەی ئەو هەل و مەرجە سەختە ناوخۆیی و ناوچەیی و نێودەولەتیانە و کەمی توانی ماددی‌دا مەسەلەیەکی ئاسان نەبوو. ڕێگاکەش لە هەموو لایەکەوە پڕلە کەند و کۆسپ و مەترسی بوو بەلام باوەڕ بە خۆبون و بە وزەی لەبن نەهاتوی کۆمەلانی خەلك و عەدالەتی مەسەلەکەو پاشەڕۆژی گەش ... هەموو ئەمانە پالیان بە (ی.ن.ك)ەوە دەنا بەسەر ئەو کۆسپ و تەگەرانەدا زالبێ.

ئەو کەسانەی لە دامەزراندنی (ی.ن.ك)دا بەشدار بوون، لە بواری سیاسەت و خەباتدا تازە نەبوون، بۆیە بەو شارەزاییەی کە هەیانبو زۆر بایەخیان بە مەسەلەی پێوەندی بەستن لەگەل هێزە سیاسیەکانی نێوچەکە دەدا، بۆ ئاگادارکردنیان لەوەی کە خەباتی ڕزگاریخوازانەی گەلی کورد هەر بەردەوامە.[1]

بۆ ئەم مەبەستە یەکێتی یەکەمین نوسینگەی خۆی لە (بەیروت) کردەوە. ئەمەش مانای گرنگی دانی یەکێتی دەگەیاند لەگەل

---

(١) –عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٢٧٣)، ٢٠٠٠/٦/٩.

شۆڕشگێڕانی دنیادا، که ئەو کاتە (بەیروت) یەکێك لە بنکە سەرەکی‌یەکان بوو و زۆربەی بزوتنەوە ڕزگاریخوازەکانی ناوچەکە لەوێ کۆبوبونەوە.[1]

لەم بارەیەوە مام جەلال ڕۆلێکی کاریگەری گێڕا لە پێوەندی کردن بە هێز و لایەنە هاوسۆزەکان لەگەل مەسەلەی کورددا. بەتایبەتی لەگەل هێزە ڕزگاریخوازەکانی فەلەستین.[2] چونکە پێوەندی‌ی لەگەل سەرانی فەلەستینی خۆش بوو، دۆستایەتی لەگەل (یاسر عەرەفات) و (جۆرج حەبەش) و (نایف حەواتمە)دا هەبوو. لەو ڕێگایەوە یەکێتی پێوەندی لەگەل دامەزراندبوون. بەلێنیان دابوو یارمەتی یەکێتی بدەن بە چەك و مەشق پێ کردنی کادرو پێشمەرگەکانی، ئامادەبوون هاوکاری یەکێتی بکەن لەوەی کە بنکەی پێشمەرگایەتی لە لوبنان دابمەزرێنێ.[3]

یەکێتی پێوەندی بە زۆربەی ڕێکخراوە فەلەستینیەکانەوە هەبوو، لەوانە:

- حركة التحرير الفلسطيني (فتح)
- الجبهة الشعبية لتحرير فلسطين (جورج حەبەش)
- الجبهة الديمقراطية لتحرير فلسطين (نايف حواتمة)
- الجبهة الشعبية – القيادة العامة (احمد جبريل)

---

[1] عادل مراد، چۆنیەتی دامەزراندنی یەکێتی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٢)، ل٨١.

[2] د. کەمال فوئاد: سەرەتاکانی دامەزراندن و دەست پێکردنەوەی شۆڕش، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژ (١٩)، ل ٢٨.

[3] نەوشیروان مستەفا ئەمین: لە کەناری دانوبەوە، ل٧٤.

- **جبهة النضال الشعبي الفلسطيني (د.سمير عوشة)**[1] و

ئەم ڕێکخراوانە سەرباری ئەوەی زۆربەیان پێوەندیان لەگەل عیراقدا زۆر باش بوو، بەلام لەگەل (ی.ن.ک)یشدا دۆست بوون و پێوەندیان نەبڕی و بە ئاشکرا دەیانگوت (ی.ن.ك) هێزێکی شۆڕشگێڕە.[2]

لە (لوبنان)یش یەکێتی پێوەندی لەگەل (حزب الشیوعي اللبناني) و (منظمة العمل الشیوعي)دا باش بوو.[3]

لە تورکیاش لەگەل (الجیش الشعبی لتحریر ترکیا)[4] و (پارتی چەپی کۆمۆنستی یەککگرتوی تورکیا)[5] دا پێوەندی هەبوو. هەروەها لە ئێرانیش دا (ی.ن.ك) پێوەندی لەگەل (ڕێکخراوی مجاهدینی خلقی ئێران)و (بەرەی نیشتمانی) و (حزبی تودەی شۆڕشگێڕ – ماوی–) و (ڕێکخراوی فدائی خلقی ئێران)دا بەستبو و هاوکاری لە نێوانیاندا هەبوو.[6]

---

[1] عادل مراد: چۆنیەتی دامەزراندنی یەکێتی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٢)، ل٨١.

[2] هەمان سەرچاوەی پێشوو، ل٨٢.

[3] چاوپێکەوتن لەگەل د. فؤاد معصوم لە ٢٠٠١/٣/٣، لە سلێمانی. الاتحاد، العدد (٣٨٤)، ٢٠٠٠/٨/٢٥ .

(٤) –عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٣٨٤)، ٢٠٠٠/٨/٢٥.

[5] چاوپێکەوتن لەگەل عمر شێخموس، لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

(٦) عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٣٨٤)، ٢٠٠٠/٨/٢٥؛ چاوپێکەوتن لەگەل عمر شێخموس لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

جگـە لەمانەلەگـەڵ کۆمـەڵێك حـزب و ڕێکخـراوی تـری بزوتنـەوەی ڕزگاریخوازی گەلانی نێوچەکەدا، پێوەندی بەستبوو، لەوانە:

(الجبهـة الشـعبية لتحريـر بحـرين) و (الجبهـة الشـعبية لتحريـر اريتريا)[1] و (الجبهة الشعبية لتحرير عمان- ظفار) و (الحزب الأشتراكی اليمينی) و هێزە چەپەکانی ئوردن و مصر و مەغریب.[2]

هـەر سـەبارەت بـە پێوەندییـەکانی یـەکێتی لەگـەڵ ئـەو هێزانـەدا، (عادل مراد) دەڵێ: "لەگەڵ زۆربـەی ئـەو ڕێکخراوانـەی لـە لوبنـان بنکـەیان هەبوو پێوەندیمان باش بوو، لەوانـە : ڕێکخراوەکانی سودانی، مصری، مەغریب، تونسی، سعودی، ئەرمەنی، یەمەنی باکور، یەمـەنی خـواروو، یابانی، ئیتالی، ئیسپانی، هەروەها ڕێکخراوەکانی ئەمریکای لاتین و لەگەڵ ئیرلەندیەکانیش پێوەندیمان هەبوو ...".[3]

لەهـەمان کاتـدا وەك عومـەر شـێخموس دەڵـێ: (ی.ن.ك) ڕێزێکـی گـەورەی لێ دەگـیرا لەلایـەن ئـەو پـارت و ڕێکخراوانـەوە، پێوەنـدی و هاوکاریـیە کـە لەگـەڵ کاتـدا هـەر لـە ڕوی سیاسـی و ئایدیۆلۆجیـیەوە نەدەمایەوە و لە ڕوی پراکتیکیشەوە دەکرا.[4]

---

(1) عادل مراد، چۆنیەتی دامەزراندنی یەکێتی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (12)، ل82.

(2) عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (384)، 25/8/2000.

(3) عادل مراد، چۆنیەتی دامەزراندنی یەکێتی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (12)، ل82.

(4) چاوپێکەوتن لەگەڵ عمر شێخموس، لە 13/10/2000، لە سلێمانی.

ئەگەرچی دوای سەرهەلدانی (ی.ن.ك) شالاوێکی بەرفراوان لەلایەن دوژمنانی کوردەوە دەستی پێکردبوو، بەو مەبەستەی لە گرنگی دامەزراندنی (ی.ن.ك) کەم بکەنەوە، بەلام لەگەل ئەوەشدا یەکێتی توانی پەیوەندی دۆستانەی لەگەل هێز و پارتە سیاسییەکانی بزوتنەوەی گەلانی رۆژهەلاتدا پەرەبسێنێ.

باسی چوارەم:
پێوەندیەکانی یەکێتی لەگەڵ دەوڵەتانی نێوچەکە

یــەکێتیی نیشــتمانیی کوردســتان بــاش لــەوە گەیشــتبوو کــە، کاریگەری‌و توانای هێزی هەر لایەنێك بەتەنها بەهی خۆی پێوانە ناکرێ. هێزی ڕاستەقینەی هەر لایەنێکی سیاسی بریتیە لە هێزی خۆی و هێزی دۆستەکانی پێکەوە. دەتوانین بڵێین، خاڵە لاوازەکانی بەرەی دوژمنیش بەبەشێ لە سەرچاوەی هێزو توانای ئەو لایەنەی تر لە ململانێ کەدا لەقەڵەم دەدرێ.

لێرەدا بەڕۆشنی دەردەکەوێ، دۆستایەتی و هاوپەیمانی بریتی‌یە لەو هۆیەی کە لایەنێکی سیاسی بۆ گەورە کردن و بەهێز کردنی تواناو هێزی خۆی، بۆ پاراستنی خۆی و مەسەلەکەی، بۆ پارستنی بەرژەوەندی و گەشەکردن و بۆ پێشەوە چوون، بۆ سەرکەوتن و دەستکەوتی سیاسی لە ململانێ کەدا دەیگرێتەبەر، واتا کۆکردنەوەی هێزی تر بۆ خۆی، بۆمەسەلەکەیەتی.

ئاشکرایە ئەو هێزو توانا زیادەیە، کە بە هاوپەیمانی و دۆستایەتی لایەنی تر دابین دەکرێ، هەر لە خۆوە، و بە خۆرایی نی‌یە. بەڵکو پرۆسەیەکە لە ڕووی دوژمنی هاوبەشدا، یا بۆ بەرژەوەندی هاوبەش کە دۆستەکان بەشێك لە هێزو توانای خۆیان دەخەنە سەر هێزو توانای

ڕێکخراو یاخود جولانەوەکە. بۆ ئەوەی جولانەوەکەش هێزو توانای خۆی بخاتە سەر هی ئەوان.[1]

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەرکی بە پێویستیی دۆزینەوەی هاوپەیمانە ستراتیجیەکان و تاکتیکیە کان کردبوو. پۆل پۆل کردنی هاوپەیمانان و دۆستەکانیشی بەپێی لێکدانەوەی زانستی و بەرژەوەندیە بالاو گەورەکانی جولانەوەی شۆرشگێڕانەی کوردستان، بە کارێکی پێویست دەزانی، بۆیە پێی وابوو کە پێویستە :

- هاوپەیمانی و دۆستایەتی، هەموو ئەو لایەن و ڕێکخراوە سیاسیانە، هەموو ئەو بزوتنەوەو دەوڵەتانە بکات کەلەسەر ئاستی ستراتیجی، یاخود لەسەر ئاستی تاکتیکی لەگەڵیان یەك دەگرنەوە.

- هاوپەیمانی و هاوخەباتی لە دۆستایەتی جیا بکاتەوە، هاوپەیمانی ستراتیجی لەهی تاکتیکی جیا بکاتەوە. دۆستایەتی درێژ خایەن لە هی تاکتیکی کورت خایەن جیا بکاتەوە. لە هەمووی گرنگتر ئەوە بوو کە هەمیشە، لە هەموو هەلو مەرجێکدا هاوپەیمانی و دۆستایەتی لە ڕەدو کەوتن و کلکایەتی، لە نۆکەرایەتی جیا بکاتەوە. یەکێتی بەردەوام دەیگوت "دۆستایەتی دەکەین و نەفرەت لە نۆکەرایەتی دەکەین".[2]

بۆیە یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەسەر ئاستی ناوچەکە ... پێوەندیەکانی هاوپەیمانێتی بوو لەگەڵ جولانەوەی ڕزگاری خوازانەو

---

(١)– کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان. هاوپەیمانی نەك کلکایەتی، دۆستایەتی نەك نۆکەرایەتی، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (١٢)، خولی سێیەم، ١٩٨٦، ل ٥.

(٢)– شوان: هەلوێستی کۆمەڵە دەربارەی هەندێ مەسەلەی ستراتیجی، ل٢١.

دیموکراتی و پێشکەوتوانەی گەلانی نێوچەکەو هەندێك لەو دەوڵەتانەی کە بەرژەوەندی هاوبەش و دوژمنی هاوبەشیان هەبووکۆی کردبونەوە لە گەڵ یەکێتی دا نەك لەگەڵ دەوڵەت و هێزە کۆنەپەرست و نۆکەرەکان.[1]

یەکێتی پێی وابوو کە پێویستە سەربەخۆیی سیاسی خۆی و سەربەخۆیی جولانەوەی شۆرشگێرانەی کوردستان بپارێزێ، و رێگا لە پاشکۆیەتی، و لەبەستنەوەی جولانەوەکە بەستراتیجی ئەم دەوڵەت و ئەو دەوڵەوت بگرێ. ئەمە بەردی بناغەی سیاسەتی یەکێتیبوو.[2]

گەلی کورد لە دوای هەرەسی (١٩٧٥) ەوە بێکەس و کەساس بوو لە رووی هاوپەیمانێتی لەگەڵ دەوڵەتەکاندا، بەعس کەوتبووە ویزەی، رۆژئاواو رۆژهەڵاتی ئەم جیهانە پڕ لافی سۆسیالیزم و دیموکراسییە، دوژمنەکەیان پڕ چەك دەکرد و کوردیان فەرامۆشی بەرژەوەندییەکانی جەنگی سارد کردبوو. دەوڵەتانی ناوچەکە، کە هاوکاری کوردیان دەکرد زۆر کەم بوون، سوریا یەکێ لەو دەوڵەتانە بوو کە بەپێی ناکۆکیە سیاسییەکانی ناوچەکەو دوژمنایەتی لەگەڵ بەعسی عێراقدا پشتیوانی هێزە سیاسیەکانی عێراق و کوردستانی دەکرد. ئەم یارمەتیەش لەوەوە سەرچاوەی دەگرت کە سوریاو عێراق لە ساڵی ١٩٧٥دا لە سەر ئاوی فورات گیرگرفتێکی گەورە لە نێوانیاندا هەبوو، و ناکۆکی ئایدۆلۆژیش لە نێوان هەردوو باڵی حزبی بەعسی سوری و عێراقیدا هەبوو،[3] هەروەها

[1]– ئایا مەسەلەی کورد یەك مەسەلەیە یە چەند مەسەلەیەك ؟ ل١٦.

[2] – شوان: هەلوێستی کۆمەلە دەربارەی هەندێ مەسەلەی ستراتیجی، ل٢٠.

[3] محمودی مەلا عزەت: بازنەکانی ململانێ و ستراتیجی ئاسایشی نەتەوەی کورد، ل١٣٦.

ناكۆكی زۆر توندو تیژ له نێوان شهخسی سهدام حسێن و حافظ ئهسهد دا ههبوو و ژمارهیهك له سهركردایهتی حزبی بهعسی سوری چوو بوونه عێراق، پهنابهر بوون و له (قیادهی‌قهومی) دا بهشداریان دهكرد سهرباری ئهمانه لهسهر مهسهلهی فهلهستین و رێككهوتنامهی جهزائیریش بۆ چوونی جیاوازی گهورهیان ههبوو. له ئهنجامی ئهم جیاوازیانه سوریهكان له روانگهی سیاسهتی پراگماتیكی خۆیانهوه ئاماده بوون یاریدهی ئۆپۆزیسۆنی عێراقی بدهن، كه جولانهوهی كوردیش بهشێك بوو لهم ئۆپۆزیسۆنه.[1]

یهكێتیی نیشتمانیی كوردستان له كاتی دامهزراندنیدا سوریای كرد به بنكهی سهركردایهتی و شوێنی خۆ رێكخستن و مهشق پێكردنی ههندێ كادیرو پێشمهرگهكانی و چاپ و بلاوكردنهوهی ئۆرگان و بهیاننامهكانی، و سوریهكان رێگهیان بهو كهسانهدهدا كه له ئێران و عێراق و توركیاوه بۆ لای یهكێتی دهچوون، جا چ له رێگهی فرۆكهخانهی دیمهشقهوه بوایه، یاخود به قاچاغ له سنوورهكانهوه به پێ بچوونایه بۆ پێوهندی كردن به (ی.ن.ك) هوه.[2]

دهربارهی پێوهندی نێوان (ی.ن.ك) و سوریا، مام جهلال دهلێت : "ههرگیز چاكهی سوریامان له بیر ناچێتهوه، بهراستی ئهو سهردهمه سوریا نهبوایه نهمان دهتوانی ئهو كاره وهك پێویست ئهنجام بدهین، سوریا نهك ههر دهرگای بۆ كردینهوه، دهرگای سیاسی، دهرگای

---

(1)- چاوپێكهوتن لهگهڵ عمر شێخموس له ۲۰۰۰/۱۰/۱۳، له سلێمانی.

(۲)- عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (۳۸٤)، ۲۰۰۰/۸/۲٥ .

رێکخستن، دەرگای پروپاگەندە، بەڵکو دەرگای ڕاهێنانی پێشمەرگەشیی بۆ کردینەوە، دەرگای چەك پەیداکردنی بۆ کردینەوە کە چەکمان پێبدات و کەرەسەکانی شۆڕشمان بۆ بێنێتە دی، بۆیە بەڕاستی (ی.ن.ك) زۆر قەرزاری سوریایە".[1]

هەرلەم بارەیەوە (نەوشیروان مستەفا) ش دەنوسێت : " ئەگەر دامەزراندنی یەکێتی و هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش دوای هەرەس، بەسەروەریەکی گەورە لە مێژووی کوردا حساب بکرێ، دەبێ لەم سەروەریەدا کورد بەڕێزلێنانەوە چاکەی سوریا، هی حافظ ئەسەدی لەبەر چاو بێ".[2]

جگە لە سوریا (لیبیا) ش یەکێ بوو لەو دەوڵەتانەی کە (ی.ن.ك) پێوەندی لەگەڵیا زۆر باش بوو و هاوکاری جولانەوەی کوردی دەکرد لەو ساتە وەختەدا. لیبیا زۆری پێخۆش بوو کە شۆڕشی کوردستان بمێنێ و بزوتنەوەیەکی پێشکەوتوو خواز هەبێ و پێوەندیشیان لەگەڵ مام جەلال باش بوو. کاتی خۆی مام جەلال (جمال عبد الناصر) ی بینیبوو، (معمر قەزافی) ش ناصری بوو و رقی زۆری لە (سەدام حسێن) بوو و لەگەڵیدا ناکۆك بوو، لەبەر ئەم هۆکارانە ئامادە بوو یارمەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بدات.[3] بۆیە بەلێنیان بە (مام جەلال) دابوو بەردەوام یارمەتی یەکێتی بدەن بە پارەو بەچەك. ئەو کاتە هێشتا خەباتی چەکداری لە

---

[1]- چاوپێکەوتن لەگەڵ مام جەلال، ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە (١٢٩٨) ١٩٩٦/٦/٢.

[2]- نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانوبەوە، ل ٧٧.

[3]- چاوپێکەوتن لەگەڵ عمرشێخموس، ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

کوردستان دەستی پێنەکردبوەوە. لیبیەکان مانگانە چەردەیەك پارەیان بۆ یارمەتی دانی بارەگاو کادرو پێشمەرگەکانی یەکێتی لە سوریا تەرخان کردبوو. هەموو مانگێ پارەکەیان دەنارده سەر حسابێك لە لوبنان و لەوێ وەردەگیرا.[1]

هەرلەو بارەیەوە (عادل مراد) دەڵێت :" پێوەندی بەتینمان لەگەڵ لیبیادا هەبوو، و زۆر هاوکاری دەکردین، لە ڕێگەی یارمەتی (معمر قەزافی) ەوە توانیمان یەکەمین ئیزگەی ڕادیۆ بۆ شۆڕش وەدەست بخەین. هەر لەو ڕێگەیەوە لە ساڵی ١٩٧٦دا کۆمەڵێك ئامێری (هۆکی تۆکی) مان دەستکەوت".[2]

لەمەش بترازێ، بۆیەکەمجار ی. ن. ك لەساڵی ١٩٧٦ دا لە پاریس، بڕی ملیۆنێك فرەنکی فەڕەنسی لە لیپرسراوێکی بەرزی لیبیی وەرگرت.[3]

ئەو دەوڵەتانەی کە زۆر بەئاشکرا یارمەتی (ی.ن.ك) یان دەدا تەنها سوریاو لیبیا بوون، لەپاڵ ئەمانەشدا(مام جەلال) دەڵێت: " لەگەڵ یەمەنی دیموکراتی دا پێوەندیمان کردوو ئەوانیش پێشوازیان لێکردین".[4]

دەوڵەتی ئێران لەو سەردەمەدا لەگەڵ عێراقدا پێوەندیی زۆر باش بوو. بە پێی ڕێکەوتنەکەی جەزائیر، دەبوو هاوکاری یەکتری بکەن بۆ پاراستنی ئەمن و ئاسایشی سنورو نەهێشتنی ئاژاوەو پەشێوی لەدژی

---

(١)- نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەنای دانوبەوە ل٧٥.

(٢)- عادل مراد: محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، (٣٨٤)، ٢٥/٨/٢٠٠٠.

(٣)- هەمان سەرچاوەی پێشوو.

(٤)- چاوپێکەوتن لەگەڵ مام جەلال، کوردستانی نوێ، ژمارە (١٢٩٨) ٢/٦/١٩٩٦.

یەکتری، و زانیاری دەربارەی تاقمە بەرهەڵستکارەکانی یەکتری ئاڵوگۆڕ بکەن، بۆ ئەم مەبەستەش چەندین کۆمیتەی ناوخۆییان دروست کردبوو. بۆیە پێوەندی (ی.ن.ک) لەگەڵ ئێراندا زۆر خراپ بوو. هەر ئەندامێك یان پێشمەرگەیەکی (ی.ن.ك) لە ئێراندا دەستگیر بکرایە، راستەوخۆ تەسلیم عێراق دەکرایەوە.

لەگەڵ دەوڵەتی تورکیاشدا یەکێتی هیچ جۆرە پێوندییەکی نەبوو، بەڵکو تورکیا دژایەتی (ی.ن.ك) یشی دەکردو لەگەڵ عێراقدا هاوپەیمان بوو.[1]

---

[1]- چاوپێکەوتن لەگەڵ عمر شێخموس، ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

باسی پێنجەم.
پێوەندیەکانی یەکێتی بە دەوڵەتە زلهێزەکانەوە

ڕژێمی بەعس بەردەوام هەوڵی دەدا کە مەسەلەی لە نێو بردنی کوردو کوردستان بخاتە چوارچێوەی ئەوسیاسەتەوە کە شەڕی ئەمجارە، شەڕی نێوان هەوڵی بەرەو پێشەوە بردنی میللەتی دواکەوتووی کوردو ئاوەدان کردنەوەی خاکی بە جێماوی کوردستانە. و پروپاگەندەی ئەوەی دەکرد کە گوایە شەڕی میللەتێکە تەنها حەزی لە ئاژاوەو پەشێوی و بەربەرەکانی دام و دەزگای ئیداری و بەڕێوەبردن و پێشکەوتن و یاسایەو شەیدای کوشتن و بڕین و یاخی بوونە.[1]

هەر بۆیە بەردەوام لە هەوڵی ئەوەدابوو کە شۆڕشی کوردستان لە دنیای دەرەوە دابڕێت و گەمارۆی بدات و لەناو ئۆردوگاو دەوڵەت و ڕێکخراوێك، هەرچیەك بووبێت ناوی شۆڕش و بزوتنەوەکەی بزڕێنێت و دەلاقەیەکیان لە نێواندا دروست بکات بەوەی کە ئەو شەڕەی کورد دەیکات، شەڕی نێوان میللەتێکی دواکەوتووی شەڕ خوازی دژ بە پێشکەوتن و حکومەتێکی پێشکەوتو خوازی هەوڵدەری ئاوەدانی و گەشەکردنە.[2]

لەبەرامبەر ئەمەدا (ی.ن.ك) بەردەوام هەوڵی دەدا کەراستی کێشەی ڕەوای کوردو دەنگی ناڕەزایی ئەم گەلە زۆر لێکراوە بە دنیای دەرەوە بگەیەنێت. ئەگەر چی لە ڕووی دبلۆماسیەوە ئەم خەباتە زۆر سەخت بوو،

---

[1]-جوامێر: چەند ڕوالەتێکی نویێ ی پیلانەکانی دوژمن بۆ بەگژاچونەوەی شۆڕشی کوردستانی عیراق، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (٢)، ساڵی ١٩٧٩، ل٤.

[2]- هەمان سەرچاوە، ل٦.

چونکە پێگەی ئەو سەردەمەی عێراق لە نێو کۆمەڵگەی نێودەوڵەتیدا بەهێز بوو، باوەڕ نەدەکرا بەوەی حکومەتی عێراق تائەو ڕادەیە بە توندی و دڵ ڕەقی مامەڵە لەگەڵ داخوازیە ڕەواکانی گەلی کوردا بکات.[1] بۆ یەکێتی زۆر زەحمەت بوو کە لەلایەن گەورە دەولەتانەوە گوێی لێ بگیرێ. جا چ دەوڵەتانیبلۆکی ڕۆژئاوا بێت یاخود ڕۆژهەڵات. چونکە بە بۆچوونی (ی.ن.ک) دەوڵەتانی ڕۆژئاوا سەر بە بلۆکی سەرمایەداری و ئیمپریالیزم بوون، پێوەندی کردن پێیانەوە لەگەڵ ڕێبازو بەرنامەی (ی.ن.ک)دا نەدەگونجا، چونکە یەکێتی ڕێکخراوێکی چەپ و مارکسی بوو. لەلایەکی تریشەوە بە حوکمی ئەوەی لە دوای هەرەسی ١٩٧٥، جگەلەوەی کە ئەمریکا پشتی لەمەسەلەی کورد کردبوو. لەهەمان کاتیشدا ڕایان وابوو کەهەڵەیەکی گەورەیان کردبوو کە لەسەر داخوازی شای ئێران یارمەتی بزوتنەوەی گەلی کوردیان دابوو. ڕازی بوون بەوەی کە هیچ جۆرە پێوەندیەکیان لەگەڵ مەسەلەی کورد دا نەبێ، چونکە لەلایئەوان بەرژەوەندیە ناوچەیی و ستراتیجیەکانیان لەگەڵ دەوڵەتانی نێوچەکە (ئیران و تورکیا و دەوڵەتە عەرەبیەکان) دا زۆر لەوە گرنگتر بوو . بۆیە ئامادەنەبوون هیچ جۆرە پێوەندیەك لەگەڵ بزوتنەوەی تازەی گەلی کوردا ببەستن. نە ئەمریکا دەیویست لەگەڵ (ی.ن.ک) دا پێوەندی هەبێ لەراستیشدا یەکێتی :" لەو سەردەمەدا هیچ پەیوەندیەکیان لەگەڵ ئەمریکادا نەبوو".[2]

---

[1]- چاوپێکەوتن لەگەل محمد شاکەلی، کوردستانی نوێ، ژمارە (٢١٦١)، ٢٠٠٠/٦/١.

[2]- چاوپێکەوتن لەگەڵ د. فوئاد معصوم لە ٢٠٠١/٣/٣، لە سلێمانی.

لەلایەکی دیکەوە یەکێتی سۆڤیەتیش پێوەندی لەگەڵ (ی.ن.ک) دا باش نەبوو، * هەموی چوارساڵێک تێپەڕی کردبووبەسەر گەورەترین ڕێکەوتننامەی ستراتیژی نێوان سۆڤیەت و عیراق کە مۆریان کردبوو، لە هەمان کاتدا (حشع) یش لەگەڵ بەعسدا هاوپەیمان بوون و لەیەک بەرەدا کاریان دەکرد. بە پێچەوانەوە هەڵوێستی سۆڤیەت بەرامبەر هێزە پێشکەوتنخواز و رزگاریخوازەکان یەکجار خراپ بوو، لەم بارەیەوە (عمر شێخموس) دەڵێ: " لە ساڵانی ١٩٧٥ و ١٩٧٦ دا لەدەرەوەی وڵات ڕاسپێردرام کە چەند یاداشتێکی ڕەسمیم بە ناوی (ی.ن.ک)ەوە بۆ لیژنەی مەرکەزی پارتی کۆمۆنسیتی سۆڤیەت نووسی، بەڵام هەر وەڵامیشیان نەدایەوە". [1]

لەگەڵ دەوڵەتانی سۆسیالیستی (ئەورووپای ڕۆژهەڵات) یش (ی.ن.ک) پێوەندی باش نەبوو. ئەو دەوڵەتانە هەر شتێ ببوایە پێوەندیان بە سۆڤیەتەوە دەکرد. یەکێتیش لە ڕووی فکریەوە لەگەڵ ئەوان نە دەگونجا، چونکە زیاتر ئەندێشەی ماوی لە نێو (ی.ن.ک)دا زاڵبوو و ڕەخنەیان لەوان دەگرت. [2]

---

* د. فوئاد مەعصوم دەڵێ: دوا بەدوای ڕاگەیاندنی کۆتایی هاتنی شۆڕشی ئەیلول و هەرەسهێنانی، مام جەلال بانگهێشت کرا کە بەشێوەیەکی نهێنی سەردانی مۆسکۆ بکات، و سەردانەکەی سێ ڕۆژی خایاند، بەڵام ئەم پەیوەندی‌یە ئەوە نەبوو کە هیچی لێ شین ببێتەوە. (چاوپێکەوتن لەگەڵ د. فوئاد مەعصوم، لە ٢٠٠١/١٢/٦ لە سلێمانی).

[1]- چاوپێکەوتن لەگەڵ عمر شێخموس لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

[2]- چاوپێکەوتن لەگەڵ عمر شێخموس لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

جگە لەمە ئەو دەوڵەتانەش پێوەندیەكی بەتینی سیاسی و ئابوریان لەگەڵ حكومەتی عێراقدا هەبوو كە بەرژەوەندیان وای دەخواست. (حشع) یش ئەو كاتە دژایەتی توندی یەكێتی دەكردو شەری یەكێتیان دەكردو وتاری توندیان لە یەكێتی دەنوسی، ئەم هۆكارەش ڕەنگ دانەوەی خراپی هەبوو لە سەر پێوەندی ئەم دەوڵەتانە بە یەكێتیەوە.

سەبارەت بە دەوڵەتانی ئەوروپای ڕۆژئاواش، (ی.ن.ك) هیچ گرنگی نەدەدا بە پێوەندی كردن لەگەڵیاندا، بە حوكمی ئەوەی یەكێتی بزوتنەوەیەكی چەپی شۆڕشگێر بوو. ئەوانە لە ڕوانگەی بۆچونی ئایدۆلۆژی یەكێتیەوە بە نادۆست دەزانران بەلام لەوێدا (ی.ن.ك) هەوڵی دەدا پێوەندی لەگەڵ هێزە چەپ و پێشكەوتنخوازو بزوتنەوەكانی كرێكاران و رێكخراوە مرۆڤ دۆستەكان و رێكخراوە چەپە جۆراو جۆرەكان و سۆسیال دیموكرات و پارتە كۆمەنستەكانی * ئەو وولاتانە دابمەزرێنێ.[1]

بەلام پەیوەندییەكانی یەكێتی وەك (د.فوئاد معصوم) دەڵێ: "زیاتر لەگەڵ ڕۆشنبیرەكانی ئەوروپیدا بوو، لەگەڵ ئەو كەسانەدابوو كە دۆستی میللەتی كورد بوون. لەگەڵ هەندێ لە ڕۆژنامە نوسەكان بوو، بەمەبەستی

---

* مەبەست لە پارتە كۆمەنستەكان ئەو پارتانەیە كە وەك بیرو باوەڕ كۆمۆنستی بوون. نەك پارتە كۆمۆنستەكانی سەر بە سۆڤیەت. ئەوانەی سەر بە سۆڤیەت لەگەڵ (ی.ن.ك) دا پێوەندیان باش نەبوو. چونكە ئەوان بەهۆی نزیكی پێوەندی نێوان سۆڤیەت و عێراق لە لایەك و هاوپەیمانی بەعس و حشع لە لایەكی ترەوە. پێوەندیان لەگەڵ حزبی بەعسدا باشتر بوو نەك لەگەڵ یەكێتی دا.

[1]- ئایا مەسەلەی كورد یەك مەسەلەیە یا چەند مەسەلەیەكە ؟ ل ١٦.

ئەوەی مەسەلەکانیان بۆ ڕوون بکرێتەوەو بارو دۆخەکە چۆنەو پەرۆشی زانیاری بوون لەسەر بارو دۆخی عێراق کە بەرەو کوێ دەڕوات وەك دەوڵەتێکی ناوچەکە، پێوەندیەکان لەوەندە تێنەدەپەڕین و زیاتر نەبوو، لەگەڵ دەوڵەتە ئەوروپایەکاندا".[1]

وەك دەر دەکەوێ پێوەندییەکانی یەکێتی لەگەڵ هیچ یەکێك لە دەوڵەتانی دەرەوەدا نەبووە، هەرچەندە لقێکی چالاکیشی لە ئیتالیا دا هەبوو، بەڵام وەك لە سەرەوە ئاماژەی پێکرا کە زیاتر لەگەڵ ڕێکخراوە چەپڕەو و کۆمۆنیستەکانیئەوروپای ڕۆژئاوادابوو، بەتایبەتی(ئیتالیاو فەرەنسا و سوید) کە ئەمەی دواییان یارمەتییەکی زۆری یەکێتی دەدا لە بواری چاپ و بڵاوکردنەوەدا.[2]

لە نیسانی ١٩٧٦ دا مام جەلال سەردانێکی بۆ نەمسا کرد. لەو سەردانەدا ژمارەیەکی باشی لە کاربەدەست و سیاسی و ڕۆژنامەوانی نەمسایی بینی، ڕادیۆو تەلەفزیۆن گفتوگۆی کورتیان لەگەڵ مام جەلال دا بڵاوکردەوە. ڕۆژنامەکانیش هەندێ ستونیان دەربارەی قسەکانی نووسی.[3]

بە کورتی لەو سەردەمەدا بە هیچ شێوەیەك (ی.ن.ك) هیچ پێوەندیەکی ڕەسمی لەگەڵ دەوڵەتە زلهێزەکاندا نەبووەو ئەوەی هەشبووە لە چوارچێوەی ڕێکخراوە مرۆڤ دۆستەکان و دەزگا ناڕەسمییەکان تێپەڕی نەکردووە.

---

[1] – چاوپێکەوتن لەگەڵ د. فوئاد معصوم لە ٢٠٠١/٣/٣، لە سلێمانی.

[2]–چاوپێکەوتن لەگەڵ عمر شێخموس لە ٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

[3]– نەوشیروان مستەفا ئەمین: لەکەناری دانووبەوە، ل ٥٨.

ئەنجام

هیچ گەلێك هێندەی كورد مێژووەكەی پڕ نی‌یە لە ڕاپەڕین و شۆڕشی چەكدارانەی ئازادیخوازانە لە پێناوی سەربەخۆیی و مافی نەتەوایەتی‌دا. ستەم و ژێـر دەستەیی نەتـەوەیی كـورد دوای شـەڕی جیهـانی یەكـەم و دامەزراندنی دەوڵەتی ناسیۆنال لـە ڕۆژهـەڵاتی ناوەڕاستدا زیاتر پـەرەی سەند، لە لە هەمان كاتدا دژ بەو سیاسەتە ڕاپـەڕین و شۆڕشـەكانی كورد گەشەو پەرەیان سەند. بەڵام مەخابن هەرهەموو ئەو شۆڕشانە بە هاوكاری وولاتـانی داگیركـەر و بـە ئاگـابوونی گـەورە دەوڵـەتان بـە شـێوەیەكی جەرگبڕانە كۆتایی‌یان پێهاتووە و زیاتر كورد ژێـر دەستە كراوە، كە یـەك لەو شۆڕشە گەورانەی تراژیدیانە كۆتایی پێهات، شۆڕشی چواردە ساڵەی ئەیلول بوو لە ئازاری ١٩٧٥دا.

بـەڵام دوای شكسـتی هـەر بزوتنەوەیـەكی چـەكدارانە، شۆڕشـێك، ڕاپەڕینێكی تر سەری هەڵداوە. هەرەسی شۆڕشی ئەیلول لە ساڵی ١٩٧٥ دا، بوو بەهۆی دروست بوونی بۆشایەكی سیاسی، فیكری و سەربازی لـە كوردسـتاندا، بـۆ پڕكردنـەوەی ئـەم بۆشـایی‌یە، وەك وەڵامدانەوەیـەكی مێژوویی، وەك پێداویستیەكی مێـژوویی، بۆ ڕووبەڕوو بونـەوەی زوڵـم و ستەم و چەوساندنەوەی ڕژێمی عێراق كە لەو ساتەدا سیاسەتی دڕندانەی گرتبووەبەر، یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان لە دایك بوو.

یـەكێتیی نیشـتمانیی كوردسـتان لەگـەڵ دروسـت بـوونی خۆیـدا شێوازێكی تازەی داهێنا لە خەباتی نەتەوەیی كورددا، خـەباتێكی نیمچە بەرەیی، فرە حزبی و ستراتیژێكی نوێ.

ئەم قۆناغە مێژووییە (١٩٧٥-١٩٧٦) کە سەردەمی دروست بوونی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و دەست پێکردنەوەی شۆڕش بوو کۆمەڵێك خەسڵەتی تایبەتی و تازەی لە خۆ گرت کە لەگەڵ سەرهەڵدانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دا لە کوردستان سەریان هەڵداو بەر لەو سەردەمە بونیان نەبووە، بەتایبەتی خەسلەتی کارکردنی پلورالیستانە دیاردەیەکی سیاسی نوێیە لە مێژووی کورددا، ئەوەش لەوەوە سەرچاوەی گرتبو کە چەند ڕێکخراوێکی سیاسی جیا جیا لە ناونیمچە بەرەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دا یەکیان گرتوو نەریتێکی نوێی شۆڕشگێڕانەیان داهێنا کە بریتی بوو لە پرەنسیپی پشت بەخۆ بەستن، و هاوکاری جولانەوەی شۆڕشگێڕانەو پێشکەوتنخوازانەی ناوچەکەو ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست.

دروست بوونی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان نەخشەو پلانی حکومەتی عێراقی هەڵوەشاندەوەو پلانی نەتەوەیی و نیشتمانی دژبە بەغدا دانا بۆ ئەوەی کورد درێژە بە خەباتی ڕەوای خۆی بدات بە هیوای گەیشتن بە ئامانجە نەتەوەیی و نیشتمانیەکانیان.

سەرهەڵدانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و هەڵگیرساندنەوەی ئاگری شۆڕش لە دژی چەوساندنەوەی نەتەوەیی، دژی بەعەرەب کردن و ڕاگواستن و بەبەعس کردن خۆی لەخۆیدا پرۆسەیەکە ڕەوایەتی پێ دراوە چونکە داکۆکی لە مافی دیموکراتی و مافی نەتەوایەتی گەلی کورد دەکات.

دروست بوونی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش خەسڵەتێکی نیشتمانی گشتیی هەبوو، تایبەت نەبوو بە ناوچەیەك، ئەم دیاردە سیاسی یە نوێیە پێچەوانەی ڕاپەڕین و جولانەوە

چەکداریەکانی پێشووی کوردستان بوو کە لەلایەن شێخ و ئاغا و سەرۆک هۆزەکانەوە ڕابەرایەتی دەکران، هەڵبژاردەی ڕۆشنبیرو شۆرشگێڕی کوردستان بە بیرو باوەڕێکی نوێوە چونە سەر شانۆی سیاسی کوردستان و ڕۆڵی سەرەکی بینی لە ڕێبەرایەتی کردن دا، ئەو هەڵبژاردەیە بە خەبات و لێهاتوویی و توانای خۆیانەوە سەرکردایەتی ئەو جولانەوەیە نوێیەیان گرتە ئەستۆ، نەک بە شێوەیەکی کلاسیکی ترادسیۆنی دەسەڵاتیان بۆ مابێتەوە.

لیستی سەرچاوەکان

یەکەم /کتێبە کوردییەکان :

ئازاد خانەقینی :

١. **مادێنا**، مێژوو و بیبلیۆگرافیای راگەیاندنی (ی.ن.ک) (١٩٧٥ — ١٩٩١)، چاپەمەنی و راگەیاندنی خاك، سلێمانی، ٢٠٠٠.

ئازاد مستەفا :

٢. کورتە باسێکی بەرەی کوردستانی، بێ ساڵ و شوێنی چاپ.

ئاسی رەباتی:

٣. هەڵوێستی یەکێتی و تاڵبانی دەربارەی شۆڕشی کوردستانی باشور، بەشی یەکەم، چاپی دووەم، ١٩٩٦، سوید.

ئۆرخانی غالب :

٤. **شۆڕشی ئەیلول و رۆژگاری دوای هەرەس**، چاپی یەکەم، چاپخانەی هەڵوێست، لەندەن، ١٩٩٠.

ئەمین قادر مینە :

٥. **ئەمنی ستراتیجی عیراق و سێکوچکەی بەعسیان: تەرحیل، تەعریب، تەبعیس**، چاپی دووەم، سلێمانی، ١٩٩٨.

ئیبراهیم جەلال :

٦. خوارووی کوردستان و شۆڕشی ئەیلول- بنیات نان و هەڵتەکاندن ١٩٦١-١٩٧٥، چاپی سێیەم، چاپخانەی ژیار، سلێمانی، ١٩٩٩.

ئیبراهیم محمود :

٧. وێنەی کورد لای عەرەب لە پاش جەنگی کەنداو، وەرگێڕانی حسن جیهاد ئەمین، ١٩٩٧، سلێمانی.

بەهرۆز گەلاڵی :

٨. کوردایەتی و هەڵوێست، بەرگی یەکەم، ١٩٩٦، هەولێر.

٩. رسول مامەند ٥٠ ساڵ تەمەن و ٣٣ ساڵ خەبات، چاپی دووەم، سلێمانی، ١٩٩٨.

برزۆ عەلی هەژار :

١٠. شەهیدی سەرکردە عەلی هەژار، ژیانی و خەباتی سیاسی، چاپخانەی رۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٣.

پارتی دیموکراتی کوردستان (سەرکردایەتی کاتی) :

١١. رێبازی بزووتنەوەی ئازادیخوازی کورد، راپۆرتی سیاسی سەرکردایەتی کاتی پارتی دیموکرایەتی کوردستان کە لەلایەن کۆنفرانسی پارتیەوە لە (١١-١٥) ی ئابی ١٩٧٦ پەسند کراوە.

پارتی دیموکراتی کوردستان(کۆمیتەی ئامادەکردن):

١٢. **هەڵسەنگاندنی ڕەوش و هەرەسهێنانی شۆرشی کورد** (دەرس و پەندەکان) چاپی دووەم، ئایاری ١٩٩٨، سلێمانی.

جەبار قادر (دکتۆر) :

١٣. **چەند بابەتێکی مێژووی کورد**، چاپی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٩.

جەمال نەبەز(دکتۆر):

١٤. **ئێستەو پاشەڕۆژی نەتەوەیی کورد لە بەر گڕی ئاگری جەنگی عیراق و ئیران**، لەبڵاو کراوەکانی ئەکادیمیای کوردی بۆ زانست و هونەر، ستۆکهۆلم، ١٩٨٩.

١٥. دۆزی ناسیۆنالی کورد، ١٩٨٥، سوید، بنکەی چاپەمەنی ئازاد.

حەمەی فەرەج هەڵەبجەیی :

١٦. **لەشنرویێوە بۆ ستۆکهۆڵم**، چەند لاپەڕەیەك لە بیرەوەرییەکانم لە شۆڕشی ئەیلول و شۆڕشی نوێ ی گەلی کوردستاندا، سلێمانی، ٢٠٠٠.

حزبی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی :

١٧. **ڕاپۆرتی سیاسی سەر بە هەشتەمین کۆنگرەی هەرێمایەتی حزبی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی** – کانونی دووەمی ١٩٧٤، بغداد، ١٩٧٧.

١٨. **ڕاپۆرتی ناوەندی نۆیەمین کۆنگرەی هەرێمایەتی**، لە حوزەیرانی ١٩٨٢، چاپخانەی دار الحریە، بغداد، ١٩٨٣.

حزبی سۆسیالیستی کوردستان-عێراق :

١٩. **ڕاپـۆرتی سیاسـی کـۆنگرەی یەکـەمی حزبـی سۆسیالیسـتی کوردستان** کە لە نێوان (١٢–١٥)ی ئایاری ١٩٨١ دا بەسترا.

حزبی شیوعی عیراق :

٢٠. **لەبەڵگەنامەکانی سێیەمین کۆنگرەی حزبی شیوعی عیراق**– ئایاری ١٩٧٦ لەپێناوی چەسپاندن و قوڵکردنەوەی ڕێڕەوی شۆڕشگێڕانەی عیراقدا روەو سۆسیالیزم، چاپخانەی الرواد، بغداد، ١٩٧٧.

حنا یوسف فریج:

٢١. **مەسەلەی نەتەوەی کورد لەعیراقداو دەست خستنەناوەوەی بیانی لە ناوچەکەدا**، وەرگێڕانی لەعەرەبیەوە: نوسینگەی دیمەشقی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، چاپی یەکەم، شام، ١٩٩٩.

حوسێن عارف :

٢٢. **بیرەوەری ساڵێك لەتەمەن** ١٩٧٤/٣/٢٨ بۆ ١٩٧٥/٣/٢٧، چاپی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٩.

حوسێن محمد عزیز :

٢٣. **پێنج کاتژمێر لەگەڵ ئیبراهیم ئەحمەد دا**، چاپی یەکەم، ستۆکهۆڵم، سوید، ١٩٩٥.

٢٤. **خولانەوە لە بازنەیەکی بۆشدا**، دەقی چاوپێکەوتن لەگەڵ جەرجیس فەتحوللای پارێزەر دا، چاپی یەکەم، ستۆکهۆلم، سوید، ١٩٩٧.

حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران (کۆمسیۆنی ئاموزش):

٢٥. **سەرهەڵدان و تێکشکانی شۆڕشی ئەیلول لە کوردستانی عێراق، ژێرار چالیاند، کەندال نەزان، عبدالرحمان قاسملو، عصمت شریف وانلی، مستەفا نازدار، ئارچی روزفلت، کامرانقرداغی، ئەلیزا مارکوس، پیل فرلیك:**

٢٦. **گەلیکی پەژموردەو نیشتمانیکی پەرت**، وەرگیرانی م. گۆمەیی، سوید، ١٩٩٨.

رێباز:

٢٧. **قەندیل بەغدای هەژاند**، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر، ١٩٩٣.

سەید کاکە :

٢٨. **بیرەوەری پێشمەرگەیەك**، چاپی یەکەم، ئاياری١٩٨٩.

شوان :

٢٩. **هەلوێستی کۆمەڵە دەربارەی هەندێ مەسەلەی ستراتیجی**، چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨٩.

شوعلە عەلی و پێشڕەو ئەحمەد:

٣٠. ١٩٧٦/٤/٢٦، لێدوانی بەڵگەنامەکانی شەهید شوان عەلی(شامیل)(ی.ن.ك) کۆمەڵەی رەنجدەران و یەکێتی خوێندکارانی شۆڕشگێڕی کوردستان، ٢٠٠١، سلێمانی.

شێخ جەمال شێخ نوری :

٣١. **بیرەوەرییەکانم لەرێکخستنەکانی کۆمەڵەدا**(١٩٧١-١٩٨٣)، بەشی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٨.

د. کەمال فوئاد:

٣٢. **کوردستان یەکەمین رۆژنامەی کوردی ١٩١٧-١٩١٨**، سلێمانی، ١٩٩٨،

گوینتەر دیشنەر (دکتۆر) :

٣٣. **کورد، گەلی لەخشتەبراوی غەدر لێ کراو**، وەرگێڕانی حەمەکریم عارف، چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٩.

عبدالله حسن زادە:

٣٤. **نیو سەدە تێکۆشان**، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم، لە بلاوکراوەکانی کۆمسیۆنی چاپەمەنی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، ١٩٩٥، چاپی یەکەم.

عیسی پژمان :

٣٥. **نهێنییەکانی بەستنی پەیمانی ١٩٧٥ی الجزائیر**، لە ئارشیفی تەواوو نهێنی ساواك، وەرگێرانی ناصری ئیبراهیم، سوید، ١٩٩٧.

فاتح رەسول :

٣٦. **چەند لاپەڕەیەك لە مێژووی خەباتی گەلی کورد**، بەرگییەکەم، چاپی یەکەم، چاپخانەی هەلەبجە، سوید، ١٩٩١.

فرەنسۆ هەریری:

٣٧. **بۆ ئەوەی مێژوو بەچەواشەیی نەنوسرێ**، چاپی یەکەم، پیرمام، ١٩٩٥.

کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان :

٣٨. **هەڵبژاردەیەك لەنوسینەکانی شەهید ئارام**، بەشییەکەم، چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨٠.

کەریمی حسامی :

٣٩. **لەبیرەوەرییەکانم**، بەرگی پێنجەم، سوید.

کریس کۆچیرا :

٤٠. مێژووی کورد لەسەدەی ١٩ و ٢٠ دا، وەرگێرانی محمد رەیانی، چاپخانەی کارۆن، تاران، ١٣٦٩.

کوردۆ عەلی :

٤١. سۆڤیەت و بزوتنەوەی نیشتمانیی کورد.

م. س. لازەریف :
٤٢. **کورد و کوردستان**، فاکتەرەکانی دروستبونی کێشەکە، وەرگێڕانی د. جەبار قادر، چاپخانەی دلێر، سلێمانی، ٢٠٠٠.
مارتن ڤان برۆنەسن :
٤٣. **ئاغا و شێخ و دەوڵەت**، وەرگێڕانی لە ئەڵمانیەوە : کوردۆ عەلی، بەرگی یەکەم، چاپی دووەم، سلێمانی، ١٩٩٩.
مارف عومەر گوڵ (دکتۆر) :
٤٤. **جینۆسایدی گەلی کورد لەبەر رۆشنایی یاسای تازەی نێو دەوڵەتاندا**، چاپی یەکەم، ئەمستردام، هۆڵەندا، ١٩٩٧.
مام جەلال :
٤٥. **بانگەوازی کوردایەتی**، لەبڵاوکراوەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨١.
٤٦. **سەروەری یۆبیلی زیوین و ئەرکەکانی داهاتوو**، سلێمانی، ٢٠٠٠.
مەحمودی مەلا عزەت:
٤٧. **کورتە مێژووی فەلسەفە**، بەرگی یەکەم، سوید، ١٩٨٨.
٤٨. **بازنەکانی ململانێ و ستراتیجی ئاسایشی نەتەوەی کورد**، چاپی یەکەم، ١٩٩٨، سلێمانی.
مەلا بەختیار (حیکمەت محمد کەریم) :
٤٩. **شۆڕشی کوردستان و گۆڕانکاریەکانی سەردەم**، چاپی سێیەم، چاپخانەی رۆشنبیری، هەولێر، ١٩٩٤.
٥٠. **لە مەڕ رێکخراوە دیموکراتیەکانی باشوری کوردستان**، چاپخانەی داناز، سلێمانی، ١٩٩٨.

٥١. یاخیبوون له مێژوو، چاپخانەی داناز، سلێمانی، ١٩٩٨.

مەلا شێم حەمەدی حاجی ئۆمەرانی :

٥٢. سەرەتای شۆڕشی نوێی ساڵی ١٩٧٦ چۆن دەستی پێکرد ؟ پێداچوونەوەو داڕشتنەوەی مومتاز حەیدەری، چاپخانەی زانکۆی سەلاحەددین، هەولێر، ١٩٩٢.

محمدی حاجی محمود :

٥٣. رۆژ ژمێری پێشمەرگەیەك (١٩٧٦-١٩٩٦)، بەرگی یەكەم، چاپی یەكەم، سلێمانی، ١٩٩٩.

٥٤. گۆڕینی شێوەی شەڕ بە پیاچوونەوەی واقعیانە، چاپی سێیەم، ١٩٩٢، سلێمانی.

محمد مەلا قادر:

٥٥. خەباتنامە، (كورتە مێژووی پارتی و كەلتوری بارزانی نەمر)، چاپی دووەم، ٢٠٠٠، دهۆك.

منوچهر پارسادۆست :

٥٦. ئاكۆكی ئێران - عێراق وەرگێڕانی :محسن علی ئەكبەر، سلێمانی، ١٩٩٥.

مومتاز حەیدەری و نەژاد عەزیز سورمێ :

٥٧. كۆنگرەی ٩٠ ساڵەی لە دایك بوونی بارزانی نەمر، سەلاحەدین١٤-١٩٩٣/٩/١٧ چاپی یەكەم، كوردستان، ١٩٩٧.

میدل ئیست ووّچ :

٥٨. **جینۆساید لە عیراقدا و پەلاماری ئەنفال بۆ سەر کورد**، وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە سیامەندی موفتی زادە، چاپخانەی خاك، چاپی یەکەم، سلێمانی، ١٩٩٩.

نەژادی عەزیز سورمێ :

٥٩. **درەختی بنکۆڵ کراو**، چاپی یەکەم، کوردستان، ١٩٩٥.

نەوزاد. م :

٦٠. **کوردستان و رۆژهەلات و تایبەتمەندییەکانیان**، لەبلاوکراوەکانی گۆڤاری بیری‌نوێ، چاپخانەو ئۆفسێتی بابان، ١٩٩٧.

نەوزاد علی ئەحمەد :

٦١. **بەرەو سەرەتا** سلێمانی، ١٩٩٨.

نەوشیروان مستەفا ئەمین :

٦٢. **پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن**، دیوی ناوەوەی رووداوەکانی کوردستانی، چاپی سێیەم، سلێمانی، ١٩٩٨.

٦٣. **لەکەناری دانوبەوە بۆ خڕی ناوزەنگ** دیوی ناوەوەی رووداوەکانی کوردستانی عیراق١٩٧٥-١٩٧٨، چاپی دووەم، چاپخانەی زانکۆی سلێمانی، سلێمانی، ١٩٩٧.

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان :

٦٤. **هەواڵنامەی خەباتی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردستانی عێراق لە ماوەی دوو ساڵدا**، مایسی ١٩٧٨.

٦٥. **عیراق و مەسەلەی کورد**، ١٩٨٤.

٦٦. **قیادەی موەقەتە لە چ بەرەیەکدا وەستاوە؟** چاپی دووە، چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨٣.

٦٧. **ئایا مەسەلەی کورد یەك مەسەلەیە یا چەند مەسەلەیەکە ؟** چاپی دووەم، چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨٣.

٦٨. **پرۆژەی بەرنامەو پێڕەوی ناو خۆی (ی.ن.ك)**، چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٧٩.

٦٩. **گفتو گۆی شۆڕش لەگەڵ میری**، چاپی دووەم، چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨٥.

٧٠. **یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆچی ؟** وەرگێڕانی : ئارام، چاپی چوارەم، سلێمانی، ٢٠٠٠.

٧١. **٢٤ ساڵ خەبات و سەروەری مەلۆیستی شۆڕگێڕانە لە پێناوی گەلی کوردستاندا**، لەبلاوکراوەکانی بەشی روناکبیری مەکتەبی رێکخستن، سلێمانی، ١٩٩٩.

٧٢. **دەفتەری سەروەری، زنجیرەی -٢- چاپخانەی شەهید ئیبراهیم عەزۆ، ١٩٨٥.**

٧٣. **دەفتەری سەروەری شەهیدانی دەڤەری بادینان، ١٩٩٨، سلێمانی.**

دووەم / کتێب بە زمانی عەرەبی:

أ. ب :

٧٤.عن التعليم في كردستان العراق، مطبعة خبات، ١٩٨٦.

أ. كاوة :

٧٥.قضية كردستان الجنوبية والافاق المسقبلة، الطبعة الاولى، من منشورات اعلام حزب كادحي كردستان – العراق ١٩٩٠.

الاتحاد الوطني الكردستاني :

٧٦.حول الحركة التحررية للشعب الكردي في كردستان العراق (من وثائق الاتحاد الوطني الكردستان).

امين هويدي :

٧٧. كيسنجر وادارة الصراع الدولى، الطبعه الثانيه، ١٩٨٦، قاهرة.

بهاءالدين نوري :

٧٨.في تقيم سياسه الحزب الشيوعي العراق في سنة ١٩٥٨ – ١٩٨٣، الطبعه الرابعة، ١٩٩١، سليماني.

جلال الطالباني :

٧٩. حول القضيه الكرديه في العراق، الطبعه الثانيه، ١٩٩٦، بيروت.

جليلى جليل، م. س. لازاريف، أ. حسرتيان، شاكر ومحويان، أولغا جيغالينا :

٨٠.الحركه الكردية في العصر الحديث، ترجمه : د. عبدى حاجى، الطبعه الاولى، بيروت، ١٩٩٢، دار الرازى للطباعه والنشر.

جوناثان راندل :

٨١. امة في شقاق، ترجمه : فادس حمود، الطبعه الاولى، ١٩٩٧، بيروت.

حامد محمود عيسى :

٨٢. المشكله الكردية في الشرق الاوسط منذ بدايتها حتى سنة ١٩٩١، القاهرة، ١٩٩١.
حبيب محمد كريم :
٨٣. تأريخ الحزب الديمقراطي الكردستاني – العراق، (في محطات رئيسيه)، ١٩٤٦ – ١٩٩٣، كردستان، مطبعة خبات، دهوك، ١٩٩٨.
دربة محمد على عوني :
٨٤. عرب واكراد خصام ام و ئام.
سامي شورش :
٨٥. كردستان والاكراد، الحركه القوميه وازعامه السياسيه ادريس بارزاني ... نموذجا، الطبعه الاولى، اربيل، ٢٠٠١، مطبعه وزارة التربية.
٨٦. تنوع الكرد في العراق، مدخل الى السياسة، ٢٠٠٠، اربيل.
سامي عبدارحمن :
٨٧. من اوراقي، مطبعه گه ل، كوردستان، ١٩٩١.
سعد البزاز :
٨٨. الاكراد فى المسألة العراقية، ١٩٩٦، عمان.
شلو مو نكد يمون :
٨٩. الموساد في العراق ودول المجاور، انهيار الامال الاسرائيليه و الكرديه، ترجمه بدر عفيلى، الطبعه الثانيه، بيروت، ١٩٨٨.
شيخ سالار الحفيد (المحامى) :
٩٠. علي العسكرى والحكم للتاريخ.
صلاح الفرسان :

٩١. التيارات السياسيه فى كردستان العراق، بيروت، ٢٠٠١، تراة فى ملفات الحركات و الاحزاب الكرديه في العراق، ١٩٤٦ – ٢٠٠١، الطبعه الاولى، ٢٠٠١، مؤسسة البلاغ، بيروت، لبنان.

عبدالسلام علي :

٩٢. صفحات من نضال الشهيد صالح اليوسفي، الطبعة الاولى، ١٩٩٢.

عبدالكريم فندي :

٩٣. فصول من ثوره ايلول في كردستان العراق، جامعة دهوك – ١٩٩٥.

عدنان المفتي :

٩٤. الاكراد والعلاقات العربية الكردية، الطبعة الاولى، ١٩٩٨، مركز المحروسة.

محمد حسنين هيكل :

٩٥. الحل و الحرب، ط ٨، بيروت، ١٩٨٨.

٩٦. مدافع اية الله، قصه ايران والثورة، الطبعه الرابعه، ١٩٨٨، بيروت.

مسعود البرزاني :

٩٧. التقرير السياسي و القرارات السياسية والبلاغ الختامى للمؤتمر التاسع للحزب الديمقراطى الكردستان العراق، المنعقد فى تشرين الثانى عام ١٩٧٩، اب ١٩٨٢.

مكتب الدراسات والبحوث المركزى للحزب الديمقراطى الكردستانى :

٩٨. الاقتتال الداخلي في كردستان العراق، كيف اندلع ومن المسؤول عنة، الجزء الاول، الطبعه الاولى، ١٩٩٧.

منذر الموصلي :

٩٩. القضيه الكرديه في العراق (البعث والاكراد)، الطبعه الاولى، ٢٠٠٠، ديمشق.

مؤسسه الدراسات والابحاث في منشورات العالم العربى :

١٠٠. الصراع العربى القارسى، ١٩٨١، باريس.

يونان هرمز:

١٠١. ايامي في ثورة كردستان، الطبعة الثانية، ٢٠٠١، اربيل.

سێیەم /نامەی زانکۆیی:

ئەرسەلان بایز :

١٠٢. ڕاگەیاندنی شۆڕش و بزوتنەوەی شیعری کوردی (١٩٧٥-١٩٩١). زانکۆی سلێمانی، کۆلیژی زمان، ٢٠٠٠.

د.سەروەر عبدالرحمن عمر:

١٠٣. پارتی کۆمۆنیستی عیراق و مەسەلەی کورد ١٩٣٤-١٩٧٥، نامەی دکتۆرا، زانکۆی سلێمانی، بەشی مێژووی کۆلیژی زانستەمرۆڤایەتیەکان، ٢٠٠٨.

چوارەم/ گۆڤارە کوردییەکان:

١٠٤. ج. صادق:خەباتی چەکدار چۆن تێئەگەین؟؟ گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە(٥).

١٠٥. جۆستڕۆك :نەوت و گەشەی سەرمایەداری لە عیراقدا، وەرگێڕانی:خالید ئەحمەد شەریف، پاشکۆی گۆڤاری یەکگرتن، ژمارە(١٢) ساڵی ١٩٩٠.

١٠٦. جەلال دەباغ : هۆیەکانی دارمان و پەند و تاقیکردنەوەکانی شۆڕشی ئەیلول، گۆڤاری هەڵوێست، ژمارە (٢)، سالی ١٩٨٧، لەندەن.
١٠٧. جوامێر :چەند رواڵەتێکی نوێی پیلانەکانی دوژمن بۆ بەگژاچونەوەی شۆڕشی کوردستانی عیراق، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (٢)، ساڵی ١٩٧٩.
١٠٨. دلێر ئەحمەد حەمەد(دکتۆر):ئەو بارودۆخە سیاسیو کۆمەڵایەتیەی (ی.ن.ك)ی تێدا لەدایك بوو، ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ١٩٩٩.
١٠٩. د. بیجەر مانی: کوردستانی نیشتمان و کێشە لە بەڵگەنامەو هەڵوێستی نێو دەوڵەتاندا، وەرگێڕانی هەڵمەت، گۆڤاری(پێشکەوتن)، ژمارە(١)، شوباتی ١٩٨٧، لەبڵاوکراوەکانی حزبی سۆسیالیستی کوردستان-عیراق/ئیتیجاهی دیموکراتی شۆڕشگێڕ.
١١٠. ستران عبداللە :چەند سەرە قەلەمێك دەربارەی ئەدەبیاتی کوردایەتی، ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٩)، ١٩٩٩.
١١١. شێخ عەلی بیرەوەری یەکانی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، ڕێبازی نوێ ژمارە (١٣).
١١٢. چەند رواڵەتێکی نوێی پیلانەکانی دوژمن بۆ بەگژاچونی شۆڕشی کوردستانی عیراق، گۆڤاری کۆمەڵە، ژ(٢)، ساڵی ١٩٧٩.
١١٣. گۆڤاری نڤار، ژمارە (١)، ساڵی ١٩٩٨.
١١٤. عادل مراد، چۆنیەتی دامەزراندنی یەکێتی بۆ ڕێبازی نوێ دەگێڕێتەوە، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٢)، ١٩٩٨.

١١٥. عومەری سەید عەلی: هەندێ لایەن و ڕەوتی مێژوویی‌و سەرەتایی دامەزراندنی (ی.ن.ك)، گۆڤاری ڕێبازی‌نوێ، ژمارە(١٩)، ١٩٩٩.

١١٦. فازل کەریم ئەحمەد :خەباتی چەکدار لەپێناو ئەفسانەو ڕاستی‌دا، گۆڤاری یەککگرتن، ژمارە(٩)، ساڵی١٩٨٩.

١١٧. فەرەیدون عبدالقادر لەزەمینەو سەرەتاو دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەدوێ، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٥)، حوزەیرانی ١٩٩٩.

١١٨. فوئاد مەعصوم(دکتۆر):یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان ... سەرەتاکان، ڕێبازی نوێ، ژمارە(١٥)، ١٩٩٩.

١١٩. کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان : ژیانی ڕێکخراوەیی مان، ژمارە(١٣)، مارتی ١٩٨٣.

١٢٠. کۆمەلەی ڕەنجدەرانی کوردستان : ڕێبازی کۆمەلە، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (٥).

١٢١. کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان : یەکێتی گەلەکەمان لە یادی لەدایك بوونی کۆمەڵە و یەکێتی‌دا، گۆڤاری کۆمەڵە، ژمارە (١٤) خولی سێیەم، ١٩٨٦.

١٢٢. کۆمەلەی ڕەنجدەرانی کوردستان :هاوپەیمانی نەك کلکایەتی دۆستایەتی نەك نۆکەرایەتی، گۆڤاری کۆمەلە، ژمارە (١٢)، خولی سێیەم، مارت ١٩٨٦.

١٢٣. کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستان: بڵاوکراوەی ناوخۆ تەنیا بۆ ئەندامان، ژمارە، (٢)، ١٩٨١.

١٢٤. كـــەمال فوئاد(دكتۆر):ســـــەرەتاكانی دامەزرانـــــدن و دەســـــت پێكردنەوەی شۆڕش، گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژ (١٩).

١٢٥. مەسەلەی كورد لە ڕۆژنامەو گۆڤارە ئەلمانیەكاندا، گۆڤاری دەنگی كوردستانی عیراق، ژمارە(١)، ١٩٧٤.

١٢٦. مەگۆیان: هەڵگیرسانەوەی خەباتی كوردەكانی كوردستانی عیراق لە پێناوی ئۆتۆنۆمی دا، وەرگێڕانی سەیوان، گۆڤاری(پەیڤ)، ژمارە(٩)، ساڵی سێیەم، كانونی دووەمی ١٩٨٩، لەندەن.

١٢٧. مەلا بەختیار :بەهای خەباتی نهێنی لە (٢٥)ساڵ خەباتدا گۆڤاری ڕێبازی نوێ، ژمارە (١٩).

١٢٨. هنـری كیســنجەر: كارەسـاتی كوردەكـان، وەرگێڕانـی صـەباحی غالب، گۆڤاری باسكار– ژمارە (٣)، ساڵی١٩٩٩.

پێنجەم / ڕۆژنامە كوردیەكان :

١٢٩. چاوپێكەوتن لەگەڵ مام جەلال، ڕۆژنامەی كوردستانی نوێ، ژمارە (١٢٩٨) ٢/٦/١٩٩٦.

١٣٠. چـاوپێكەوتن لەگـەل محمـد شـاكەلی، كوردسـتانی نـوێ، ژمـارە (٢١٦١)، ١/٦/٢٠٠٠.

١٣١. شەوكەتی حاجی مشیر : مێژووی ئەم گەلە بە خوێن نوسراوە، هەقە دلسۆزبین بۆی و چەواشەی نەكەین، كوردستانی نوێ، ژمارە(٤٠٥)، ٦/٦/١٩٩٣.

١٣٢. مـەلا بـەختیار : سـاڵڕۆژی یـەكێتیی و دەربەسـتی خوێنـدكاران، ڕۆژنامەی ڕێبازی خوێندكاران، ژمارە (٢٧)، لە١/٦/١٩٩٨.

١٣٣. ڕێبازی نوێ، ژماره (١)، کانوونی دووەمی ١٩٧٦.

١٣٤. چـاوپێکەوتن لەگـەڵ د. فوئـاد معصـوم. کوردسـتانی نـوێ، ژ(١٦٢٤)، ١٩٩٨/٦/١.

١٣٥. ئاڵای شۆڕش، ژماره (١)، ئەیلولی ١٩٧٧.

١٣٦. نەوشـیروان مسـتەفا ئەمین:کوردسـتانی عـیراق و دیـاردەی فـره حزبی، کوردستانی نوێ، ژ (٢١٢٠)، ٢٠٠٠/٤/١٥.

١٣٧. چاوپێکەوتن لەگەڵ ئازاد جندیانی، کوردستانی نوێ، ژ (٢١٦١) ٢٠٠٠/٦/١.

١٣٨. ئـاوات عبـدالغفور:بۆ ئـەوەی مێـژوو وەکـو خـۆی تۆمـار بکـرێ، کوردستانی نوێ، ژماره(٤٠٣)، ١٩٩٣/٦/١.

١٣٩. ئەرسـەلان بـایز :ڕۆژانـی سـەخت، ڕۆژنامـەی کوردسـتانی نـوێ، ژ(١٨٥٦) ١٩٩٩/٥/١٠.

١٤٠. ئەرسەلان بایز:ڕۆژانی سەخت، کوردستانی نوێ، ژماره (١٨٦١)، ١٩٩٩/٥/١٧.

١٤١. ئەرسەلان بایز: ڕۆژانی سەخت، کوردستانی نوێ، ژماره (١٨٧٦)، ١٩٩٩/٦/٧.

١٤٢. چـاو پێکـەوتن لەگـەڵ سـامی عبـدالرحمن، ڕۆژنامـەی بـەرەی کوردستانی، ژماره(١٧)، شوبباتی ١٩٩٠.

١٤٣. د. فۆئاد مەعصوم : دامەزراندنی (ی.ن.ك) لە ١٩٧٥/٥/٢٢ ئیعلان کرا، بەڵام...کوردستانی نوێ، ژماره(٤٠٣)١/٦/٩٣.

١٤٤. محسن حسن: یەكێتی نیشتمانیی كوردستان، گۆڕینی تێكشكانی سایكۆلۆژی ئینسانی كورد بۆ شۆڕش، كوردستانی نوێ، ژمارە (٤٠٣)، ١٩٩٣/٦/١.

١٤٥. كاوە میرانی: هەڤاڵ مام جەلال لە كۆڕێكدا پێش ١٩ ساڵ : لەنزیكترین دەرفەتدا شۆڕش هەلدەگیرسێنین، كوردستانی نوێ، ژمارە (٦٩٦)، ١٩٩٤/٦/١.

١٤٦. محمد رەنجاو:شەهید سەیدا صالح یوسفی...رابەرێكی نوێی تێكۆشان، رۆژنامەی كوردستانی نوێ، ژمارە(٤٢١)٢٥/٦/١٩٩٣.

١٤٧. دیرۆكی پێوەندییەكانی كورد–ئیسرائیل لەسەر زاری د. محمود علی عوسمانەوە (چاوپێكەوتن) رۆژنامەی كوردستانی نوێ، ژمارە (١٥٢٤) ١٩٩٧/١٢/٢٣.

١٤٨. گۆڤەند عبدالقادر: پاش رێكەوتنی الجزائر ئامادەیی شەڕو بەرگری هەبوو...بەڵام؟ رۆژنامەی كوردستانی نوێ، ژ(٩٠٧)، ٦/٢/١٩٩٥.

١٤٩. سەركەوت رشید:ئاشبەتاڵ و خیانەتی نەتەوایەتی، رۆژنامەی كوردستانی نوێ، ژ(٩٦٦)، ١٩/٤/١٩٩٥.

شەشەم / گۆڤارە عەربییەكان :

١٥٠. سنوات مضيئة من العمل في حياة الزعيم الوطني الكردستاني جلال الطالباني، مجلة دراسات كردستانية، العدد ٢، سبتمبر ١٩٩٩، سويد.

١٥١. مقابلة مع السيد جلال الطلباني، مجلة الوسط، العدد ٣٥٥، تشرين الثاني، ١٩٩٨ .

حەوتەم / ڕۆژنامە عەرەبییەکان:

١٥٢. الشرارة، عدد (١)، تشرینی دووەمی ١٩٧٥ .

١٥٣. الشرارة: العدد (٢) كانون الثاني ١٩٧٦.

١٥٤. الشرارة:العدد (٦) حوزيران ١٩٧٧.

١٥٥. الفكر الجديد، عدد (٢٩٧)، ١٩٧٨/٦/٢٤.

١٥٦. عادل مراد:محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، العدد(٣٩٣)، ٢٠٠٠/١٠/٢٧.

١٥٧. عادل مراد:محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، العدد (٣٧٧)، ٢٠٠١/٧/٧.

١٥٨. عادل مراد:محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، العدد (٣٧٣)، ٢٠٠٠/٦/٩.

١٥٩. عادل مراد:محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة (الاتحاد)، العدد (٣٨٤)، ٢٠٠٠/٨/٢٥.

١٦٠. عادل مراد:محاولة جادة لكتابة جزء من التاريخ الحديث لكرد العراق، جريدة الاتحاد، العدد ٣٧٥، ٢٠٠٠/٦/٢٣.

١٦١. عزيز محمد : تقرير ل. م للحزب الشيوعي العراقي في المؤتمر الثالث للحزب، طريق الشعب، ١٩٧٦/٤/٩.

١٦٢. لقاء مع السيد د. فوئاد معصوم، الاتحاد، العدد٣٧٣، ٢٠٠٠/٦/٩.

هەشتەم / دەستنوس:

میرزا محمد ئەمین مەنگوڕی :

١٦٣. بەسەرهاتی سیاسی کورد، (١٩٧٢-١٩٨١) دەستنوس.

نۆیەم / چاوپێکەوتنەکان:

١٦٤. چاوپێکەوتن لەگەڵ د. فوئاد معصوم لە ٢٠٠١/٣/٣، لە سلێمانی.

١٦٥. چاوپێکەوتن لەگەڵ د.فوئاد مەعصوم، لە٢٠٠١/١٢/٦ لەسلێمانی.

١٦٦. چاوپێکەوتن لەگەڵ عمر شێخموس لە٢٠٠٠/١٠/١٣، لە سلێمانی.

١٦٧. چاوپێکەوتن لەگەڵ د. کەمال فوئاد لە ٢٠٠١/١٢/١ لە سلێمانی.

١٦٨. چاوپێکەوتن لەگەڵ (سەلاحەدینی موهتەدی) لە ٢٠٠١/٢/١٩، لە سلێمانی.

١٦٩. چاوپێکەوتن لەگەل محمدی حاجی مەحمود، لە٢٠٠١/٩/٢، لە سلێمانی.

١٧٠. چاوپێکەوتن لەگەل د. محمود عوسمان لە ٢٠٠١/٨/٢٣، لەسلێمانی.

١٧١. چاوپێکەوتن لەگەڵ ملازم عمر عبدالله لە ٢٠٠١/١٠/١٠، لە سلێمانی.

١٧٢. چاوپێکەوتن لەگەڵ جەمال حکیم ئاغا لە ٢٠٠١/٩/٣، لەسلێمانی.

١٧٣. چاو پێکەوتن لەگەڵ سالار عەزیز، لە ٢٠٠١/١٠/١٢، لە سلێمانی.

١٧٤. چاوپێکەوتن لەگەل مەلا بەختیار، لە ٢٠٠١/٣/١٤ لە سلێمانی.

دەیەم / بەڵگەنامەکان:

١٧٥. بەلگەنامەی ژمارە(ش١ ق س/٣١/١٩٣٢٠)ی(مديرية الاستخبارات العسكرية)و لەرێکەوتی ١٩٧٥/٩/١٣.

١٧٦. بەڵگەنامەی (قرار محكمة الثورة) ژمارە (٣٧٤/ج/١٩٧٦) لە ١٩٧٦/٧/١١ سەبارەت بەحوکمی لەسێدارە دان و زیندانی کردنی خالە شیهاب و هاوڕێکانی.

١٧٧. یەکەم بەیانی لیژنەی ئامادەکاری بزووتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان لە ئابی ١٩٧٦.

١٧٨. نامەیەکی قادر عەزیز بۆ توێژەری بابەتەکە لەرۆژی (٢٠٠١/٢/١٨).

١٧٩. دەربارەی یەککگرتنەوەی خەتی گشتی و بزوتنەوەی سۆسیالیستی کوردستان، ١٩٨٢.

١٨٠. نامەی مام جەلال بۆ کاک مسعود و کاک ئیدریس بارزانی لە ١٩٧٦/٨/١٠.

١٨١. نامەی مام جەلال بۆ کاک عەلی عەبدوڵڵا لە ١٩٧٦/٨/١٠.

١٨٢. یەکەم بەیانی دامەزراندنی (ی.ن.ك) لە ١٩٧٥/٦/١.

١٨٣. دەقی بروسکەی پیرۆزبایی (قيادة التجمع الوطني العراقي) بۆ دەستەی دامەزرێنەری (ی.ن.ك) لە تەمموزی ١٩٧٥دا.

پاشکۆکان

لیستی پاشکۆکان

١- ڕێکەوتننامەی جەزائیر لە ١٩٧٥/٣/٦.

٢- نامەی کیسنجەر بۆ بارزانی لە ٢٢ /شوباتی ١٩٧٥.

٣- بەیانی ڕژێمی بەعس بۆ کورد سەبارەت بە تەسلیم کردنەوەی چەکەکانیان لە دوای هەرەسی١٩٧٥.

٤- نامەی بارزانی بۆ جیمی کارتەری سەرۆکی ئەمریکا لە ٩/ شوباتی ١٩٧٧.

٥- یەکەم بەیانی دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لە دەرەوەی وڵات لە ١٩٧٥/٦/١

٦- بەیاننامەی(ی.ن.ك) دەستەی دامەزرێنەری ناوەوەی وڵات، لە١/ئەیلولی ١٩٧٦.

٧- یەکەم بەیاننامەی دامەزراندنی بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان لە ئابی

١٩٧٦ دا. (ئەم بەیاننامەیە چاپ نەکراو هەر بەشێوەی دەستنوس بووەو لە کتێبەکەی محمدی حاجی محمود: ڕۆژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی دووەم وەرگیراوە).

٨-بەیانی دامەزراندنی بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان. (ئەو بەیانەی کە چاپ کراو لە ساڵی ١٩٧٧ بڵاوکرایەوە).

٩- بەیانی (التجمع الوطني العراقي) کە پیرۆزبایی لە دامەزراندنی (ی.ن.ك) دەکات.

١٠-سوپاسنامەی (ی.ن.ك) بۆ (التجمع الوطني العراقي) لە ١٩٧٥/٨/٥.

١١- بەیاننامەی (التجمع الوطني العراقي) دەربارەی بون بە ئەندامی (ی.ن.ك) لە ١٩٧٦/٢/١١.

١٢- بەیاننامەی (ی.ن.ك) بە بۆنەی پێوەندی کردن و چونە نێوڕیزیەوە لە (التجمع الوطني العراقي) دا لە ١٩٧٦/٢/١١.

١٣- نامەی (ی.ن.ك) بۆ شاو سەرۆكەكانی ولاّتانی عەرەبی لە ئازاری ١٩٧٦ دا.

١٤-پلان (خطە) ی ڕزگاری دەربارەی شێوەو چۆنیەتی دەست پێكردنی خەباتی پارتیزانی كە (مام جەلال) نوسیویەتی لە ساڵی ١٩٧٦ دا.

١٥-پەیڕەوی ناوخۆی دەستە چەكدارەكان، كە شاسوار جەلال (ئارام) نوسیویەتی بە ناوی لیژنەی سەركردایەتی دەستە چەكدارەكانەوە لە حوزەیرانی ١٩٧٦ دا.

١٦-بەیاننامەی (ی.ن.ك) كۆمیتەی سەركردایەتی ناوەوەی ولاّت بە بۆنەی ساڵێك تێپەڕبوون بەسەر تەمەنی شۆڕشی نوێدا، لە ئابی ١٩٧٧ نوسراوە.

١٧-بەیاننامەی (ی.ن.ك) بە بۆنەی یادی چوارده ساڵەی شۆڕشی ئەیلولەوە لە ١٩٧٥/٩/١١ دا.

١٨- ڕێكەوتننامەی لقی ئەوروپای قیادەی موەقەتەی (پدك) بە بۆنەی تێپەڕبوونی ساڵێك بەسەر ڕێكەوتننامەی جەزائیرەوە. لە ١٩٧٦/٣/٦.

١٩-نامەی مام جەلال بۆ كاك ئیدریس و كاك مسعود لە ١٩٧٦/٨/١٤.

٢٠-نامەی مام جەلال بۆ علی عبدالله لە ١٩٧٦/٨/١٤.

٢١-دەقی ڕێكەوتنامەی مام جەلال و مسعود بارزانی و (باقر یاسین) لە ١٩٧٧/٣/١.

٢٢- بەیاننامەی پارتی دیموكراتی كوردی لە لوبنان - قیادەی مەركەزی - لە ١٩٧٦/٣/١٥.

٢٣- بەڵگەنامەی دەزگەی (امن) ی پارێزگای سلێمانی سەبارەت بە تەسلیم كردنەوەی خاڵە شیهاب و هاوڕێكانی لە لایەن ئێرانەوە بە حكومەتی عێراق.

٢٤- بەڵگەنامەی سەرۆكایەتی (محكمة الثورة) ی بەغدا سەبارەت بە لە سێدارەدان و حوكمی زیندانی كردنی خاڵە شیهاب و هاوڕێكانی لە ١٩٧٦/٧/١١.

٢٥ ڕاگەیاندنی لیژنەی ئەوروپای (ی.ن.ك) سەبارەت بە حوكمی سزاو لە سێدارەدانی خاڵە شیهاب و هاوڕێكانی لە ١٩٧٦/٧/٢١.

٢٦- بەیاننامەی (ی.ن.ك) سەبارەت بە شۆڕشی نوێ لە ناوەڕاستی ئەیلولی ١٩٧٦.

٢٧ نامەی (عبدالرحمن شەنگاری) بۆ مام جەلال کە لەژووری ئیعدام نوسیویەتی لە ١٩٧٧/٣/٣٠ دا.

٢٨- ئاماری چالاکی پێشمەرگەی مەفرەزە سەرەتاییەکانی (ی.ن.ك) لەشەش مانگی دووەمی ساڵی ١٩٧٦ دا.

٢٩-پرۆژەی بەرنامەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان کە لەساڵی ١٩٧٥ نوسراوە.

٣٠-یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆچی ؟

٣١- ژمارەی (١)ی (ڕێبازی نوێ) کە لە کانوونی دووەمی ١٩٧٦ دا بلاوکراوەتەوە.

٣٢- ژمارەی (١) ی (الشرارە) کە لەتشرینی دووەمی ١٩٧٥ دا بلاوکراوەتەوە.

٣٣- دەقی مسودەی بەرنامەو پەیڕەوی ناوخۆی یەکێتیی خوێندکارانی شۆڕشگێڕانی کوردستان کە لەلایەن شوان عەلی (شامیل) ەوە نوسراوە. لە ساڵی ١٩٧٦دا.

٣٤- نامەی شەهید شوان عەلی (شامیل) بۆ شەهید ئارام لە ساڵی ١٩٧٦ دا.

پاشکۆی ژمارە یەك

أثناء انعقاد مؤتمر القمة للدول الأعضاء في منظمة الأوبيك في عاصمة الجزائر وبمبادرة الرئيس هواري بو مدين، تقابل مرتين صاحب الجلالة شاه إيران والسيد صدام حسين نائب رئيس مجلس قيادة الثورة وأجريا محادثات مطولة حول العلاقات بين العراق وإيران وقد اتسمت هذه المحادثات التي جرت بحضور الرئيس هواري بو مدين بديع الصراحة الكاملة وبإرادة مخلصة من الطرفين للوصول إلى حل نهائي دائم لجميع المشاكل القائمة بين بلديهما وتطبيقاً لمبادئ سلامة التراب وحرمة الحدود وعدم التدخل بالشؤون الداخلية قرر الطرفان الساميان المتعاقدان:

أولاً: إجراء تخطيط نهائي لحدودهما البرية بناء على بروتوكول القسطنطينية لسنة 1913 ومحاضر لجنة تحديد الحدود لسنة 1914.

ثانياً: تحديد حدودهم النهرية حسب خط تالوك.

ثالثاً: بناء على هذا سيعيد الطرفان الأمن والثقة المتبادلة على طول حدودهما المشتركة ويلتزمان من ثم على إجراء رقابة مشددة وفعالة على حدودها المشتركة وذلك من أجل وضع حد نهائي لكل التسللات ذات الطابع التخريبي من حيث أتت.

رابعاً: كما اتفق الطرفان على اعتبار هذه الترتيبات المشار إليها أعلاه كعناصر لا تتجزأ لحل شامل وبالتالي فإن أي مساس بإحدى مقوماتها يتنافى بطبيعة الحال مع روح اتفاق الجزائر وسيبقى الطرفان على اتصال دائم مع الرئيس هواري بو مدين الذي سيقدم عند الحاجة معونة الجزائر الأخوية من أجل تطبيق هذه القرارات...

پاشكۆی ژماره دوو

22 شباط 1975

عزيزي الجنرال

سررت للغاية باستلامي رسالتكم المؤرخة في 22 كانون الثاني 1975 وأود أن تعرف إعجابنا الكبير بك وبشعبك وبالجهود الباسلة التي تبذلها...

ان الصعوبات التي واجهتموها هائلة .. لقد قيمت عالياً تحليلكم للوضعين السياسي والعسكري، وأستطيع أن اطمئنكم بأن رسائلكم تلقى اهتماماً كبيراً من أعلى المستويات في الحكومة الأمريكية، بسبب الأهمية الكبيرة التي نعلقها عليها.

اذا رغبتم في إرسال مبعوث من جانبكم ويحظى بثقتكم الى واشنطن لتزويد الحكومة الأمريكية بمعلومات إضافية عن الوضع، فسنكون في غاية السرور وسنتشرف باستقباله. وأنا مقتنع بأن السرية لعبت دوراً بالغ الأهمية في تمكيننا من القيام بما قمنا به حتى الآن ، ولهذا السبب فقط اضافة الى خشيتنا على سلامتكم الشخصية، أبدو متردداً في اقتراح اللقاء بكم شخصياً هنا، واعلموا أنني أتوق دائماً لسماع أخباركم.

انتظر ردكم وتفضلوا بقبول فائق الاحترام وأطيب التمنيات.

هنري كيسنجر.

پاشکۆی ژماره چوار

9 شباط 1977

الرئيس جيمي كارتر البيت الأبيض

واشنطن دي سي 20530

عزيزي الرئيس كارتر:

مرة أخرى نهنئكم بالنصر الرئاسي.. عند متابعتي حملتك الانتخابية سررت حقاً وتأثرت لدى سماعي بتأكيداتك المتكررة وعلى دعمك الواضح للحقوق الإنسانية الأساسية للشعوب في كل مكان وهذا الأمل هو ما دفعني للكتابة إليك مبيناً باختصار المشاكل و الأحداث التي قادت إلى انهيار الثورة الكردية وتشتت الشعب الكردي.

عندانتهاء الحرب العالمية الأولى وسقوط الإمبراطورية العثمانية، ربط جنوب كردستان بما كان يعرف ب(بلاد ما بين النهرين) مكوناً العراق الحالي الذي وضع تحت الانتداب البريطاني. وقد وعد الحلفاء بإنشاء الكيان الكردي باعتبار أن الأكراد يكونون المجموعة القومية الرابعة بعد العرب والترك والفرس.

وفي عام 1920 أكدت معاهدة سيفر على حق الأكراد في تقرير المصير على أساس المساواة مع الشعوب الأخرى للإمبراطورية العثمانية الكبيرة ولكن المصالح الدولية حالت دون تطبيق تلك المعاهدة مما جعل مصير الأمة الكردية معلقاً واضطرها إلى الدفاع عن وجودها أمام محاولات الهيمنة والتدخل المسلح الذي فرض عليها مع سعيها في الوقت نفسه من أجل الحصول على معاملة قائمة على العدل والمساواة ولو بحدها الأدنى ولنيل حقوقها المشروعة على أرضها وقد وعد انقلاب 1958 الذي أنهى النظام الملكي في العراق وأنشأ الحكم العسكري بقيادة الجنرال عبد الكريم قاسم بإعطاء الأكراد حقوقهم

القومية ولكن مع حضوع النظام الجديد للنفوذ السوفيتي ضاعت الوعود من خلال الفوضى التي خلقها الشيوعيين في عموم العراق وبسبب قناعة الأكراد بالديمقراطية والحرية لم استطع السكوت عن ما يدور حولي من أعمال القتل الجماعي الذي قام بها الشيوعيون العراقيون ولسوء الحظ فإنني عندما واجهت الجنرال قاسم والمسؤولين الآخرين الكبار بالحقائق الدامغة حول الوضع أثرت غضبهم فأمرت القيادة العراقية المدعومة من قبل الشيوعيين المحليين - والتي يشجعها الاتحاد السوفيتي - قواتها بمهاجمة الشعب الكردي الأعزل عام 1961 عند ذلك قامت الثورة الكردية دفاعاً عن النفس.

وتبدلت (9) حكومات و(5) أنضمة وفي كل مرحلة من مراحل القمع قمنا من جهتنا بطلب إصلاح الأمور بأكثر الشروط تواضعاً. وقد رُدّ على توسلاتنا المتكررة بإهانات متكررة، ولا تختلف معاناتنا يا سيدي الرئيس، عن تلك التي عاناها أجدادكم والتي شرحت بإسهاب وكتبت من قبل الأمريكي المحترم توماس جيفرسون.

ثم جاء أخيراً نظام البعث الحالي عام 1968 الذي شن الحرب علينا منذ لحظة وصوله إلى السلطة ولكنه عندما فشل في تحقيق أهدافه اضطر لإجراء مفاوضات سلمية معنا عام 1970 أسفرت عن اتفاقية 11 آذار لنفس العام حيث اعترفت الاتفاقية بأن الشعب العراقي يتكون من قوميتين رئيسيتين: العرب والأكراد، كما إنها أقرت بالحقوق القومية للأكراد والتي من أهمها إقامة حكم ذاتي لكردستان ضمن إطار الجمهورية العراقية خلال 4 أعوام.

ولم يكن حرصنا على توقيع الاتفاقية ينطلق من قناعتنا التامة بما تضمنته من بنود وإنما ينبع أيضاً من رغبتنا بأن يسود السلام العراق، وكان رجاؤنا أن تؤدي المساهمة الكردية في الحكومة إلى تخفيف حدة السياسة العنيفة والعدائية للبعث تجاه الشعب العراقي والبلدان المجاورة ولكننا سرعان ما اكتشفنا بأن الاتفاقية لم تكن سوى خطوة تكتيكية من جانب البعث، إذ كان يحتاج إليها من أجل تثبيت وضعه الداخلي وتلمس الدعم الكردي في تعدياته على جيران العراق حيث أرادوا استغلالنا لخلق المشاكل لإيران والكويت والعربية السعودية وسوريا.

وعندما رفضنا أن نكون أداة لهم بادروا إلى سياسة تعريب أرض كردستان وخاصة المناطق الغنية بالنفط حيث ينتج 65٪ من النفط العراقي وحيث يوجد 70٪ من الاحتياطي وفي نفس الوقت استغل البعثيون السلام لتصفية خصومهم السياسيين داخل

العراق فحطمت الأحزاب السياسية وأعدم المئات من أعضائها أو قتلوا تحت التعذيب، وتوثقت روابط بغداد وموسكو أكثر بتوقيع اتفاقية الصداقة والتعاون السارية لمدة (20) عاماً والتي تمت في بداية عام 1972 وبدأت أسلحة سوفيتية متطورة تصل العراق بكميات كبيرة يرافقها خبراء عسكريون وفنيون وزاد حجم النفوذ السوفيتي في العراق ثم أعلن البعث تشكيل جبهة متحدة مع الحزب الشيوعي الموالي لموسكو وطلب من حزبنا الديمقراطي الكردستاني المساهمة لكننا بعد أن لاحظنا أبعاد الأحزاب الأخرى من الاشتراك في الجبهة رفضنا أن نكون أعضاء في جبهة لا تمثل في أحسن تقدير المصالح العراقية وقد أثار هذا عداوة البعثيين الذين اتجهوا إلى تدبير الاغتيالات السياسية والخطف ضد الشعب الكردي وكان من بينها محاولات دبرت ضدي شخصياً وبهذا أصبح التعايش السلمي مع النظام البعثي مستحيلاً فاتجهنا نحو أصدقائنا الأمريكان والإيرانيين. وشرحنا لهم الوضع وخطورة النتائج لا بالنسبة لنا فقط بل وبالنسبة لشعوب المنطقة الأخرى أيضاً فيما إذا استمر النظام على سياسته كما أوضحنا بأننا لا نستطيع الوقوف لوحدنا بوجه نظام مدعوم من قبل الاتحاد السوفيتي وقد أيد أصدقائنا وجهات نظرنا كما قيل لنا أن الثورة الكردية ستحصل على الدعم من كل من الولايات المتحدة وإيران بطريقة تسمح للأكراد بمجابهة النظام العراقي في نضالهم لتحقيق الحكم الذاتي وأقامت حكومة ديمقراطية للعراق وتبع ذلك تبادل الوفود بين الأطراف المعنية وأقيم تعاون بيننا وبين أصدقائنا وعندما أعلنت الحكومة العراقية من جانب واحد قانون الحكم الذاتي عام 1974 والذي لم يتضمن الحد الأدنى من الطموحات القومية الكردية رفضنا ذلك مستندين إلى تعهدات أصدقائنا ووعودهم لنا بالمساعدة ولكن عندما واجهنا 8 فرق عراقية ومئات الدبابات وأكثر من 100 طائرة حديثة كان يقود بعضها الروس والهنود اكتشفنا أن المساعدات التي وعدنا بها كانت متدنية في نوعيتها وكميتها ولا تكفي في مواجهة جيشا حسن التجهيز والتسليح وأكثر من ذلك فقد كانت تلك المساعدة قليلة جداً ومتأخرة جداً دائماً.

ورغم كل النواقص فقد حارب شعبنا بشجاعة محرزاً انتصارات عديدة في المعارك ملحقاً خسائر فادحة بالقوات المسلحة العراقية وهي، خسائر لم يكن بالإمكان تحملها لولا التعويض المباشر له من قبل السوفيت. وفي شتاء 1975 عندما شن شعبنا هجوماً ضد العدو مستغلاً الطقس المتجمد، وجد الجيش العراقي نفسه في وضع يائس فالتجأ

نظام البعث مرة أخرى بين المناورة والخداع حسب نصيحة موسكو فجرى الاتصال بشاه إيران بواسطة الرئيس الجزائري هواري بومدين وأرسلت إشعارات غير مباشرة إلى الولايات المتحدة مبينة استعداد البعث لتغيير سياسته حيال جيرانه وتقليص علاقاته بموسكو، إذا ما انتهت المسألة الكردية وفي 6 آذار 1975 وقعت اتفاقية الجزائر الخيانية بين شاه إيران وصدام حسين التكريتي نائب رئيس مجلس قيادة الثورة ودون أن تتضمن ولو بإشارة واحدة إلى تحالف ثورتنا مع إيران والذي لولاه ولولى قتالنا المستميت لما أمكن التوصل إلى ما تم الوصول إليه.

سيدي الرئيس:

نحن لسنا ضد العلاقات الجيدة بين العراق وإيران ولكن هل يجب أن تكون تلك العلاقة على حسابنا؟

لقد وفينا نحن الأكراد بالتزاماتنا تجاه كل من الولايات المتحدة وإيران واشتبكنا مع العدو وأوصلناه إلى حالة العجز، فأين هو استحقاقنا الموعود بالحكم الذاتي؟ أهو بالتشرد في أنحاء العالم الغربي؟ أهو بتشتت العوائل والأطفال والنساء والشيوخ؟ أهو بالموت تحت التعذيب أو بالخوف من التسليم المفاجئ للاجئين الكرد من قبل السلطات الإيرانية؟

أيمكن لأمة عظيمة مثل الولايات المتحدة تتحدث مبادؤها السياسية المعلنة عن الشرف والكرامة والحرية والديمقراطية لكل الشعوب أن ترفع رأسها بعد دورها في انهيار ثورتنا. يقال في الشرق الأوسط أن الشخص الصالح هو الذي يقابل الحسنة باثنتين ونحن لا نطالب بضعف ما قمنا به ولا نطالب بذات الشيء إنما كل ما نريده هو أن تتحقق الوعود بمنح الحكم الذاتي لكردستان.

سيدي الرئيس: لقد دخلنا الحرب بأقل المساعدة من أصدقائنا لكننا وجدنا أنفسنا في النهاية وحيدين في المعركة دون أية مساعدة أمريكية أو إيرانية وحتى الحدود أغلقت خلف ظهورنا بينما كنا نواجه جيشاً حديثاً مزوداً بسيل ينقطع من الأسلحة السوفيتية الحديثة وبسبب ضغط الوضع المعاشي المتردي وانهيار المعنويات نتيجة الإحساس بالغدر ومع وجود أكثر من 250,000 امرأة وطفل وشيخ يعيشون لاجئين في إيران لم نجد أمامنا سوى الانسحاب بألم إلى إيران وأجبرنا على ترك مناطقنا للبعث.. نحن لم يهزمنا أعداؤنا عسكرياً وإنما أجهز علينا حلفائنا.

سيدي الرئيس: إن الفصل الأخير من مأساة الشعب الكردي يجب أن ينتهي عما قريب وإذا كان سينتهي بمفاجأة أو سينتهي ببداية جديدة فإن ذلك مرهون بك.. ان للشعب الكردي حتماً قد لا يكون بمستوى حلم مواطنكم (توماس جيفرسون) وأنه الحلم بالحكم الذاتي.. الذي قاتل من أجله وضحى من أجله وسيعيش دائماً من أجله.

لقد وضع شعبي إيمانه وقلبه فيه وفي الاعتقاد بأن الالتزام الأمريكي المكتوب أو الشفهي سينفذ قطعاً، انهم ينظرون إلي للإيفاء بهذا الاستحقاق للوعود وبدوري أتوجه إليك يا سيدي الرئيس.

سيدي الرئيس.. إن الفاجعة التي ألمت بشعبنا إنما كانت بسبب إيمانه بالديمقراطية وبصداقته مع الغرب وبثقته بالمبادئ الأمريكية وقناعته بان هذه المبادئ تنادي بحماية الأمم الضعيفة وتقدم العون لها لتضمن حقوقها الإنسانية الأساسية. ولم نبحث مطلقاً في احتلال أراضي الآخرين أو في اضطهاد شعب آخر وإن كل ما نطلبه فقط هو أن يسمح لنا بالعيش بسلام وحرية في أراضينا ونعامل بعدالة ومساواة مع شركائنا.

نحن لسنا بالمستوطنين الجدد أو المهاجرين أو العابرين في العراق فمنذ آلاف السنين سكن أجدادنا على تلك الأرض.

سيدي الرئيس: كان بمقدوري أن أمنع الضرر الذي أصاب شعبي لو لم أعتقد كلياً بالوعد الأمريكي وكان يمكن ذلك عن طريق دعم سياسة البعث والانضمام لقواته وبذلك اتخذ موقفاً مناقضاً للمصالح والمبادئ الأمريكية وأسبب المشاكل لجيران العراق.

إن تأكيدات المسؤولين الأمريكان جعلتني أصرف النظر عن هذا الامر والتزم بدلاً عنه بقناعتنا بأننا وبالتعاون مع إيران والولايات المتحدة. سنحقق هدفنا - الحكم الذاتي - ونحقق هدف الشعب العراقي - الديمقراطية - وان نحقق ما فيه مصلحة لكل المنطقة، وكما ذكرت عدة مرات في حملتك الانتخابية فإن السياسة التي اعتمدت من قبل الإدارة الأمريكية السابقة إزاء الأمم الصديقة والحليفة كانت مضرة بنا وبالشعب الأمريكي، هذه السياسة جعلت الأصدقاء يفقدون ثقتهم بأمريكا وبالمقابل جعلت النفوذ الأمريكي يتقلص، وبهذا ساءت سمعة الولايات المتحدة وهيبتها في كافة أنحاء العالم.

سيدي الرئيس: إن الشعب الأمريكي قد وضع ثقته فيك لإيمانه وقناعته العميقين

بأنك ستعمل من أجل تحقق المبادئ الإنسانية الأمريكية التقليدية. إن الشعب الكردي الذي اعتبر نفسه دائماً صديقاً يعتمد عليه لأمريكا منوه الأمل بأنك بالرغم من مشاكلك ستعطي بعض الوقت لتضع في تقديرك مستقبله وتبحث في حل عادل لمشكلته.. إن القضية الكردية يا سيدي الرئيس مرتبطة بالمشاكل الأخرى في الشرق الأوسط وتستحق اهتمامكم العميق وأملنا أن هذه المشكلة ستحتل موقعاً مناسباً في النقاشات القادمة وأن تقوم الحكومة العراقية باحترام مبادئ حقوق الإنسان وان تغير سياستها اللاإنسانية إزاء الأكراد وتعيد المهجرين منهم في الجنوب إلى أراضيهم في الشمال وان تطبق تطبيقاً كاملاً اتفاقية 11 آذار 1970.

أن المسألة الكردية لم تسوى بعد، والثورة الكردية لم تتحطم كما تدعي الحكومة العراقية.

إن الأمة الكردية التي قاومت لقرون عديدة كل أنواع العدوان لا يمكن أن تتحطم بسهولة، ففي أقل من سنة منذ الأحداث المأساوية فإن شعبنا وحزبنا قد نظم نفسه واندلعت الثورة من جديد وإن بدرجة أقل من السابق.. واكتسبت زخماً سوف يقض مضاجع حكام العراق والآن وفي هذا الوقت بالذات كلنا ثقة بأن أعدادا أكثر من اللاجئين الأكراد سيقبلون في الولايات المتحدة وأن تخصص لهم مساعدات مالية معقولة كما خصص سابقاً للاجئين من دول مختلفة.

إنني أصلي يا سيدي الرئيس لكي تضمد جراح أبناء شعبنا ولكي تنتصر قضيتهم ليعودوا إلى ديارهم وليحصلوا على الحقوق الإنسانية الأساسية كما نصروا مرة قضيتكم بإخلاص.

لقد وضع شعبي كل ثقته وإيمانه بي منذ نصف قرن، وها أنا ذا أحول هذه الثقة بأمانه إليك.

تحياتي الشخصية الحارة لكم.

مصطفى البارزاني

رئيس الحزب الديمقراطي الكردستاني

2933 بلاني لين ادكتون فرجينيا 22124

پاشکۆی ژمارە پێنج

یەکەمین بەیاننامەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان

ڕێککەوتنی خیانەتکارانەی (٦) ئاداری ١٩٧٥ لەنێوان هەردوو حکومەتی عێراق و ئێراندا وەك بەڵگەیەکی دیکەی سەلماندنی ئەو ڕاستییە هات کە بۆرژوازی بیرۆکراتی عێراقی- سروشت شۆڤێنی- ناتوانێ مەسەلەی کورد بەشێوەیەکی دیموکراتی عادیلانە چارەسەر بکات، هەروەکو ڕووداوەکانی دواتر دەستوەستانی سەرکردایەتی خێڵەکی و بۆرژوای ڕاستڕەوی سازشکاریان دووپات کردەوە کە ناتوانێ سەرکردایەتی بزووتنەوەی نەتەوەیی ڕزگاریخوازی گەلی کورد بکات و سەرلەنوێ سەلماندییان ناوەندە کۆلۆنیالییەکان و لەسەروویانەوە ئیمپریالیزمی ئەمریکی و کۆنەپەرستی زەوتکەری خاکی کوردستان لەپێشەوەیاندا حکومەتی ئێران تەنیا دوژمنی سەرسەختی گەلی کورد و تێکڕای گەلانی ناوچەکەن، تەنیا ژێردەستی و بێ بەشکردنی ئەو گەلانەیان لە گشت مافە نەتەوەیی و دیموکراتییەکان دەوێ. و هەرچەند لە هونەری فرت و فێڵ و چەواشەکارییدا زانابن و لەپیلان داڕشتن و پاساودانەوەی گەمە دیپلۆماسییەکاندا داهێنەربن و هەرچەند بە دەمامکی بریقەدار خۆیان بشارنەوە، ئەوا تەنیا غەدرو خراپەی ئەو گەلانەیان مەبەستە.

ئەوا سەرلەنوێ- وەکو ئەستێرەیەکی ڕێنما- ئەو ڕاستییە مێژووییە لە ئاسمانی کوردستان درەوشایەوە کە لەمێژبوو ڕەوتی پێشکەوتنخوازی کوردستانی مژدەی هاتنی دەدا. ئەو ڕاستییەی کە ڕزگاری گەلی کورد لە زوڵم و زۆری کۆلۆنیالی و چەوساندنەوەی نەتەوەیی و چینایەتی هەرگیز بەبێ پشت بەستن بە خەباتی جەماهیریی شۆڕشگێڕانەی پێکەوە گرێدراو بە خەباتی جەماوەری میللی عەرەبی لە یەك بەرەی نیشتمانی یەکگرتوودا دژی

کۆلۆنیالیزمو زایۆنیزمو دیکتاتۆریەت وەدی نایەت، هەروەکو لەمیانی رووداوەکاندا دەرکەوت دەبێ هێزە شۆڕشگێڕەکانی کوردستان شان بە شان لەگەڵ تێکڕای هێزە پێشکەوتنخوازو نەتەوەییە چەپەکان لەعێراقدا کاربکەن بۆ ئەنجامدای ئەرکەکانی شۆڕشی نیشتمانیی دیموکرات کە رووبەرووی گەلی عێراقمان بە هەردوو نەتەوەی عەرەبو کوردو کەمینەکانی دەبێتەوە، لەپێشەوی ئەم ئەرکانەدا:-

یەکەم- رزگارکردنی بەتەواوی عێراق لە کۆتو بەندی ئابووریو سیاسی کۆلۆنیالیزمی نوێ.

دووەم- کۆتایی هێنان بە حوکمی دیکتاتۆری خوێنرێژ.

سێیەم- هێنانەکایەی دەسەڵاتی نیشتمانیی دیموکراتی ئیئتلافی کەبتوانێ دیموکراسی بۆ تەواوی گەلی عێراق دەستەبەر بکات.

چوارەم- سەلماندنی مافی گەلی کورد لە ئۆتۆنۆمی راستەقینە لە چوارچێوەی کۆمارێکی عێراقی دیموکراتی سەربەخۆدا.

پێنجەم- ئەنجامدانی ریفۆرمی کشتوکاڵی ریشەیی بە قازانجی کۆمەڵانی جووتیارو پیشەسازیکردنی بۆ پەرەپێدانی کۆمەڵگای عێراق، وپاشان دەستەبەرکردنی پێداویستییەکانی وەرچەرخان بەرەو بنیاتنانی سۆشیالیستی.

جێبەجێکردنی ئەم پێنج ئەرکەش دەتوانرێ عێراق بخات سەر رێگای تێکۆشانی عادیلانەی عەرەب دژی ئیمپریالیزمو زایۆنیزمو کۆنەپەرستی، توانا زۆروزەبەندەکانی عێراقیش سازو ئامادەبکاتو بیانخاتە ئەو شەڕی چارەنووسەی کە نەتەوەی عەرەب دژی زایۆنیزمو ئیمپریالیزم دەیکات.

دەست بەرداربوونی دیکاتۆریەتی حوکمڕانی بەغدا لە مافە رەواکانی عێراق لە شەتولعەرەبو رازی بوونی بە داگیرکردنی عەرەبستانو دوورگە

عەرەبییەکان کەنداو لەلایەن رژێمی شاهەنشایی کۆنەپەرستی هاوپەیمانی ئیمپرایالیزمەوە، و دەستدرێژی کردنە سەر گەلی عەرەب لەکەنداو پیلانگێڕانی بۆ لەباربردنی رژێمی پێشکەوتنخواز لە یەمەنی دیموکراتی میللی یاخود قایل بوونی بەوەی لەکاروانی دەوڵەتە کۆنەپەرستەکانی گرێ دراو بە ئیمپریالیزم دابێ و ئامادەبوونی بۆ ئیمزاکردنی پەیماننامەیەکی کۆلۆنیالی سەبازی نوێ لەژێر پەردەی (ئاسایشی کەنداو) بە پێچەوانەی ئیرادەی گەلی عێراق و بەرژەوەندییە حەیاتییەکانی نەتەوەی عەرەب، هەموو ئەمانە ئەوە دەسەلمێنن کە بۆرژوای بیرۆکراتی عێراق – کە لەرووی مێژووییەوە ناتوانێ سەربەخۆیی نیشتمانیی بپارێزێ– رێگای نوری سەعیدی بۆ سەرکوتکردنی بزووتنەوی نەتەوەیی کورد هەڵبژاردوەو بەیەکجاری خۆی لە ئیلتیزامەکانی بەرامبەر گەلی عێراق و نەتەوەیی کورد بۆ دۆزینەوەی چارەسەرێکی دیموکراتییانەی مەسەلەی کورد دزیوەتەوە.

ئەو نرخە گەورەیەی کە دیکتاتۆریەتی بەغدا بە کۆنەپەرستی ئێرانی و ئیمپریالیزمی ئەمریکی هاوپەیمانی بەخشی– لەبەرامبەر دەستەبەرکردنی رەزامەندییان لە سەر مل پێ کەچ کردنی سەرکردایەتی خێڵەکی بۆ نەخشەی ئیمپریالی شاهەنشاهی– شۆڤێنی–و کۆتایی هێنان بە شۆڕش کورد: سەروەری عێراق و بەرژەوندییە حەیاتییەکانی نەتەوەی عەرەب بوو. ئامانجی کاربەدەستانی عێراق لەوەدا تەنیا مانەوەیان بوو لەسەر کورسی حوکم و کەڵك لێ وەرگرتنی بۆ قازانجی خۆیان بەهەر نرخێك بێت.

رووداوەکانی دوابەدوای هاوپەیمانیی(حوکمی شۆڕشگێڕی زۆر پێشکەوتنخواز) لەگەڵ رژێمی شاهەنشای کۆنەپەرستدا، سروشتی دیکتاتۆریانەی راستەوەی خۆسەپێنن بە سەر عێراق و گەوهەری سیاسەتە شۆڤێنیستەکەی دەرهەق بە مەسەلەی کورد ریسواکرد کە یەکەم لە راگوستنی

سەدان هەزار کرێکارو جووتیارو رووناکبیری کورد لە ناوچەکانی مەندەلی و خانەقین و کەرکوك و شێخان و عەین زالەو شەنگارو دووەم بەتاڵ کردنی ئۆتۆنۆمی لەناوەرۆك و ناواخنە راستەقینەکەی و سێیەم رێگرتن لەگەلی کورد لەوەی بەشداری لە حوکمی ناوەندی و خۆجێی بکات و چوارەم لەت وپەت کردنی بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردو لەناوبردنی هێزە چەکدارەکانیان، خۆی دەنوێنێ.

دان نانی زارەکی بە ئۆتۆنۆمی کە لەژێر گوشاری رووداو خەباتی گەلەکەمان لە ئاداری (١٩٧٠) دا هات تەنیا پەردەیەك بوو بۆ داپۆشینی گەوهەری هەرزان بەهای سیاسەتی شۆڤێنیستی دەرهەق بە مەسەلەی کورد، هەروەکو دەرکردنی یاسای ئۆتۆنۆمی بێ ناوەرۆکی لە ئاداری (١٩٧٤) تەنیا پەردەیەك بوو بۆ داپۆشینی ئەو جەنگە قڕکارییە درندانەیەی کە تاقمی حوکمڕان دژی گەلی کوردستانی عێراق بەڕێوەی بردو تێیدا سەدان گوند تێك دران و هەزار کەس لە هاوولاتییانی بێ دەرەتان لەنێوبران.

درێژەپێ دانی سیاسەتی هاوپەیمانی لەگەڵ رژێمی شاهەنشاهی و مەرایی و خۆنزیك کردنەوەی لە ئیمپریالیزمی ئەمریکی لەلایەن حوکمی دیکتاتۆری عێراق و هاوکاری کردنی لەگەل کۆنەپەرستانی عەرەب و بێ دەنگ بوونی بەتەواوی بەرامبەر بەو پیلانە کۆلۆنیالی و پاکتاوکارییانەی دژی کەنداوی عەرەب و شۆڕشی فەلەستین دادەڕێژرێن و درێژەپێدانی تۆقاندن و تیرۆر دژی بزووتنەوەی نیشتمانیی و دیموکراتی و نەتەوەیی لە عێراقداو درێژەپێدانی سیاسەتی شۆڤێنی دژی نەتەوەی کورد... هەموو ئەمانە پێوەری راستەقینەن کە ئاماژە بۆ ئەوە دەکەن ئەو حوکمە گورج و گۆڵانە بەرەو بە تەواوی خۆهاویشتنە نێو باوەشی نەخشەی ئیمپریالی- کۆنەپەرستی دژ بە نەتەوەی عەرەب و گەلی کوردو تێکڕای گەلانی ناوچەکە هەنگاودەنێ، ئەمەش

گەوهـەری راسـتەقینەو ناسـنامە راسـتەقینەکەی ئاشـکرا دەکـات و رێبـازە رەگەزپەرستانەکەی دیاری دەکات. بۆیە خەبات دژی ئەو دیکتاتۆریەتەی کە عێراق بۆ سەردەمی پەیمانی بەغدا لەژێر پەردەی دروشمی بریقەدارو لەپشت لافیتەی چەواشەکارانەدا دەگەڕێنێتەوە، ئەرکێکی نیشتمانی و نەتەوەیی یە، و لەسەر هەموو هێزەکانی نیشتمان خوازو پەرۆشی پێشکەوتنی گەلی عێراق و سـەربەخۆییە نیشـتمانی یەکەی و مـافی لـە دیموکراسـیدا پێویسـتە، لەپێشـەوەیاندا ئـەو کـەس و لایەنـە پێشـکەوتنخوازە کوردسـتانییانەی کـە گەلەکەیان دووچاری سیاسـەتێکی شۆڤێنیسـتی ملهوڕ هـاتووە کـە هەڕەشـەی لـەناوبردن لەنەتـەوەی کـورد دەکـات بەتایبـەتی کـە دیکتاتۆریـەت سـەرلەنوێ تـەوقی کۆلۆنیـالی- سـەعیدی سـێ قۆڵی کۆنی کردۆتـە گـەردنی گـەلی کـوردەوە ئـەویش لـەرێی هاوپـەیمانی بەسـتنی لەگـەڵ کۆنەپەرسـتی شاهەنشـاهی و فاشیزمی تۆرانی لەدژی بزووتنەوە رزگاریخوازو دیموکراتییەکەی کورددا.

ئەگـەر سـەرکردایەتی خێڵـەکی و بـۆرژوای راسـتڕەوی نـاو بزووتنـەوەی نەتەوەیی کورد ملکەچی خواستی ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی شاهەنشاهی بوو لە کۆتـایی هێنـان بە شۆڕشی کوردو سەرشۆڕیی بەزین و ریسوایی هەڵاتن لە کوردستان لە شەرەفی ئازایەتی و سەروەریی بەرخۆدان لە خاکی نیشتمان دا درێـژەدان بـە خـەباتی شۆڕشـگێڕانە. سـەرەڕای ئـەو کۆسـپ و تەگەرانـەی دێنـە رێی خەبات گێـڕە دلێرەکانی و هەرەچەند رەوشـی و هەلومەرجەکان خراپ بن، تـاوەکو ئـەو ئامانجە سـەرەکی یەی کـە لـەدروشمی بەناوبانگی (دیموکراسـی بۆ عێراق و ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان) بەرجەستەکراوە، دێتە دی.

ئێمە لەکاتێکدا کە سەرفرازین بەوەی سووربوونی تێکۆشـەرانی گەلەکەمان رادەگەیەنین لەسەر درێژەدان بە خـەباتی شۆڕشـگێڕانەی رێکخـراو لـە ریزەکـانی کۆمەڵانی خـەڵك لـە چوارچێوەی یەکێتی یـەکی نیشتمانیی کوردستانی دا، ئەوا

سەرلەنوێ ئەو ڕێبازە جەماهیرییە شۆڕشگێڕانەیە دووپات دەکەینەوە کە لە تێکۆشانی هاوبەشمان لەگەڵ هێزەنەتەوەیی و پێشکەوتنخوازەکانی عەرەب لەعێراقدا، دژی ئیمپریالیزمو زایۆنیزمو دیکتاتۆریەت لەسەری دەڕۆین، هەروەك ڕەت کردنەوەی لێڕاوانەمان بۆ ڕەوتە گۆشەگیرخوازە نەتەوەیی و راستڕەوو چاو لەدەرەکان دووپات دەکەینەوە بەتوندیش شێوازە خێڵەکی و بۆرژوازییە راستڕەوو کۆنەپەرستەکان لە خەباتی نیشتمانی و بانگەشەکانی هاوکاریو مەرایی کردن بۆ ناوندە کۆنەپەرستو گومانلێکراوەکان مەحکوم دەکەین.

ئێمە سوورین لەسەر درێژەپێدانی خەباتی شۆڕشگێڕانەی درێژخایەن بە پشت بەستن پێش هەموو شت بەهێزی لەبن نەهاتووی کۆمەڵانی گەلەکەمانو بەهاوکاری بەتینو هاوخەباتی راستەقینە لەگەڵ هێزە پێشکەوتنخوازەکانی عەرەبدا، و بەتێڕوانینێکی روونو تێگەیشتنێکی قووڵی ئەو راستیەی کە ئیمپریالیزمو زایۆنیزمو رژێمە کۆنەپەرستەکانی شاهەنشاهیو تورانیو عەرەبی شۆڤێنیو کۆنەپەرستی بەکرێگیراوی کورد بە دوژمنی سەرەکی یەکەمی بۆ دۆزینەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردمان دادەنرێ، خەباتی بەردەوامو نەپساوەی بێ سازش یان نوچ دان یان دواخستن لە دژیاندا دەکەین. لەهەمان کاتدا هێزەکانی شۆڕشی عەرەبو بزووتنەوەکانی رزگاریخوازی نیشتمانیی لەجیهانی سێیەمو هێزە سۆشیالیستو کرێکارییو شۆڕشگێڕەکانی جیهان بە هاوپەیمانی سەرەکیمان لەقەڵەم دەدەین، بۆیە کۆشش دەکەین پتەوترین پەیوەندی هاوکاریو هاوخەباتی لەگەڵیاندا ببەستین. ئێمە هاوخەباتی خۆمانو پشتگیری بێ سنوورمان بۆنەتەوەی عەرەب دووپات دەکەینەوە لەو خەباتە سەرفرازانەی کە لە شۆڕشی هاوچەرخی جیهاندا گرنگییەکی مێژوویی مەزنی هەیە. لەپێناوی رزگاریو یەك خستنی

نەتـەوەی عـەرەب لەسـەر بنـەمای پێشـکەوتنخوازو دیمـوکرات، هـەروەها هاوخـەباتی خۆمـان بـۆ تێکۆشـانی رەوای لـەپێناوی رزگـارکردنی فەلەسـتین لـە کۆلۆنیـالی ئیستیگانی زایـۆنی و بەرقـەرارکردنی دەوڵـەتی دیموکراتی فەڵەسـتین دووپـات دەکەینـەوە. هـەر وەك هاوخـەباتی و پشـتیوانی تـەواوی خۆمـان بـۆ خەباتی گەلی کورد لـە کوردستانی تورکیـاو کوردسـتانی ئێران دژی تـۆرانیزم و کۆنەپەرسـتی شاهەنشـاهی و لـەپێناوی بـەدی هێنـانی رزگـاری نەتـەوەیی و دیموکراتی تەواو لەو دوو وڵاتەداو سەندنەوە مافی گەلی کوردمـان لـە بڕیـاردانی چارەنووسـی خـۆی بـەو شـێوەیەی جەماوەرەکـەی دەیخـوازێ. دووپـات دەکەینەوە.

یـەکێتیی نیشـتمانیی کوردسـتان کـە هـەوڵ دەدات هێـزە نیشـتمانی و دیموکراتییەکانی شۆڕشی کورد، بەشێوەی یەکێتی‌یەکی نیشتمانی دیمـوکرات رێـك بخـات کـە تێیـدا رەوتـە پێشـکەوتنخوازەکان و یـەکێتی پتـەوی خەباتگێڕانـەیان بتـوانن بەیەکـەوە بـژین لـەژێر سـەرکردایەتی پێشـڕەوی شۆڕشـگێڕانەی کوردسـتانیدا کـە حەتمـەن لەدایك دەبێ، ئەوا سـڵاوی گـەرمی خەباتی بۆ شۆڕشی سەرفرازی فەلەستین دەنێرێ و دەستەکانی دەگوشێ، هـەر وەك سڵاو لە شۆڕشی میللی لە زەفارو ئەریتیریا و تێکۆشـەرانی گەلی کوردمـان لە کوردستانی تورکیا و ئێران و سەرتاسەری کوردستان و هێزە پێشکەوتنخوازو شۆڕشـگێڕەکانی ئێـران و تورکیـا دەکـات و هاوخـەباتی خـۆی لەگەڵیانـدا دەردەبڕێ.

یـەکێتیی نیشـتمانیی کوردسـتان کـە بـاوەڕی بـەوە هەیـە بزووتنـەوەی نەتـەوەی گـەلی کـورد بزووتنەوەیـەکی مێـژووی بابەتیـەو تـا گشـت ئامانجـە نەتەوەیی و دیموکرتیییەکانی وەدی نەهێنێ کۆتایی نایەت، درێژە بە تێکۆشـان دەدات بـۆ رێکخسـتنی هـەموو کـەس و دەسـتە پێشـکەتنخوازو شۆڕشـگێڕییە

کوردستانییەکان بۆ سازدان و جۆشدانی جەماوەری گەلەکەمان لەپێناوی درێژدان بەو کاروانە شۆڕشگێڕییەی کە کۆمەڵانی خەڵکی کورد دەستیان پێ‌ی کردوە بۆ وەدی هێنانی دیموکراسی بۆ عێراق و ئۆتۆنۆمی راستەقینە بۆ کوردستان و بۆ پشتیوانی کردن خەباتی کۆمەڵانی نەتەوەیی کوردمان لەسەرتاسەری کوردستان لەپێناوی وەدەست هێنانی مافە نەتەوەیی و دیموکراتییەکانیدا.

کۆمەڵانی خەڵکی کورد. . خەباتگێڕو پێشکەوتنخوازە هۆشیارەکان. کۆبوونەوەتان لەدەوری ئاڵای یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و هاتنتان بۆ ناوریزەکانی لەپێناوی درێژەدان بە خەباتی شۆڕشگێڕانەی رێکخراودا، وەڵامی گورچکبڕی پیلانی کۆلۆنیالیستی شاهەنشاهی - شۆڤێنیستی عەرەبە بۆ لەناوبردنی شۆڕشی کورد بەتایبەتی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردمان بەگشتی، هەروەکو ئەو تەعبیرکردنە مەنتیقی‌یە پێویستەیە لە رق و تووڕەیتیان بەرامبەر بەزینی سەرکردایەتی خێڵەکی و مایە پووچی سیاسی و سەربازی و فیکری‌یەکەی و ملکەچ کردنی بۆ خواستی ئیمپرایالیزم و کۆنەپەرستی ئێران لەکۆتایی هێنانی بە شۆڕشی کورد کە جەماوەری گەلەکەمان لەپێناوی سەرخستنیدا بە سەخاوەتەوە قوربانی و فیداکاری بێ ئەندازەی پێشکەش کردوە.

دەستەی دامەزرێنەری
یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان
١٩٧٥/٦/١

پاشکۆی ژمارە شەش

بەیاننامەی

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان

جەماوەری تێکۆشەری کوردستان

گەلی عێراقی نەبەرد

سیاسەتی تواندنەوەی نەتەوەی کورد و بە عەرەب کردنی کە سولتەی دیکتاتۆری شۆفێنیی بەعس بەرامبەر گەلەکەمان پەیڕەوی ئەکات، ئیتر نە کە لە ژێر پەردەی ڕیبووی (چارەسەری ئاشتی و دیموکراسانەی مەسەلەی کورد) و (حوکمی زاتی) ساختەدا شاردراوەتەوە بە تایبەتی پاش ئەوەی سولتەی ئەرمانە هەزاران خێزانی کوردی کۆچ پێ کرد بۆ خوارووی عێراق و سەدان دێی کوردستانی چۆل کرد و بە عەرەبیی کردنەوە و نە کارتێکی مافی نەتەوایەتی و دیموکراسیی گەلی کوردستانی پێ شێل کرد هەروەکوو سیاسەتی دیکتاتۆریانەی بەعسی و زەوت کردنی تەواوی مافە دیموکراسیەکانی گەلی عێراق و سەرسەختی و چەوسانەوەی زەحمەتکێشان لە سەر مەرزی پڕوپاگەندەی دەسکارکراو و درۆیینی ساختەی (هەنگاوە پێشکەوتنخواز و سۆشیالیستانەکان) دا بوون ئاشکرابوو و ئاشکرایە .

سولتەی دیکتاتۆری شۆفێنی بۆ ئەوەی پیلانەکانی لە کوردستاندا جێبەجێ بکات و ئامادە بێ بۆ کپ کردنەوەی شۆڕشی و ئازادیخوازی خەلکی کوردستان کە ڕۆژ بە ڕۆژ لە پەرەسەندن و هەڵچوون دایە . کوردستانی پێ هێزە چەکدارەکانی و تا زەبرێکی سەقی جەنگی و بەگری گیراوان ئەسیرە و بەردەوام خەریکی خۆ ئامادەکردنە بۆ هەڵگیرساندنی جەنگێکی نوێ و ئەنا ئەتدەستیشی کردووە بە هێرش بردنە سەر زۆر شوێنی کوردستان وە بەهۆی ئەم سیاسەتە و کردەوە دوژمنانەیەی ئەم ڕژێمە هێزە شۆڕشگێڕەکانی گەل ڕێگای خەباتی چەکداریانەی درێژخایەنیان گرتۆتە بەر وەک تاکە ڕێگەی تیاو و کاریگەر و ڕەوا بۆ دیفاع کردن لە مافی گەلەکەمان و بەدیهێنانی مافە ڕەواکانی . سولتە ڕاستەوخۆ بەرپرسیاری ئەنجامی وەزعەی کوردستانە لەبەر ئەو ئەنجامەوەیەکی مراوانی ئەبات و ئەنجامی شوبال و ئەنجامەکەشی بگرێتە ئەستۆ . هەوڵ دان بۆ لەناوبردنی گەلێک و بە تایبەتی لەم سەردەمەدا کە سەردەمی ڕزگاری تەواوی گەلان و

هەرەس هێنانی ئیمپریالیزم، ئەبێ بالێکی خاوو زرەونەک سولتەی لەرزۆ-
کی بەعس بەڵکو بوهیچ هێزێک نابەندێ و هیچ هێزێک ناتوانێت رێرەوی
مێژوو بگۆڕێت. سولتەی بەعس ئەگەر ئەبەوێت راخوی بپیشاندا کەبەسەر
گەلی کوردا زال بوەو بزوتنەوەی شکاندوە بەهەڵەیەکی گەورەدا چوە
چونکە ئەو هەرەس هێنانەی مارتی ١٩٧٥ بەڵگەی بێ هێزی و بێ هودەیی
خەباتی شۆڕشگێرانەی گەلەکەمان نەبوە بەڵکو ئەوە بوکە یەکەمین ئەم
جۆرە سولتەدوژمن بەگەلانە هەرگیز مەسەلەی نەتەوایەتی و دیموکراتی
ووڵاتیان بوچارەسەر ناکرێت ولەترسی هەڵچونی شۆڕشگێرانەی گەل خویان
ئەها ویژنەباوەشی ئیمپریالیزم و کونەپەرستانی بەکرێ گیراویانەوە
بەوجۆرەی کە بەعس خوی هاویشتە باوەشی رژێمی ئێرانەوە لەپێناوی ربکە-
وتنامەکەی جەزائیردا (شط العرب) وخاکێکی زۆری نیشتمانی بێ فروشت.
وەدوەمین بزوتنەوەی نیشتمانی دیموکراتی گەلان لەم سەردەمەدا هەر-
گیزناشی لەلایەن سەرکردایەتیەکی کونەپەرست ودوژمن بەربازی پێش-
کەوتنووانەبەرەو سەرکەوتن ببرێت .
گەلەکەمان ئەشکاوەوهەرگیزنا شکێت وەئیستا لەهەموکاتێک بەهێزترە
لەهەموکاتێکی هوشیارترەو یەکگرتوترەوخاوەنی تاقی کردنەوەی بەنرخ
وگرنگەوراستی بودەرکەوتوە وریبازی خەباتی روناکەتەبەهێزی پرچەکی
تازەباتی دوژمن ورەبەرئەدات وسەرداشەتوێنێ و نەبەپروپاگەندەی
هیچ لایەکی ئەهەلەتی و ریگای چەوت ئەگرێت . بەبروایەکی پولاینەوە بە-
مەسەلەعادلانەکەیدا و پشت بەهێزوتوانا و وزەی خوی و ئینجا پشتگیری
گەلان و هێزەئاشتی و ئازادی خوازەکانی دونیا دلنیا نەبەرگری لەمافی
نەتەوایەتی ومافەرەواکانی ئەکات .

جەماهیری شورشگێری کوردستان

لەبەر روناکی ئەو تاقی کردنەوە گرنگانەی کەگەلەکەمان لەسالانی
پێشووی خەباتی سەختیدا دەسگیری بوە و بەپێی پیدا ویستیەکانی ئەم
قوناغەی بزوتنەوەی گەلەکەمان وتایبەتیەتی باری ئیستای بزوتنەوە-
وەکە و بوئەوەی کەهەلە کوشندەکانی جاران دووبات نەبنەوە و ریبازی
راست وگونجاو لەگەل ناوەروکی بزوتنەوەکەدا خەباتی گەلەکەمان
بەردەوام بێت وبەرەو سەرکەوتن بروات لەپاش هەرەسەکەی مارتی ١٩٧٥

وەبەدکەمیی سیستەماسیی کوردستان هاتە مەیدانی پێکوناسەوە.
یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان بێ ئەگوێی سرکوت‌کردنەوە و شکستی
هێزە شۆڕشگێرە نیشتمانپەروەرە دیموکراتخوازەکان لەجوارچێوەی
نیوەپەرەیەکی نیشتمانی دیموکراتیدا بەجۆرێک کەهەموو هێز و پەسا-
رە پێشکەوتنخواز و نیشتمانپەروەرەکان خەباتیان بەتوند و تۆڵیی
بکەن. واتە یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان حیزبێک نییە و جێی حزبی
پێشڕەو ناگرێتەوە بەڵکو لەپیناوی یەکگرتنی هێزە نیشتمانپەروەر-
ەکان و لەنێوبردنی دەستەگەری و دووبەرەکی دا دروست بوە و ئەوهێزا-
نەی تائێستا لەجوارچێوەکەیدا کۆبونەتەوە لەسەر ئەم بنچینەیە
یەکیان گرتوە بوخەبات‌کردن بەرێبازێکی پێشکەوتنخوازانەی دژ بە
ئیمپریالیزم وزایونیزم وکونەپەرستی دا و شانبەشانی هێزەشۆڕشگێر-
ەکانی سەرانسەری عیراق لەپێناوی عیراقێکی دیموکراتیدا کەکوردس-
تان لەجوارچێوەیدا ئوتونومی راستەقینە شادبی. ئەمە ئەو
تەنها رێبازەیە کەلەگەل جەوهەری پێشکەوتنخوازانەی بزوتنەوەی
گەلەکەماندا ئەگونجێ وهەر هێزێک لەم رێبازە لابدات و یەکیتیی
ریزەکانی گەل بشکێنێ زیان لەبزوتنەوەکە ئەدات وتاوانبار ئەبێت
بەرامبەر بەگەل وبێ گومان حوکمی گەلیش زۆر توند و تیژە بەرامبەر
بەوانە.

گەلی عیراقی سەبەر

ئەم سیاسەتە چەوتە دوژمنانەیەی کەسولتەی دیکتاتۆری بەعس لە
کوردستاندا بەتایبەتی ولەهەموو عیراقدا بەگشتی پەیرەوی دەکات و
ئەو شەڕی براکوژەی کەدەستی کردوەتەوە بەهەڵگیرساندنی نەک هیچ
خزمەتێکی بەرژەوەندی گەلی عیراق ناکات بەڵکو گەورەترین زیانیشی
پێ ئەگەیەنێ. بگرە زیانێکی گەورە بەخەباتی گەلانی عەرەب دژی ئیمپر-
یالیزم و زایونیزم ئەگەیەنێ وبەتایبەتی خەباتی گەلی لەفەلەستینی قارە-
مانکە روبەڕوی ئیسرائیلی دوژمن وگەورەترین پیلان بولەناوبردنی
بوتەوە. ئەرکی سەرشانی سوپای عیراق کوشتن وبڕینی گەلی کورد و
ویران کردنی کوردستان نییە بەڵکو ئەرکی سنەندی پیرۆزی ئەوەیە

ئەرکی لەخاکی [illegible] کات بەو واتە ئەگوزی و سەری کەلەسەرچا-
نی مانەکانی گەل [illegible] حاکدوە [illegible] و نامانی عیراق و [illegible]
تەوە نی بەگەڵ ئیستیعمار و [illegible] کردنی دەزگاکانی تیرور و چەوساندنە-
وەی فکری و ئابووری گەل ئەکا و [illegible] رجەنگی ویران کاری وولات و
براکوژی بێ سار بکرێت

بەرژەوەندی گەلی عیراق لەوەدایە کە لەژێر سایەی سیستەمێکی دیموکرات-
تیانەی راستدا دوور لەچەوسانەوەی نەتەوایەتی و چینایەتی بە عەرەب و
کورد و کەمایەتییە نەتەوایەتییەکانیەوە بەدڵ و بەگیان قوڵ بکەن بە
قۆڵی یەکتردا و ئەوبەری وزەیان و سامانی ولات بۆ پێشکەوتنی ئابووری و
کۆمەڵایەتی بخەنەکار و بەرەیەکی پتەوی ئەوتۆ پێک بهێنن کە بەشێوەیەکی
کاریگەرانە بەشداری خەباتی رەوای گەلانی عەرەب و گەلانی تر بکەن
دژی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و بەتایبەتی گەلی فەلەستینی تێکۆشەر.
ئەمیا بەم جۆرە عیراق ئەتوانێت دەوری کاریگەرانەی لەبزووتنەوەی گەلانی
دونیادا ببینێ نەک بەدرووستی ساخی و بەبەربەرەکردنی گەل و چەوساندنە-
وەی و لەتوپەتکردنی ریزەکانی و بێ هێزکردنی بەرامبەر دوژمنەکانی.
بەم سیاسەتە چەوتەیە عسیەکان بیانەوێ و تەنیا ئەوەی خزمەتی ئیمپریالیزم
و زایۆنیزم و کۆنەپەرستەکان ئەکەن و هەرلایەکی پێشتمان پەروەر بە
دروشمە ساختەکانی ئەم هەڵخەڵەتێ و پەیوەندی ببەستێ بە سیاسەتی شۆ-
فینییە دیکتاتۆرییەکانی ببینێتەوە خۆی لەواقیع دوورئەخاتەوە و پشت
لەکاتە بەرژەوەندییە بنچینەییەکان و خواست و ئامانجەکانی گەل و بەر-
ژەوەندی بەرەی دژبە ئیمپریالیزمی جیهان. تێکۆشان لەپێناوی عیراقێکی
دیموکراتیدا کەکوردستان لەچوارچێوەیدا ئۆتۆنۆمی راستەقینەی دەست
گیربێ ئەرکی سەرشانی هەموو هێزە نیشتمانپەروەر و پێشکەوتنخوازەکانی
عیراق بەکورد و عەرەب و کەمایەتییەکانەوە. ئەرکی هەموو ئەوانەیە کە
بەتەنگ سەربەستی و پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی گەلی عیراق و سەرکەوتنی
بەرەی گەلانی شۆرشگێری جیهانەوەن دژی ئیمپریالیزم و زایۆنیزم و
کۆنەپەرستی.

جەماهیری زۆرلێکراوی گەلی کوردستان یەکگرن.تێکوشن و شەوبەڕۆژ وزە و تواناتان بخەنەکار و پشگیری بی سنووری بزوتنەوە شۆرشگێرانە نوێیەکەتان بکەن . هوشیار بن و رێگا بەهیچ جورە دوژمنێک مەدەن جاریکی تر زەفەرتان پی ببینی.جەماهیری زۆرلێ کراوی کوردستان .
هەموو هێزە نیشتمان پەروەرە شۆرشگێرەکان یەک ـ گرتنەکەتان توند و تول تر کەن . یەکیتی خەباتی شورشگیرانی عەرەب و کورد و کەمایەتیەکان پتەوتر بێت ...لە پیناوی مافەنا وکوییەکانی هەموو گەلی عێراق .
بمری دوژمنانی گەلان .
بژی شۆرش .

یەکیتی نیشتمانی کوردستان
دەستەی دامەزرێنەر
وولات
١/ئەیلول/ ١٩٧٦

پاشکۆی ژمارە حەوت

بەیاننامەی دامەزراندنی بزووتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان

ئەی گەلی عێراقی تێکۆشەر

ئەی گەلی کوردستانی نەبەز

گەلی کورد ئێمڕۆ بەناسکترین و پڕمەترسی ترین قۆناغی خەباتیانی ئەوپەڕی رووبەرووی گەورەترین مسئولیەتی مێژوویی بوونەتەوە کەپێویستە نەترسانە ونەبەزانەخۆی لەرزگاربکات لەم رۆژە رەش کارەساتەگەورەیەی دوچاری هاتووین سیاسەتی شۆڤێنیە سولطەی دیکتاتۆری بەعس دەکەن بەخراپترین شێوەی رەگەز پەرستانەی ئەیانەوێ هەمونیشتمانەکەمان لەناوبەرن

ئەی گەلی کوردی قارەمان :

سەرکردایەتی بەعس هەرلەسەرەتای هاتنە سەرحکومیەوە هەتاوەکو ئێستاش وای پیشان ئەدات کەگوایە پێشکەوتن خوازە وبڕوای تەواوی بەمافی گەلی کوردەیە وئەیەوێ بەشێوەیەکی بنەرەتی چارەسەری مسئلەی کوردبکات کەچی هەمیشە سیاسەتی پیلان گێڕی ودوژمنایەتی گرتوتە بەربۆ لەناوبردنی کوردوێران کردنی کوردستان وهەرگیز هەلی لەدەست خۆی نەداوە بۆهێرش هێنان ڕەلاماردان ... ... کەدرندەتریان پەلامارەکەی ١٩٧٤ بوو بەلام هەرکەبۆی دەرکەوت سەرکەوتوونابێ بەسەر بزووتنەوەی گەلەکەمان کەوتەسەوداوسوکایەتی لەگەڵ کۆنەپەرستی ئێران ڕەستراوەبە ئیمپریالیزمی امریکا لەدژی بزووتنەوەی ئازادی خوازی گەلی کورد وەلەدەست دانی بەشێکی زۆرلە ئەرزی عێراق (شط العرب) پشت کردن لەبزووتنەوەی ئازادی خوازانە رۆژهەلاتی ناوەراست وبەرەی گەلانی دونیا بەوەی چوکی تسلیم بونی بۆئێران دا رێکەوتنامەکەی جەزائیری مۆرکرد کەئەبوایە لەجیاتی ئەوچۆکدادانە بکەوتایە گفتوگۆ لەگەڵ کوردودانی پێدابنایا بەهەموومافە نەتەواتیەکانیاو بەشێوەیەکی مەبدەیانە بیسەلمێنێ وەچارەسەرێکی علمیانەی بنەرەتی بکردایە کەهیچ نەبێ لەبەیانامەکەی ١١ئازاری ١٩٧٠ کەمترنەبوایە بەلام لەجیاتی ئەوچارەسەرە علمیانەتەنها یاسایەکی فروفێلانەی بلاوکردەوە کەگوایە گەلی کوردی عەفوکردووەوداوای گەرانەوەی ئەکات وپەیمان ئەدات کەهەرکەسە بەتەواوی بخاتە جێگای خۆی بەشی زۆری بەشدارانی شۆرش بەناچاری دوای هەرەس هێنانەکە بێشوازیەکی گەرمیان لەیاسا ساختەکەی کردوبەدڵێکی پاکەوە بەهیوایەکی زۆر وەگەرانەوە بۆخاکی نیشتمان بەلام بەعس هەردەست بەجێ دەپێچەوانەی یاساوپەیمانەکانی خۆی جولایەوە بەگیانێکی لەخۆبایی شۆڤێنی وسەرکەوتوانەوە کەوتەگیانی

گەلەکەمان بەئەنجام گەیاندنی کۆمەڵێک لەوگیراوانەی کەلەکاتی خۆیا لەسەر پشتیوانی شۆڕشەکەمان حکم درابوون وناردنی بەشی هەرەزۆری ئەوکەسانەی کەگەڕابونەوە وڵات بۆخوارووی عێراق ولەوێ نیشتەجێ کران بەبێ ئەوەی ژیانێکی کولەمەرگیشیان بۆمسوگەربکرێ هەروەها دەستی کرد بەگواستنەوەی زۆربەی فەرمانبەروموچەخۆرو کرێکاران بۆخوارووی عێراق تەنانەت هێندێکیان لەوانەبون کەهەمیشە پشتگیری سیاسەتی میریشان کردبوکەوتنە چۆڵ کردن وگۆڕینی ناوی مێژووجوگرافی هەندێ لەدێهات و شارەکانی کوردستان بەنیشتەجێ کردنی عشائیری عربی تیایا بەشێوەی (المستوطنات) ....وەکو ئەوسیاسەتەکلاوەی صیهیونیەکان (زایۆنیزم) بەرانبەرنەگەلی عرەبی فلسطینی قارەمان گرتویەتی بەبەرسەرکردایەتی دیکتاتۆریەکەی ئەوسای شۆڕشی کوردیش بەسپارەبەرامبەر دەست پێ کردنەوەی شەڕی(١٩٧٤) وەخۆبەستنەوەبەتەواوەتی ...... کۆنەپەرستەوە بەتایبەتی ئەو ....لەدوای رێکەوتن شومەکەی جزائیر لەنێوان عێراق وئێران دەرنەکەوتن نەک هەرنەیتوانیبوە رابەری خەباتی چەکدارانەی گەلەکەمان بکات وبریارلەسەربەرگری بدات وەبگرە نەشی هێشت پێشمەرگە شۆڕشگێڕەکان بەرەەڵستی ئەوهەلومەرجە بکەن وەخۆیان رێک خەن لەپێناوی رزگاری کوردستان و بەدی هێنانی ئاواتەکان گەلی کورداو بەزۆر گیان خۆراگرتنی وبەرگری کردنیان چرای ....بەسەر پێشمەرگەو چەکدارانی شۆڕش لەگەڵ خۆیان پەک کێش بکەن بۆئێران بەخۆیان و....... .... گیرانە وتیان بەستەوەنەمەلەلایەک لەلایەکی تریشەوە پارتی دیموکراتی کوردستان بەهۆی سەرکردایەتی ....نابووە .....بەهەرەس هێنانی شۆڕش ئەویش بەتەوارەتی روخاو مەیدانی خەباتی چۆڵ کردوسەرکردەکان هەلاتن ومیللەتیان بەوحالەوە بەرلا کرد بەبێ ئەوەی هیچ ڕێگایەکی بۆدیاری بکەن بەتایبەتی لەوکاتە ناسکە وپڕمەترسیەدا کەلەوکاتە زیاترگەلەکەمان پێویستی بەکۆکردنەوە رێکخستن ورابەری هەبوو . سەبارەت بەمەبەشی زۆری ئەندامە شۆڕشگێڕوپێشکەوتنخوازەکان وەلەکاتی .... کەوتنە چالاکی یەکگرتن یەکدی دیتن وئالوگۆری بیروڕا وبەهیوای چارەسەرکردن وەزع وتوزینەوەی ڕێگایەک بۆبەرگری کردن لەوپاشاگەردانییە لەگەڵ .... دووچارکرابوو دەبوورابەری کردنی نەتەوەکەمان بەتایبەتی دوابەدوای تەواوبوونی دەوری مێژوویی پارتی دیموکراتی کوردستان لەئەنجامی کۆبونەوەی کەژمارەیەکی زۆر لەئەندامەپێشکەوتوە شۆڕشگێڕەبەتواناکان تیادا بەشداربوونی

لێکدانەوەو هەڵ.............. باری سیاسی رابوونی ... کوردستان بەتایبەتی ژمارەباری عێراقی بەرەوپەکشتنی وەکوبڕووای هەموولایەك هاتەسەر ئەوبڕ دامەزراندنی حزبێکی پێشڕەو کەئەنها ئارەزوو خواستی جەماوەرە ..... بەڵکو هەڵگرتنی تیۆرێکی زانیارانەیە کە ببێ لەبەرژەوەندی بەشی هەرەزۆری چینە زەحمەتکێشان کانی لەئەنجامی کاری ... مێژوویی حزبی ئەگرێت وێڕ...... مژدەی دامەزراندنی (بزوتنەوەی سۆسیالیستی دیموکراتی کوردستان) الحركة الاشتراكية الديمقراطية الكردستانية) تانی پێ رادەگەیەنی بۆئەوەی بەئەرکی مێژوویی خۆی هەڵسێت لەرابەری کردنی خەباتی سەختی ئەم سەردەمە ناڵەبارەی کوردستان لەمەیدانی بەرگری کردن وپارێزگاری کردنی کوردوکوردستان لەعێراقێکی سۆسیالستی دابزوتنەوەکەمان بزوتنەوەی کرێکارو جوتیاروشێرەشۆڕشگێڕەکانی کوردستانە ئەسەر رێبازی پێشکەوتوانە علمیانە خەبات ئەکات بۆگەیاندنی گەلەکەمان بەمافی چارەنووس ..... بزوتنەوەکەمان جولانەوەی ئازادیخوازانی گەل کوردبەشێکە لەجولانەوەی ئازادیخوازانەی گەلانی دونیا کەدراپێشو چارەنووسیان بەیەکەوە بەستراوە وەلەهەمان کاتدا بزوتنەوەکەمان تێ ئەکۆشێ لەپێناوی :

- یەکگرتنی هەموو رێکخراو وهێزەنیشتمانیەپێشکەوتنخوازەکانی کوردستان لەبەرەیەکی کوردستانی دا .
- پتەوکردن وبەهێزکردنی برایەتی عرب وکوردو تورکمان وکەمەنەتەوایەتیەکان .
- بەهێزکردنی پەیوەندی دۆستانە لەگەڵ هێزەنیشتمانیەپێکەوتنخوازەکانی عێراقی وپێکهێنانی بەرەیەکی نیشتمانی راستەقینەبۆدەستەبەرکردنی مافەکانی گەل عێراق .
- بەستنی پەیوەندی (هاوکاری) لەگەڵ حزب و هێزە نیشتمانیە پێشکەوتنخوازەکانی عرب لەژێربناغەی مافی چارەنووسی گەلانی ژێردەستە .
- بەهێزکردنی پەیوەندی هاوکاری لەگەڵ بەرەی سۆسیالست بۆپشتگیری خەباتی گەلانی ژێردەستەی دونیاولەباربردنی ئیمپریالیزمی رژێمی سەرمایەداری .
- بەهێزکردنی پەیوەندی یەکێتی لەگەڵ هەموو حزب ورێکخراوە دیموکراتیەکانی پێشکەوتنخوازانی پارتەکانی کوردستان .
- پشتگیری تەواوی خەباتی گەل عەرەب لەفەلەستینی قارەمان دەکەین بۆبەدەست هێنانی مافی چارەنووسی خۆی .

- بزوتنەوەکەمان لەکاتێکدا کەشانازی ئەکات بەگیانی لەخۆبردوویی وکۆڵ نەدانی وەخۆڕاگری نەتەوەکەمان لەهەمان کات داوا دەکالەهەموو ڕۆڵەکانی کورد کەچالاکانە خەبات بکەن بۆخۆش کردنی گڕی تێکۆشـان دژی سیاسـەتی ڕەگـەز پەرسـت، .... وپوچـەڵ کردنـی پیلانەگڵاوەکانی .
- نەمری وسەربەرزی بۆشەهیدانی ڕێگای ڕزگاری کوردستان .
- نەمان وسەرشۆڕی بۆدوژمنان گەلان وداگیرکەران .

لیژنەی ئامادەی

بزوتنەوەی سۆسیالستی دیموکراتی کوردستان

ئـابـی ١٩٧٦

تێبینی/ لەبەرئەوەی بەیاننامەکە کۆنەو بەدەست نوسراوە بەباشی ناخوێنرێتـەوە بۆیە بـەم شێوەیە،

پاشکۆی ژماره هەشت

جماهير شعبنا العراقي المناضلة

كافة القوى الوطنية المناضلة

كافة القوى التقدمية العربية و العالمية المناضلة

أفراد و قادة القوات المسلحة

لعب مناضلوا الحزب الديموقراطي الكردستاني و مناضلوا شعبنا و الكوادر النقابية العمالية و الفلاحية و المنظمات الكردستانية بمختلف مراتبها و اتجاهاتها بعد رأب الصدع في اعقاب اتفاقية آذار و اعادة الأنشطار الذي حدث في الحزب و الثورة عام ١٩٦٤ دورا بارزا في مناوئة الممارسات التخريبية الطائشة التي كان ينتهجها المتنفذون في القيادة العشائرية والعناصر المشجعة لها التي كانت تتلاقى في اسلوبها مع الممارسات الشوفينية لاوساط متنفذة في السلطة و خاصة في المناطق المختلطة من محاولات تغيير الواقع القومي والسكاني لها لترمي الى مهاوي المواجهة المسلحة لنسف ركائز اتفاقية آذار وما تنصها من نصوص لتوطيد التحالف المصيري بين الشعبين الشقيقين.

لقد تعرت دور هذه القيادة أمام جماهير شعبنا خاصة بعد أن جرت اذيال الخيبة و العار و توجهت الى احضان اسيادها و تركت البيشمەرگە الابطال مع جراحاتهم و شعبهم فريسة للتآمر تحت رحمة الجلادين بعد اتفاقية الجزائر السيئة الصيت التي تمت على حساب شعبنا الكردي بشكل خاص و الشعب العراقي بشكل عام.

فقدت هذه القيادة موضع ثقة جماهير شعبنا و كوادره و معظم العناصر المخلصة التي سعت الى تقييم ما حدث و تعرية القيادة العشائرية و الممارسات الشوفينية للسلطة في مجال حل المسألة الكردية و الدعوة للتوصل الى صيغة حل سياسي للقضية بصورة عامة لترسيخ أواصر التحالف المصيري بين شعبين العربي و الكردي و الأقليات المتآخية.

كان من المفروض على السلطة بدلا من التمهيد الهجومي المسلح على كردستان في آذار ١٩٧٤ ومن صميم مصلحتها القيام بالتزاماتها. المعلنة ازاء الشعب الكردي وحركته وطليعته التقدميتين البريئتين من مساوىء تحريفها عن نهجها للقيام بدورها الفعلي بجانبها كقوة كبيرة لها شأنها في تغيير ميزان القوى لصالح قوة التحرر والتقدم في الداخل والخارج وفي هذه المنطقة الحساسة من العالم بالذات لعمق

وأتساع قوتها الأستراتيجية و لمشاطرة مشاعر مختلف ابناء شعبنا معها في كل مكان وأفشال كل المحاولات التآمرية الرامية للنيل من العراق. ألا أنه انتصرت الأرادة الشريرة من الطرفين وحدث ما حدث و تحمل أبناء الشعب العراقي بشكل عام والشعب الكردي بشكل خاص ما تحملوه من المآسي والويلات وانتهت لصالح أعداء العراق من خلال اتفاقية (الجزائر) حيث قدمت اعظم مكسب للرجعية الأيرانية.

وبالرغم مما حدث كان ينبغي على السلطة أنطلاقا من صميم مصلحتها بعد عودة الزخم الهائل من الجماهير الكردية والكوارد الحزبية التقدمية والتي كانت تشكل في الحقيقة قوة حركة شعبنا التحررية ومركز ثقلها المبادرة بأتخاذ الخطوات التالية:-

١- افساح المجال للحركة الكردية لتوحيد صفوفها وتنظيمها من خيرة العناصر التقدمية المؤمنة بأهمية تحالف حركتي الشعبين بدلا من التنادي في سياسة التشردم والتمزيق و الأتكال على العناصر الأصولية الهزيلة.

٢-التمسك بالتزاماتها المعلنة ومقرراتها الطبقية في استكمال معالجة قضية شعبنا واعادة النظر في بنيان مؤسسات (الحكم الذاتي) التي أوجدت في ظروف استثنائية واعادة الحياة الدستورية وتوطيد الحريات الأساسية والديمقراطية في العراق بشكل عام، لخلق افضل أجواء الأستقرار السياسي في البلاد لتوجيه نحو مهام الثورة الوطنية الديمقراطية والتحولات الأشتراكية. ولكن على العكس من ذلك انحرفت السلطة والقوى والشرائح من العناصر التي تدور في فلكها بشكل محموم في متاهات الغرور و الأحقاد وسكرة الأنتصار الموهوب للأيغال من وهن الحركة الكردية وابتزازها كل حسب مصالحا والأنانية مجردة من أية فكرة مبدئية وموضوعية وذلك بابقاء الأرضاع الشاذة كما كانت ووضعها نحو الأسوأ خشية ضياع مصالحها القوية الضيقة والأنكى من ذلك انه تفتحت جميع أبواب الضغينة على مصارعها لممارسة جميع اشكال السياسة الأستفزازية الحقودة بحق شعبنا وحركتة وحقوقه.

لقد تنصلت السلطة ليس فقط من التزاماتها المنصوصة في اتفاقية اذار وعلى أساس معاملة قوميتنا المناضلة معاملة شعب قايم بذاته اختار الأتحاد الأختياري، مع شقيقة الشعب العربي في الوطن العراقي والتمتع بحقه في الحكم الذاتي بل وحتى

مع شقيقة الشعب العربي في الوطن العراقي و نتمتع بحقه في الحكم الذاتي بل وحتى من أبسط التزاماتها التي يضعها بيان العفو العام وتوغلت بشكل سافر في انتهاج سياستها الاستعلائية بحق شعبنا وانعكست ممارستها على سبيل المثال لا الحصر لأمور التالية:

١- التراجع من روح بيان آذار والتزاماتها والمبادىء والمقررات المثبتة بحقها والقيام بتغيير الواقع القومي والسكاني لمناطق عديدة من كردستان وتشوية تأريخ الشعب الكردي في المناهج الدراسية والغاء الدراسة الكردية في مدارس عديدة في كردستان و الغاء قوانين تشكيل بعض المنظمات الكردستانيه بخلاف المادة الخامسة من البيان نفسه وغيرها من التراجعات.

٢- التنصل من التزاماتها حول الأعتراف بشعبنا بما لكل الشعوب من تطلعات وذلك من خلال حملات التهجير والترحيل والتشريد والصهر تمهيدا لأنكار وجوده خلافا لجميع القوانين والأعتراف وشملت هذه الحملات النساء والشيوخ والأطفال أيضا وسيقت اعداد كبيرة منهم الى المعتقلات والسجون.

٣- اجبار وارغام الطلبة والعمال ومناضلي الحركة الكردية العائدين الى الوطن وخاصة المرحلين الى المناطق الجنوبية على الأنتماء الى منظمات حزب قومي عربي وتشكيل المنظمات البعثية في اقصى قرى كردستان تمهيدا لتجريدها من الروح القومية وبالتالي تطبيق فكرة صهر القومية الكردية في بوتقة الأمة العربية خلافا للمقررات التي اعترفت فيها بحقوق الشعب الكردي.

٤- اثارت الأحقاد والنعرات العنصرية بين القوميتين المتآخيتين والأقليات القومية من خلال ممارسة السياسة الشوفينية و الاستعلاء القومي وخاصة بناءالمستوطنات في مناطق عديدة من كردستان والأنكى من ذلك تسمية المستوطنات باسماء المدن الفلسطينية الحبيبة لدى جماهير شعبنا والمحتلة من قبل الصهاينة العنصريين لغرض اثارة الحقد لدى جماهير الفلاحية الكردية حتى ضد هذه الأسماء العربية الحبيبة.

٥- المضي في تعزيز حاكة شعبنا والأحتفاظ بالشراذم والعناصر الكردية المنتفعة التي ارتمت بين احضانها كدمية بين اياديها بدافع من مصالحها الشخصية المجردة من أي عقيدة أومبدأ.

٦- اخلاء الجيش والقوات المسلحة من العنصر الكردي تقريبا بحجة الألتحاق بالحركة الكردية المسلحة على الرغم من ان الكثيرين من المسرحين لم يلتحق يوما بالثورة الكردية.

٧- تعيين العناصر الحقودة من المسؤولين في كردستان حيث يستغلون مراكزهم بشكل حقود تجاه جميع الذين ساهموا في الثورة الكردية.

٨- التمادي في مواقفها الغير وطنية بشأن التواطوء مع الرجعية الأيرانية المتآمرة ومغازلتها ليس فقط على التخلي عن المساحات الشاسعة من الأراضي العراقية بل حتى الأسهام بشكل غير مباشر في خنق طموح وتطلعات الملايين من الشعب العربي في عربستان (الأحواز) وثورة ضفار الخليج العربي والتنصل من الأيفاء بالتزاماتها القومية والتغازل مع الرجعية التركية وبنفس النتائج التالية لتحقيق أطماعها التوسعية التي تتمكن من تحقيقها حتى في احلك العصور الرجعية السابقة والأمعان عوضا عن ذلك في ايذاء واذلال وأضطهاد جماهير شعبنا الكردي بمختلف الاساليب الشوفينية بدلا من الأخذ بيده ودعم حركته المناضلة لرد مؤامرات الدولتين الرجعيتين وأطماعها الغير مشروعة.

٩- عدم التوجه الموضوعي والجدي لمعالجة المشاكل الأساسية التي تعتبر قضية شعبنا من اهمها وقد هيأت لها احسن الظروف لحلها، بل بالعكس كانت ولاتزال فوتت وتفوت فرص حلها على نفسها ويبقى التشبث بالمظاهر الشكلية.

ان بعض القوى والشراذم من العناصر الكردية المنضوية في صفوف الجبهة فهو مجرد من أي موقف مبدئي أو معالجة موضوعية بينها شاركت السلطة للحيلولة دون التوجة للتفكير الجدي لمعالجة قضية شعبنا وتوحيد حركته التي تهم بمقدورها أن تلعب دوراً هاماً مع القوى الوطنية الحقيقية في المجالات التي فيها الشعب العراقي بصورة عامة وان ماتقوم به هذه الشراذم ليس لها مبرر خشية من ضياع مراكزهم ومصالحهم الشخصية كما وان القوى الرئيسية في الجبهة يتحملون مسؤولية كبيرة في تدهور الأوضاع ما لم يتدارك لتصحيح مواقفهم اللامبدئية المضرة بشعبنا وبهم وبجهل الحركة الوطنية في العراق.

يا جماهير شعبنا الكردي المناضلة:

ان مجال السلطة في هذا السياسة العشائرية الشوفينية والقهر القومي والتهجير والتشهير بعد العودة بالاضافة الى ما لقيناه سابقا من تآمر القيادة المنقرضة على حركتنا وطليعتها حيث تفاعلت كل هذه الأحداث مع ايماننا المطلق بحقوق شعبنا الكردي المشروعة

وضرورة تطعيم الفكر القومي التقدمي بالأفكار الأشتراكية العلمية والنضال الطبقي للطبقات الكادحة على ضوء نهج علمي وضرورة رص صفوف الحركة الوطنية الكردستانية وتطهيره من شرور الأفكار الرجعية المشبوهة وايماننا المطلق بشراكة الشعبين العربي والكردي في الوطن العراقي وضرورة تلاحم كفاحها ضد الأستعمار والرجعية من أجل الحفاظ على استقلال البلاد ادت الى مخاض حركتنا الأشتراكية الديمقراطية الكردستانية ،كضرورة حتمية وخطوة تقدمية متطورة من الحزب الديمقراطي الكردستاني كما وبينا اهدافها و مبادئها في منهاجها ونشراتنا السابقة.

يا جماهير شعبنا العراقي المناضلة:

ان ممارسة مثل هذه السياسة بحقنا وبحق شعبنا هي التي أدت الى اضطرار مناضلية الحركة والأعتصام في جبالنا مع جماهير غفيرة من المناضلين و(البيشمه ركه) الذين عادوا الى الوطن دفاعا عن حقوق شعبنا المهظومة مع ابداء اسفنا للأقدام على هذه المحاولة الأضطرارية بسبب عدم قيام السلطة بالأيفاء بالتزاماتها ازاء شعبنا على الوجه الأمثل اننا نؤمن بأن قضايا الشعوب يجب أن تحل سياسيا وبالأساليب الديمقراطية السليمة بدلا من المواجهة والصراع وندرك اهمية التالحف المصيري بين الشعبين الشقيقين والمساهمين بشكل رئيسي في التوصل الى صيغة اتفاقية اذار والتي لاتزال روحها وجوهرها تشكل قاعدة مادية و روحية رصينة يجب الركون اليها لترصين وحدة الصف الوطني وجبهتها المتماسكة كما ونعلن تأييدنا لقضايا الشعب العربي المصيرية وخصوصا تمتع الشعب الفلسطيني بكامل حقوقه على ارضه المغتصبة من قبل الصهيونية ركيزة الأمبريالية الأمريكية ونعلن بأننا لانحمل الميول و النزعات الأنفصالية والأنطوائية الضيقة وكل ما يؤثر على أواصر الروابط المصيرية بين الشعبين كما ونؤكد انطلاقا

من ادراكنا بمسؤولياتنا الواعية بأننا حرصنا أشد الحرص على تلافي الأصطدام مع القوات المسلحة الا في الحالات الأضطرارية في نطاق رد حملات التحرش والملاحقة والدفاع الشرعي الذي لامفر منه كما حدث في (دلو) و(تروان) وغيرها حيث هاجمت القوات المسلحة لتسفير العوائل الفلاحية الى الجنوب وردت قوات الأنصار بالاشتراك مع الجماهير الفلاحية المعتدين. كما نعلن انه ينبغي أن نكرس كل امكانيتنا لمناهضة اعدائنا المشتركة من الأوساط الأمبرالية والرجعية بدلا من التناحر الاستنزاف الداخلي وتحقيق رغبات اعدائنا. و انطلاقا من ايماننا العميق بالسلم والتآخي والوحدة الوطنية استتباب الأمن في ربوع عراقنا الغالي نهيب بشعبنا الكردي والعراقي عامة ونناشد بأسم ثوار كردستان وعلى أرض كردستان العراق وباسم مناضلي الحركة الأشتراكية الديمقراطية الكردستانية كافة القوى الوطنية و حركات التحرر والتقدم العربي والعالمي لأستخدام ما لديها من امكانيات للضغط على السلطة للكف عن سياسة الأضطهاد القومي والتمييز العنصرى التي تمارسها بحق شعبنا باقي اشكالها كما ونكرر دعوتنا للسلطة للعودة الى روح أذار ١٩٧٠ والتزاماتها لتعزيز التحالف المصيري بين شعبين بشكل يسمى توليد الحكم الذاتي الحقيقي وانقاذ العراق من لهيب التمزق والأستنزاف وتآمر الرجعية في المنطقة والأمبريالية العالمية لتوحيد قدرات شعبنا وقواه الوطنية لاستكمال مهام الثورة الوطنية الديمقرطية لذا نؤكدعلى الأيفاء بكل الألتزامات بما يتعلق الأمر بنا اذا ما اقدمت السلطة على التمهيد لخلق الأجواء وذلك بقيامها ببعض الخطوات العملية الكفيلة لذلك والأعتراف بالأخطاء المرتكبة والعودة الى روح بيان أذار لتتكاثف جميع الجهود الخيرة من أجل السلام والوئام و تناسي الأحقاد و الضغائن وترسيخ التآخي القومي والتحالف الوطني واعادة الحياة الدستورية الى البلاد.

الحركة الأشتراكية الديمقراطية الكردستانية

التجمع الوطني يبارك الأتحاد الوطني الكردستاني

الهيئة المؤسسة للأتحاد الوطني الكردستاني

تحية النضال والتلاحم الأخوي

تلقينا باهتمام وتقدير بالغين نبأ انبثاق هيئاتكم الموقرة التي اعلنت عن تصميمها لمواصلة النضال من اجل تحقيق اهداف الجماهير العراقية الوطنية ، ومن اجل التحام نضال الشعب الكردي بكافة فصائله الوطنية بنضال الشعب العربي ..واننا اذ نبارك للشعب الكردي الشقيق خاصة والشعب العراقي عامة هذا التصميم الرائع على اعادة الحركة الوطنية الكردية المكافحة الى سابق اصالتها والمتمثل بانبثاق الأتحاد الوطني الكردستاني وبهيئته التاسيسية وأذ نبارك ايضا جميع ماورد من نصوص ومبادئ في بيانكم الأول والتي نعتقد أنها تمثل خط النضال السليم من اجل تحرير العراق من الطغمة الفاشية ولاقامة حكم ديمقراطي وطني يتحقق من خلاله الحكم الذاتي لكردستان والديمقراطية للشعب العراقي ، فاننا ندعوكم من اجل اقامة حوار بناء بينكم وبين قيادة التجمع العراقي بهدف وضع تصور سياسي واستراتيجي مشترك يعالج اوضاع المنطقة العربية بشكل عام وأوضاع العراق المتهرئة بشكل خاص ، وبهدف تحديد طبيعة العلاقة التي يجب اقامتها بين (الأتحاد الوطني الكردستاني) و التجمع الوطني العراقي ..واقبلوا منا اخيرا فائق تقديرنا وأحترامنا .

قيادة التجمع الوطني العراقي

تموز ١٩٧٥

الأتحاد الوطني الكردستاني يشكر التجمع الوطني العراقي

الى التجمع الوطني العراقي

تحية النضال والأخوة الكفاحية

تلقينا ببالغ الشكر والتقدير رسالة التحية التي تفضلتم بارسالها الى ا تحادنا الوطني الكردستاني والتي عبرتم فيها عن المشاعر الأخوية النضالية تجاه الشعب الكردي وا تحادنا وعن الأمل بأن يساهم أ تحادنا في أعادة الحركة الوطنية الكردية الى سابق أصالتها ..

أننا نشكركم على تأييدكم لبياننا التأسيسي الأول وأعتباركم مضمونه تمثيلا للخط النضالي السليم من اجل تحرير العراق من الطغمة الفاشية ولأقامة حكم ديمقراطي وطني يتحقق من خلاله الحكم الذاتي لكردستان و الديمقراطية للشعب العراقي .

ونعاهدكم وشعبنا العراقي المجيد بقوميته العربية والكردية وسائر مواطنيه على مواصلة النضال الثوري معكم من اجل تحويل التجمع الوطني العراقي الى جبهة وطنية متحدة تضم أ تحادنا الوطني الكردستاني وسائر القوى التقدمية العراقية بحيث تتوفر القدرات اللازمة للسير على طريق النضال الجماهيري الثوري المسلح سبيلا لأسقاط الفاشية و تحقيق الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان ضمن جمهورية عراقية ديمقراطية قادرة على المساهمة الجادة في معركة المصير التي تخوضها الأمة العربية الشقيقة ضد الأستعمار والصهيونية والمؤامرات الأستعمارية التي تدبر ضد الخليج العربي الثائر وضد مكتسبات نضالاتها الوطنية والديمقراطية ..

و نحن اذ يسرنا الشروع بالحوار البناء الذي طلبتموه في رسالتكم بين قيادة التجمع الوطني العراقي وا تحادنا الوطني الكردستاني ..نعرب عن استعدادنا التام لتحقيق اللقاء الأخوي المنشود بأسرع وقت ممكن. مع تحياتنا النضالية وتقديرنا وأحتراماتنا .

الهيئة المؤسسة
للأتحاد الوطني الكردستاني
١٩٧٥/٨/٥

پاشکۆی ژماره پانزه

بيان حول انضمام الاتحاد الوطني الكردستاني للتجمع الوطني العراقي

يا جماهير شعبنا العظيم ،

لقد اثبتت مسيرة شعبنا العراقي النضالية في جميع مراحلها ضد السيطرة الاستعمارية ، والانظمة الدكتاتورية والفاشية المتعاقبة ، بان طريق التحرر الحقيقي ، وانجاز مهمات الثورة الوطنية الديمقراطية العراقية سياسيا واجتماعيا واقتصاديا ، لايتحقق الا بترسيخ "الوحدة الوطنية" لشعبنا العراقي عربا وكردا وجميع اقلياته القومية الاخرى ، وتجسيدها في اطار جبهة وطنية تقدمية ، وتضم كافة الاحزاب والقوى والشخصيات الوطنية والتقدمية ، لقيادة نضال شعبنا العراقي الموحد ، في سبيل احراز النصر على القوى الامبريالية والرجعية ، والظفر بجمهورية عراقية ديمقراطية يتحقق في اطارها الحكم الذاتي لكردستان العراق .

وايمانا بالاهمية الوطنية الكبرى لاقامة التحالف الجبهوي ، فقد دعا التجمع الوطني العراقي ، منذ تأسيسه ، وحتى الآن ، جميع الاحزاب والقوى الوطنية التقدمية العراقية ، وتطلع لان تأخذ دورها في اطاره ، لتطوير النضال الوطني الذي يخوضه في سبيل اسقاط الطغمة الفاشية التي استولت على مقاليد الحكم في انقلاب ١٧ تموز الاسود عام ١٩٦٨ وافرضت العراق في بحر من الدماء .

ولقد بذل التجمع الوطني العراقي المساعي الجادة من اجل اقامة "الجبهة الوطنية التقدمية" المنشودة عربيا وكرديا باعتباره خطوة هامة على طريق تحقيقها ، بعدما جابهت شعبنا العراقي وقواه التقدمية الى مزيد من اليقظة والحذر لاحباط ما تدبره القوى الامبريالية والانظمة الفاشية الخاضعة لها من مؤامرات ومن مناورات خبيثة تستهدف تمزيق الوحدة الوطنية لشعبنا عبر تأجيج النزاعات الشوفينية والانعزالية بين العرب والاكراد وتشجيع الولاءات العشائرية وتوسيع نطاق الارهاب والتصفيات الجسدية ضد جميع اطراف الحركة الوطنية العراقية وخصوصا ضد القوى المؤتلفة في اطار التجمع الوطني العراقي .

ان سلطة انقلاب ١٧ تموز الفاشية تمثل بحق سلطة خيانة وطنية وقومية ، فقد اخضعت العراق لمصالح القوى الامبريالية وملكت ايران ، في اتفاقية ٦ اذار الخيانية ، من السيطرة على الضفة اليسرى لشط العرب ، وتنازلت رسميا عن قطعة من ارض العراق ، واستطاعت بالتواطؤ مع الرجعية الايرانية القضاء على الحركة القومية الكردية المسلحة ، مستغلة طبيعة القيادة الكردية المنهزمة ، كما انها عزلت العراق عن اداء دوره القومي في معارك الامة العربية وبالاخص في الصراع المصيري للامة العربية ضد الكيان الصهيوني ، وهي الآن تشن حربا جديدة صامتة ضد الشعب الكردي مستخدمة ابشع اساليب التنكيل بمواطنيها الاكراد عبر حملات التهجير والاعتقال في وقت تتصاعد فيه حملات القمع والارهاب ضد القوى التقدمية العربية ، وتزداد تصدعات جبهتها الداخلية تعبيرا عن الازمة المستعصية التي يعيشها النظام الفاشي في العراق وتفضح ، اكثر فاكثر ، خيانة النظام الصدامي لسيادة شعبنا على اراضيه ومياهه الاقليمية ، وتشدد عزلته الخانقة عربيا وعالميا .

يا ابناء شعبنا الكادح !

ايتها القوى التقدمية

في هذه الفترة الدقيقة التي يمر بها البلاد ، وتتكالب فيها القوى الامبريالية العالمية والطغمة الفاشية الحاكمة وتتحالف بشكل محموم لتصفية كافة المكتسبات الوطنية التي حققها شعبنا العراقي عبر مسيرته النضالية الطويلة ، تبرز اهمية تجسيد قضية "الوحدة الوطنية العراقية" عربا واكرادا ، وضرورة ترسيخها على اسس مبدئية متينة ، وتلبية طموحات جماهير شعبنا في توسيع اطار التحالف الوطني وتطوير فعالياته النضالية للاطاحة بالنظام الفاشي ، واقامة حكم الائتلاف الوطني الديمقراطي .

وايمانا بكون الحركة القومية التحررية الكردية جزءا لا يتجزأ من الحركة الوطنية العامة لشعب العراق فقد اكد الاتحاد الوطني الكردستاني منذ انبثاقه وحتى الآن على ضرورة النضال المشترك بين العرب والاكراد ، وعبر عن رغبته الجادة بالدخول في التحالف الوطني المناهض للفاشية الحاكمة من اجل ان ينعم شعبنا الكادح في عراق ديمقراطي متحرر يتحقق في اطاره الحكم الذاتي لكردستان العراق .

وحيال التطورات الجديدة في العراق فقد عقد التجمع الوطني العراقي والاتحاد الوطني الكردستاني جلسة مباحثات سياسية هامة سادتها روح التضامن النضالي والاخاء الوطني تمخضت عن انضمام الاتحاد الوطني الكردستاني للتجمع الوطني العراقي ، ومصادقة جميع الاطراف المؤتلفة على صيغة ميثاق التجمع الوطني العراقي واقرار لائحة النظام الداخلي وسيعلن قريبا هذا الميثاق .

والتجمع الوطني العراقي اذ يرحب بدخول الاتحاد الوطني الكردستاني طرفا مؤتلفا في اطاره ، فانه في الوقت نفسه يدعو ويهيب بجميع القوى والشخصيات الوطنية التقدمية العربية والكردية ، لان تأخذ مكانها المطلوب فيه ويضاعف جماهير شعبنا على المضي قدما الى الامام في تصعيد النضال من اجل اسقاط النظام الفاشي واقامة جمهورية عراقية يتحقق في اطارها الحكم الذاتي لكردستان العراق

التجمع الوطني العراقي

١٩٧٦/١/١١

بيان الأتحاد الوطني الكردستاني بمناسبة انضمامه الى التجمع الوطني العراقي

يا جماهير الكردية الناضلة

يا جماهير شعبنا العراقي الأبي

تواصل السلطة الفاشية المتحكمة في عراقنا العزيز سيرها في ركب الدول الرجعية الدائرة في فلك الامبريالية الأمريكية بعدما ربطت مصالح البلاد الأقتصادية بالسوق الأمبريالية العالمية و الشركات الأحتكارية . و تنازلت عن اجزاء غالية من ارض الوطن و مياهه في مساومة خيانية مع الرجعية الأيرانية . و قبلت بالتسوية الامريكية لمشاكل الخليج العربي و قضايا العراق الراهنة و منها القضية الكردية . و جمدت العراق بمكانياته البشرية و العسكرية و الأقتصادية الهائلة عن معركة المصير التي تخوضها الأمة العربية ضد العدوان الصهيوني الأستعماري بدعوى الرفض الكاذبة . ولجأت ولا تزال الى الأرهاب الفاشي لقمع الحركة الوطنية و التقدمية العراقية في سبيل بقائها في الحكم . حيث تستمر حملة الأعدامات بالجملة . وزج الالوف من المواطنين في الزنزانات الرهيبة . كما لجأت الى شن حرب ابادة سافرة ضد شعبنا الكردي .

ان حرب الأبادة السافرة ضد شعبنا تستهدف تغير الواقع القومي لكردستان سكانيا و ترابيا و ثقافيا و حضاريا . حيث نفت السلطة الفاشية عشرات الالوف من العوائل الكردية من كردستان العراق الى المناطق الجنوبية والغربية . و ازالت مئات القرى من مناطق كركوك و خانقين و سنجار و شيخان و زاخو من سكانها الأصليين . و الغت المدارس الكردية في اغلب مناطق كردستان و جميع المؤسسات التي كانت تعني بالثقافة الكردية . و غيرت اسماء الكثير من القرى و بعض المدن الكردية فضلا عن ممارستها الأرهاب والقمع المفروض ضد العمل السياسي الوطني بين صفوف الأحزاب الكردية الكارتونية . و بعض الأحزاب الأخرى المتعاونة مع السلطة و المشاركة لها في الحكم

اما المشروع الحكومي الهزيل للحكم الذاتي لمنطقة كردستان الذي اصدرته السلطة الفاشية فستار لشن حروب الأبادة السافرة ضد شعبنا الكردي فقد جمد تماما

و السلطة الفاشية اذ تقوم بهذه الاعمال الشوفينية واللاانسانية فانها قد تحسب ان الأمور قد استتبت لها بذلك وكأن الحركة الكردية قد اخمدت نهائيا . ولم تعد لها ثورة الا بعيد

الا ان الأتحاد الوطني الكردستاني الذي انبثق من الجماهير الكردية بدأ يحمل راية الحركة القومية الكردية التقدمية بايمان راسخ بان الحركة القومية التحررية للشعب الكردي حركة تاريخية موضوعية لا ينتهي نضالها التحرري الا بتحقيق جميع مطالبها القومية و الديمقراطية كما انها جزء هام من مجمل حركة شعبنا العراقي حيث بينهما ترابط عضوي . وان هذا الترابط يعرض كليهما لنكسات خطيرة . و ضربات قوية في الصميم . كما اثبتت ذلك الاحداث عبر السنوات الماضية

و الأتحاد الوطني الكردستاني الذي يعمل لتنظيم القوى الثورية الكردية الديمقراطية يرى من واجبه ان يساهم في تصحيح المسيرة النضالية وينادي بضرورة ربط الحركة القومية الكردية التقدمية بالحركة القومية العربية التقدمية لتحقيق تلاحمهما الكفاحي في الساحة النضالية ضمن الحركة العراقية العامة للديمقراطية و الثورية .

ولقد دعا الأتحاد الوطني الكردستاني في بيانه الاول الى تحقيق هذا التلاحم في جبهة وطنية متحدة ضد الأستعمار و الصهيونية و الدكتاتورية . لذا فقد كان امرا طبيعيا ان يسعى قادة التجمع الوطني العراقي لأقامة حوار بناء يستهدف وضع نهج سياسي و استراتيجي مشترك يعالج اوضاع المنطقة العربية عموما . و اوضاع العراق المتدهورة خصوصا . و تحديد طبيعة العلاقة التي يجب الاعتماد بينهما فلقد تحدثنا فعلا مع قيادة التجمع في ذلك الحوار المفترح الذي اسفر عنه برنامج نضالي ثوري . و مشروع المنهاج والنظام الداخلي للتجمع الامر الذي اسفر عن انضمام الأتحاد الوطني الكردستاني كطرف في التجمع الوطني العراقي . مع مواصلة العمل من اجل تحويل التجمع الى جبهة وطنية كفاحية متحدة تضم سائر القوى والأحزاب والشخصيات الوطنية والتقدمية العراقية لتعمل متكاتفة من اجل اسقاط الحكم الفاشي الدموي في بغداد . وتحقيق الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان

والأتحاد الوطني الكردستاني يعتقد بان انضمامه الى التجمع الوطني العراقي هو خطوة هامة على طريق التلاحم الكفاحي بين القوى التقدمية العربية والكردية . والتي تهددها الشوفينية والانعزالية القومية . وحروب الابادة السافرة التي تشنها الفاشية ضد الشعب الكردي . والمؤامرات الامبريالية والصهيونية والرجعية

كما يرى اتحادنا ان ذلك مساهمة جدية في تنشيط الحركة التقدمية العراقية . وفي ضمان سير حركة القومية الكردية على نهج نضالي صائب .

عاشت الأخوة الكفاحية العربية والكردية

عاش نضالنا المشترك ضد الأستعمار والصهيونية والدكتاتورية .

الأتحاد الوطني الكردستاني

[illegible]

پاشكۆی ژماره سیانزه

رسالة الاتحاد الوطني الكردستاني الى ملوك ورؤساء الدول العربية

تحية طيبة وبعد ،

منذ اتفاقية الجزائر بين العراق و ايران في مارس / آذار ١٩٧٥ والشعب الكردي يتعرض لحرب ابادة صامتة تشنها السلطة الحاكمة عليه في العراق لتغيير الواقع القومي لكوردستان العراق . فبدأت بتنفيذ خططها الشوفينية بتهجير مئات من الالاف من الكرد من كوردستان الى المناطق الجنوبية العربية مستخدمة في ذلك اكثر الاساليب همجية ولا انسانية

ان هذه السياسة بجانب انها خروج على القيم الاخلاقية والمثل الانسانية ، وتعهد صارخ لجميع الالتزامات والاتفاقيات الدولية التي تحفظ للشعوب حقوقها ، وللانسان حريته وكرامته ، ولاتتفق حتى مع المصالح العراقية المتعاقبة منذ تأسيسها كدولة الى الآن . بجانب كل ذلك فهي محاولة تشويه للوجه المشرق للقومية العربية

كما ان حكام بغداد - بسياستهم تلك - يفعلون اسوء مما كان يقوم به الاستعمار الفرنسي في الجزائر و الاستعمار الايطالي في ليبيا من محاولة تغيير الواقع العربي لهذين البلدين او ما تقوم به السلطات الاثيوبية في اريتريا في الوقت الحاضر

واذا كانت مشكلة الامة العربية اليوم هي فلسطين كاراضي استولت عليها الصهيونية و اغتصبتها ، وكشعب انتزع من ارضه وهجر و اسكن غيره فيها ، وكقومية عربية تجري المحاولات لطمس لغة و تراث و اسماء المدن والقرى فان السلطة ببغداد تمارس نفس الاسلوب ولكن ربما بصورة اكثر بطشا

و مما لاريب فيه ان حكام بغداد - بموقفهم هذا من الشعب الكردي - يعملون لخلق فلسطين ثانية في كوردستان العراق . و هذا مما يعطي مادة دسمة للدعاية الصهيونية المعادية للعرب

و السلطة العراقية تبذل الجهود لكي تبذر روح العداء بين القوميتين العربية و الكردية في العراق لتخفف من عزلتها ولتضمن البقاء في السلطة و الاستمرار في الحكم الا انها واهمة في ذلك . وليس بامكانها ان تجعل احدى القوميتين على الاخرى . فالعرب و الاكراد في العراق يد واحدة للنضال و البناء و الدفاع . و قد اعترف الشعب العربي في العراق بحقوق الشعب الكردي القومية . كما أن الشعب الكردي يؤيد طموحات الشعب العربي داخل العراق و خارجه انطلاقا من وحدة المصير و الارتباط الحقيقي بين الشعبين . و كان نتيجة ذلك ان دخل الاتحاد الوطني الكردستاني طرفا في التجمع الوطني العراقي للعمل من اجل الديمقراطية للعراق و الحكم الذاتي لكردستان

و اذا ألقينا نظرة على السياسة التي يسير عليها حكام بغداد تجاه الشعب الكردي فانا نجدها متجسدة في الممارسات التالية :

١- تهجير مئات الالوف من العائلات الكردية الفلاحية و العمالية من مدنهم وقراهم الى المناطق الجنوبية العربية
٢- استيلاء السلطة على ممتلكات و اراضي هؤلاء المكافحين بالقسر و الاكراه .
٣- اسكان القبائل العربية في تلك المناطق عن طريق الاغراء و الارهاب
٤- نقل معظم الموظفين و الجنود و الشرطة الاكراد الى المناطق الجنوبية
٥- نقل الموظفين العرب الى كردستان مع منحهم درجات اضافية و مخصصات طائلة .
٦- الغاء الدراسة باللغة الكردية في معظم مدارس كردستان .
٧- تفريغ جامعة السليمانية وهي في كردستان من كوادرها العلمية
٨- تعريب أسماء القرى و المدن الكردية
٩- اهمال كردستان من المشاريع الصناعية و العمرانية
١٠- الاهمال الكامل المتعمد للمواطنين الاكراد و المهجرين من جميع النواحي الصحية و السكنية و الاجتماعية وتركهم للفقر و الجوع و المرض و البؤس

و أخيرا فقد تراجع حكام بغداد - بعد اتفاقية الجزائر - عن تلك المؤسسات التي رافق انشاؤها الاعلان عن تطبيق قرار الحكم الذاتي المزيف في مارس ١٩٧٤ ايام كان الشعب الكردي لايزال يحمل السلاح دفاعا عن حقوقه . فوزعوا مسؤوليها وموظفيها على دوائر ومؤسسات اخرى خارج منطقة كردستان

هذه هي نماذج من اجراءات السلطة الحاكمة في العراق ضد الشعب الكردي

وحيث ان هذه السياسة العنصرية المتعارضة مع مبادئ القومية العربية والدين الاسلامي ، ومواثيق الامم المتحدة وحقوق الانسان تهدد الوحدة الوطنية ، وتؤدي الى تجديد القتال في كردستان فاننا نهيب بكم ان تبذلوا مساعيكم ، وتقوموا بدوركم القومي والانساني . لدى السلطة العراقية لايقاف هذه الحملة تجاه الشعب الكردي الذي يجمعه بالشعب العربي تاريخ مشترك ، ودين واحد ، وتربطهما مصالح مشتركة ومصير مشترك .

وبذلك تقدمون خدمة جليلة لشعبين الكردي والعربي على السواء وتحقنون الدماء التي ستراق مرة اخرى فيما لو استمر حكام بغداد في سياستهم اللاانسانية هذه كما تقدمون القومية العربية بصورة عملية ، وامام الرأي العام العالمي - على انها غير اعتدائية . خاصة وانكم اصحاب قضية

وختاما تفضلوا بقبول فائق الاحترام

الاتحاد الوطني الكردستاني
(الهيئة المؤسسة)
ايار/١٩٧٦

پاشکۆی ژمارە چواردە

اسم الخطة ـ رزگاري

الهدف: استئناف الثورة مجدداً في كردستان تمهيداً لثورة عراقية (عربية كردية) تستهدف الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي الحقيقي لكردستان العراق

المنطلقات الاساسية

1. الثورة بمعنى جماهيري تعتمد على الجماهير، لذلك فان مهمتنا الرئيسية هي استنهاض وتنظيم وتوعية وقيادة الجماهير الشعبية مع مراعاة مبدأ الاعتماد على النفس (على الشعب وطاقاته الخلاقة) ومراعاة قواعد حرب الانصار العصرية تمهيداً لتحويلها الى حرب الشعب الثورية.

2. الالتحام الكامل مع القوى الثورية الوطنية (الممثلة للجماهير الكادحة) المؤمنة بحق الشعب الكردي في تقرير المصير اولاً ومن ثم مع القوى الوطنية والتقدمية الأخرى.
التلاحم الكامل في ساحة النضال الفعلي هو الاساس والجوهر والتجمع الوطني العراقي هو الاطار الوطني العام.

3. الالتحام الكامل مع القوى التقدمية الكردستانية في ايران وتركيا والاستعداد لمختلف الاحتمالات باعتبار كردستان وطننا المجزأ وباعتبار ان استنهاض جماهيرها وتنظيمها وتوعيتها هو مهمة مشتركة لجميع الاحزاب الكردستانية التقدمية.

قواعد العمل

أ

1. ايجاد وحدات مسلحة صغيرة ومتحركة تتألف من خيرة العناصر الثورية الواعية والشجاعة، مهمتها الرئيسية في المرحلة الراهنة هي: الدعاية السياسية، التوعية، التنظيم، التحريض الجماهيري، رفع معنويات الناس؛ وحماية الكوادر والعناصر الثورية الهاربة من السلطة.

(٢) تتجنب هذه الوحدات قدر المستطاع الاصطدام [illegible]
حتى تحين اللحظة المناسبة وتدق ساعة الاشتباك [illegible]

(٣) تنتقل العناصر الواعية والمتقدمة الباسلة الموجودة في [illegible]
تدريجياً) وتخلق لها قواعد سرية ومتنقلة [illegible] وتوعية [illegible]
واتصالات بالمنظمات الموجودة وتساعد على تشكيل [illegible] غير حيث
لا يوجد تنظيم .

(٤) - يؤلف الرفاق - في الداخل - وحدات مسلحة تقوم بحماية [illegible]
في مختلف انحاء البلاد ، وتأمر تنظيمات الداخل [illegible]
والعناصر الثورية القريبة منها بالامتناع عن الطاعة لأوامر
الحكومة بنقلها الى خارج المنطقة بل تلتجأ الى الجبال للنفس [illegible]

(٥) - ارسال الأسلحة والذخيرة الى الداخل لتوزيعها على الرفاق .
ودفنها في اماكن سرية ومخفية .

(٦) - ايجاد قيادة مركزية موحدة لقيادة وتنسيق فعاليات الوحدات
المسلحة في مختلف المناطق مع مراعاة مبدأ اللامركزية
في حرب الانصار في التنفيذ والتكتيك والمركزية في الخطط
العامة والستراتيجية .

(٧) تشغيل الاذاعة وتوفير أجهزة لاسلكية واستحصال بعض انواع
الأسلحة كالصواريخ المضادة للدروع والطائرات .

بعض المستلزمات الأخرى

(١) - توفير دعم خارجي سياسي ودعائي - مادي ومعنوي
(٢) - توفير مقدار من الاموال والذخيرة تكفي لمدة سنتين لحرب انصار
محدودة ومتحركة .
(٣) - ضمان مساندة قوى عربية (بعثية وناصرية) على الأقل ، فضلاً
عن التلاحم الجدي مع القوى الثورية العراقية .

المقترحات المضافة

١) ارسال عناصر قياديه الى الداخل وعنصر الى تركيه

٢) ارسال بعض اخواننا العرب مع الوجبه الثانيه

٣) السعي لتأمين خط الامداد بالتموين والذخيرة

٤) تأمين معيشة الذين يرسلون الى الداخل

٥) وضع خطة زمنية للوجبات وارسالها الى الوطن

٦) الاستفاضة بكبوات تقلل وتبدأ من الداخل .

پاشكۆی ژماره پانزه

پەیڕەوی ناوخۆی دەستە چەکدارەکان

<u>یەکەم</u>: دەستە چەکدارەکان چۆن پێک دێن.

هەر دەستەیەک لە ٨ ـ ١٢ کەسی چەکدار دروست ئەبێ. وە هەموو دەستەیەک پێک دێ لە:

أ ـ لێ پرسراوی عەسکەری (ل.ع) یان (ئامر مەفرەزە).

ب ـ راگەری سیاسی (ر.س).

ج ـ جێگری ل.ع کە لەلایەن ل.ع و ر.س ـەوە دەستنیشان ئەکرێ ـ ت و لە کاتی غیابی ل.ع دا لێ پرسراو ئەبێت.

د ـ ئەندامەکانی دەستەکە

<u>دووەم</u>: پەیوەندی ناوخۆی دەستە

أ ـ پەیوەندی نێوان (ل.ع) و (ر.س).

(ل.ع): لێ پرسراوە لە راپەڕاندنی هەموو کاروبارێکی عەسکەری. بەلام لە هەمان کاتدا لایەنی سیاسی پشت گوێ ناخات وچاوی ناکرێت و لە ئیشە سیاسیەکان و ئیشی ئەندامانی هەموو جموو ـ جۆڵێکی سیاسی و رێکخستن ئەبێت و لەم رووەوە یارمەتیدەری (ر.س) ئەبێت. وە (ر.س) یش لە کاتێکدا کە راستەوخۆ لێ پرسراوە بەرامبەر کاروباری سیاسی و رێکخستن لە ناو دەستەکەو لە بار و ماهیردا لە هەمان کاتدا جیا بە لە هەموو ئیشێکی عەسکەری دەستەکە. واتە (ر.س) ئەبێتە یارمەتیدەری (ل.ع) لە کاروباری عەسکەریدا و بەگشتی هەموو بڕیارێک و پلانێکی ئیشکردنیە کاروباری عەسکەرییەوە لەلایەن هەردووکیانەوە ئامادە بکرێت و بڕیاری لەسەر بدرێت پاش لێکدانەوە و ئالوگۆڕ کردنی بیروڕا لەگەڵ یەک بە کۆمەڵێکی هاوڕێیانەو دڵسۆ ـ زانەوە. بەلام لە کاتی شەڕدا (فی اثناء المعرکە) فەرمانی (ل.ع) جێ بەجێ ئەکرێت.

ب ـ پەیوەندی نێوان بریندار و پێشمەرگە

پێشمەرگەکان ئەبێ فەرمانەکانی لێپرسراوی ئەسکەری
بێ چەندوچوون جێبەجێ بکەن وەکوو زابطی هەموو فەرما-
نێکی تریش کە لە لایەن لێپرسراوەوە دەرئەچێ. بەڵام لە هەموو
کاتێکدا جیاوازی لە نێوان بەرپرسراو و پێشمەرگەدا هەیە لە
وەدا ئەبێ بەرپرسراو ئەرکی لێپرسراوێتی لە ئەستۆ
لەبەر ئەوەشانی بەرپرسراو خۆی لە پێشمەرگە جیا ئەکاتەوە
لەخواردن و جێ و بەرگ و هەموو شتێکی تری ناو دەستەکەدا.
پەیوەندییەکانی نێوانیان ئەبێ لەسەر بناغەی هاوڕێ-
یانە و برایانە دابمەزرێت وە هەموو کاتێکی ئەبێ تێبگەنە
و بۆچوونیان لە هەر یەکێکدا سەیر بکرێت. وە هەموو
پێشمەرگەیەک بۆی هەیە بەبێ پەروا ڕای خۆی دەربڕێت.
هەموو یەکێک لە دەستەکەدا لە ڕێی ڕەخنە و ڕەخنەلەخۆ-
گرتنێکی ڕاستەوە هەڵە و کەموکوڕییەکانی خۆیان و هاوڕێ-
کانیان چاک بکەن وە هەر یەکێک لەم ڕێگایە دەر-
بچێت وەیان پێڕەوی لە فەرمانەکانی سەرووتری خۆی
بکات سزا ئەدرێت.
هەموو ئامانجێکی گرینگ بەتایبەتی پلان دانان بۆ شەڕ
تەنها لێپرسراوان لەگەڵ یەکێکی تری ناو دەستەکە ئا-
گادارن بەڵام پێویستە کە ئەرکێک ئەندوە لە پێش جێ-
بەجێ کردنی عەمەلیەکە پێشمەرگەکان ئاگادار بکرێن و
پلانەکەیان بۆ ڕوون بکرێتەوە. پاش کردنی هەر عەمە-
لیە و ئەمەکی تر پێویستە موناقەشەی لەسەر بکەن و لا-
یەنە باش و خراپەکانی دەستنیشان بکەن.
ج ـ کاری ڕۆشنبیری ناو دەستەکە.
یەکێک لە ئەرکەکانی ڕابەری سیاسی دەستەلەدەستەکانیدا
بەرزکردنەوەی ئاستی ڕۆشنبیری پێشمەرگەکانە لەبەرئەوە
ئەبێ ڕابەری سیاسی بایەخێکی زۆر بەم لایەنەدا لە ڕێی
خوێندنەوە و تێگەیاندنەوەی بەرنامەکانی ڕێکخراوە

وپێنده‌ره‌ و موناقه‌شه‌ی رۆژانه‌وه‌ هه‌وڵ بدرێت هه‌مووشه‌ -
گشتی به‌خوێنده‌وار نه‌ده‌سته‌كه‌دا فێری خوێنه‌واری بكرێت .
<u>سێیه‌م:</u> به‌پێزه‌ندی پیاوانی ده‌سته‌وجه‌ماهیر .
ئه‌بێ هه‌موو پێشمه‌رگه‌یه‌ك وا بیركاته‌وه‌ كه‌ ئه‌وجه‌كه‌ی نه‌ته‌نها
بۆ خزمه‌ت كردنی خه‌ڵك و ره‌نج كاركردنیان له‌هه‌موو جـــۆره
جه‌وساندنه‌وه‌یه‌ك كردوویه‌تیان. به‌هۆی بیركردنه‌وه‌ی جه‌وشی
تاوبزینه‌وه‌كه‌ی بێبوو هه‌ڵسوكه‌وتی زۆربه‌ركرده‌ وكادر
و پێشمه‌رگه‌ی ئه‌وبروتنه‌وه‌ به‌كارێكی وا ئه‌كرد بووكه‌تا
راده‌یه‌ك خه‌ڵكی لێوانه‌وه‌ر بیزبوون و به‌چاوێكی خۆشه‌ویستی
ئه‌ونوره‌یه‌مانای ئه‌وبه‌ركرده‌وكادرو پێشمه‌رگه‌یان نه‌ئه‌كرد
بۆیه‌ هه‌موو یه‌كێكی ده‌سته‌كانی ئێمه‌ به‌كرده‌وه‌ی راست ئه‌وه
له‌ مێشكی خه‌ڵكیدا بسڕنه‌وه‌ وه‌ بۆئه‌مه‌ش ئه‌م خالانه‌ی خواره‌وه
ئه‌بێ په‌یره‌وی بكرێن :
١- پێشمه‌رگه‌ی راسته‌قینه‌ ئه‌بێ نموونه‌ی ره‌وشتوخوی جوان بێت وبه‌پێی
توانا یارمه‌تی خه‌ڵكی (به‌تایبه‌تی جوتیاران) بدات .
٢- هیچ ئه‌ركێك نه‌خه‌نه‌سه‌ر خه‌ڵكی بۆ بوونه‌ ئه‌وبێخه‌فانه‌ی تیا ئه‌شێوێ
وه‌یان هه‌ركه‌لوپه‌لێكی تری ئه‌وتوشه‌ی لێی ئه‌بێت عه‌لی بگرێته‌وه‌ و
پێخه‌یه‌وه‌ بۆیه‌كه‌ی خۆی .
٣- هیچ شتی نابێ له‌جوتیاران وخه‌ڵكی تر زه‌وت بكرێن وه‌هه‌رشتێكیان
كری نرخه‌كه‌ی به‌ته‌واوی بدرێ به‌خاوه‌نه‌كه‌ی.
٤- هه‌رشتێكی خواسته‌مه‌نی كه‌وته‌لابێدا ئه‌وه‌ به‌خاوه‌نه‌كه‌ی وه‌هه‌ركه‌لو-
په‌لێكی جوتیاران وخه‌ڵكی تر خراپ بان له‌ناوبرا ئه‌بێ بۆیان بژێری.
٥- ئه‌بێ ده‌ست پاك وراستگۆبێت له‌ره‌فتارو قسه‌كردندا له‌گه‌ڵ جوتیاران
و خه‌ڵكی تردا .
٦- ئه‌بێ بایه‌خ به‌پاك وته‌میزی خۆی وخه‌ڵك به‌گشتی بدات .
٧- رووشه‌كاته‌هه‌رتا وجه‌ده‌ك ئه‌بێ به‌پێی ئه‌ربێت و (ته‌قالید)ی ئه‌و
ناوچه‌یه‌ به‌جاوبكات .
٨- پێشمه‌رگه‌دیا ریزه‌ی مان و مافو ئه‌رده‌ی هه‌مووگه‌لێ .له‌به‌رئه‌وه‌ ئه‌بێ
ئه‌وپه‌ری ده‌م پاك وره‌وشت به‌رزبێت

چواردەم: <u>کاری سیاسی دەستەکان لەناوچەماهیردا</u>

ڕەبازی کاری سیاسی دەستەکان لەناوچەماهیردا بەپێی ئـــەم حالانەی خوارەوە ئەبێ :

١- هوشیارکردنەوەو ڕاپەراندنی جەماهیر ولەهەنگاوی یەکەمدا بەهەندی ئیعلام و تەبشیرات ئەوەندەی مەطلوبە بۆ ڕاپەراندنی عەقلی سیاسیان بەرەو- ڕاندی جەماهیر و مەرجەکانی ئەو ناوچەیەی دوژمنیان بۆ ڕوون بکرێتەوە ولەمەوە وردەوردە بیرو بۆچوونە سیاسییەکان وەکو هەڵوێستی ئێمە بەرا- نبەر بەمەسەلەی نەتەوایەتی کورد کە باوەڕی تەواومان بەهەموو مانا نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد هەیە ولەبەر ئەوەی مافی ئیدارەدانی دوا ڕۆژو چارەنووسی لەلایەن خۆیەوە و لەگەل ئەمەدا ئەمەیان ڕوون بکرێتەوە کەچارەسەری ناکۆکی کوردو عەرەب و هەموو ئەو جۆرەکانی ترامان لە عێراقدا ڕاستی بەرکەوتنی هەموو گەلی عێراقە بەگەلی کوردمانەوە هەر وەها ڕوون بکرێتەوە کەچەوسانی گەلەکەمان بەشێکە لەچەوسانی گەلانی جیهان وسەرکەوتنی هەر یەکێکیان سەرکەوتنە بۆ هەموو گەلانی جیهان.

٢- هەوڵی ڕێکخستنی ڕیزە شۆڕشگێڕەکانی گەلەکەمان ئەدەین لەچوار چێوەی یەکێتیی نیشتمانیدا بەمەرجی پاراستنی سەربەخۆیی ڕێکخستن و فکرو ئایدیۆلۆجیایان ولەسەر بنچینەی دیموکراسیانەوەی بێ پالەپەستۆی نادۆستانە ڕیزەکانی خۆمان فراوان ئەکەین.

٣- دوژمنایەتی هیچ لایەک ناکەین. جا ئەولایە حیزبێک بێت یان دەولەتێک ئەوانە نەبێ کەدوژمنی ڕاستەوخۆی گەلەکەمان و بزووتنەوە شۆڕشگێڕانەکە ین یان وەکو حیزبە کارتۆنییەکان کەکلکی دوژمن. لایەنەکانی ترکە ئێمە هەڵوێستێکی وایان هەیە کەیا <u>ڕاستەوخۆ</u> لەگەل دوژمن یەک ئەگرنەوە هەوڵ ئەدەین کەبەلای گەلەکەماندا ڕایان بکێشین جا ئەمانە حیزبێک بن یان دەولەت و یان کەسانی ناوچەماهیر. بەلام هەر لایەنێک بەیەکجارەکی بە لای دوژمندا بکەوێ ئەوا ئەوکاتە بەحیسابی دوژمنی بۆ ئەکەین.

٤- ناکۆکییەکانی نێوان گەل بەگشتی وناکۆکییەکانی نێوان هێزە شۆڕشـ گێڕەپێشکەوتنخوازەکان بەئاشتی ڕاست چارەسەر ئەکەین کەبێ گومان هەمووی ئەمڕۆ ناکۆکی لانەوێ ڕێشەیی لەم پلەیەی خەباتماندا دژی دوژمنی ڕاستەوخۆ وسەرەکی بەشێوەیەکی دۆستانە چارەسەر بکرێ.

٥- بەهۆی ئەوزروفەوەکەدوای شانی بەتال هاتەپێشەوە وەپاشگەراندـ
نەوەی دامودەزگاکانی میری بوناوخۆکانی کوردستان دوژمن کەوتـ ـد
ئەوەی کەخەلکی بەزەبروترساندن بکەنەبەعسی وپیاوی خۆیان ودبەتاـ
یبەتی زەبری زۆریان لەسەرکوبجادی وپیاوەدبارەکانی سری لادی بـو
ئەوەی معلوماتیان بوکوبکەنەوەودەوری جاسوسیان پی بدەن ئەمەبەراـ
مبەرئەم کەدیابەئەبی لەسەرەتاوەخەنوسێنیکی نەرمان هەبێ وەئەبی
بەکمەرموری تاوان وخەیانەت کارێان لێ بدەین وهەولی ئەدا وبردنیان
بدەین بەلکوبەبێجواسەودکاسیک ئەچینەناوپیاسەوەوابانی بکەینـ
کەئەوانەپیاوی حەراپنارابین وەهەول بدەین کەدراستی سیاسەتـ
تاراکاریەکانی میرییەن بوروون بکەینەوەبەتایبەتی سیاسەتی تەـ
حجیروبەعریب وبەترسی بوسەرئەوانیش ودنیایان بکەینەبس کەمیری هەمو
کوردی بەیەکچاو سەماشائەکات وەلەبەینی رەشوسپیدا جیاوازی ناکات بەم جورە
هەولی راکیشانیان بدەین بەلای گەلدا .جونکەرلەوانەشیا سیدا هەبوێ
کەبەدل وبەگیان لەگەل دوژمندا بوونەتە رسوریش بوولەبەرئەوەهەلـوـ
بستەی ئەواهەول ئەدەین کەلەبەرچاوی خەلکی دیکەوە قسەی لەگەـەل
بکەین بەلکوبیگیرینەوەبوسەرریی راست ئەگەردیسان وازی نەهینائەوا
سزای تاوانکاری خوی وئەگەربوسان کرالەبەرچاوی خەلکی دیکەـ
محاکەمەبکریت وسزا وەرگریت .
ئەبی دوورنبیناتەبەیری هەموئەمەسەلەووردانەبکەین وبا لی هەلسیان
بسەنگێنین وەئەبی زوربەووریبین وزرویی ناخوش وهیلاکی وبرسیتی و
تەنانەت دژایەتی کردنیشمان لەلایەن هەندیک خەلکەوەوامان لی نەکات
کەبکەبینەئەوەی بریاری جیراونارا ست بدەین لەسیاسەتەراستەکانی خوـ
مان لابدەین ئەم سیاسەتەمان لەبەرژەوەندی بزووتنەوەکەیە وجەماهیرـ
مان زیاترلەدەورکوئەکاتەوە .

پینجەم :هاتنی خەلک بوناو ریزەکانمان ((الالتحاق))

لەبەرئەوەی بزووتنەوەکەمان تەعبیرلەخواست وئامانجەکانی
گەلەکەمان ئەکات بێ گومان خەلکیکی زوردێنەریزەکانی هیزە
چەکدارەکانمانەوە وەبوئەوەی یەکەم :ریزەکانی پێشمەرگەبەرـ
دەوام بەرینک وپیکی زیادبکەن وکەئەبکەن .ودووەم :بوئەوەی

ڕێگە لەوە بگرین کە دوژمن ئەگەرنەوە ندەگەرچ بۆ ویستی خەڵکی
...ر بەخۆی بنێرێتە ناو ریزەکانمانەوە بۆ خراپەکاری وتەخریب .

پێویستە لەوەرگرتنی خەڵکیدا پەیرەوی ئەم خاڵانە بکرێت :

١- ئەو کەسانەی کە دێنە ریزەوە و لەلایەن هەندێ پێشمەرگەی ئێمەوە ناسـ
ـراون ئەبێ بەلای کەمەوە هەریەکیان یەکێک لەوانەی ئەی ناســ
تەزکیە بکەن .

٢- کەسێک ئەگەر نەناسرا وسولە دەستەکەو ریکخستنی ناوچەکەوە نوا پێشەکی
ناقیبی شێتاورا بوردوی بکرێت بۆ دڵنیابونی تەوا و لەپاکی ودڵســوزی
ئەو کەسەوە بۆشی روون بکرێتەوە کە ئەوتاقیب کردنە شتێکی پێویستە .

٣- آ. ئەگەر کۆمەڵێک ((لەجی کەس زیاتر)) بەیەکەوە هاتنە ریزەوە ئەوا
حاڵی یەکەم یان دووەم بەپێی ناسراوی ونەناسراوی پەیرەو ئەکرێــت
تەنیا لەحاڵەتێکدا نەبێت ئەگەر لێپرسراوەکەیان وەیان هەموویــان لای
ریکخستن ناسراوبن .

ب. لەروی ریکخستنی عەسکەریەوە ئەو کۆمەڵانەدا بەش ئەکرێن وەیـان
ئەگوێزرێنەوە وەیان ئەو کارەیان پێ ئەسپێردرێت کە بەرژەوەندی شۆرش
ئەیەوێت وە ئەبێ ئەوانەی دێنە ریزەوە بەوە قایل بن .

ج. لەم حاڵەتانەدا ئەبێ ئاگاداری لیژنەی سەرکردایەتی دەســتە
چەکدارەکان بکرێن .

٤- بەپێی زیادبونی ژمارەی پێشمەرگە و ((چەکدار)) وەبەگوێرەی پێویـ
ـستی هەرناوچەیەک دەستەی نوێ دروست ئەکرێت ولیژنەی سەرکردایەتی
ئاگادار ئەکرێت .

ئیتر بۆ پێشەوە
بەرەو سەرکەوتن .

لیژنەی سەرکردایەتی
دەستەی چەکدارەکــان

حوزەیرانی ١٩٧٦

پاشکۆی ژمارە شانزە

شۆڕشی کوردستان سەرکەوتوانە ساڵێك لە تەمەنی تەواو ئەکات

گەلی عێراقی تێکۆشەر
گەلی کوردستانی نەبەز

رژێمی فاشیستی بەغدا هەر پاش ئاشبەتاڵەکەی ئاداری ١٩٧٥ وای
زانی کە ئیتر گەلەکەمان هەرچی وزە و گوڕی شۆڕشگێڕانەی هەبێ لە
دەستی داوە و توانای دیفاع لەخۆکردنی نەماوە. بۆیە بەو پەڕی لەخۆ
بایی بوون و دڕندەییەوە بە پەلە کەوتە جێ بەجێ کردنی پلانەکەی تو-
انەوەی خۆی بۆ لەناو بردنی گەلی کوردستان لە عێراقدا. بەڵام
جەماوەری کوردستان سەرەڕای ئەوەی کە گەورەیەی کە دووچاری کرابوو
وە لەگەڵ ئەو هەموو رەبرو زەنگ و سیلاوە گلاوانەی کە بەعسی فاشیستی
بەغدا بۆ توانەوەی نەتەوەکەمان و ریشەکێش کردنی خستبوویە کار،
توانی ئەمجارەش بە ئازاتر و چالاکانەتر راپەڕێ و شۆڕشێکی نوێی دیمو-
کراسی بەرپا بکات بۆ بەرگری کردن لە بوونی نەتەوایەتی و بە دە-
ستهێنانی مافە رەواکانی.

لە ماوەی ئەم ساڵەدا کە شۆڕشی نوێی گەلی کوردستان بە سەرکردایەتی
(ی.ن.ک) دەستی پێ کردووە سەرەڕای گورزی ناوخۆی هەڵچوونی ئەم بزو-
تنەوە شۆڕشگێڕانەیە و نوسەدو تێزی دوژمن، شۆڕشی گەلی سەرکەوتنی گەورەی
بەدەست هێناوە و زۆربەی ناو فێرکردنەوەی بەشەرحی ناوەی دەست کەلەکە-
مان خستووە

دیکتاتۆرەکانی بەغدا بە سەرپا بوونی شۆڕش بە جاری سەرسام بوون .
چونکە بە هیچ جۆرێک چاوەڕوانی ئەو گورزانە کوتوپڕە سەرهەڵدانەی نە
دەکرد کە لە مەیدانی خەباتی گەلی کوردستان و سەرجەم گەلی عیراق دا
ڕوویدا. لەبەرامبەر ئەم ڕاستییە کاربەدەستە تکریتییەکان تووشی
هستریا بوون و کەوتنە بەکارهێنانی ناشیرینترین و خراپترین شێوەی
تیرۆر لە ڕاونان و گرتن و کوشتنی هاووڵاتیانی بێتاوان بەرووبەرووبە-
ناسەت زۆر کەسانی بێ تاوان و بێ لایەنیشی گرتەوە و هەتا دەبوو هەر
شێتگیرتر ئەبوو. ئەوەبوو هەر لە سەرەتای شۆڕشەکەمانەوە بۆ چاوترساندنی
ڕۆڵەکانی گەل حوکمی ناڕەوا و جەپەڵی خۆی بەسەر پێشکەوتەرانی ئەبەز
و پارەمانی گەلەکەمانا دا شەهیدان (شەهاب و جەعفەر و ئەنوەر) وە لە
ڕۆژی ١٩٧٦/١١/٢١ لە سێدارە دران و هەر لەو ساتەوە دەستی کرد بە گرتن
و دوورخستنەوەی ئاشکرا کەس و کاری پێشمەرگە شۆڕشگێڕەکانی کوردستان
لە پیری بەتەمەنەوە هەتا منداڵی ساوای بەر شیرەکەش لە بەندیخانەکانی
خوارووی عیراق تووند کران کە لە باریکی زۆر ساڵ و ناهەموواردا مەرد و مەژی
کوژەران ئەکەن. ئەمە جگە لەوەی بە هەزاران خێزانی کرێکار و جووتیار
و کۆمەڵانی تری خەڵکی کوردستان گواسترانەوە بۆ خوارووی عیراق
و بە سەدانیشیان خراونەتە بەندیخانە و بە دەیانیشیان لە ژێر ئازار و
ئەشکەنجەدا شەهید بوون و ژمارەیەکی زۆریش حوکم دراون بە خنکاندن و
گەلێکیان لە سێدارە دراون، ئەمە لە لایەک و لە لایەکی ترەوە بەعسی بە
ڕاستەوەکان بە ئیبازی لەخشتە بردنی پێشمەرگە و سەرکردەکانی شۆڕش
بەردەوام هەوڵی کڕینی ویجدانیان ئەدات و ئەیەوێ لەم ڕێگایەوە
هێزەکانی شۆڕش لاواز و بێ بڕ بکات لەگەڵ ئەمانەشدا لە ماوەی ئەم
زستانەدا چەندین هێرشی کردە سەر پێشمەرگە کۆڵنەدەرەکان بە تەمای
ئەوەی لە ناویان بەرێ. بەڵام لە هەموو ئەم سیاسەت و هێرشانەیدا هیچ
سەرکەوتنێکی بەدەست نەهێناوە . بە گرتن و کوشتن و بڕین و لە سێدارەدان
و بە هێرشەکانی نەیتوانی شۆڕشگێڕانی گەلەکەمان لە خەبات سارد بکا-
تەوە، بە پێچەوانەوە گڵپەوگڕی ئاگری شۆڕش هەتا دێت بەتین تر
ئەبێ و جەماوەری کوردستان بەهێزتر لە دەوری ئاڵای شۆڕش (ی.ن.ک) کۆ
ئەبنەوە. بە ناردنی ئەمدوو بێس لە سەرەتای مانگی ئازارەوە وەکو هاوار

دەستی کردە گەورەترین هێرشی بەربلاو بۆسەر کوردستان زیاتر لە
نەتی فیرقە سەرباز و هەزاران پۆلیس وجەرەسی سنوور و سەدان هێلیکۆ-
پتەری شەر وتانک وزرێپۆشی خزاندە کوردستانەوە و بەربوونە پەلامار-
دانی سەرانسەری خاکی کوردستان،لەگوند و شارەکاندا دەستی کرد بە
توقاندن وکوشتن وسوتان و ویران کردن، بەلام دوژمن جارێکی تریش سەری دا لە
بەردی سەختی خەباتی شۆرشگێرانەی گەل وەهیچ سەرکەوتنێکی ئەوتۆی
بەدەست نەهێنا کە لەروی بێت خۆی پێوە هەڵ بکێشێ،وەئەنجامی ئەو
هێرشە فراوانە گەورەیەی کەکردی بەرامبەر بە هێزەکانی شۆرش هەر
چەندە هێشتا لەسەرەتای خۆچەسپاندن وگەشەکردندایە،هیچ یەکێک لەو
مەبەستە گڵاوانەی هەیبوو سوی نەهاتەدی،وەئەگەر دوژمن بە بەزین و
روخانی هەندێ کەسایی بودەلە و بەکرێگیراو کە خۆیان بەدەستەوەداوە
وانی ئەکات کەگوایە شۆرشی لاواز و بێ هێز کردوە و سەرکەوتنێکی باشی بە
دەست هێناوە ئەوە هەرخۆی گێل ئەکات وبەس، ئەگینا ئەو ترسنۆک وبە-
زیوانە هەمیشە بار و کۆسپ بوونە بەسەر شۆرشەوە،ئەمووایە زوتر ریزەکانی
شۆرشمان لێ پاک بکرایەوە،بۆیە خۆبەدەستەوەدانی ئەمانە نەک
سەرکەوتنێکی گەورە نیە بۆ شۆرش بگرە بەڵایەکی زلیش بوو بۆ دوژمنەکەمان.
هێزەکانی (ی.ن.ک) وپێشمەرگە نەبەزەکانی سورن لەسەر گەیشتن بە
ئامانجەکانی گەل وبەدەست هێنانی سەرکەوتن لەدوای سەرکەوتن،هەر
گیز گوێ نادەنە هەرەشە و قیشالی دوژمن،دلێرانە ئەجەنگن و زیانی
کاریگەرانەی پێ ئەگەیەنن.

خەباتکەرانی عیراق
تێکۆشەرانی کوردستان

ریبازی شۆرشگێرانەی راستی شۆرشی کوردستان جارێکی تریش ئەو
راستیەی سەلماندوە کە ئەگەر گەلێکی بچوک وەکو گەلی کوردستان زاتی
خەبات کردنی هەبێت وبەرێگای تیورییە زانستییە شۆرشگێرەکانی چینە
زەحمەتکێشەکاندا بڕوات وریزەکانی خۆی یەکبخات وپشت بە هێز و
توانای گەل ببەستێت ئەتوانێ سەرکەوتن مسۆگەر بکات و دوژمنەکەی
هەرچەندە بەهێزیش بێت لەدەریای شۆرشگێرانەی گەلدا نقوم بکات و

ئەحکمی وەستەوەری ئەم قەیرانەو کێشی خۆی بکات.
بۆرژوەکەمان هەر لە سەرەتەوە بە بێ ئەمە بسپاردن تا سوود وەرگرتنەوا بە لە سەر
دەربڕدرانی بە جەماوەری ئەسەر و بۆ بناغەی گەلەکەمان و هەموو ئەوەردی
گەلان ئەوەست، بۆیە دەڵێین لە سەرکەوتنی گەلی کوردستان و شیکرا
گەلی عێراق و تێکۆشانەکانی بەرخۆدانەکانی ... بەرەوپێشچوونی
گشت گەلی عێراق و ئەوەواری گەلانی عەرەب و هەموو هێزی ... بەرە-
کانی دنیا بووبان دەرکەوتووە ولاتان ... بووە، هەروەها ...
...ەوەی ماکوکەکانی ... خۆیان ... بێگومان ... ئەو
روونتر رووخانی ئەوەمانی رژێمی بۆسیدەکەی بەغدا.
سەرکەوتن بۆ شۆڕشی کوردستان و هەمانی شۆڕشگێڕانەی سەرجەم گەلی
عێراق.
مردن و رسواکردن بۆ فاشستە دیکتاتۆرەکانی بەغدا.
بەمری و سەربەرزی بۆ شەهیدانی پێشڕەوەی ... ی گەلی عێراق.

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان
کۆمیتەی سەرکردایەتی - وڵات
ئاب / ١٩٧٧

پاشکۆی ژمارە حەڤدە

بيان الاتحاد الوطني الكردستاني
بمناسبة الذكرى الرابعة عشر لثورة أيلول

فلتواصل النضال الجماهيري الثوري لتحقيق الديموقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان

تمر الذكرى الرابعة عشر لثورة جماهير كردستان العراق التي اندلعت في ١١ ايلول ١٩٦١ ضد الدكتاتورية التي حرمت شعبنا العراقي من الديموقراطية والشعب الكردي من ممارسة حقوقه القومية المشروعة . تمر هذه الذكرى الفواحة بعبق البطولات وشعبنا الكردي يعاني من مآسي اعظم كارثة وطنية حلت به من جراء فرض المخطط الامبريالي الاميركي ـ الشاهنشاهي ـ الشوفيني العربي على القيادة العشائرية ـ البورجوازية اليمينية للثورة الكردية ورضوخها لاتفاقية ٦ آذار الخيانية التي جسدت وبرزت كحلقة من التسوية الاميركية الشاملة لمشاكل الشرق الاوسط . هذه التسوية الاستعمارية التي تستهدف وضع شرقنا تحت السيطرة الاميركية وفرض الحلول الاستسلامية المنسجمة مع مصالح الاحتكارات الدولية والصهيونية والحكومات الدكتاتورية والرجعية التي ابتلت بها شعوب شرقنا المناضلة من اجل التحرر الوطني الناجز والديموقراطية الشعبية فالاشتراكية .

فلتسهيل امر التسوية الاميركية وبغية الابقاء على الدكتاتورية المتسلطة على رقاب الشعب العراقي بقوميتيه العربية والكردية وسائر مواطنيه ، ومن اجل اشباع طموحات الشاه التوسعية ولارضاء الطورانية الفاشية دبرت الاوساط الامبريالية الاميركية عن طريق وزير خارجيتها هنري كيسنجر الاتفاقية العراقية الايرانية واخرجتها على مسرح الجزائر بلد المليون شهيد للتغطية عليها ولف طبيعتها الاستعمارية والشوفينية بعباءة تقدمية مزيفة باظهارها وكانها اتفاقية بين الدول النامية المتحدة في نطاق الاوبيك .

ولمنع الجماهير الكردية الثائرة من مواصلة الكفاح المسلح اجبرت الامبريالية الاميركية والرجعية الايرانية ، اجبرتا القيادة العشائرية الكردية على الاستسلام وانهاء الثورة الكردية التي قدمت في سبيلها جماهير شعبنا عشرات الالوف من الشهداء وتحملت من اجل انتصارها بصبر ورباطة جاش من التضحيات والالام والمظالم ما يفوق التصور وذلك بعدما كانتا قد خدعتا هذه القيادة اليمينية وربطتاها بعجلتهما ودفعتاها الى قطع العلاقة مع القوى التقدمية العربية والدول الصديقة للشعب الكردي وبعدما كانت هذه القيادة قد اوجدت بممارستها العشائرية وذهنيتها اليمينية المتعارضتان مع روح العصر ومع مستلزمات انتصار حركة شعبية ثورية ، ظروفا معقدة وصعبة للثورة الكردية افسد فيها الحزب الديموقراطي الكردستاني بحيث تحول الى تجمع فوضى فضفاض تتحكم فيه اجهزة المخابرات والعناصر اليمينية والمشبوهة واميتت فيها الحياة الحزبية الديموقراطية مثلما اجهضت الروح الجهادية في القوات الثورية الشعبية بعدما افسدتها العشائرية والقيادات الرجعية والفاسدة وحولتها من وحدات انصار ثورية تخوض حربا شعبية الى قوات مسلحة لا تسودها الروحية الجهادية وتفتقر الى التنظيم والقيادات الثورية والممارسات الصائبة في حرب الانصار والعلاقات الصميمية مع جماهير الشعب الكادحة . والانكى ان القيادة اليمينية قد هجرت مئات الالوف من جماهير شعبنا الى ايران بعدما حولت علاقاتها مع حكومتها الرجعية الى علاقة مصيرية واستراتيجية وذلك بدلا من استنهاض وتعبئة جماهير الشعب والاعتماد على طاقاتها الخلاقة وتمرسها على العمل والانتاج في ظروف الحرب الشعبية وبدلا من اتخاذ

الانضباط اللازم من عمليات الغدر الايرانية المشهورة بين الاكراد منذ عشرات السنين.
هكذا وهمنا القيادة العشائرية تكشف عجزها وحقيقتها عندما دقت ساعة العمل الثوري بالاعتماد على قوى شعبنا الكردي ومن دون المساعدات الخارجية . فهربت من ميدان النضال الثوري الشاق والتجأت الى الاعداء ، الاعداء لشعبنا الكردي الذين استغلوا قضيته العادلة لامرار مشاريعهم التوسعية على حساب العراق وكرامة شعبه ولانهاء الثورة الكردية وتحويل مقاتليه البواسل الى عمال ومستخدمين ــ كايدي عاملة رخيصة ــ في خدمة البورجوازية الايرانية والاوروبية ومشاريعها الرأسمالية . وللاحتفاظ بقسم منهم كقوة احتياطية في ايدي الرجعية الايرانية والامبريالية الاميركية لتهديد الاستقلال والسيادة الوطنية لشعبنا العراقي وتخريب الحركة الثورية الكردستانية بها . مما يعني استمرار تدخل الامبريالية والرجعية الايرانية في القضية الكردية خلافا لمصالح جماهير كردستان الحقيقية من جهة واستمرار القيادة العشائرية في نهجها الفاشل . نهج الاعتماد على الامبريالية والرجعية الايرانية والتعاون المصيري معهما . نهج ربط الحركة القومية الكردية بعجلة الد اعدائها حتى بعد افتضاح نياتهم اللئيمة من جهة اخرى . كل ذلك يضع الحركة الثورية الكردستانية امام مسؤولياتها التاريخية ويفرض عليها واجب النضال لفضح الايادي الاستعمارية والرجعية الايرانية التي تتلاعب بالقضية الكردية وتفضح النهج الرجعي المعادي للقومية الكردية وحركتها التحررية . نهج مواصلة الارتباط باعداء الاداء ومعاودة العمل بنفس الاساليب الفاشلة والممارسات الخاطئة التي اوصلت شعبنا الكردي الى الكارثة الوطنية .

وتستغل الدكتاتورية الشوفينية العراقية هذه الكارثة استغلالا بشعا لمواصلة تنفيذ سياسة تهجير مئات الالوف من الاكراد من مناطق مندلي ــ خانقين ــ كركوك ــ شيخان ــ عين زالة ــ سنجار ولاجبار الفلاحين العرب على النزوح الى كردستان ليحلوا محل اخوتهم الاكراد كما عملوا بفلاحي البوفهد الذين نقلوهم من منطقة الرمادي الى كركوك ، مما يؤدي زرع الاحقاد والضغائن في النفوس وخلق اسس العداوة والبغضاء بين الشعبين الشقيقين العربي والكردي وذلك لمنع التلاحم الكفاحي العربي الكردي ضد الامبريالية والدكتاتورية .

وتستمر الدكتاتورية في عملية نقل الالوف من الموظفين والمعلمين والاطباء والمهندسين والجنود والشرطة الاكراد الى مناطق العراق العربية بعدما سرحت المئات من الضباط وضباط الشرطة الاكراد ومعلوم ان ذلك يعني انهاء العمل باتفاقية اذار لعام ١٩٧٠ التي نصت على تواجد الموظفين الاكراد في كردستان واستعمال اللغة الكردية فيها .

كما تقوم الدكتاتورية الفاشية باستغلال انهزامية القيادة اليمينية لبث روح الانهزامية واليأس في صفوف الشعب الكردي ولترويج دعاياتها الكاذبة التي تصور الحركة التحررية للشعب الكردي وكأنها حركة ، جيب عميل ، تتحرك باوامر الامبريالية وتتوقف باشارة منها حربا وسلما . وبذلك تحاول خدع البعثيين الطيبين المخدوعين بها باكذوبة ان حل القضية الكردية وانهاء الثورة الكردية لا يتمان الا بارضاء الامبريالية والرجعية الايرانية تبريرا لصفقة الخيانة الوطنية التي عقدتها مع الامبريالية والرجعية الايرانية علنا .

ولكن انجرار الدكتاتورية الشوفينية نفسها الى المخطط الاستعماري ذاته وقبولها بالرضوخ الذل لمطامع ايران التوسعية في الخليج وشط العرب ولمشاريع اميركا الاستعمارية وعودتها الى لعبان مكافحة النشاط التقدمي مع ايران يجعلها بتهم المثلم مما تدان بها القيادة اليمينية الكردية .

فالقيادتان العشائريتان العربية والكردية لجأتا الى الامبريالية الاميركية والرجعية الايرانية تباعا ومعا وتنكرتا لنداء الشعب العراقي بتجنيبه كارثة الصفقة الخيانية بايجاد حل ديموقراطي عادل للقضية الكردية . والتطابق والتشابه تام في اساليبهما وفي علاقتهما الدولية وارتباطاتهما المشبوهة حتى كأنهما من طينة واحدة في الذهنية والممارسة . لذلك فان الدكتاتورية حينما تطرق مجددا درب نوري السعيد. درب الارتماء في احضان الامبريالية والتعاضد مع الرجعية الايرانية والطورانية الفاشية لاحكام طوق الاستعباد المثلث في عنق الشعب الكردي انما تفضح طبيعتها

الشوفينية وعريتها الرجعية والمساومة امام الشعب العراقي والامة العربية • اذ بات واضحا وجليا ان الدكتاتورية الشوفينية باعت استقلال العراق وسيادته الوطنية وتنازلت عن المصالح الحيوية للامة العربية في الخليج وعربستان والعراق من اجل سحق الثورة الكردية فقط مما يأتي مصداقا للمقولة الخالدة بان « امة تضطهد الامم الاخرى لا يمكن ان تكون حرة » •

يا جماهير شعبنا الكردي الابي !

في احلك الاوقات وحيث تتكالب قوى الامبريالية والدكتاتورية والرجعية للانقضاض على القومية الكردية واجتثاث جذور الروح الثورية في صفوفها يحتم الواجب الوطني وتتطلب مستلزمات الدفاع عن الامة الكردية وحقوقها ان تهب القوى الخيرة جميعها للنضال مزودة بالدروس والعبر المستنبطة من الكارثة الوطنية التي حلت بشعبنا هذا العام وحولت اعياده الى مآتم •

فهذه ليست المرة الاولى تخون شعبنا فيها البورجوازية البيروقراطية للامة الحاكمة ـ فقد سبقتها البورجوازية التركية الكمالية التي نبحت آلاف الناضلين الاكراد الذين ساعدوها في الانتصار على الامبريالية والغزوة اليونانية ولكنها ردت على جميلهم بحملات الابادة الجماعية وتهجير مئات الالوف من كردستان مثلما تفعل الدكتاتورية العراقية الآن بشعبنا في كردستان العراق •

الا ان كردستان تركيا ما زالت قلعة كردية صامدة تجيش في صدور ابنائها الابرار الروح النضالية الثورية مثلما ستبقى كردستاننا ساحة النضال الدؤب • وهذه ليست المرة الاولى تثبت فيها القيادة العشائرية او البورجوازية اليمينية المساومة مع الامبريالية عجزها عن مواصلة النضال الثوري في الظروف الشاقة والمعقدة وفشلها في قيادة النضال الوطني التحرري حتى النهاية •

بل تؤكد تجربة قرن من النضال في الحركة التحررية للشعب الكردي بان القيادة العشائرية لا تستطيع بحكم طبيعتها الطبقية وذهنيتها وممارساتها قيادة الثورة الكردية الى النصر • واذا كانت فداحة الخسارة هذه المرة امر واشد بعدما احتضنت جماهير شعبنا ثورتها وتطوعت اكبر قوة مسلحة في صفوفها وتعاظمت قوتها المسلحة والمعنوية والجماهير لدرجة عظمى فان النتيجة (المأساة والكارثة) ليست الا برهانا جديدا ومصداقا لحصيلة هذه التجربة التاريخية • فالقيادة العشائرية (حتى اذا كان قائدها قوميا وشجاعا ومخلصا لقوميته) لا تجيد ـ بحكم طبيعتها الطبقية ـ استنهاض وتعبئة وقيادة الجماهير الشعبية ولا تقدر على ممارسة الحرب الشعبية الطويلة الامد ولا على التمييز بين الاصدقاء والاعداء ويسهل وقوعها في مصائد الامبريالية والرجعية • وانتصار الثورة الوطنية يتطلب وجود حزب طليعي ثوري على رأس جيش شعبي مسلح واتحاد وطني يضم قوى الشعب الوطنية ويوحدها وهذا ما لا تؤمن به هذه القيادة •

ففي عصرنا حين غدت الثورة الوطنية الكردية ثورة تحررية وديمقراطية جديدة لا يستطيع القيام بدور الطليعة فيها الا حزب طليعي ثوري (وليست قيادة عشائرية) ولا يجوز التحالف الا مع القوى الصديقة ، والقوى التقدمية العربية والايرانية والتركية (وليست الجماعات او الحكومات الرجعية والدكتاتورية) ومع قوى الثورة الاشتراكية العالمية من حركات تحررية ثورية وحركات الطبقات العاملة الثورية والدول الاشتراكية (وليست مع الامبريالية او الصهيونية او الدوائر البورجوازية) •

فدرب التحرير والديمقراطية ونيل الحقوق القومية ، هو درب النضال الثوري الجماهيري بالاعتماد على قوى شعبنا الخلاقة اساسا ، هو درب الكفاح المشترك (وليس درب الانعزالية القومية والاعتماد على القوى الخارجية مطلقا) •

وبعد استيعاب هذه الحقائق ولتوفير مستلزمات انتصار الحركة التحررية للشعب الكردي انبثق الاتحاد الوطني الكردستاني لاعادة تنظيم قوى الثورة الكردية ونهجها في النضال الجماهيري على هذا الدرب المجرب والكفيل بتحقيق الشعار المجيد الذي رفرف عاليا على جبال كردستان طوال سنين الثورة شعار الديمقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان •

يا جماهير شعبنا الكردي الكادحة !

اننا نتوجه اليك بنداء النضال الثوري . نداء الصمود والاستبسال نداء المقاومة والفداء . مؤمنين بقوات المظيمة وطاقاته الخلاقة . داعين العمال والفلاحين والكسبة وسائر الشغيلة والمثقفين الثوريين الى النهوض والتنظيم وتعبئة طاقاتهم لزجها في النضال الثوري على درب الكفاح المشترك، ضد الامبريالية والدكتاتورية والاقطاعية والرجعية تحت لواء الاتحاد الوطني الكردستاني الذي سينبثق من اندماجه بالنضالات الجماهيرية الثورية وانصهار عناصره الثورية في بوتقة النضال الثوري المليقي ومن تلقيحه بالافكار الاشتراكية العلمية . ستنبثق الطليعة الثورية القادرة على قيادة الثورة الشعبية الى الانتصار .

اننا نحذر من الانخداع بدعايات الدكتاتورية والشوفينية التي تثبط العزائم وتضعف الهمم وتقتل الروح الثورية والجهادية . مثلما نحذر من محاولات الدوائر الاستعمارية والرجعية الايرانية لتشجيع بعث واحياء النهج اليميني القديم الذي ثبت فشله في الحركة القومية الكردية . فمعلوم ان هذه الاوساط المعادية للشعب الكردي جميعا لا تروق لها وليس من مصلحتها ترك ميدان كردستان دون مرتكزات معتمدة لها لتسرح فيها وتمرح القوى التقدمية والثورية الكردستانية وحدها .

ان الامبريالية والدكتاتورية والرجعية الغاصبة لارضنا كردستان تدرك جيدا اهمية وخطورة حركة كردية تقدمية مناهضة لها وتعلم يقينا ان ثورة كردية تحررية تلاحم كفاحها مع القوى التقدمية العربية وتتضامن مع القوى التقدمية الايرانية والتركية تهدد باشعال لهيب ثورة عارمة في الشرق الاوسط وبالقضاء على مصالح الاحتكارات النفطية والامبريالية لذلك تسعى بشتى الاساليب والوسائل لعرقلة نهوض ثوري حقيقي في كردستان وستتعاون جميعها ضد شعبنا . فلا عجب اذن ان تقوم دوائر المخابرات الامبركية والسافاك الايرانية والمخابرات العراقية بمحاولات محمومة ومتنوعة لمحاربة (الاتحاد الوطني الكردستاني) والقوى والاحزاب التقدمية الكردستانية الاخرى ولبعث النهج اليميني القديم بشكل جديد بالاعتماد على الفلول اليمينية والعناصر العميلة في الحركة القومية الكردية وعلى المشاعر القومية الانعزالية والجذور اليمينية المتبقية بين الشباب الكردي المتحمس والبعيد عن مسارح الاحداث في الوطن .

ولكننا واثقون من ان شعبنا الكردي لن يلدغ من هذا الجحر مرة اخرى .

فلقد جرب شعبنا ومنذ قرن تقريبا القيادة والاساليب العشائرية وعانى الامرين على ايدي الامبرياليين والرجعيين . فلا عودة الى الوراء ولا انخداع بالامبريالية والرجعية . فدماء شهدائنا تنير طريق التحرر . طريق الخلاص . طريق النضال الثوري المتلاحم مع القوى التقدمية العربية في العراق والمتضامن مع قوى الثورة الاشتراكية في العالم .

فلنحول الذكرى الرابعة عشر لثورة ١١ ايلول الوطنية الديموقراطية الى مناسبة نضالية نشحذ فيها الهمم ونعمق بها الوعي ونشدد العزيمة للسير بثبات في طريق الحرب الشعبية الطويلة الامد بالاعتماد على قوى شعبنا الخلاقة وبالتلاحم مع القوى التقدمية . ولنجدد العهد مع الآلاف من شهدائنا البررة الذين اناروا لنا درب الثورة المجيدة باننا سنرفع الراية الثورية عاليا ولن نترك جبال كردستان ووديانها وسهوبها لتعبث فيها فسادا وظلما وعدوانا قوى الدكتاتورية الشوفينية المتلتلة من عقالها والمزهوة بارتباطاتها وسيرها في ركب الدول الضالعة مع الامبريالية الامريكية .

فالى النضال الثوري تحت راية الاتحاد الوطني الكردستاني .

وعلى درب الكفاح العربي الكردستاني المشترك لانهاء الدكتاتورية والاتيان بالسلطة الوطنية الديموقراطية الائتلافية ، ولتحقيق الديموقراطية للعراق والحكم الذاتي لكردستان .

الهيئة المؤسسة
للاتحاد الوطني الكردستاني

١١-٩-١٩٧٥

پاشکۆی ژمارە هەژدە

بيان

الحزب الديمقراطي الكردستاني – القيادة المؤقتة –

بمناسبة مرور عام على اتفاقية (٦ آذار) الخيانية

يا ابناء شعبنا العراقي النبيل –
ايتها الجماهير الكردستانية المناضلة –

في هذا اليوم قبل عام توصل الحكم الفاشي التكريتي في العراق والنظام الشاهنشاهي العميل الى اتفاقية الجزائر الغادرة بعد سلسلة من الزيارات والاجتماعات لاطراف عديدة من الخاصين ، ساهم فيها اكثر من طرف ومهدت لها تنازلات الطغمة التكريتية قبل ابرام هذه الاتفاقية الغادرة . وقد عكست جسامة وخطورة هذه الاتفاقية الخيانية مدى تصاعد وتطور الحركة التقدمية لشعبنا الكردي ونضاليتها والتشكل انعكاسا تأريخيا شاملا لمسيرتها الظافرة معبرة عن طموحات وتطلعات جماهيرنا الكردستانية ، وبعد ان تأكد للاعداء بان القهر والتنكيل وحرب الابادة لا تثني ارادة الجماهير الثائرة ، وحين عجزت الطغمة التكريتية بفشلها في مواجهة الجماهير الثائرة عسكريا سارعت الى تقديم تنازلات مذهلة عبر هذه الاتفاقية الغادرة مكرسة بذلك فرصة تحقيق مطامع الشاه العميل في العراق والخليج العربي لدرجة فاقت احلامه .

لقد حققت هذه الاتفاقية لايران السيطرة الكاملة على نصف شط العرب ، واقر النظام الفاشي حق ايران في ضم اقليم عربستان الذي تضاهي مساحته اضعاف مساحة فلسطين ، وقطع الطريق عن قيام جبهة تحرير عربستان ومنعهم من استغلال الاراضي العراقية في نضالهم ضد النظام الايراني العميل ، واعطاء الشرعية لاحتلال ايران الجزر العربية في الخليج وتدخلها السافر في قمع الثورة الظفارية والسعي لمحاصرة جمهورية اليمن الديمقراطية الشعبية واطلاق يد النظام الشاهنشاهي العميل في سيطرته على الخليج العربي اضافة الى تنازله عن اجزاء كبيرة من الاراضي العراقية في الحدود البرية بين البلدين لايران .

كانت هذه الاتفاقية هي الحلقة الاخيرة للحكم الفاشي العراقي محققا بذلك حقيقته الشوفينية والرجعية بالرغم من الحملة الاعلامية الهادفة الى تضليل الرأي العام العراقي والعربي لتغطية وانجاز هذه المؤامرة الغادرة . وقد تجلى الدور الخياني للنظام الدكتاتوري العراقي من خلال المساومة والخيانة وانفتاحه على الامبريالية العالمية وفتح باب العراق للرأسمال الاحتكاري الاجنبي ، وتخليه من التزاماته القومية لصالح القوى المعادية لحركة التحرر الوطني وتآمره على الشعب الفلسطيني وسعيه في شق وحدة فصائل الثورة ودعمه الصريح وحماسه المسعور لاقامة حلف جديد في الخليج العربي وسكوته المطبق عن تحديات واطماع شاه العمالة التوسعية وتعاونه الوثيق مع الانظمة الرجعية في تنفيذ مخططات الامبريالية العالمية في المنطقة ...

وفي المجال الوطني فقد استمر الحكم الدكتاتوري بضرب الحركة الوطنية العراقية والتنكيل بقواها الوطنية المخلصة ولم ينج من هذه الاساليب والممارسات الفاشية حتى عناصر وقيادات الحزب الحاكم نفسه وانعكس هذا الوضع بشكل صارخ في حرب الابادة التي شنتها ولا تزال تشنها هذه الطغمة في كردستان .

ايتها الجماهير الكردستانية المناضلة –

بعد ان تعهدت الامبريالية العالمية وحلف السنتو للنظام التكريتي الحاكم في محاصرة الثورة الكردية وضربها من الخلف لقاء تراجع النظام الفاشي ودخوله في حضيرتها واستغل الفاشست هذا الوضع ليشنوا حملات التهجير والتعريب والتبعيث في كردستان واقامة اكبر عمليات الابادة والتصفية والاعتقالات بحجم يشير في هذا النهج العنصري الذي تتمثل بأساليبه الوحشية كل العنصريين والفاشيين ، حيث تم ابعاد الالوف من المواطنين المشردين والعمال الاكراد من كردستان الى وسط وجنوب العراق ، وتسعى السلطة الفاشية الى توطين المواطنين العرب في كردستان ... ولا تزال عمليات التعريب والتهجير مستمرة لتشمل الالوف من الفلاحين الاكراد الى المناطق العربية ، وتحت غطاء القرى العصرية بدأ النظام بانشاء مستوطنات ذات استحكامات عسكرية للمهاجرين العرب الوافدين قسرا من جنوب العراق ليحلوا محل اصحابهم

الاكراد من مناطق سنجار وشيخان ومخمور و[illegible] وكركوك وخانقين ومندلي [illegible] قراهم من الوجود الكردي على
كردستان الى مناطق نائية [illegible] ساهدا يشكل [illegible] ويركز [illegible] الى تغيير التركيب السكاني
والوضع القومي لكردستان ولكن يطمس كل المعالم القومية والتاريخية للمدن والقصبات الكردية ابتداء بتعريب
الاقضية والنواحي ومرورا بالمقاطعات لمحو وتغيير اسماء المحافظات الكردية كما حدث لمدينة كركوك
الكردستانية المناضلة وانتهاء بتدمير القرى الكردية [illegible] بهذه الاجراءات ما حققه شعبنا الكردي في
اتفاقية ١١ اذار ١٩٧٠ متنكرا حتى للفرصة القانونية التي وضعها عام ١٩٧٤ لتزييف ارادة شعبنا
الكردي البطل .

لقد انعكس هذا الوضع الشاذ للحياة السياسية في البلاد على الحياة الاقتصادية [illegible] الاختلال
[illegible] بالحقل [illegible] الاقتصادية [illegible] الاستيراد [illegible]
[illegible] الدخل الوطني والتقدم [illegible]
[illegible] وجماهيرها [illegible]
العاملة [illegible] اسعار [illegible] من المعيشة من جهة [illegible] الغذائية [illegible]
المطلوبة [illegible] العراقي [illegible] الفلاحين [illegible] ظهور الانتاج وانتشار البطالة على نطاق واسع
ونقص وندرة الكثير من السلع الاساسية من جهة اخرى .

ايها [illegible] في كردستان

ان [illegible] شعبنا الكردي البطل [illegible]
وحاملة النضال [illegible] ان حزبنا الديمقراطي الكردستاني القيادة المؤقتة [illegible]
الساحة الكردستانية [illegible] في هذه المرحلة التاريخية [illegible]
[illegible] بمواصلة لقيادة المسيرة النضالية لشعبنا الكردي في الساحة [illegible]
كردستان [illegible] اعداء [illegible] الجماهير الكردستانية [illegible]
وفق اسس تنظيمية [illegible] واستراتيجية [illegible] وطنية وقومية تتلاءم وضرورات المرحلة الراهنة ...
يدعو كل الجماهير الكردستانية الى التنبه [illegible] النضال والصمود والتحدي [illegible] ابناء شعبنا الكردي
[illegible] الوطنية المخلصة الى توحيد الجهود والانخراط في جبهة [illegible] واحدة للقوى الوطنية والتقدمية العراقية
[illegible] النضال ضد العدو [illegible] وتحقيق طموحات جماهيرنا الكردستانية والعراقية في حكم ذاتي حقيقي
لكردستان في ظل حكم ديمقراطي للعراق .

ان السعي لتفتيت القوى الكردية المخلصة وتضليل الجماهير وتشويه الحقائق وتحريف نضالات حزبنا
الديمقراطي الكردستاني العريق لا يخدم الا العدو الشوفيني ويساهم في تسهيل امرار مخططات العدو
الاجرامية لتصفية حركتنا ونهضتنا الكردية ولا يجني اصحابها الا الفشل الذريع لان جماهير شعبنا الكردي كانت
دوما رائد حزبنا عبر مسيرته التاريخية الطويلة وهي سر وجوده وديمومته وتطوره وانتصاره في الساحة النضالية
... وسيظل حزبنا امينا على هذه المسيرة ..

ان حزبنا الديمقراطي الكردستاني - القيادة المؤقتة في الوقت الذي يهيب بالرأي العام العراقي والعربي
والعالمي ويناشد كل القوى الوطنية وجميع احرار العالم والمنظمات الدولية والانسانية الى العمل الجدي
لانقاذ شعبنا الكردي من حملات البطش والارهاب والتشريد والوقوف الى جانب شعبنا المضطهد في نضاله
ودعمه لنيل حقوقه المشروعة فانه يدعو كل القوى والفصائل الوطنية التقدمية في العراق الى توحيد جهودها
ورص صفوفها في جبهة وطنية تقدمية للوقوف بحزم امام المخطط الامبريالي الرجعي الهادف الى تكبيل طموحات
شعبنا العراقي وارجاعه الى حظيرة الاحلاف والمعاهدات الاستعمارية والنضال لانقاذه من براثن الطغمة
التكريتية الحاقدة من اجل تحقيق حكم وطني ديمقراطي لا يساوم على سيادة العراق يتمتع في ظله شعبنا
الكردي بحكم ذاتي حقيقي ... لنجعل من ذكرى اتفاقية ١١ اذار التاريخية منطلقا جديدا لتحشيد القوى
الخيرة في البلاد لتغيير هذه الحياة الوطنية .. والنصر دائما للشعوب المناضلة .

لتسقط اتفاقية ٦ اذار الخيانية
النصر لكردستان الجريحة
لتنتصر ارادة شعبنا العراقي ضد الفاشية

الحزب الديمقراطي الكردستاني - القيادة المؤقتة -
كردستان - ٦ / اذار / ١٩٧٦

اعيد طبعه وتوزيعه من قبل الحزب الديمقراطي الكردستاني - فرع اوربا - نيسان ١٩٧٦

پاشکۆی ژمارە نۆزدە

١٩٧٦/٨/١٤

برایانی بەڕێز : کاك ئیدریس و کاك مەسعود

سلاوێکی گەرم

هیوام وایە ساغ و سەلامەت بن.

لەم زروفە نالەبارەدا کە گەلەکەمان پێ‌یدا تێ پەڕ ئەبێت زۆر بە پێویستم زانی لەم ڕاستیانەی خوارەوە ئاگادارتان بکەم وە بتانخەمە بەردەم مەسئولییەتی مێژویی خۆتان.

دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆ ڕێکخستنەوەی ریزەکانی گەلەکەمان و هێنانەوە جۆش و خرۆشی هێزەکانی شۆرشی کوردستان بو، لەپاش ماوەیەکی، لە چاو خۆی‌دا کەم، توانرا کە خۆسازدان بۆ دروستکردنەوە بە شەڕی پارتیزانی و بەشێوەی نوێ بگاتە ڕادەیەك بتوانرێت سەدان پێشمەرگە ئامادە بکرێن لە ولات داو، سەدانیش لەدەرەوە، . ئەوانەی دەرەوە زۆرتر بۆ یارمەتی دان و یارمەتی گەیاندن بە هەڤالانی ناوەوەیە. ئەگینا شۆرش وەکو هەمو جۆرە خەباتێکی تر هەر لە ولات ئەکرێ.

هەلسانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەم فەرمانە مێژوییینەی خۆی جێگەی بایەخی هەمو دلسۆزێکی کورد و کوردستانە وە لەلایەن زۆربەی زۆری گەلەکەمانەوە پێشوزازیەکی گەرمی لێ ئەکرێت، بە تایبەت سەبارەت بەو داهێنانە بێ جێ و ڕێ یەی سەرکردایەتی شۆرش بە خەباتی سیاسی و عەسکەری هێنا، هەروەك لە ئازاری ٧٥ بە تصریحاتی

تەلـەفزیۆنی و صـحفی جـەنابی بـارزانی بـۆ ڕۆژنامـەی رسـتاخیز بـە سەربەستی دەرتان بڕی. جا لەم کاتەدا دو مەسەلە خۆیان قوت دەکەنەوە لە بەرامبەرمان دا :

یەکەمیان، ئەمەیە کە هـەمو هێـزو تـاقم و کوردێـك ئـەبێ هەڵوێستی خۆی دیار و ئاشکرا کات بەرامبەر بەم هەوڵەی تاقمێك لە ڕۆڵە جوامێرە لە خۆبردووەکانی کوردستان ئەیدەن دژی حوکمی فاشیستی بەغداد و ئەو پلانە ئیمپریالیستیەی دژی کوردایەتی گیردرا، . ئەوانەی یارمـەتی ئـەم خەباتە تازەیە ئەدەن و دڵسۆز و کورد پەروەرن و، ئەوانەی دژی ئەوەستن، دژی کوردایـــەتی ئەوەســتن، دژی ژیاندنــەوەی شــۆرش و بەربــەرەکانی (تعریـب و تشرید) ی گەلەکەمان و لـەناوبردنی کوردایـەتی ئەوەستن، لە ریزی حوکمی بەغداد و پلانە ئیمپریالیستیەکەدان.

دوەمیان، ئەمە کە پەیوەندی نێوان ئێوەو یـەکێتیی نیشتمانیی چۆن ئەبێت ؟

هەروەك لە سەرەتاوە بە نامە بۆ کاك مەسعود نوسراوە و چەندین جار بەزارو بە ڕاسپاردەش عەرزتان کراوە ئێمـە لایـەنگری یـەکێتیی ریزەکـانی گــەلی کــوردین لــە ســەر بناغەیــەکی : نیشــتمانیی و پێشــکەوتو دژی ئیمپریـالیزم و فاشیسـت و صـەهیۆنیەتی ئیسـرائیلی و سـەنتو و هێـزە کۆنەپەرستەکانی خۆماڵی، وە زۆر هەوڵیشمان لەگەڵ ئێوە داوە. ئێستەش بەم نامەیە بە ناوی یەکێتیی نیشتمانییەوە عەرزتان ئەکەم کە :

١. بۆ هاوکاری سیاسی هەر تەنها یەك تاکە شەرتمان هەیە ئەوەیش پچـڕاندنی پەیوەندییـە لەگــەڵ ئیمپریــالیزم (بــە تایبــەتی ئــەمریکا) و

صـەهیونیەتی ئیسـرائیلی و سـەنتو. واتـە یـەکگرتنێکی نیشـتمانی و پێشکەوتوی کوردایەتی مان گەرەکە و بەس.

٢. بۆ هاوکاری لە کۆڕی شەڕی پێشمەرگانەدا کە دەستمان داوەتێ ئێمە ئامادەین لەگەڵ هەمو کەس و هێزو تاقم و حیزبێك هاوکاری بکەین کە ئامـادەی هاوکـاری بێت، بەو شـەرتەی رازی بێت لەسـەر پرۆگرامی (التجمع الوطني العراقي) کە خەباتەکە لە ژێر ئاڵای دا ئەکرێت.

برایانی بەڕێز

ئەوەی جێگەی داخە ئێوە تا ئێستا وەرامی هیچ نامەیەك یا وتارێکی ئێمـەتان نەداوەتـەوە بـە شـێوەیەکی سیاسـیانەو ئاشـکرا، بـەڵکو وەرامەکانتان بریتی بو لە پڕوپاگەندەیەکی شەفەوی زۆر توندو تیژ دژی یەکێتیی نیشتمانی بە گشتی و شەخصی من بەتایبەتی.

بە ناردنی تاقمێك کەس لە (پاراستن) بۆ تورکیە تاکو بە هاوکاری لەگەڵ پۆلیسی تورك و موخابەراتی تورکی هەرچی ئەتوانن دژی شۆرشی کۆرپەی کوردایەتی لە کوردستانی عێراق دا بیکەن وە بۆ بڵاوکردنەوەی هەمو جۆرە پروپاگەندەیەکی ناڕەوا دژی یەکێتیی نیشتمانی.

ئێستە تاقمەکـەی کـە لـە تورکیـا بـە ئاشـکرا بـە بەرچـاوی سلگانی تورکیەوە بە دەوری : مەنع کردنی خەڵك لە هـاتن بۆ سوریە لە ئێرانـەوە، هەڵئەسن، مەنع کردنی پێشمەرگەی کوردستانی سەر بە یەکێتی لە چونە عێراق، وەیان پەیوەندی کردنەوەیان لەگەڵ براکانیـان لە سوریە، گرتن و ڕاونانی ئەو مەفرەزانەی هاتوچۆ ئەکەن لە نێوان سوریە و عێراق دا.

بێگومان ئەم کارەش ڕاستەو خۆ بە پێچەوانەی کوردایەتی و خزمەت کردنە بە دوژمنەکانی، بۆیە هیوامان وایە بە ئەمری ئێوە نەبێت و بە ئاگاداری ئێوە نەکرا بێت.

نمونەیەکی زیندوی ئەم کارە گرتنی ٨ هەڤاڵی چەکداری هێزی پێشمەرگەی کوردستانە کە لە بادینانەوە ئەهاتنەوە بۆ سوریە بە کاری گرنگ. وە ئەشکەنجەدان و ئەزیەت دانیان بە شێوەیەکی دڕندانە. ئەم ڕوداوە لە ٧/١٦ دا لە دێیەکی قشۆرییان قەوماوە. -ناردنی عەناسیری پاراستن و بۆ ناو ریزەکانی یەکێتی نیشتمانی لە سوریە بۆ گێرە شێوێنی کردن وە تێکدانی ریزەکانی و دەنگو باس گەیاندن بە دوژمنانی گەلەکەمان. بۆیە ئەڵێم دوژمنانی گەلەکەمان - نەك هەر بە ئێوە چونکە خۆتان ئەزانن کە پاراستن لە سەردەستی موخابەراتی ئیسرائیلی و جیهانی تر تەدریب کراوە بۆیە دور نیە بگرەو زۆر نزیکە نۆکەرانی ئیمپریالیزم و ئیسرائیلی تێدا خزابێت وە خەبەر بە دوژمنانی گەلەکەمان بگەیەنن.

برایانی بەڕێز

ڕێگەی خەبات و شۆرش لە کەس نەگیراوەو کەسیش ناتوانێ بیگرێت، ئەگەر ئێوە ئەتانەوێ شۆرش بکەنەوە خۆ ئەوا دەستی پێ بکەنەوەو، ئێمە هیچ ڕێگەمان لە ئێوە نەگرتوە. ئەگە رتاقمەکەی ئێوە لە تورکیە گەرەکیانە شۆرش بکەنەوە فەرمو با بیکەنەوە و ئێمەش هیچ کۆسپمان بۆ دروست نەکردون، تەنانەت ئەمانەوێ لە سوریە گەرەکیانە بچنە لایان ئێمە لە کۆبونەوەی گشتی داوایان لێ ئەکەین بچن و

یارمەتیشیان ئەدەین بڕۆن بۆ لایان وەك یارمەتی بورهانی برای جەوهەر ناميق مان دا.

برایانی بەڕێز

ئەو کوردانەی تاقمەکەی ئێوە لە تورکیە لای ئێمە ئیعتیبار کراوە بە أعلانی حرب لە سەرمان واتە دەستکردنەوە بە شەڕی براکوژی لە دوای ڕاکردن لە شەڕکردن لەگەڵ دوژمنان بۆیە داواتان لێ ئەکەین هەڵوێستی خۆتان بە ڕونی و ئاشکرا دەربڕن " گەر ئەم کارە بە ئەمری ئێوەیە ئەوا ئۆباڵی شەری برا کوژە ئەکەوێتە ئەستۆتان، ئەگەر بە ئەمری ئێوە نیە ئەوا ئەبێ دەستبەجێ (حدیکی جدی) یان بۆ دانێن و ئەمریان بدەنێ کە برایانی ئێمە بەرەڵلا کەن وە وازبێنن بە نیهائی لە هەڵسان بە دەوری ژەندرمەیی لە گرتن و مەنع کردنی خەڵك کە هاتون بۆ لای ئێمە. ئەگینا یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان ناچار ئەبێت هەڵسێت بە واجبی مقدسی (دفاع عن نفس) و ئاشکرا کردنی ئەم ڕاستیە بۆگەلەکەمان لە ناوەو دەرەوەی کوردستانی عێراق و بۆ ڕەئی گشتی ڕۆژهەلات و دنیا.

ئەم نامەیە تکایەکی دڵسۆزانەی برایانەیە بۆ بەربەرستی کردنی هەڵگیرساندنی شەڕی براکوژە لە ناومان دا بۆ ئەوەیە کە ئەو خیلافە سیاسیانەی نێوان هەردولا بخرێتە قالبی سیاسی و دیعائی خۆی بە شێوەی ڕەخنە و ڕەخنە لە خۆگرتن و حواری علنی لە بەرچاوی جەماوەری گەلەکەمان بکرێت، نەك بە شێوەی بە گژیەکا چونی عەسکەری و یەکتر کوشتن و هەوڵدان بۆ ئیغتیال کردنی سەرکردەکانی هەردولا.

برایانی بەڕێز

هیوام وایە نامەکەم بخەنە چوارچێوەی سیاسی خۆیەوە نە پاڕانەوەو نەبە هەڕەشەی نەدەنە قەڵەم بە گفتوگۆیەکی سریح و بێ پێچوپەنای بدەنە قەڵەم.

دیسان بانگی ویجدانتان ئەکەم کە دەسکەوتی گەلەکەمان، دەسکەوتی شۆڕشی کۆرپە و تازەمان، بخەنە سەر هەمو شتێکی تایبەتی. فەرمون بۆ یەکێتییەکی نیشتمانی پێشکەوتولە نێوان هەمو هێزەکانی کوردستان و عێراق دا، فەرمون بۆ هاریکارییەکی جدی بۆ ژیاندنەوەی شۆڕش و خەبات دژی حوکمی فاشیستی بەغدا، شان بە شانی هەمو هێزە پێشکەوتوەکانی عێراق، فەرمون بۆ برایەتی نەوەکا بۆ شەڕی برا کوژە.

به هیوای وەرامێکی نوسراو لێتانەوە بە خواتان ئەسپێرم.

براتان

جەلال تاڵەبانی

ئاگاداری: لە دوای سەری مانگەوە خۆمان بەسەربەست ئەزانین لە وەرامدانەوەی رەفتاری کەریم سنجاری – جەوهەر نامیق لە تورکیە بە هەمو شێوەیەکی سیاسی، دیعائی، .... هتد. بۆیە تکایە هەرچی ئەیکەین پێش ئەو ماوەیە بێت.

١٠/٥/١٩٧٦

برایانی بەڕێز کاک ئیدریس و کاک مەسعود

سڵاوێکی گەرم

داوام وایە سەلامەت بن.

ماوەیەکە لەم بارەدا لە گەلەکەمان پێبدا نییە ئەتەبێت زۆر بە پێویستم زانی بە ڕاستی یانەی ئازادەوە ئاگادارتان بکەم وە بتان ئەڵێم بەرەوەم مەسئولێکی زۆر لەسەر شانتانە:

لە دوای زانینی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و پێک هێنانەوەی ڕیزەکانی گەلەکەمان و هێنانەوەی جۆش و خرۆشی ئەندێشەکانی شۆڕشی کوردستان دیاریش بارەیێکی لە چاوەڕێیدا کەم توانرا کە خۆ سازدان بو دەست کردنەوە بە شەڕی پارتیزانی و بە شێوەی نوێ بگەنە ڕادەیەک بتوانین سەردار بینینەوە گە ئامادە بکرێن لە ووڵاتدا و سەرانیش لە دەرەوە. ئەوانەی دە نووسەر بو یارمەتی دان و یارمەتی گەیاندن بە هەڵسانی نارەوەیە) لە گەڵ شۆڕش ... هەوڵ ... لە ووڵات ئەکرێت...

هەڵسانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بەم فرمانە پیرۆزە وێنەیەکی خۆی جێگای بایەخی هەموو دڵسۆزێکی کورد و کوردستانە وە لەلایەن زۆربەی زۆری گەلەکەمانەوە پێشوازی یەکی گەرمی لێ ئەکرێت، بە تایبەتی سەبارەت بە دووبارە هێنانی جێگیرییەک سەرکردایەتی شۆڕش بە شێوازی سیاسی چەکداری هێنا. هەروەک خۆتان لە ئازاری ١٩٧٥ بە تەسریحاتی تەلەفزیونی و ڕۆژنامەکانی مارزی بو ئاشکرا بە سەربەستی دەرتان بڕی.

لەم کاتەدا دوو مەسەلە خۆیان خۆیان ئەخەنە بەرامبەر ماندا:

یەکەمیان ئەمەیە کە ئەم هێزو تاقم و کوردێک ئەڵێی لەو لایەنی نوێ دیارە بە شێوازی بەرامبەر بەو لەتیلە تاقمانە لە ناو برایەتی لە ... کانی کوردستان ئەدەین دژی دوکنی ناشێستی بەغدا و ئەو پلانە ئیمپریالیستییەی دژی کوردایەتی گێڕدراوە: ئەوانەی یارمەتی ئەم خەباتە تازەیە ئەدەن دڵسۆز و کوردپەروەرن و ئەوانەی دژی ئەدەن وەستن) دژی کوردایەتی ئەوەستن، دژی ژیانەوەی شۆڕش و بەرنامەکانی (تعریب وتشوید) ی گەلەکەمان و لە ناوبردنی کوردایەتی ئەوەستن. لە ڕیزی حوکمی بەغدا و پلانە ئیمپریالیستیەکەدان.

دووەمیان: ئەمەیە کە پەیوەندی نێوان ئێوە و یەکێتی نیشتمانی چۆن ئەبێت؟

هەروەک لە سەرتانە بە ناوی بوکاک مەسعود نووسراوە و چەندین جار بە زار و بە نامە بە شاعیرزتان گراوە، ئێمە لایەنگری یەکێتی

بنەماکانی کۆمەڵی کوردی لەسەر بناغەیەکی : نیشتمانی ڕێبازی کوردایەتی دژی
ئیمپریالیزم [illegible] سیاسەتی ئیسرائیلی و [illegible]
[illegible] لەگەڵ ئێوە [illegible]
[illegible] سەرنجتان ئەدەم بۆ :

١- [illegible] ئیمپریالیزم ([illegible]) [illegible]
ئیسرائیلی [illegible] نیشتمانی [illegible] کوردایەتی
[illegible]

٢- [illegible] کوردستان [illegible]
[illegible]
[illegible] بێت لە
[illegible] (التجمع الدیمقراطي العراقي) کە [illegible]
ئەکرێت .

[illegible] باسێک [illegible]
[illegible] بە شێوەیەکی سیاسیانە و ئاشکرا . [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] تورکیە [illegible]
لەگەڵ [illegible] تورک [illegible] تورکی [illegible]
[illegible] کوردایەتی لە کوردستانی عێراقدا [illegible]
کردنی [illegible] یەکێتی نیشتمانی .
[illegible] تورکیا [illegible] ئاشکرا و [illegible] سوڵتانی تورکیەوە
[illegible] سوریە لە ئێرانە [illegible])
[illegible] کوردستانی [illegible] یەکێتی [illegible]
[illegible] لەگەڵ براکانیان لە [illegible]
[illegible] .
[illegible] کوردایەتی [illegible]
[illegible] بە شێوەیەکی [illegible] نەبێت [illegible]
[illegible] بێت .
[illegible] (٦) [illegible]
کوردستانە [illegible] بە کارێکی گرنگ .
[illegible] بە شێوەیەکی [illegible]
لە ١٦/٧/ دا لە [illegible] .

.. ناوەندیا [illegible] یارمەتی [illegible] [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] (یارمەتی) [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] دوورخستنەوە [illegible] [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] ... [illegible] ... [illegible]
بیگریت . [illegible] نەتوانن [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]

[illegible] [illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... ([illegible]) ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] تەواوی کوردستان
[illegible] ... [illegible] (دفاع عن النفس)
ئاشکرا کردنی ئەم [illegible] ... [illegible]
[illegible] تاقی عیراق [illegible] ... [illegible]

[illegible] دڵسۆزانە و برایانەی بۆ [illegible] کردن

[illegible] برا [illegible] لە ناوماندا [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ئیستیال

[illegible]

[illegible] سیاسی خۆمان

نە بە یارانی [illegible] شت ناکەم ، [illegible]

[illegible] پەنای بەرەو [illegible]

دیسان ، بانگی [illegible] دەکەم کە [illegible]

دەسکەوتی شۆڕشی کورد [illegible] تازەمان [illegible]

تایبەتی [illegible] بۆ یەکێتیەکی [illegible] تەواو [illegible]

[illegible]

[illegible] شۆڕش [illegible]

[illegible] بەغدا [illegible]

کاتی خۆیدا [illegible] بۆ برایەتی [illegible] نەوەکا

بۆ مەشورەی برا گەورە .

بە هیوای دوارۆژێکی نوێ [illegible] بە خوات

[illegible]

براتان

جەلال تاڵەبانی

یادداشت

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

پاشکۆی ژمارە بیست

١٤/ ٨ / ١٩٧٦

برای خۆشەویستم کاك عەلی بەڕێز

سڵاوێکی شۆڕشگێڕانەی گەرم

کاکە گیان:وا نامەیەکم بە هۆی ئێوەوە بۆ کاك ئیدریس و کاك مسعود هەنارد هیوام وایە پێیان بگەیەنیت و ئومێدیشم زۆرە کە ئێوەش هۆی چاکەو خێربن لە نێوان دا.

بەڕاستی ڕەفتار و کرداری تاقمی کەریم سنجاری و جەوهەر نامیق لە تورکیا گەیشتوتە رادەیەك چیکە خۆمان پێ ناگیرێ لە عاستیان دا، ئەمە شەڕی برا کوژیە، ئەمە ئیعلانی حەربە لە سەرمان.

ئێستە ئەمانەوێ دژی بەغدا شەڕ بکەین، شۆڕش بکەینەوە، بۆیە هەموو کوردێکی دڵسۆز ئەبێ یارمەتیمان بدات. ئەوەی کۆسپ بخاتە ئەم ڕێگەیە، بەربەرەکانی بکات، هەر تەنها خزمەتی ئەم پلانە ئیمپریالیستیە – شۆڤینیە ئەکات کە شوڕشەکەی دوایی پێ هێنا.

جا هیوام وایە کە تۆش لەگەڵ کاك مەسعود قسە بکەیت کەوا : خیلافی سیاسی نێوانمان نەکەنەوە شەڕی برا کوژە، با بەڕێگەی سیاسی، ڕێگەی نوسین و ڕەخنە و، پەنا بردنە بەر جەماهیری گەل لابەلا بکەین. ئەم جۆرە کردەوانە کە ڕاستەوخۆ بە یارمەتی تورکیە و لەبەر چاوی کاربەدەستانی تورانی ئەکرێت ڕیسواکردنی زۆری تێ ناچێت، بەڵام ئێمە نامانەوێ بگاتە ئەم ڕادەیە بۆیە تکای زۆرم هەیە لە سەرەتاوە چارەسەری ئەم مەسەلەیە بکەن بە مەنع کردنی تاقمەکەی تورکیا لەبەرهەڵست کردنی

هاتوچۆی خەڵك بۆ لامان لە ماوە دان بە پەناهەندەکانی دێن بۆ لامان لە ئێرانەوە، لە بەرەڵلا کردنی ئەوانەی گرتویانن، لە ڕێگە نەگرتن لەوانەی هاتوچۆی لای ئێمە ئەکەن لە بادینانەوە. چونکە ئەمە دەوری ژەندرمەی تورکی و شورتەی عێراقە.

بۆ مێژو، بۆ دواڕۆژ، ئەم نامەیەتان پێشکەش ئەکەم وەئەتانخەمە ڕو لەگەڵ مەسئولییەتی مێژویی دا.

هەرخۆش بن

برای دڵسۆزتان

مام جەلال

[illegible]

١٩٧٩/١/٢١

برای خۆشەویستم [illegible] بەڕێز

سڵاوێکی [illegible] ئەکەم

[illegible] ساڵی [illegible] [illegible] [illegible] ئەکەم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بکرێت.

[illegible] : [illegible] مسعود [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] لە تورکیە [illegible]

[illegible] .

ئەمە [illegible] : [illegible] .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] .

[illegible] مسعود [illegible] سیاسی

[illegible] سیاسی : [illegible]

[illegible] . ئەم [illegible]

[illegible] تورکیە [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] تورکیە [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] عێراقە .

[illegible] ئەم نامەیە [illegible]

[illegible] .

[illegible]

[illegible]

[illegible]

پاشکۆی ژمارە بیست و یەک

من أجل تحقيق التعاون العملي في ميدان [illegible]

العسكرية وانجاز الخطوات الكفيلة [illegible] جهود [illegible]

الثائرين على الحكم الفاشي في العراق وايصال [illegible]

والأعتدة والمساعدات المالية اليهم وتوفير [illegible]

[illegible] وانتصار الثورة المندلعة في كردستان العراق [illegible]

[illegible] من الثورة العراقية الديمقراطية [illegible]

تحقيق أهداف الشعب العراقي التي [illegible] كل [illegible] الشعب العراقي

العراقي أرضية جديدة لها : اتفقت الأطراف [illegible]

[illegible] الخطوات التالية

أولاً:

[illegible] جميع المناضلين الثائرين [illegible] في

كردستان العراق بصرف النظر عن انتماءاتهم الحزبية [illegible]

[illegible] جيش الثورة العراقية الديمقراطية [illegible]

المساواة من حيث [illegible] بالتموين والأعتدة وتوفير [illegible]

[illegible] القتالية.

ثانياً: [illegible] من ممثلي الأطراف [illegible]

في [illegible] الأنصار [illegible]

[illegible] لتكون متحدة ومتضامنة في القتال، وكذلك [illegible]

الحملات والاشتباكات التي تخص [illegible] الكردستانية و[illegible]

السلاح في الجيش الواحد

ثالثاً .. الشروع فوراً بتأمين طاقات [illegible] في المناطق الآمنة والمقرات الهامة حسب ما يتفق عليه لتأمين إيصال الأسلحة والذخيرة الى المقاتلين على أرض الوطن وكذلك لإعادة [illegible] الموجودين في الخارج مع تمكينهم ليحضروا الى [illegible] في الداخل.

رابعاً .. بذل الجهود المشتركة والاستفادة [illegible] من الامكانات [illegible] للحصول على الأسلحة المتطورة والأسلحة اللازمة لإدامة الثورة، وتشكيل لجنة مشتركة للتفتيش عن الأسلحة و[illegible] الجهود لإمداد المقاتلين بها بالسرعة الممكنة

خامساً .. وقف الحملات الإعلامية والكلامية وتوسيع [illegible] التعاون والأخوة.

سادساً .. يقوم كل طرف من الأطراف الثلاثة بإبلاغ [illegible] المسؤول بمضمون هذا الاتفاق والزامهم بتنفيذه وبذل كل الجهود اللازمة لوضع هذا الاتفاق موضع التطبيق العملي

عن الاتحاد الوطني الكردستاني [illegible]

عن الحزب الديمقراطي الكردستاني القيادة المؤقتة [illegible]

عن [illegible] باقر ياسين [illegible]

١/٣/١٩٧٧

بيان من الحزب الديمقراطي الكردي في لبنان القيادة المركزية

ايتها الجماهير الكردية

ايتها الجماهير اللبنانية والعربية

تواجه الساحة اللبنانية في هذه المرحلة من تطور البلاد [illegible] خطيرة ، انطلاقا من حادثة استشهاد المناضل المعروف معروف سعد مرورا بالمآسي البشرية والانسانية التي لم يسجل التاريخ في بشاعتها وحدتها مثيلا لها من حيث العنف والبشاعة . وانتهاء بما وصلت اليه اوضاع البلاد سياسيا وعسكريا على ضوء ما صدر عن قيادة منطقة بيروت في ١١ اذار ١٩٧٦

وإزاء الاصرار على جر البلاد الى أتون الحرب الناجمة عقب كل اتفاق لوقف اطلاق النار . وبعد رفض رئيس الجمهورية النزول عند ارادة الاكثرية الساحقة من الهيئات النيابية والشعبية في تقديم استقالته وانتخاب رئيس جديد للبلاد قادر على تحقيق اهداف الحركة الوطنية واماني الجماهير الشعبية في تطوير النظام السياسي والاجتماعي

يهم حزبنا ان يوضح ويؤكد بما يلي :

اولا : في اساس الصراع

- ان تصدي القوى الانعزالية تشاركها بعض رؤوس السلطة بقوتها السلاح دفاعا عن امتيازاتها في وجه المطالب المشروعة للطبقات الكادحة والمحرومة ، واستعمال السلاح في ضرب الارادة الوطنية في تحديد هوية لبنان العربية ومساهمته الفعالة في قضايا الامة العربية المصيرية كان السبب الرئيسي في تفجير الازمة اللبنانية .

ثانيا : حول الاصلاح السياسي المطلوب

- بعد اطلاعه على برنامج الحركة الوطنية المرحلي للاصلاح السياسي الديمقراطي ، يؤيد حزبنا ما جاء فيه [illegible] في اطار [illegible] الاصلاحات السياسية والاجتماعية الجذرية التي يحتاجها المجتمع اللبناني

[illegible] الحركة الشعبية [illegible] في قيادة البلاد [illegible] في لبنان [illegible] قوة جماهيرية [illegible]

ولابد لنا من القول ان مسألة تجنيس المحرومين من ابناء شعبنا لم يعد السكوت عنها مقبولا . الى جانب :

- اصدار قانون خاص يتم بموجبه تعطيل الوظائف والعمل في كافة المؤسسات الخاصة والعامة في ٢١ اذار من كل عام واعتبار هذا اليوم عيدا رسميا (عيد نوروز القومي الكردي)

- تقدير كافة المبادرات والوساطات التي تمت عربية كانت ام دولية ، واعتبار الوثيقة التي اعلنها رئيس الجمهورية عقب انتهاء زيارته لشقيقة سوريا مدخلا صالحا لحل الازمة مع رفضنا للنص الوارد فيها حول تكريس طائفية الرئاسات الثلاث

ثالثا : استقالة رئيس الجمهورية

مع تأييدنا لما صدر عن قيادة منطقة بيروت في مطالبته بتنحي رئيس الدولة وانتخاب رئيس جديد كاجراء لابد منه لاخراج البلاد من ازمتها الدامية الا اننا نسجل خلافنا مع الحركة الوطنية حول الاسلوب الذي اتبع في الاعلان عنه . نحرص ان لا تتخطى الحركة العسكرية حدود المساهمة في حمل رئيس الجمهورية بتقديم استقالته . فلا تنزلق تحت اية ذريعة نحو تبديل نظام الحكم من نظام مدني ديمقراطي الى نظام عسكري . واننا نطالب كافة القيادات النيابية والسياسية ان تتحمل مسؤولياتها من اجل تحقيق هذه الخطوة حقنا لدماء اللبنانيين ووضع حد لانقسام الجيش والشعب

رابعا : الدور الفلسطيني خلال الازمة :

- في الموقف الذي ندين فيه كافة المناورات الخاطئة واعمال العنف التي ذهبت ضحيتها مواطنون ابرياء ومن بينهم افراد من ابناء شعبنا الكردي

نثمن الدور الشريف الذي وقفته منظمة التحرير الفلسطينية من الصراع الدائر وادراكها لحقيقة المخطط التآمري الذي تنفذه القوة الانعزالية والرجعية العربية خدمة للمخطط الامبريالي الصهيوني المهدد لأمن وسلامة الامة العربية

وشعوب المنطقة والتي مهدت له اتفاقية فصل القوات بين مصر واسرائيل في محاولاتها لتطويق الثورة الفلسطينية وحصارها وارغامها على قبول الحل الاستسلامي . اضافة الى الحلقة الثانية من المؤامرة - الاتفاقية الخيانية بين الحكم الفاشي في بغداد والنظام الشاهنشاهي العميل في ايران لانهاء الحركة الكردية

ونغتنم الفرصة لنوجه تحياتنا النضالية الحارة الى الثورة الفلسطينية المجيدة مؤكدين على تضامننا الكفاحي معها في نضالها العادل من اجل اقامة السلطة الوطنية على ارض فلسطين

ايتها الجماهير الكردية المناضلة

ايتها الجماهير والمنظمات العربية المناضلة

منذ ايام مرت السنة الاولى على الاتفاقية الخيانية التي وقعها الحكم الفاشي في بغداد مع النظام الشاهنشاهي العميل في ايران

لقد ادركت الطغمة الدكتاتورية في بغداد ان عملية انهاء الثورة الكردية عسكريا امر مستحيل تحقيقه امام تعاظم المد الثوري في صفوف الجماهير الكردية . فالتقت بحكم طبيعة تكوينها مع الانظمة العميلة كالنظام الايراني وتنازلت في الاتفاقية الجزائرية الخيانية للشاه العميل عن مصالح الامة العربية جمعاء ومصالح الوطن العراقي مستغلة طبيعة قيادة الحركة الكردية من كونها ربطت مصير الثورة الكردية بالرجعية الايرانية عبر وعود كاذبة من الامبرياليين الاعداء التقليديين للشعب الكردي ولجميع الحركات التحررية الوطنية . وقد تنازل الحكم التكريتي الدكتاتوري عن اجزاء غالية من الوطن العراقي للنظام الايراني العميل مفرطا في سيادة الشعب العراقي على اراضيه ومياهه واسهمة في تقوية النفوذ الامبريالي الامريكي في المنطقة وفي تضييق الخناق على شعب عربستان ، والانقضاض على ثورة ظفار ، وتهديد جمهورية اليمن الديمقراطية الشعبية

كما ان واقع الثورة والحزب الديمقراطي الكردستاني ايضا قد مهد للنكسة وساهم الى درجة كبيرة في مسارها فقد سادت الروح البيروقراطية على اجهزته وانعدمت الروح الثورية والوحدة الفكرية والنقد والنقد الذاتي وهذه نتيجة منطقية لسيطرة العديد من العناصر المنتفعة والاقطاعية على قيادات الحزب والثورة

ان النظام الفاشي في العراق يؤكد مرة بعد مرة ويوما بعد الاخر استمراره وتصميمه في كبت حريات الجماهير وخنق حرياتها ضمن افراغ قانون الحكم الذاتي الهزيل من محتواه الى محاولة محو الشخصية الكردية وافراغ المنطقة الكردية من سكانها وتعريبها ، خاصة في مناطق كركوك ، خانقين ، سنجار ، زمار وغيرها . كما ان الحكم الايراني العميل يعرض ابناء شعبنا الكردي اللاجئين في ايران لابشع انواع الاضطهاد مع تهديدهم المستمر بتسليمهم الى السلطة العراقية

ان حزبنا اذ يجدد العهد على نفسه بمواصلة النضال من اجل تحقيق اهداف شعبنا في لبنان لرفع مستوى ، والنضال لقمع كافة السياسات العنصرية والشوفينية التي تطبق بحق شعبنا في كافة اجزاء كردستان يؤكد على ضرورة وحدة الحركة التحررية لشعبنا الكردي ذات النهج التقدمي المتلاحم مع القوى التقدمية العربية والعالمية

يا اعضاء ومرشحي وجماهير حزبنا

ان المسؤولية التاريخية تقع على عاتق الجميع فلنكن صفا واحدا ولنرتفع الى مستوى الاحداث متضامنين معا من اجل تحقيق اهدافنا ولنؤكد لكل اعداء شعبنا اننا اقوى من مؤامراتهم ودسائسهم ولنصعد نضالنا متضامنين مع شعبنا وحركته التحررية والعمل صفا واحدا مع الاحزاب والقوى التقدمية الكردية التي تناضل من اجل الحقوق القومية المشروعة في اجزاء كردستان والتعاون والتنسيق مع القوى التقدمية العربية الشقيقة بتمتين التلاحم الكفاحي بين الامتين العربية والكردية لفضح زيف ادعاءات الحكم الفاشي في بغداد والحكم الشاهنشاهي العميل في ايران

المجد والخلود لشهدائنا الابرار

المجد والخلود لشهداء الحركة الوطنية اللبنانية

عاش التلاحم الكفاحي العربي والكردي

فالتسقط اتفاقية ٦ اذار الخيانية

الحزب الديمقراطي الكردي في لبنان

- القيادة المركزية -

بيروت في ١٩٧٦/٢/١٥

پاشکۆی ژمارە بیست و سێ

((سري للغاية))

بسم الله الرحمن الرحيم

الجمهورية العراقية

الامن العامة

مديرية امن محافظة السليمانيـــــة

-// الجنائيــة //

العدد /

التاريخ / /١/ ١٩٧٦

الى / محافظة السليمانية ـ الادارة العامة ـ مديرية التحرير / التحري ... الجنسية ... تسلم عراقيين

كتابكــم ١٥ فــي ١٩٧٦/١/٢ .

بتاريخ ١٩٧٦/١/١ سلمت السلطات الايرانية الى مخفر باوه سوته الحدودي التابع لقضاء بنجوين العراقيين كل من ١- شهاب شيخ نوري صالح معلم مدرس في ثانوية السليمانية ٢- عمر سيد علي معلم في السليمانية مدرسة هياس ٣- زكي ... عبد الغفور حسين محاسب ملاحظ فني في الماء الهندسية في السليمانية ٤- جعفر عبد الواحد احمد مدرس في متوسطة ... محافظة اربيل ٥- فريدون بابير اسماعيل محاسب ملاحظ في الشركة العامة للدواجن في اربيل ٦- علي محمد نادر عامل حائك سكائر في كمهار جم جمال ٧- فريدون نادر ... في بلدية ... جم جمال بحث كتاب شرطة السليمانية المشار اليه بكتابنا اعلاه علماً ان المذكورين صدر بحقهم امر القبض قبل هروبهم وان اسباب تسليم المذكورين الى السلطات العراقية من قبل السلطات الايرانية يعود الى ادعائهم بانهم دخلوا ايران لزيارة اقاربهم واعادتهم الى العراق بتاريخ ١٩٧٥/٣/٨ احيلوا الى مديرية امن محافظة بغداد سراً حسب طلبها ببرقيتها ٢٤٦ في ١٩٧٦/١/٥ كونهم يعملون في تنظيمات حزب الماركسي اللينيني الكردستاني بموجب كتابنا سري للغاية ١٤٤ في ١٩٧٦/١/٨ للتفضل بالاطلاع رجاءً .

رائد الامن

مدير امن محافظة السليمانيـــة

پاشكۆی ژمارە بیست و چوار

رئاسة محكمة الثورة

(بغداد)

عدد الدعوى : ٣٢٤/ج/ ١٩٧٦

التاريخ : ١٩٧٦/٧/١١

قرار الحكم

تشكلت محكمة الثورة بتاريخ ١٩٧٦/٧/١١ برئاسة الحاكم السيد جار الله ايوب العلاف وعضوية العميد الحقوقي راغب فخري والمقدم الحقوقي اسامة امين واصدرت باسم الشعب القرار الآتي :-

١- الحكم على كل من انسور زوراب احمد وشهاب نوري صالح وجعفر عبد الواحد احمد بالإعدام شنقا حتى الموت وفق الفقرة أ من المادة ٢٠١/١٧٥ من ق ع .

٢- الحكم على كل من فريدون قادر رفيق وارسلان بايز اسماعيل وزكي آزات عبد الغفور وعرفان حسن وعلي محمد قادر وحسن سعيد عباس وسلام محمد حسن ومرشد وابراهيم حسين عبد الله ودارا نوري صالح وعبد الجبار فرحان علي اكبر وعبد الله علي رشيد وسعدون عبد الله حفني وجعفر عبد الرحمن محمد وكمال علي محمود وعثمان احمد نصر الله وحسين رضا رضا وفاروق احمد عبد الله وانور حسن خضير وانور نوري رضا وعلي حمه مراد بالسجن لمدة ستة سنوات وفق الفقرة أ من المادة ٢٠٤ من ق ع بدلالة الفقرة ١ من المادة ١٧٥ من ق ع على ان تحتسب لهم موقوفيتهم .

٣- مصادرة اموال المحكومين في ١ و ٢ اموال المنقوله وغير المنقوله ومصادرة المسدس والعتاد

٤- اعتبار جريمة المحكومين في ١ و ٢ جنايه عاديه مخله بالشرف حسب احكام قانون رد الاعتبار المرقم ٣ لسنة ١٩٦٧ المعدل .

قرارا صدر باتفاق الآراء وافهم علنا في ١٩٧٦/٧/١١ .

المقدم الحقوقي	العميد الحقوقي	الحاكم
اسامة امين	راغب فخري	جار الله ايوب العلاف
عضو	عضو	رئيس محكمة الثورة

پاشکۆی ژمارە بیست پێنج

ناضلوا من اجل الغاء احكام الاعدام الصادرة بحق المناضلين الاكراد

بتاريخ ١٢ / ٧ / ١٩٧٦ حكمت ما تسمى غدرا بـ "محكمة الثورة"
في بغداد على المناضلين شهاب شيخ نوري - جعفر عبد الواحد -
انور زراب بالاعدام، كما حكمت على ١١ مناضلا آخر بالسجن لمدد
تتراوح بين ٦ اشهر والسجن المؤبد، فاضافت بذلك اعدادا اخرى
الى مئات المواطنين العراقيين الذين حكمت عليهم الطغمة الفاشية
بالاعدام وبالسجن . اننا في الوقت الذي ندعو فيه الرأي العام
العالمي الى العمل من اجل الغاء تلك الاحكام الجائرة تحذر
حكام بغداد الفاشست من مغبة تنفيذ احكام الاعدام بحق هؤلاء
المناضلين وسوف يرى الذين ظلموا اي منقلب ينقلبون .

لجنة اوربا ٢١ / ٧ / ١٩٧٦

پاشكۆی ژمارە بیست و شەش

النصر للثورة العراقية الديمقراطية المندلعة في جبال كردستان العراق

ياجماهير كردستان الابية :

يا جماهير شعبنا العراقي:

الهيئة التأسيسية للاتحاد الوطني الكردستاني

أواسط أيلول ١٩٧٦

پاشکۆی ژمارە بیست و حەوت

بعد التبليغ بتنفيذ
حكم الاعدام
بثلاث ساعات

كوردستان يان نەمان

الاستاذ المناضل جلال الطالباني المحترم

تحية ثورية :

في الوقت الذي أودي فيه بروحي من أجل قضية شعبي وفي ظل
اهداف الكومەلە أرجو أن أمنح فيها شرف العضوية وأن يقام حفل
تأبيني لذكرانا بعد نجاح الثورة في كوردستان العراق، والاهتمام
بعوائلنا وتنفيذ حكم الموت بالخونة الذين تسببوا في إلقاء القبض
علينا ، وإن ما أدونه ليس مقابل اعدامي بأن ضرافي بروحي
من أجل قضية شعبي إنما هو عن ايمان بالمبادئ السامية
التي نناضل من أجلها .

عشتم وعاشت الكومەلە ودمتم للنضال .

المخلص

عبد الرحمن حسن حسين السنجاري
حزبي سجين نينوى المركزي
ورهينة الاعدام
١٩٧٧/٢/٢٠

پاشکۆی ژمارە بیست و هەشت

ئاماری چالاکی پێشمەرگەی مەفرەزە سەربەخۆیەکانی ی ن ک لە شەش مانگی دووەمی ساڵی١٩٧٦ دا

	حوزەیران	تەمموز	ئاب	ئەیلول	تشرینی یەکەم	تشرینی دووەم	کانوونی یەکەم	سەرجەم	تێبینی
چالاکی									٢٢ چالاکی پێشمەرگە جۆراوجۆر کراوە
کوژراوی دوژمن			٧						
برینداری دوژمن			٧	٤			١٤٠	٢٠٠	
پێشمەرگەی شەهید			٢			١			١١ پێشمەرگە بەدەستی فیرقەی موەقەتەی پارتی شەهید کران
پێشمەرگەی دیل		١			٣	١		٢٤	
هاوڵاتی شەهید							٥		
دەسکەوت									
کلاشینکۆف دەسکەوت					١	١		٥	
ڕەشاش دەسکەوت									
برنەو دەسکەوت						٢	٥		
گوللەی هاوەن دەسکەوت							٣		
سیمینۆف دەسکەوت								٥	
قەناس دەسکەوت									
ئارپی‌جی دەسکەوت									
هاوەن									

* لە ئەرشیفی کاک ئازاد خانەقینی‌یەوە

بۆ ئەم خشتەیە سود لە هەوا نامەی شۆڕشی گەلی کوردستان ساڵی١٩٧٨ وەرگیراوە

پاشکۆی ژمارە بیست و نۆ

بەرنامە

یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان خەبات ئەکات بۆ:

یەکەم – عیراقی دیموکرات

أ. ڕزگار کردنی عیراق لە کوت و زنجیر و پەیوەندییەکانی کۆلۆنیالیزمی نوێ و لە ڕژێمی دیکتاتۆری دوژمن بە گەل و هێنانە سەر کاری حکومەتێکی دیموکراتی ئیئتیلافی لە نوێنەرانی پارتییە سیاسییە پێشکەوتووەکان و چینەکانی گەل و نەتەوەکی و بچووکەکانی عیراق، تا ولات لە ماوەیەکی کورت دا بگوێزێتەوە ژیانێکی ئاسایی دیموکرات، کە هەمو سەربەستییە دیموکراتییەکان بۆ گەل دابین بکا: سەربەستیی

هەڵبژاردن، نووسین، فەرهەنگ، دامەزراندنی پارتی، نەقابە، کۆمەڵانی جۆراوجۆر، ڕێکخراوە دیموکراتییەکانی لاوان، قوتابیان، مامۆستایان، ئافرەتان، مافی کۆبوونەوە، خۆپیشاندان و مانگرتن.

ب. پێکهێنانی ئەنجومەنێکی نیشتمانی لە ڕێگەی هەڵبژاردنی ئازاد و ڕاستەوخۆ و نهێنییەوە لە لایەن کۆمەڵانی خەڵکی عیراقەوە، بۆ دانانی دەستووری ولات و دارشتنی بناغەی حوکمی دیموکراتی و سەلماندنی ئۆتۆنۆمی.

ج. بەشدار بوونی کورد و نەتەوە بچووکەکان لە ئۆرگانە ناوەندییەکان دا بە پێی ژمارەیان.

د. گەڕاندنەوەی دانیشتوانی ئەسڵیی ئەو ناوچانەی لە شوێنەکانی خۆیان بە زۆر دەرکراون.

هـ. بەتاڵ کردنی هەمو گیراوە سیاسییەکان و گەڕانەوەیان لە گەڵ هەمو ئەوانەی لە سەر بیروباوەڕی پێشکەوتووانە لە کار دەرکراون بۆ سەر کار و فەرمانەکانی خۆیان.

و. لابردنی هەمو ئەو یاسایانەی بە گیانی فاشیستی و بیروباوەڕی کۆنەپەرستانە دانراون، وە هەڵوەشاندنەوەی هەمو ئەو ڕێککەوتنە ناوەوڵەتی یانەی کە بە پێچەوانەی ئازادیی گەلەوە کراون.

ز. هەڵوەشاندنەوەی شارەوانییەکان و دەزگاکانی بەڕێوە بردن، ڕاستەوخۆ لە لایەن هاوولاتییانەوە.

دووەم – کوردستانی ئۆتۆنۆم

أ. پێکهێنانی هەرێمی کوردستانی ئۆتۆنۆم لە ناوچەکانی: شەنگال، زمار، سمێل، دهۆک، شێخان، تلکێف، بەعشیقە، لیواکانی هەولێر، کەرکوک، سلێمانی و. قەزاکانی خانەقین و مەندەلی.

ب. دەزگاکانی ئۆتۆنۆمی جگە لە کاروباری پاراستنی ولات، پەیوەندییەکانی دەرەوە، دارایی گشتی کە بە دەس دەزگای ناوەندییەوە ئەبن، هەمو دەسەڵاتێکی تری ئەبێ.

ج. دەزگای ئۆتۆنۆمی ئازادییە دیموکراتییەکان بۆ گەل دابین ئەکات.

د. دانیشتوانی کوردستان، لە ١٨ ساڵییەوە بەرەو ژوور، بە ڕێگەیەکی ئازاد و نهێنی و ڕاستەوخۆ ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان هەڵ ئەبژێرن.

هـ. ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان دەزگایەکی بەڕێوە بردن بۆ هەڵسووڕاندنی کاروباری هەرێمی ئۆتۆنۆمی کوردستان هەڵئەبژێرێ و، باوەڕی ئەدانێ یا لێی ئ

... [illegible].

و. هێزەکانی پۆلیس، ئەمن، پاسەوانی سنوور و پێشمەرگە، ئەبەسترێن بە دەزگای
... بەڕێوەبردنی ئۆتۆنۆمییەوە.

ز. بودجەی ئۆتۆنۆمی پێک دێ لە باجە ناوچەییان و دەرامەتی پڕۆژەکانی ئابووری
تایبەتی هەرێمەکە و ئەو بەشەی بودجەی گشتیی عێراق کە بە پێی ژمارەی دانیشتوانی
ناوچەی ئۆتۆنۆمی لە چاو هی هەموو عێراق دا دیاری ئەکرێت.

ح. ئەشمین کردنی ژیانی خێزانی شەهید و پەککەوتە و لەشکرمارانی شۆڕشی
کوردستان و پاراستنی ماڵەکانی ئەوان و هەموو ئەوانەی بەشداری شۆڕشیان ئەمن و زەرەریان
لێ ئەکەوێ.

ط. هەموو کوردێکی نیشتمانپەروەر بۆی هەیە بێتە هەرێمی ئۆتۆنۆمی
... دەستانەوە و کار بکات.

سێ یەم - مافی ئاسووری، تورکومان و کلدان

أ. بۆ ئەوەی لە ناو چوارچێوەی کوردستانی ئۆتۆنۆم دا سەربەستیی بە کار هێنان
و گەشە پێدانی مافی نەتەوەیی و فەرهەنگیی ئاسووری، تورکومان، کلدان ئەشمین بکری،
بە پێی ژمارەیان لە چاو دانیشتوانی هەرێمەکەدا نوێنەریان ئەبی لە ئەنجومەنی نیشتمانی
و دەزگای بەڕێوەبردنی کوردستان دا.

ب. لەو شوێنانەدا کە زۆرایەتیی دانیشتوانن مافی دامەزراندنی دەزگای تایبەتی
خۆبەڕێوەبردنیان هەیە.

ج. هەموو ئەوانەی دەربەدەر کراون مافی گەڕانەوەیان هەیە بۆ هەرێمی کوردستان.

چوارەم - گەشەپێدانی لادێ

أ. چاککردنی بنەڕەتیی کشتوکاڵ بە پشت بەستن بە هاوکاری جووتیاران بە
جۆرێکی ئەوتۆ کە رەگوڕیشەی پەیوەندییە دەرەبەگی و خێڵەکییەکان دەربهێنێ و ئەرز و
ئازادی بۆ جووتیاران ئەشمین بکا و ببێتە هۆی خۆشژین و گەشەکردنی لادێ و ژیانی لادێ
بیەکان و ماکیناوی کردنی کشتوکاڵ و پڕۆژەکانی ئاودان.

ب. دامەزراندنی ئاوایی کشتوکاڵی، ئاژەڵی، پیشەسازی بۆ دروستکردنی مەڵبەندی
ئاوەدان و عەسریی ژیان بە کۆکردنەوەی چەند گوندێکی بچووک، [illegible] یان دانیشتوانی
ناوچەیەک لە دەوری پڕۆژەیەکی سەرەکی.

ج. باشکردنی ژیانی شوان و گاوان و خاوەن ئاژەڵەکان و پاراستن و پەروەردە کردن
و گەشەپێدانی ئاژەڵ و دارستان و دیاریکردنی شوێنی کۆکردنەوە و لەوەڕاندنیان، چاککردنی

چرنایەتی و زۆرکردنیان، وە دامەزراندنی پیشەسازیی ئاژەڵ و پەرەپێدانی خزمەتی پەیتالی.

د. دانانی پلانێکی درێژخایەن بۆ پێش کردنەوەی گوند و شاروچکەکانی کوردستان بە شێوەیەکی وا کە لە گەڵ پێویستییەکانی ژیانی مرۆڤی ئەم سەردەمە و تەئمین کردنی خانو و پەرە بۆ هەمو کەس و جۆرێتی سروشت و ئاووهەوای کوردستان بگرێتی.

هـ. بەستنی گوند و شارەکانی کوردستان بە یەکترییەوە لە ڕێگەی دروستکردنی تۆڕی ڕێگاوبانی ئاسن و ئاسفالت و ڕێگەی هەواییەوە.

پێنجەم - بە دەسهێنان و چەسپاندن و گەشەپێدانی سەربەخۆیی ئابووری نیشتمانی

أ. بە تەواوی ڕزگار کردنی سامانی پەترۆڵی عێراق لە چنگ کۆمپانیا ئیمپریالیستییەکان بە هەڵهێنجان و پالاوتن و گواستنەوە و فرۆشتنەوە، دامەزراندنی پیشەسازی پەترۆ - کیمیاوی و، پەیرەوی کردنی سیاسەتێکی نیشتمانیی دروست لە هەڵهێنجان و فرۆشتنی پەترۆڵ دا کە بە تەواوی بگرێتی لە گەڵ بەشی درێژخایەنی گەشەپێدانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی دا.

ب. نەتەوەیی کردنی بازرگانیی دەرەوە و چاودێری کردنی بازرگانی ناوەوەی وڵات و گەشەپێدانی دەزگاکانی بەشی گشتی.

ج. گەشەپێدان و فراوانکردنی بەشی گشتی لە پیشەسازی و دروستکردن و بازرگانی و بانقەکانا لە گەڵ هاندانی بەشی تایبەتی لە پیشەسازی و پرۆژە بەرهەم هێنەکان دا.

د. دانانی پلانێکی درێژخایەن بۆ پیشەساز کردنی کوردستان لە ڕێگەی دامەزراندنی پیشەسازیی کشتوکاڵی و ئاژەڵی و پەرەپێدانی پیشەسازی پەترۆڵی و پەترۆ - کیمیاوی و بەهرەوەرگرتن لەو مەعدەنانەی هەن بە دامەزراندنی پیشەسازی قورس ز ئەوانەی بۆ گەشەپێدانی وڵات پێویستن.

هـ. دامەزراندنی ئیستگای بەرهەم هێنانی وزەی کارەبا لە گۆلی دەستکرد و ئالگە سروشتییەکان دا بۆ کارەباکردنی سەرانسەری وڵات.

شەشەم - پەیوەندیی نیشتمانی و نەتەوەیی و جیهانی

بۆ سەرکەوتنی بزوتنەوەی شۆڕشگێرانەی کوردستان لە دارشتنی پەیوەندییە نیشتمانیی و نەتەوەیی و جیهانییەکان دا ی ن ک بە ڕەچاو کردنی سەربەخۆیی، دەس وەر نەدانە کاروباری یەکتری، گرێنەوەی بڕوا، ئالوگۆڕی یارمەتی و ئالیکاری، خەبات ئەکات بۆ:

أ. پێکهێنانی یەکگرتنی ڕیزەکانی گەلی کوردستانی عێراق، یەکگرتنی کرێکاران و جوتیاران- بۆرجوازیی بچووک و بۆرجوازیی نیشتمانیی پێشکەوتوو. یەکگرتنی تاقم و پێڵە پێشکەوتووە جیاجیاکان لە یەکێتییەکی نیشتمانیی پێشکەوتووی دژ بە ئیمپریالیزم و کۆنەپەرستی، دژی دەربەدەر کردنی کورد و بە عەرەب کردنی کوردستان، بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکانی شۆڕشی نیشتمانیی دیموکرات.

ب. پێکهێنانی بەرەی یەکگرتووی هەموو پارتی و ڕێکخراو و تاقم و کەسێ پێشکەوتوو و دیموکرات و مارکسیە لینینییەکانی عێراق لە پێناوی ڕوخاندنی حوکمی فاشیستی و هێنانە سەر کاری حکومەتێکی دیموکراتی ئینتیلافی، کە دیموکراسی بۆ عێراق و ئوتونومی بۆ کوردستان جێبەجێ بکات.

ج. پێکهێنانی هاوکاری پتەو لە گەڵ بەشەکانی تری بزووتنەوی ڕزگاریخوازی نەتەوەی کورد لە سەرانسەری کوردستان دا لە پێناوی بەدەستهێنانی مافی چارەنوسی دا.

د. پێکەوە گری دانی خەباتی ڕزگاریخوازانەی خەڵکی کوردستان و بزووتنەوی ڕزگاریخواز و شۆڕشگێڕانەی عەرەب، فارس، تورک، ئازەری، بلوج و گەلەکانی تر بۆ شکاندن و دەرکردنی ئیمپریالیزم و زایونیزم و ڕوخاندنی حوکمی چینە کۆنەپەرستەکانی ناوچەکە، تەواو کردنی سەربەخۆیی نیشتمانیی سیاسی و ئابووری، وە گەشە پێدانی دیموکراسی لە ڕۆژهەلات دا.

هـ. پێکەوە گری دانی بزووتنەوی خەڵکی کوردستان لە گەڵ بزووتنەوی ڕزگاریخوازانەی گەلانی دنیای سێیەم، بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکاری وڵاتانی سەرمایەدار و دەوڵەتە سۆشیالیستەکان دا.

حەوتەم - گەشەکردنی کۆمەڵایەتی

أ. ئافرەت

١. ڕزگار کردنی ئافرەت لە کۆت و زنجیرەکانی کۆنەپەرستیی سەدەکانی ناوەڕاست و تەئمین کردنی مافی سیاسی، ئابووری و کۆمەڵایەتی یان و یەکسانی تەواو و هاوبەشی یان لە گەڵ پیاودا، وە دانانی یاسای ئەوتۆ کە مافەکانی ئافرەت لە کارکردن، خوێندن، شوکردن، جیابوونەوە و میرات دا بپارێزێ.

٢. دابینکردنی سەرپەرشتیی دیموکراتی بۆ بە هێزکردنی بزووتنەوی ئافرەتان و خستنە گەڕیان بۆ گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری وڵات.

٣. پاراستنی مافی دایک و منداڵ، تەئمینکردنی بە خێو کردنیان و چاودێریکردنی دایکە کارکەرەکان.

٤. تەئمینکردنی کار، یا موچەی بێکاری بۆ هەموو هاووڵاتییەکی ژن و پیاو، وە تەئمینکردنی موچەی خانەنشینی و بە ساڵاچوون و پەک کەوتنیان.

ب. کرێکار

١. پاراستنی مافی کرێکارانی شار و لادێ، بەپێی موچەیەکی گونجاو لە گەڵ چۆنایەتی کارەکەیان کە لانی کەمی ژیانێکی ئاسودەیان بۆ تەئمین بکات.

٢. دیاریکردنی ماوەی کارکردنی رۆژانە بە ٧ سەعات

٣. تەئمینکردنی مافی دامەزراندنی نەقابە و جۆش دانی بزووتنەوەی کرێکاران تا دەوری مێژوویی خۆی ببینێت لە ژیانی سیاسی، کۆمەڵایەتی و ئابووری وڵات دا.

٤. تەئمینکردنی مافی مانگرتن و خۆپیشاندان.

٥. چاک کردنی شەرتەکانی کارکردن و پاراستنی کرێکاران لە نەخۆشی و مەترسییەکانی کار.

ج. تەندروستی

١. زیادکردنی بیمارخانە و نەخۆشخانە و دابەشکردنی دکتۆر و بژیشک بە سەر ناوچەکان دا، بە پێی پێویستی ناوچەکان و ژمارەی دانیشتوانیان.

٢. پاراستنی تەندروستی گەل بە تەئمینکردنی تەیاری خۆراکی و لە ناوبردنی نەخۆشییە بڵاوەکان.

٣. کردنەوەی خوێندنگا و کۆلێجی پزیشکی بۆ ئامادەکردنی کادری پێویست.

٤. بایەخدان بە هاوینەهەوار و شوێنەکانی حەسانەوە بۆ کۆمەڵانی خەڵک.

٥. پاراستنی پاک و خاوێنی مەلبەندی ژیان.

هەشتەم - گەشەپێدانی خوێندن و پەروەردە

أ. بە زۆرکردنی خوێندن لە پلەی سەرەتایی دا و ئامادەکردنی ئەو سەرچاوانەی پێویستن بۆ ئەوەی هەموو منداڵێک بتوانێت لە کاتی خۆی دا بچێتە خوێندنگا.

ب. بە کوردی کردنی خوێندن لە هەموو پلەکان دا لە هەرێمی کوردستان و پاراستنی مافی نەتەوە بچووکەکان (ئاسووری، تورکومان، کلدان...) لە خوێندن دا بە زمانی خۆیان.

ج. کردنەوەی خوێندنگای پێگەیاندنی مامۆستایان لە ناوچە جیاجیاکانی کوردستان دا.

د. فراوان کردن و گەشەپێدانی زانستگای سلێمانی وەکو زانستگایەکی تایبەتی هەرێمی کوردستان و بەستنەوەی بە دەزگاکانی ئۆتۆنۆمییەوە و بایەخدانێکی تایبەتی بە

زمان و ئەدەب و مێژو و فەرهەنگی کورد تیای دا

هـ. خوێندنی زمان، ئەدەب و مێژوی عەرەب لە هەمو پلەکانی خوێندنی هەرێمی کوردستان دا، وە هەروەها خوێندنی زمان و ئەدەب و مێژوی کورد لە خوێندنگاکانی تەوجیهکردنی تری عیراق لە پێناوی بەهێزکردنی گیانی برایەتی لە نێوان هەردو نەتەوەی کورد و عەرەب دا.

و. پاک کردنەوەی بابەتەکانی خوێندن لە بیروبارەری شۆڤێنی و کۆنەپەرستی و نارەوا و پەروەردە کردنی لاوانی بە گیانی پێشکەوتنخوازی و برایەتی گەلان و دوژمنایەتی ئیمپریالیزم ، زایۆنیزم و کۆنەپەرستی.

ز. دامەزراندنی ئاکادیمیی زانستی کوردی لە کوردستان: لە کەسانی زانا و شارەزای ئیشەکانەوە بۆ سەرپەرشتی کردنی نوسینەوەی مێژوی زمان و ئەدەب و پڕوتنەوەی ڕزگاریخوازانەی خەڵکی کوردستان و ساغ کردنەوە و چەسپاندنی زاراوە زانستیەکان بە کوردی و دانانی شێوەیەکی یەکگرتو بۆ نوسینی زمانی کوردی.

ح. گەشەپێدانی یەکێتیی نوسەرانی کورد و کۆمەڵی ڕوشنبیرانی کورد و گواستنەوەی بارەگاکانیان بۆ پایتەختی هەرێمی ئۆتۆنۆمی و تەشیکردنی سەربەستیی بیرکردنەوە و نوسین و هەڵوارەدنیان.

ط. دانانی ئیستگای رادیو و تەلەفزیونی کوردستان لە ژێر چاودێری دەزگاکانی ئۆتۆنۆمی دا.

ی. بایەخدان بە سامانی نەتەوەیی هونەری و ئەدەبی و ژیاندنەوە و گەشەپێدانی لا پێشکەوتوەکانی فۆلکلۆر و هونەری گەل.

ک. بایەخدان بە هونەری موسیقا و گۆرانی و وەرزش، وە گەشە پێدانیان بۆ خزمەتی گەل.

ل. دامەزراندنی دەزگای نوێ ی نەوتوی چاپەمنی لە کوردستان دا کە بتوانێت پێویستیەکانی هەرێمەکە پڕ بکاتەوە لە ڕوی چاپ و بڵاو کردنەوە بە زمانەکانی کوردی و ئاسوری و تورکومانی.

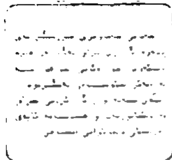

كیتی ی نیشتمانی ی كوردستان بۆچی...؟

پاشکۆی ژمارە سی و یەک

ریبازی نوێ

جیای لاش بە

شوفیەکان ناگوێزرێتەوە

ڕێکەوتنی صەدام و شا لە جەزا[illegible]

و هاو چارەنووسی نەتەوەی کورد

باری ئیستای گەلەکەمان و ریکخستنی ی.ن.ك

پاشكۆی ژماره سی و دوو

الديمقراطية للعراق و الحكم الذاتي لكردستان

ومن الشرارة يندلع اللهيب

الشرارة

لسان حال الاتحاد الوطني الكردستاني

العدد ١ – السنة الاولى – تشرين الثاني ١٩٧٥

النضال الجماهيري الثوري الملاحم مع القوى التقدمية العراقية في جبهة كفاحية متحدة سبيلنا لانقاذ العراق من الدكتاتورية ، والاتيان بحكومة ديمقراطية ائتلافية .

نداء الى الامة العربية المجيدة

البقية على الصفحة الخامسة

حملة الاعتقالات الجماعية مستمرة في العراق

البقية على الصفحة الخامسة

هذه الجريدة

البقية على الصفحة الخامسة

البيان الاول للاتحاد الوطني الكردستاني

[illegible]

ثانياً ـ انهاء الحكم الدكتاتوري الفردي .

[illegible]

الهيئة المؤسسة
الاتحاد الوطني الكردستاني

بيان اتحاد الشبيبة الديمقراطي الكردستاني واتحاد طلبة كردستان

النصر لشعبنا العراقي والاندحار للعنصرية وحالفائها الرجعية

يا شبيبة وطلبة كردستان العراق المناضل

يا جماهير شعبنا العراقي الابي

ايتها القوى التقدمية العربية المناضلة

ايتها المنظمات الطلابية والشبابية التقدمية

[illegible]

يا شبيبة وطلبة كردستان المناضلين

[illegible]

اتحاد الشبيبة الديمقراطي الكردستاني

اتحاد طلبة كردستان ـ العراق

من اجل جبهة كردستانية تقدمية للطلبة الاكراد في اوروبا

[illegible]

البقية على الصفحة الرابعة

[illegible]

اتحاد الشبيبة الديمقراطي الكردستاني

اتحاد طلبة كردستان ـ العراق

المرأة الكردية تواصل نضالها

[illegible]

٥ ريبازي نوى ٥

سيصدر الاتحاد الوطني الكردستاني قريباً جريدة : ريبازي نوى (النهج الجديد) باللغة الكردية .

[illegible]

- ١ -

التجمع الوطني يبارك الاتحاد الوطني الكردستاني

الهيئة المؤسسة للاتحاد الوطني الكردستاني

تحية النضال والتضامن الأخوي .

قيادة التجمع الوطني العراقي

تموز ١٩٧٥

لماذا لا تذكر الصحافة العراقية اسم القوات الايرانية الغازية في الخليج ؟

صفقة الجزيرة ...

حملة الاعدامات الجماعية مستمرة في العراق ...

من منشورات

الاتحاد الوطني الكردستاني

١ – ... الذكرى الرابعة عشر من ثورة ايلول .

٢ – ... في ٨٦ صفحة بعنوان الاتحاد الوطني الكردستاني لماذا ؟

من الذي اقترح ميثاق امن للخليج ؟

البقية على الصفحة السادسة

من الذي اقترح ميثاق امن الخليج – عنه –

[illegible]

على طريق اتفاقية آذار الخيانية

اعتراف الدكتاتورية العراقية بحكم السلطان قابوس

[illegible]

هيئة صارخة

حكم ذاتي كارتوني على الطريقة التكريتية

[illegible]

السكوت عن جرائم التشريد والتهجير الجماعية بحق الشعب الكردي خيانة وطنية ايها السادة المسؤولون الاكراد !.

[illegible]

الاتحاد الوطني الكردستاني يشكر التجمع الوطني العراقي

الى الهيئة التجمع الوطني العراقي
لجنة التنسيق والامور الخاصة

[illegible]

الهيئة المؤسسة للاتحاد الوطني الكردستاني
٥ / ٨ / ١٩٧٥

پاشکۆی ژمارە سی و سێ

[illegible]

[illegible] کوردستان [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] کردەوە .

[illegible] خوێندکارانی [illegible]

(یەکێتی خوێندکارانی [illegible] کوردستان) [illegible]

[illegible]

[illegible] نیە .

[illegible] کوردستان [illegible]

[illegible]

لە [illegible] عیراق بەگشتی و کوردستان بەتایبەتی .

[illegible]

— بەندی یەکەم

ناوی ... : [illegible] ... کوردستان ...

[illegible]

... کوردستان ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

— بەندی دووەم

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

... کوردستان ... [illegible]

... کوردستان ... [illegible]

[illegible]

— بەندی سێیەم

١ - [illegible]

٢ - [illegible]

٣ - [illegible] ... کوردستان ... [illegible]

مسۆدەی بەرنامەو پێڕەوی ناوخۆی یەکێتی خوێندکارانی شۆڕشگێڕی کوردستان

سەرەتایەك

خوێندکارانی کوردستان ڕۆڵێکی نەبەزانەیان هەبووە لە خەباتی ئارام نەگرتووی گەلەکەمان. ئێستاش لەم دۆخە ناڵۆزەدا کەمیری بەزنجیرەیەك کردەوەی شۆڤێنیزمانە بەرامبەر بە گەلی کورد لەلایەك و بەرامبەر بەگەلی عیراق بەگشتی لەلایەکیتر هەموو جۆرە مافێکی دیموکراتیانەی پێشێل کردووە.

جارێکیتر خوێندکارانی کوردستان بەدروستکردنی (یەکێتی خوێندکارانی شۆڕشگێڕی کوردستان) لە ١٩٧٦/٤/٢٨ دووپاتی ئەکەنەوە کەلە کاروانی شۆڕشگێڕانەی ڕێگای سەختی خەبات، بەجێمان پیشەیان نییە.

بەڵکو بەپێچەوانە هەمیشە شان بەشانی جەماوەری کوردستان و عیراق ئەجنگن بۆ بەدی هێنانی ئاوات و ئامانجی

جـــەماوەر لەسەرانســـەری عـــێراق بەگشـــتیو کوردســـــتان بەتایبەتی.

(ئەنجومەنی کاتی).

بەندی یەکەم

نـــاوی ڕێکخـــراو: (یـــەکێتی خوێندکـــارانی شۆڕشـــگێڕی کوردستان)ە.

بەندی دووەم:

سنوری نیشکردن: أ-کوردستانی عیراق.

لـــەکاتی پێویســـتدا ئەنجومـــەنی گشـــتی بـــۆی هەیـــە کەڕێکخستن لەشوێنەکانی تری عیراق دروست بکات.

بەندی سێهەم:

سروشـتی ڕێکخراو، یەکێـــتی خوێندکـــارانی شۆڕشـــگێڕی کوردستان ڕێکخراوێکی پیشەیی نیشتمانی پێشکەوتن خـوازی شۆڕشگێڕە، خەباتی نهێنی خـۆی ئـەکات لـەم دۆخـە نوێیـەدا بۆ هێنانەدی ئامانجە نیشـتمانیو پیشـەییەکانی خوێندکـارانی کوردسـتانو خـەباتی حۆی گـرێ ئـەدات لەگـەڵ سـەرجەم خـەباتی جـەماوەری کوردســـتان بـۆ بـەدی هێنـانی هـەموو مافەڕەواکانی بەتایبەتیو خەباتی گەلی عیراق بەگشتی.

بەندی چوارەم:

ئامانجەکانی خوێندکاران:

أ-خوێنـدن بـەزمانی زگمـاکی کـوردی لەهـەموو پلـەکانی خوێندندا لەهەموو ناوچەکانی کوردستان بەبێ جیاوازی.

ب-پشتگیریکردنی خەباتی رەوای نەتەوەی عەرەب بەگشتیو شۆڕشی گەلی زۆرلێکراوی فەلەستین بەتایبەت کەپێشڕەوی بزوتنەوەی گەلی عەرەبە لەناوچەکەدا.

جـ-خەبات دژی هەموو بیروڕایەکی شۆڤێنیزمانەو رەگەزپەرستانەو کۆسمۆپۆلۆتیانە.

مەرجەکانی ئەندامەتی:

هەر خوێندکارێك ئەم مەرجانەی خوارەوەی تێدابێت مافی ئەوەی هەیە کەببێتەریزی یەکێتی خوێندکارانی شۆڕشگێری کوردستانەوە:

١-بڕوای تەواوی هەبێت بە پەیڕەوپرۆگرامی کاتی (یەکێتی)وە بەڵێن بدات کەخەباتکەرو لەخۆبوردوبێت.

٢-لەیەکێ لەشانەکانی یەکێتیدا ئیش بکاتو بڕیارەکانی بەچاکی بەجێبهێنێت.

٣-پێویستە ئابوونەی مانگانە بدات بەگوێرەی توانای خۆی.

٤-پێویستە کەزۆر بەوریایيو هوشیارییەوە هەڵسوکەوتی شۆڕشگێرانەی خۆی بکاتو بەهەموو توانایەك هەوڵی پاراستنی هەموو جۆرە نهێنییەکی رێکخستن بدات.

مافی ئەندامەتی:

١-هەموو ئەندامێك بۆی هەیە کە سەربەستانە رای خۆی دەربـبڕێتو رەخنەبگرێت لە هەموو کەسێكو هەموو دەستگایەکی سەروترەوە، پێشنیاری بەکەڵك ئاراستە بکات بەمەرجێك لەگەڵ ناوەندێتی دیموکراتیدا بگونجێت.

٢-مافی خۆهەڵبژاردنی هەیە بۆ هەموو دەستگاکان.

ب-دانانەوەی ئەو قوتابخانانەی کە تێیدا بەزمانی کوردی ئەخوێندرا.

ئامانجە نیشتمانییەکان:

١-خەبات لەپێناوی بەدی هێنانی ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان لەعیراقێکی دیموکراتیداو پشتگیریکردنێکی تەواوی بزوتنەوەی رزگاریخوازانەی گەلی کورد لەکوردستاندا بەگشتیو بزوتنەوەی پێشکەوتنخوازانەی خوێندکارانی کورد بەتایبەتی لەهەموو بەشەکانی تری کوردستانداو پشتگیریکردنی بزوتنەوە پێشکەوتنخوازەکانی نەتەوەکانی ئەو ولاتانەی کە کوردی پێوەبەستراوە.

دەربارەی خەباتی نەتەوەی کورد:

أ-خەبات لەپێناو بەدی هێنانی ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان لەعیراقێکی دیموکراتیدا.

ب-پشتگیریکردنی تەواوی بزوتنەوەی رزگاریخوازانەی گەلی کورد لەبەشەکانی تری کوردستانداو پشتگیریکردنی بزوتنەوەی پێشکەوتنخوازەکانی خوێندکاران لەوبەشانەدا.

یەکێتی خوێندکاران و خەباتی گەلانی گێتی:

أ-خەباتکردن دژی ئیمپریالیزمی عالەمی لەجیهانداو هەموو جۆرە داگیرکردن و پاشکۆیەتی‌یەك و خەبات دژی هەموو جۆرە چەوساندنەوەیەکی نەتەوایەتی و چینایەتی و هەموو ئازاردانێکی مرۆڤ لەلایەن مرۆڤەوە.

دەزگا سەرکردایەتی‌یەکانی یەکێتی‌و ئەرکەکانیان

١-ئەنجومەنی گشتی‌کاتی:

ئەرکی سەرکردایەتی بزوتنەوەی خوێندکارانی کەوتۆتە ئەستۆو ئەرکی سەرپەرشتی‌کردنی چالاکی‌یەکانی ڕێکخستن‌و ئامۆژگاریکردن‌و هوشیارکردنەوەی هەموو لیژنەکانی خوارەوەی کەوتۆتە سەرشان، دەسەڵاتی تەواوی هەیە لەسەرپەرشتی‌کردنی یەکێتی‌داو بۆی هەیە کە بەیاننامەو گوتار یا هەر ئەدەبیاتێکی تر دەربکات (وەئەم ئەنجومەنە دەسەڵاتی هەیە کەلەکاتی پێویستدا تاگرتنی کۆنفرانسێك ژمارەی ئەندامەکانی لیژنە سەرکردایەتی‌یەکان زیاد بکات) وەپێك هاتووە لە:

١-سکرتێری گشتی.

٢-چەند ئەندامێکی تر کە بەرپرسیارن بەرامبەر چالاکی‌و هەموو جۆرە پەیوەندیەکی ناوخۆیی‌و دەرەوە.

٢-کۆنگریس: بەرزترین دەسەڵاتی هەیە لەیەکێتی‌دا پێك دێت لەئەندامانی ئەنجومەنی گشتی کاتی‌و ئەندامانی لق‌و هەروەها ئەو ئەندامانەی تری یەکێتی کە بەهەڵبژاردن دێن بۆ کۆنگریس وەمافی دەستکاری گۆڕینی پەیرەوپرۆگرامی هەیە وەلەکۆنگریس‌و ئەنجومەنی سەرکردایەتی نوێ هەڵئەبژێردرێت بە دەنگدانی نهێنی‌و مافی هەموو جۆرە لێپرسینەوەیەکی هەیە لەهەموو دەستگاکانی یەکێتی لەسەرەوە بۆ خوارەوە.

٤-كۆنفرانس

كۆبوونەوەیەكی فراوانە لەكاتێكی پێویستو گرنگدا پێك ئەهێنرێت كەنەتوانرێت (كۆنگریس) بكرێتو هەموو دەسەلاتێكی كۆنگریسی هەیە جگە لەگۆڕینی پەیڕەوو پرۆگرامی ناوخۆ، كۆنفرانس پێك دێت لەئەندامانی ئەنجومەنی گشتیو كاتیو نوێنەرانی لقەكانو هەندێ ئەندامانی پێشكەوتووی یەكێتی.

دەسەلاتی دەستگاو لیژنەكانی یەكێتی

أ-لیژنەی قوتابخانە

١-الفات نظر

لیژنەی شار

الفات نظر وەداواكردن لەلیژنەی لق بۆ تجمیدكردنی ئەندامێك بۆ ماوەی دومانگ.

لیژنەی لق

١-تەجمیدكردنی جموجۆڵی لیژنەكانی قوتابخانە یادانشگا یا زانكۆ لەكاتی كەم تەرخەمییاندا.

٢-مافی تەجمیدكردنی هەرئەندامێكی هەیە بۆ ماوەی دوو مانگ.

٢-داواكردن لە ئەنجومەنی گشتی كاتی بۆ دەركردنی ئەندامێك.

٢-ئەنجومەنی گشتی كاتی

١-مافی تەجمیدكردنو گۆڕینی لیژنەی لقو ناوچەی هەیە لەكاتێكدا كە لەڕێبازی یەكێتی دەرئەچنو لەگەڵ سیاسەتیدا نابن.

٢-مافی دەرکردنی هەموو ئەندامێکی هەیە جگە لەئەندامانی ئەنجومەنی گشتی کاتی نەبێت.

٣-بۆ تەجمیدکردنی یا دەرکردنی ئەندامێکی ئەنجومەنی گشتی کاتی، پێویست بەوە ئەکات کە ٢\٣ی ئەندامانی ئەنجومەن رازی بن لەسەری.

پاشکۆی ژمارە سی و چوار

بۆ هاورێی خۆشەویستم کاك ئارام

سلاوێکی کومۆنیستانە

هاورێ بۆ ئەوەی بتوانین کومەڵە بکەینە پارتی رەنجدەرانی کوردستان پێویستە چاوێ بە وردی بە خۆمانا بگێڕین وە تەماشای کەموکوریەکانی بکەین وە یەکی لە هەرە کەموکوریەکانی نەبوونی گۆڤارێکە کە بەردی بناغەی هەموو رێکخراوێکە، ئەگەر هاتو تەماشای عەقوی جەماوەر بکەی ئەبینی بەهۆی نەبوونی پارتێکی پێشڕەوەوە وەك ماو ئەڵێ: "پاڵەپەستۆ تەقینەوە دروست ئەکا" دەهان رێکخراو دروست بوە کە هەر رێکخراوەی رێڕەوێکی تایبەتی هەیە وە زۆربەشیان دروشمی مارکسی لینینی بیروباوەڕی ماویان بەرز کردۆتەوە کە هەریەکەیان بەشێوەیە لە جەماوەری ئەگەیەنن بەهۆی گۆڤارەکانیانەوە وەك:

١–حزب الشیوعي العراقي وحدة القاعدة (ئالای یەکگرتن)

٢–رێکخراوی ترۆتسکی (تێکۆشەر).

٣-كۆمەڵە سۆشیالیستە شۆڕشگێڕەکان
٤-کۆمەڵەی هاوکاری (هاوکاری)
٥-کۆمەڵەی خوێنی شەهیدان گۆڤاری (چوارچرا).
٦-ڕێکخراوی جیڤارای شۆڕشگێڕ (شۆڕش)
٧-ڕێکخراوی ئازادی (ئالای ئازادی)
٨-ڕێکخراوی ڕەنجدەران (ڕەنجدەران)
٩-ڕێکخراوی عیراقی کۆن
١٠-ڕێکخراوی عێراقی تازە
١١-حزبی ئیشتراکی
١٢-سوپای کوردی.
١٣-پارتی کۆمۆنیستی کوردستان (کوردستان).

جا هەندێکیان فراوان بوون نەوەك لە ڕووی دایلکتیکیەوە پێشکەوتبن چونکە زۆربەیان هیچ مەتەریالستەکانیان تیا نیە بۆ ڕێکخستن.

جا ئەگەر بە شێوەیەکی زانستیانە ئەو ڕێکخراوانە شیبکەینەوە ئەگەینە چەند ئامانجێ:

لینین بەشێوەیەکی جیاواز سەیری هەردوو شێوەی عەفەوی "ئابوری" کرێکاران و چەتەگەری رۆشنبیران "ارهابیە المثقفین" کردوە. وە دروستبوونی عەفەوی زۆربە لەسەر دەستی رۆشنبیران و وردە بورجوازیدا لێك داوەتەوە.

وە بەپێی ئەو عەفەویەی جەماهیر، ڕێکخراوە شۆڕشگێڕەکان فراوان بونێکی کتوپڕیان بەخۆیانەوە دیوە: بەلام ئەم فراوان بونە پێشکەوتن نیە "توسعاً و لیس تطوراً" وە بەهۆی ئەو دروشمانەی کەوا هەڵیان گرتوە، وە

ئەم زۆربونەش زیاتر کەسانی رۆشنبیرو وردەبورجوازی گرتۆتەوە وە دوورە لە پرۆلیتاریاو جوتیاران، وە لەم کاتەدا چەپرەوەکان لە بازنەیەکی بۆشا ئەمیننەوە چونکە هەلگرتنی دروشمی گونجاو بەس نیە بۆ پێشکەوتنی چەپرەوەکان بەلکو بەرپاکردنی شۆرشێکی تیۆری لەناو جەماوەرا شەرتی بنەرەتەوە لەبەر ئەم هۆیە ئەو کەسانەی لەو رێکخراوانەدا کارئەکەن بە هیچ شێوەیەك ئینتیمای چینایەتی خۆیان گوم ناکەن وە بە شێوەیەکی سروشتی وئەم عەفەریە ئەبێتە تێکدانی بیروباوەری مارکسیەت.

لینین لە بەشی یەکەمی "ما العمل" بە تەواوی باسی تیۆرو دەوری ئەکا لە رێکخراوا "هیچ رێکخراوێکی شۆرشگێر نابێ بەبێ تیۆرێکی شۆرشگێرانە".

جا ئێستا کە ئێمە هەنگاوی سەرەکیمان لە پێناو دروستکردنی پارتێکی مارکسیدایە، وەك لینین ئەڵێ: "تا بتوانین هەستین دەوری شۆرشگێرێکی پێشرەو ببینین بەبێ پارتێك کە گۆش کرابێ بە تیۆری شۆرشگێری "ما العمل"، دروستکردنی ئەو پارتە نایەتە دی ئەگەر هاتو لەسەر بنچینەیەکی تیۆری شۆرشگێری نەبێ کە ئەویش مارکسیەتە وەك چۆن لینین دیاری کرد، هاورێ بۆ ئەوەی بتوانین یەکێتی بیروباوەر دروست بکەین لەناو کۆمەڵە پێویستە گۆڤارێکی ناوخۆیمان هەبێ، هاورێ زۆربەی هاورێیانمان توشی "جمود العقائدی" بوون. هەمانە وابیر ئەکاتەوە پێویستە تاقیکردنەوەی یەمەنی خواروو بەکاربێنین لە کوردستاندا وە هەشمانە وابیر ئەکاتەوە کە پێویستە شۆرش لە شارەکانەوە

دەستپێبکرایە، چونکە بە حسابی ئـەوان کوردستان روسیای قەیصەریەو پرۆلیتاریا تەواو پێگەیشتوەو چەنها شتی تر.

جا هاوڕێ ئەو بۆشاییەی ئێمە نەمانتوانیوە پڕی بکەینەوە ئێستا ڕێکخراوی تر ئەو شتانەی کۆمەڵـە ئـەیکا، بەهی خـۆی دائـەنێ، بـۆ نمونـە ڕێکخـراوی رەنجدەران هـاوڕێ شـەهاب و جەعفەرو ئـەنوەر بـە هـاوڕێی خۆیـانی دائـەنێن و لـە ژمـارەی دووی گۆڤـاری "رەنجدەران"دا کـە بڵاویـان کـردەوە بـەناو خەلکیدا، مەقالەیەکیان لەسەر نوسیبوو بەهی خۆیانی ئەدەنە قەڵـەم، هـەروەها لـەم ژمـارەی دووی "رەنجـدەران"دا وە ئامۆژگاریان بۆ دەرئەکا، دیارە هەموو کەسێ وەك و من و تـۆ بیرناکاتـەوە، وەك مـن و تـۆ نازانـێ کـێ درەوسـتکەری مەفرەزەکانەو کێ ئـەیانبات بەرێوە، دیـارە خـەڵکی بـەهی ئەوانی ئەزانن وە هەروەها لە گۆڤارەکەیاندا خۆیان بـە پـارتی پێشرەو ئەدەنە قەڵەم وە داوای بەرەی یەکگرتوو ئەکەن کـە لە ژێر سەرکردایەتی خۆیاندا بێـت، هـاوڕێ ئەگـەر ئێمـە ئـەو بۆشـاییەمان لـە کۆمەڵـەدا پڕیکردایەتـەوە ئایـە ئـەوان چـۆن ئـەیانتوانی وا بێشـەرمانە باسـی پێشـمەرگەو مـەفرەزەکان بکەن.

هـاوڕێ وەك هاوڕێیـەکی کۆمەڵـە چـەند تێبینییـەکم هەیـە دەربـارەی گۆڤـارێکی نـاوخۆ. پێویسـتە پێویسـتە لـە پێـش هەموو شتێکا.. پەیوەندیەکی راستەوخۆ هەبێ لە بەینی شارو لادێدا لەسەر بنچینـەی کـارێکی هاوبەشـی رێکوپێـك.. وە مـن دووپاتـی ئەکەمەوە ئەو پەیوەندیە راستەوخۆیە دروسـت نابـێ بەبێ بوونی گۆڤارێکی گشتی.

١–ئەگەر لەم کاتەدا توانای ئەوە نیە ئەوا پێویستە نامیلکەی بچوك دەرچێ وە رێگا بە هەموو هاورێیەك بدرێ شت بنوسێ تیایدا.

٢–وە ئەگەر بتوانری گۆڤارێك دەربکرێت وە رێگا بە هەموو هاورێیان بدرێت شتی تیا بنوسن وە هەروەها رێگا بەو کەسانەش بدرێ کە خۆیان بە مارکسی ئەزانن و دۆستی کۆمەڵەن شتی تیا بنوسن.

٣–وە ئەگەر ئەو دوانەی سەرەوە نەتوانرا بکرێت پێویستە هەوڵبدەین ئەو گۆڤارەی کەوا کۆمەڵەو وحدة القاعدة و "حزب الماركسي اللينيني" لە دەرەوەی وڵات دەرینەکەن بەزووترین کات بگاتە دەستمان و تەرجومەی کەی و بە کوردی بڵاوی بکەینەوە بە ناو ئەو رێکخراوان و ئەو کەسانەی کە خۆیان بە مارکسی ئەزانن، چونکە لەم کاتەدا پێویستە هەوڵدەین بۆ بڵاوکردنەوەی مارکسیەت لە کوردستاندا بەتایبەتی لە عێراقدا بە گشتی لە پێناوی زەمینە خۆشکردن بۆ بنیاتنانی پارتی پێشڕەو کە مەرجێ هەیە بۆ ئەو مەبەستە ئەویش یەکگرتنەوەی هەموو مرۆڤانی مارکسیە بۆ ئەو ئامانجە.

هاورێ بەهۆی ئەو گۆڤارەوە ئەتوانین:

١–یەکێتی بیروباوەڕ دروست بکەین لەناو هاورێیانماندا کە ئەمەش بەردی بنەڕەتی کۆمەڵەیە.

٢–بەهۆیەوە ئەتوانین ئاستی تیۆری هاورێیانی پێ بەرزبکەینەوە.

٣–ئەبێتە هۆی دروستکردنی جموجوڵێ لە کۆمەڵەدا.

وە لە کۆتاییدا ئەم وشەیەی لینینت پێشکەش ئەکەم:

"پێویستە ئەو گۆڤارە بەشێ بێ لە موشەدەمەی ئاسنگەر، کە فوبکا بە هەر پشکۆیەکا لەو پشکۆیانە خەباتی چینایەتی و نارەزایی جەماوەر دەربڕی تاکو ئەو پشکۆیە ئەبێتە هۆی بڵێسە سەندنی ئاگرێك، وە بۆ ئەم کارە کە تا بڵێی گەورەیەو ئاسانیشە بەپێی خۆی وە پێویستە بەشێوەیەکی رێکوپێك بێ و فراوان بێ، وە بەشێوەیەکی رێکوپێك لێکبدرێتەوە.

تاوەکو ببێتە سەرچاوەیە بۆ پێگەیاندنی سوپایەکی شۆڕشگێڕی هەمیشەیی

شوان

١٩٧٦/١٢/١١

د.سەروەر عەبدولڕەحمان عومەر

* ساڵو شوێنی لەدایك بوون: ١٩٧٤- هەولێر.

*بەكالۆریۆس لەمێژوو لەكۆلێژی ئادابی زانكۆی سەلاحەددین (١٩٩٧).

* ماستەر لەمێژوو لە كۆلێجی زانستە مرۆڤایەتیەكانی زانكۆی سلێمانی (٢٠٠١).

* دكتۆرا لەمێژوو لە كۆلێجی زانستە مرۆڤایەتیەكانی زانكۆی سلێمانی (٢٠٠٨).

* پلەی زانستی: پرۆفیسۆری یاریدەدەر

* ئێستا ئەندامی پەرلەمانی كوردستانە لەسەر لیستی كوردستانی.

ئەم بەرهەمانەی بەچاپ گەیاندووە

١-یەكێتیی نیشتیمانیی كوردستان، دامەزراندنو دەستپێكردنەوەی شۆڕش، ٢٠٠٢.

٢-كارەساتی قەڵای دمدم لەنێوان سەرچاوە مێژوویی و تێكستە فۆلكلۆریەكاندا. ٢٠٠٨.

٣-بۆئەوەی مێژوو دووبارە نەبێتەوە. ٢٠٠٨.

٤-ڕۆژنامەنوسیی كۆمەڵەی خوێندكارانی كوردستان (١٩٧٦- ٢٠٠٦).

٥-مێژووی یەكێتیی نیشتیمانیی كوردستان (١٩٧٥-١٩٧٦)، بەرگی یەكەم. ٢٠١١.

٦-تاريخ الاتحاد الوطني الكردستاني. (١٩٧٥-١٩٧٦)، الجزء الاول. ٢٠١١.

٧-دانوستاندنی (ی.ن.ك) لەگەڵ حكومەتی عیراق ساڵی ١٩٨٤. بە هاوبەشی لەگەڵ د.دلێر ئەحمەد.

٨-چەندین توێژینەوەی زانستی لە گۆڤارە زانستیەكانی (زانكۆی سلێمانیو زانكۆی سەلاحەدینو زانكۆی كۆیە).

ئەم بەرهەمانەی ئامادەن بۆ چاپ

١- مێژووی ڕۆژنامەنوسیی خوێندكارانو لاوان لەكوردستاندا (١٩١٤- ٢٠٠٤).

٢- فەلسەفەی مێژوو.

٣- ڕێبازی لێكۆڵینەوەی مێژوویی.

٤- مێژووی یەكێتیی نیشتیمانیی كوردستان (١٩٧٧-١٩٨٠). بەرگی دووەم.

٥- مێژووی یەكێتیی نیشتیمانیی كوردستان (١٩٨١-١٩٨٥). بەرگی سێیەم.

٦- پارتی كۆمۆنیستی عێراقو مەسەلەی كورد ١٩٣٤-١٩٥٨. بەرگی یەكەم.

٧- پارتی كۆمۆنیستی عێراقو مەسەلەی كورد ١٩٥٨-١٩٧٥. بەرگی دووەم.